

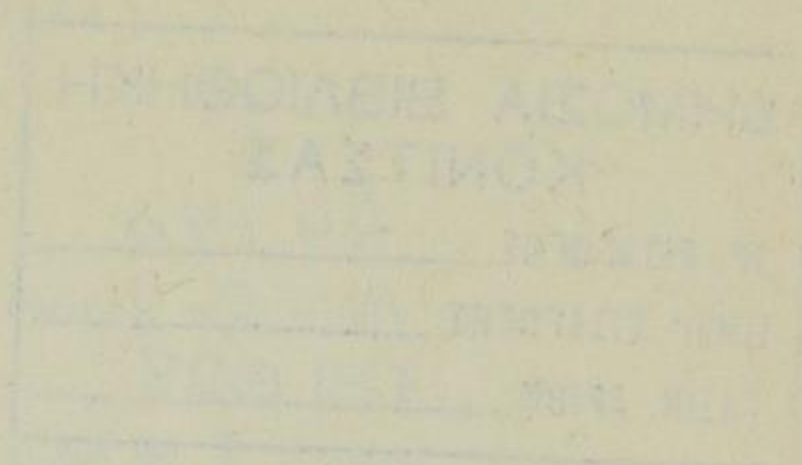
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Σ. ΦΩΤΙΟΥ
ΝΙΚΟΣ Β. ΛΥΤΗΣ

Δημιουργία Τραχανίδια
της Βορείου Ηπειρού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Δημοτικά τραγούδια
της Βορείου Ηπείρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	44140
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	14-2-2000
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	781.628

Κωδ. εγγ: 7003 1624

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

© Παναγιώτης Στεφ. Φωτίου, Νίκος Β. Λύτης και
Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ - Ασκληπειού 6, Αθήνα 106 80, τηλ.: 3607744

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΕΦ. ΦΩΤΙΟΥ
ΝΙΚΟΣ Β. ΛΥΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

*(Μια πρώτη καταγραφή από τις περιοχές
Δρόπολης - Αργυροκάστρου, Αγίων Σαράντα
- Βούρκου και Χειμάρρας).*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 1995

ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ

Τα περισσότερα τραγούδια απαντούν χωρίς τίτλο. Έτσι, τους δώσαμε τίτλο ή από τον πρώτο στίχο ή όπως είναι γνωστά στην περιοχή ή από το νόημα του περιεχομένου τους.

Υπάρχει πολύ υλικό το οποίο δε στάθηκε δυνατό να καταγράψουμε. Η καταγραφή του υλικού συνεχίζεται.

Στην κατάταξη των τραγουδιών δεν τηρήσαμε αυστηρότητα ούτε κάποια συγκεκριμένη μέθοδο. Προτιμήσαμε την κατάταξη που κάνει ο ίδιος ο λαός.

Εδώ καταγράψαμε το λόγο (= στίχο) των τραγουδιών της Βόρειου Ηπείρου. Όπως αναφέρουμε στην εισαγωγή, το δημοτικό τραγούδι (ίσως το τραγούδι γενικά) αποτελείται από τρία στοιχεία ως δρούμενο:

- α. Λόγο
- β. Ρυθμό — μουσική
- γ. Κίνηση — χορό.

Πιο συχνά απαντά ο λόγος με το ρυθμό και το ηχόχρωμά του, όπως το εκφράζει ο τραγουδιστής. Τραγουδώντας κάποιος — και στη Βόρειο Ήπειρο συνήθως μια ομάδα — συνδέει το λόγο με τη μουσική. Στα τραγούδια μας άλλοτε προέχει ο λόγος και άλλοτε η μουσική. Το ένα συμπληρώνει το άλλο. Γιατί «ό,τι δεν μπορεί να εκφράσει ο λόγος, το εκφράζει η μουσική».

Προτείνουμε στον αναγνώστη που θέλει ν' ακούσει τραγουδισμένο το λόγο πολλών από τα τραγούδια αυτής της συλλογής να προστρέξει σε μια από τις παρακάτω δισκογραφικές δουλειές (που εμείς έχουμε υπόψη μας):

1. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, Σύλλογος προς διάδοσιν της Εθνικής μουσικής, vol. 11, Αθήνα, 1975. ('Οψις Α').

2. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (Μέρος 2ον) ό.π., vol. 23, Αθήνα 1985 ('Οψις Α').

3. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ιωάννιτών, Γιάννινα 1991 (Πλευρά Β').

4. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΤΙΣ ΑΚΡΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, Μέρες μουσικής 1922-1992, «ΣΙΝΑΣΣΟΣ» και «ΛΥΡΑ», Αθήνα 1992 (Πλευρά Δ').

5. ΤΟ ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, «ΠΑΠΙΓΚΟ» και «ΛΥΡΑ», Αθήνα 1993. Το κείμενο του Λάμπρου Λιάβα στο ένθετο φυλλάδιο είναι πολύ κατατοπιστικό.

6. Grèce, chants polyphoniques et musique d'Epire, *Musiques traditionnelles vivantes*, RadioFrance, 1er édition, Paris 1984.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η Βόρειος Ήπειρος, από γεωγραφικός προσδιορισμός, εξελίχθηκε σε όρο που εκφράζει ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα του Ελληνισμού, και έγινε μια πληγή στο σώμα της πατρίδας. Το Βορειοηπειρωτικό ανήκει πια στο πλέγμα των προβλημάτων του Ελληνισμού της Διασποράς, αν και για αιώνες η περιοχή ήταν ενωμένη με τον εθνικό κορμό.

Δυστυχώς, στο τραπέζι των διεθνών συναλλαγών δεν επικρατεί πάντα το δίκαιο και η ηθική, αλλά το συμφέρον των ισχυρών σε βάρος των αδυνάτων. Ειδικά δε στα Βαλκάνια, η δημιουργία κρατών με απόλυτα ομοιογενείς πληθυσμούς, από άποψη γλώσσας και θρησκείας, δεν ήταν δυνατή και εύκολη. Κάτω από την «ομπρέλα» της οθωμανικής κυριαρχίας συνέβησαν μετακινήσεις και εισχωρήσεις πληθυσμών πολλές.

Έτσι, η περιοχή της Βορείου Ηπείρου, η οποία κατοικούνταν από την εθνική μειονότητα στο μεγαλύτερο μέρος της, επιδικάστηκε να ανήκει στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος¹.

Οι περιοχές της Χειμάρρας, του Δελβίνου, του Αργυροκάστρου, μέρος του Παγγωνίου και η περιοχή της Κορυτσάς συμπεριλαμβάνονται στην «κατασκευή» του αλβανικού κράτους το 1913.

Το δράμα της Βορείου Ηπείρου άρχισε και επρόκειτο να αναπτυχθεί σε πολλές πράξεις μέχρι σήμερα².

¹ Γεωργίου Χαρ. Παπαδοπούλου, *Η Εθνική ελληνική μειονότητα εις την Αλβανίαν και το Σχολικόν αυτής ζήτημα*, Ι.Β.Ε., Ιωάννινα, 1981, σελ. 23 και 24.

² α. Πρωτόκολλο της 29ης Ιουλίου 1913.

β. Πρωτόκολλο Φλωρεντίας, 17 Δεκεμβρίου 1913.

γ. Η απόφαση των Δυνάμεων όπως την καταγράφει ο Γρηγ. Αλεξ. Καλογερόπουλος στο βιβλίο του *Ηπειροιάδα* σελ. 367/368, και η οποία ανακοινώθηκε στην ελληνική κυβέρνηση στις 31 Ιανουαρίου/13 Φεβρουαρίου του 1914, περιέχει τα εξής ενδιαφέροντα: «Οι υπογεγραμμένοι πρέσβεις της Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας, Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Ιταλίας και Ρωσίας, έχουσι την τιμήν να ποιήσωσι τη Ελληνική Βασιλική

Δε χρειάζεται πια να καταβάλει κανείς μεγάλη προσπάθεια για να αναδειχθεί η ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου. Τη φωνάζουν τα μνημεία της, την ομολογούν οι κάτοικοί της και την κουβαλάει η λαϊκή παράδοση, παρά τις τρομερές προσπάθειες των γειτόνων μας των Αλβανών, για αλλοίωση της ιστορικής, δημογραφικής και πολιτιστικής εικόνας του χώρου αυτού. (Μετακινήσεις πληθυσμών, βίαιες εποικίσεις, καταστροφή μνημείων σε πολλές περιπτώσεις κ.λπ.). Ο Κ. Δ. Στεργιόπουλος προσθέτει τα εξής: «Η έρευνα των λαογραφικών στοιχείων της κάτω από τον Γενούσον ποταμόν εκτεινομένης χώρας και ιδιαιτέρως των ιστορικών λειψάνων, όπως χαρακτηρίζονται οι αφανείς, αλλ' ασφαλείς μάρτυρες της ιστορικής αληθείας (ήθη, έθιμα, τραγούδι, σπίτι, τρόπος συνοικήσεως κ.λπ.) καταδεικνύει ότι πράγματι η παρατήρησις του Ψαλίδα είναι αληθινή, ότι δηλαδή η χώρα που εκτείνεται νοτίως του Γενούσου ποταμού ομοιάζει πολύ ή μάλλον κατά πάντα προς την νότιον Ήπειρον, διαφέρει δε ουσιαστικώς προς την χώραν, που εκτείνεται εις το βόρειον μέρος του ποταμού τούτου»¹.

Κυβερνήσει, εκ μέρους των Κυβερνήσεών των, την εξής δήλωσιν: «Κατά το άρθρον 5 της Λονδίνου Συνθήκης της 17/30 Μαΐου 1913, μεταξύ Τουρκίας και των συμμάχων Βαλκανικών κρατών, ως και κατά το άρθρον 15 της εν Αθήναις υπογραφείσης συνθήκης της 1/14 Νοεμβρίου 1913 μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος, η Ελληνική Κυβέρνησις ανέλαβε την υποχρέωσιν να επαφήσει εις τας εξ κυβερνήσεις την φροντίδα, όπως αποφασίσωσι περί της τύχης των του Αιγαίου νήσων...»

»Η οριστική εν Ελλάδι παραχώρησις των νήσων, ας αι εξ Δυνάμεις απεφάσισαν να επαφήσωσι εις την κατοχήν της, δε θα καταστή πραγματική, ειμή όταν τα ελληνικά στρατεύματα εκκενώσωσι τα τη Αλβανία παραχωρηθέντα εδάφη, δυνάμει του της Φλωρεντίας πρωτοκόλλου της 17 Δεκεμβρίου 1913, όπερ συνάπτεται ώδε, ως και την νήσον Σάσωνα, και όταν η Ελληνική Κυβέρνησις ρητώς υποσχεθή, ότι ουδεμίαν θα αντιτάξη αντίστασιν, ότε δεν θα υποστηρίξη ή θα ενθαρρύνη αμέσως ή εμμέσως ουδενός είδους αντίστασιν κατά του υπό των εξ Δυνάμεων καθιερωθέντος εν τη μεσημβρινή Αλβανία καθεστώτος.

»Η εκκένωσις άρξεται την 1ην Μαρτίου (ν. ημ.) διά της αποχωρήσεως των ελληνικών στρατευμάτων από του Καζά της Κορυτσάς και της νήσου Σάσωνος, θα προβή δε διαδοχικώς μέχρι της 31 Μαρτίου (ν. ημ.) ότε οφείλει να περατωθεί διά της εκ του Καζά του Δελβίνου αποχωρήσεως των ελληνικών στρατευμάτων».

Αι εξ Δυνάμεις πεποιθήσιν ότι τας άνω αποφάσεις ειλικρινώς θα σεβασθή η Ελληνική Κυβέρνησις.

»Οι υπογεγραμμένοι δρ άττονται της ευκαιρίας κ.λπ.

Α. Κόνατ, Γ. Σελάσου, Δεβίλ Φ. Έλιοτ

Μποσδάρι, Νεμίντωφ».

Η διακοίνωσις αυτή απεικόνιζε όλην την άδικον στάσιν των εξ Δυνάμεων απέναντι της Ελλάδος.

Ο εκβιασμός ήταν άμεσος, το δίλημμα τεράστιο και η διαπραγματευτική δύναμη της Ελλάδας μικρή, καθώς ήδη είχε προκαλέσει φίλους και εχθρούς με την επιτυχία της στους Βαλκανικούς Πολέμους.

¹ Κ. Δ. Στεργιόπουλου, *Τα βόρεια σύνορα της Ηπείρου*, Αθήνα 1945, σελ. 66.

Είναι χαρακτηριστική η παρατήρηση-μαρτυρία του Δημ. Ευαγγελίδη, αρχαιολόγου-ιστορικού, πολλές δεκαετίες πριν: «Την Ελληνικότητα της χώρας [Β. Ηπείρου] διαλαλούν επίσης και τα ερείπια που είναι σπαρμένα παντού και που καθόλου δεν διαφέρουν από τις καθαρά ελληνικές πόλεις της κυρίως Ελλάδας. Θα επιμείνω εδώ, προπαντός στα Βόρεια διαμερίσματα της Ηπείρου, που συνορεύουν με τους Ιλ-

Επιτύμβια πλάκα με ιλλυρικό όνομα. Έχει ανακαλυφθεί στη νεκρόπολη του Δυρραχίου.
Η ελληνική γραφή ομιλεί μόνη της.

λυριούς και ιδιαιτέρως της Ατιντανίας. Πολυγωνικά και ισοδομικά τείχη ακροπόλεων, ερείπια ναών, ανάγλυφα, επιγραφές, αγγεία, τάφους, συναντάει κανείς ευθύς αμέσως απ' τις βορειότερες ηπειρωτικές περιοχές, δηλαδή από την Αντιπάτρεια (σημερινό Μπεράτι), την Απολλωνία και το Ωρικό»¹.

Οπωσδήποτε είναι δύσκολος ο προσδιορισμός των προς Βορράν ορίων της Ηπείρου, αλλά και ολόκληρης της Βόρειας Ελλάδας καθώς «μόνο ένα νησί μπορεί να έχει αυστηρά καθορισμένα όρια, αναλλοίωτα στους αιώνες της ιστορίας», όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο καθηγητής Φώτης Πέτσας².

Σύμφωνα με τις πληροφορίες γεωγράφων και μελετητών της αρχαιότητας «ανεβαίνουμε ως τα Κεραύνια και τον κόλπο της Αυλώνας» αλλά και ακόμη παραπάνω, στο Δυρράχιο, την αρχαία Επίδαμνο, απ' όπου, κατά τον Στράβωνα, αρχίζοντας η Εγνατία Οδός άφηνε τα «έσχατα των Ιλλυριών αριστερά και δεξιά, τα έθνη τα ηπειρωτικά... μέχρι του Αμβρακικού Κόλπου»³. Ηπειρώτες ονομάζονται όλα τα φύλα που κατοικούν «την άπειρη» στεριά από το Άκτιο μέχρι τα παράλια, βόρεια της Κέρκυρας. Και τα φύλα αυτά είναι οι Θεσπρωτοί, οι Μολοσσοί, οι Χάονες, οι Αμφιλόχιοι, οι Αθαμάνες, οι Κασσωπαίοι, οι Παρωραίοι, οι Τυμφαίοι, οι Τάλαρες, οι Ατιντάνες, οι Άβαντες και άλλοι.

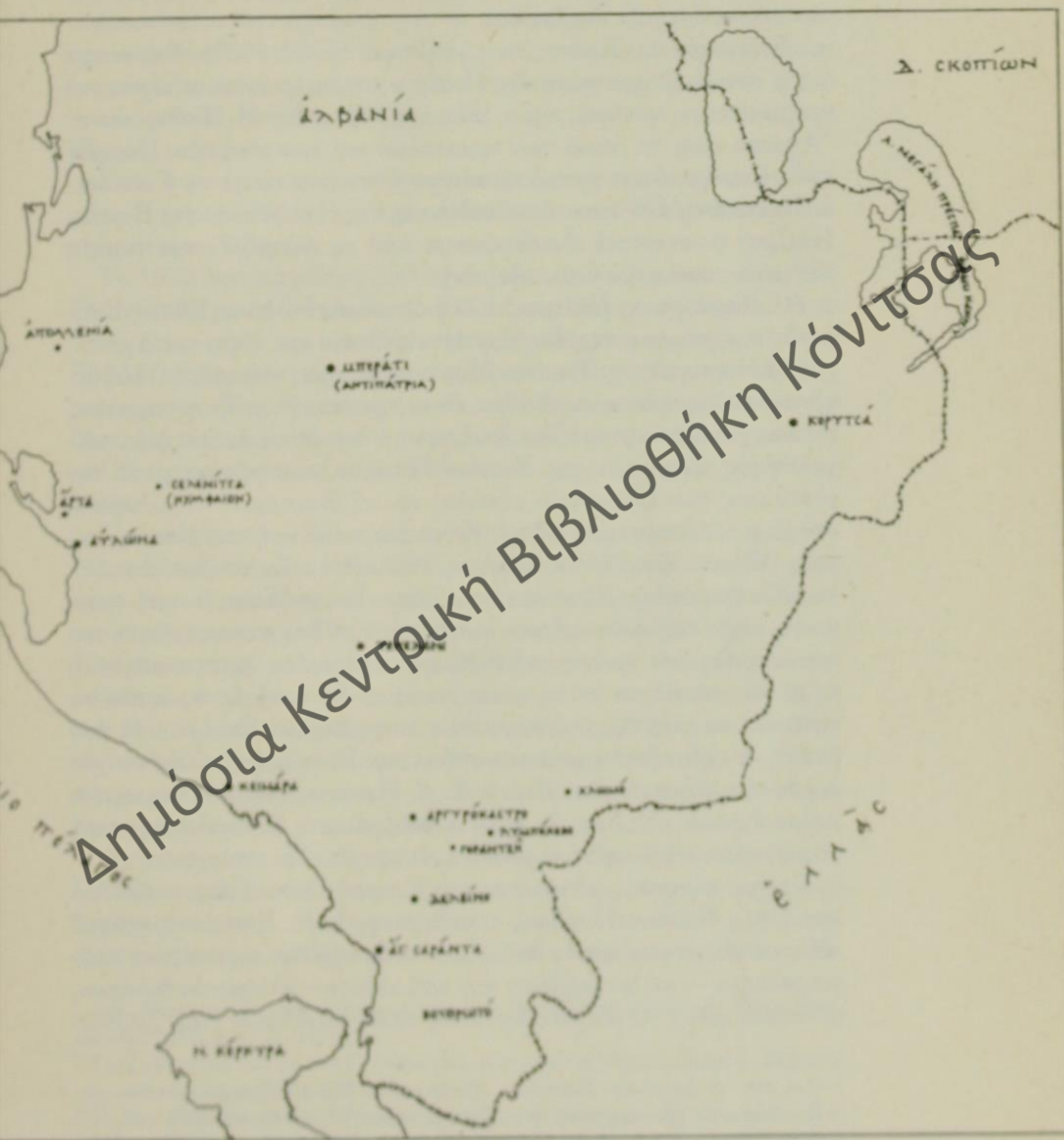
«Και η Ιλλυρίς δ' ουχ η αυτή πανταχή πέφυκε, τα δ' έσχατα της άλλης χώρας διαφέρει, οίον προτείχισμ' όντα της τη Ηπειρώτιδος και της Ιλλυρίδος, δήλα δη τα μεταξύ Γενώσου τε ποταμού (του Σκουμβί) και των ορών των από του Βοΐου όρους (νυν Γράμμου) αρχομένων τω τε νυν Τυμόρω (και Τομορίσσα) συναπτόντων και προς τα Ακροκεραύνια και το Ιόνιον πέλαγος διατεινόντων»⁴. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη μαρτυρία αυτή του 1854 υπάρχει ένας χώρος που είναι κοινός σε Ιλλυριούς και Ηπειρώτες: «Της γαρ Επιδάμνου και της Απολλωνίας μέχρι των Κεραυνίων υπεροικούσι Βυλλιονές τε και Ταυλάντιοι και Παρθίνοι και Βρύγοι...», «όθεν ράδιον ην τα ταύτη οικούντα Ιλλυρικά έθνη διά μακρού υπό των Ηπειρωτών αρχόμενα και την Ηπειρωτικήν

¹ Νίκου Θ. Υφαντή, *Η Βόρειος Ήπειρος χθες και σήμερα*, Ι.Β.Ε., Ιωάννινα 1993, σελ. 25.

² Φώτη Πέτσα, *Πανεπιστημιακές σημειώσεις μνημειακής τοπογραφίας και Σημειώσεις Τουριστικής Γεωγραφίας*, Ιωάννινα 1974, και Θεσσαλονίκη 1979.

³ Φώτης Πέτσας, ό.π., & Dem. Ch. Semitellus, *Epiroticorum, Liber Primus*, Berolin 1854, σελ. 13 «Και την μεν χώραν ταύτην ην ήδη φυσικοίς ορίοις αφορίσαμεν Άπειρον οι εγχώριοι εκάλουν, σφας δ' αυτούς Απειρώτας, ως εκ των νομισμάτων δήλον». Και Πίνδαρος δε σαφώς την ημετέραν Ήπειρον Άπειρον καλεί λέγων: «...Νεοπτόλεμος δι' Απίρω διαπρυσία (κρατεί)/βουβόται τόθι πρώνες έξοχοι κατάκεινται/Δωδώναθεν αρχόμενοι προς Ιόνιον πόρον» (μεμ. δ', 51).

⁴ Δημητρίου Σεμιτέλου, *Ηπειρωτικών, Βιβλίον Πρώτον*, Βερολίνω 1854, σελ. 7 και 8.

Χάρτης της Βορείου Ηπείρου

γλώτταν και τάλλα εκμαθείν και διγλώττους γενέσθαι, ως Στράβων κατά τινας φησί»¹.

Στην ιστορία της Ηπείρου ξεχωρίζουμε πέντε μεγάλους σταθμούς:
α. *Ελληνιστικοί χρόνοι*. Ο Πύρρος, με πρωτεύουσα την Αμβρακία, δημιουργεί ισχυρό κράτος.

β. *Μεταβυζαντινοί χρόνοι*. Δεσποτάτο της Ηπείρου με πρωτεύουσα την Άρτα (αρχαία Αμβρακία).

γ. *Τουρκοκρατία*. Κράτος του Αλή πασά (1788-1822). Την εποχή αυτή, στον ευρύτερο χώρο της Ηπείρου καλλιεργούνται οι τέχνες, τα γράμματα, το εμπόριο, και η ιδέα της λευτεριάς. Η Πίνδος και τ' Άγραφα είναι τα βουνά των αρματολών και των κλεφτών. Πνευματικό, διοικητικό και εμπορικό κέντρο ήταν (και είναι) τα Γιάννενα.

δ. *Βαλκανικοί Πόλεμοι*. Απελευθέρωση της Ηπείρου και της Βορείου Ηπείρου (ουσιαστικά ελευθερώνεται από τα ελληνικά στρατεύματα και μέρος των αλβανικών εδαφών).

ε. *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*. Ελληνοϊταλικός πόλεμος, Εθνική Έποποιία στα χώματα της Βορείου Ηπείρου και στα αλβανικά βουνά.

Ο Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου, που μας ενδιαφέρει εδώ, δέχθηκε πολλές πιέσεις και διώξεις ιδίως την εποχή της Τουρκοκρατίας, πιέσεις για εξισλαμισμό, και διώξεις από διάφορους κατακτητές. «Αφελλήνιση τμημάτων της Βορείου Ηπείρου επισυμβαίνει μετά την εξάπλωση των Οθωμανών εξαιτίας του εξισλαμισμού. Η μεταβολή δεν είναι απότομη ούτε ριζική. Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Σπυρίδωνα Λάμπρο, “πολλοί αυτών συνδιαλλάσσουν τις δύο θρησκείας, δίδοντας εις τα τέκνα δύο ονόματα, εν μιν τουρκικόν, επιβαλλόμενον υπό του ιμάμη κατά τα θρησκευτικά έθιμα του ισλαμισμού, εν δε χριστιανικό, διδόμενον υπό ιερέως Χριστιανού, όπερ μένει και ως όνομα εν τη οικιακή εστία. Το αυτό δε δυνάμεθα να είπωμεν και περί της γλώσσης, ιδίως εν τη Βορείω Ηπείρω... Η Αλβανική δεν ηδυνήθη να αντικαταστήσει την Ελληνικήν, απλώς ετάχθη εν το πλευρόν αυτής”»². Ενώ ο Δ. Α. Παναγιωτίδης τον περασμένο αιώνα έγραψε: «Ποίησις δε παρ' αυτοίς μόνον η Ελληνική δημοτική εστίν αλβανική τοιαύτη σχεδόν εξ ολοκλήρου δεν υπάρχει...»³.

Για τις ελληνικές κοινότητες του δυτικού Πόντου και τον Ελληνισμό της Βορείου Ηπείρου, ο καθηγητής Ι. Κ. Χασιώτης γράφει: «Και οι κοινότητες αυτές θα πρέπει να θεωρηθούν ως λείψανα προγενέστερων —και αυτόχθονων πια από αιώνες— ελληνικών φυλάκων, οι οποίοι, μετά τις μαζικές καθόδους αλλογενών λαών (των Σλαύων

¹ Ο.π. σελ. 18 Δημητρίου Σεμιτέλου, *Ηπειρωτικών*, Βιβλίον Πρώτον, σελ. 18.

² Σπ. Λάμπρου, «Ηπειρωτικά» *Νέος Ελληνομνήμων* 10 (1913), σελ. 376.

³ Rene Puaux, ο.π. σελ. 17 και 18-19. *Δυστυχησμένη Βόρειος Ήπειρος*, Μτφρ. Α. Αχ. Λαζάρου, Τροχαλία, Αθήνα, χ.χ. σελ. 17 και 18.

κατά κύριο λόγο), συρρικνώνονταν σταθερά, όταν δεν υποχωρούσαν προς το νότο»¹. Και συνεχίζει λίγο παρακάτω: «Ανάλογη ήταν, για διαφορετικούς όμως ιστορικούς λόγους, και η εξέλιξη του άλλοτε σφριγηλού ελληνικού στοιχείου της Βόρειας Ηπείρου, το οποίο, αφού πρώτα αποδεκατίστηκε εξαιτίας των μαζικών εξισλαμισμών (μεταξύ του τέλους του 15ου και των αρχών του 18ου αιώνα), άρχισε να συρρικνώνεται δημογραφικά, για να εκπέσει πια (μετά την ανάδυση του αλβανικού εθνικισμού και ιδίως μετά τους διωγμούς που πραγματοποιήθηκαν σε ολόκληρη σχεδόν τη διάρκεια της ζωής του αλβανικού κράτους, από το 1913 ως τις μέρες μας) στο επίπεδο της Εθνικής μειονότητας»².

Στον αιώνα μας και μετά την ανακήρυξη της αυτονομίας της Βορείου Ηπείρου (1914), η ελληνική παιδεία και τα γράμματα γίνονται στόχος των Αλβανών.

Το 1929 λειτουργούσαν 350 σχολεία με 483 δασκάλους. Το 1925 78 σχολεία, με 113 δασκάλους. Για να φτάσουμε στη δεκαετία του 1940, όπου, μετά την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας υπό τον Εμβέρ Χότζα, μόνο ένα μέρος της Βορείου Ηπείρου εμπίπτει στις περί μειονοτήτων διατάξεις για να «απολαμβάνει» στοιχειωδώς το δικαίωμα της γλώσσας και της έκφρασης. «Τα ελληνικά μαθήματα εις πολλά σχολεία κατέληξαν να διδάσκονται ως μάθημα (ξένης) γλώσσας»³.

Τη δεκαετία του '60 αρχίζουν και οι διώξεις εναντίον της Ορθόδοξου Εκκλησίας. Το 1963-1964, ο Εμβέρ Χότζα γράφει: «Νομίζω ότι ο βασικός κίνδυνος, τον οποίο πρέπει να αποτρέψουμε, είναι εις πρώτην γραμμήν η υπόθεσις της Χριστιανικής ορθόδοξου λειτουργίας. Συνεχώς πρέπει να κάνουμε προσπάθειες για να την αηδιάσουν οι άνθρωποι, εις τρόπον ώστε να αποφεύγουν την εκκλησίαν. Καθήκον μας δηλαδή είναι, όταν σημαίνει ο κώδων της εκκλησίας, οι άνθρωποι επ' ουδενί να μεταβαίνουν εκεί. Όπου υπάρχει δυνατότης αι εκκλησίαι να κατεδαφιστούν, φυσικά όχι δίκην εκστρατειών, αλλ' αναλόγως των εμφανιζομένων περιπτώσεων...»⁴.

Αργότερα, την 22α Νοεμβρίου 1967, το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Αλβανίας αποφασίζει να αναστείλει, να παύσει την ισχύ διαταγμάτων περί της θρησκείας, και επίσημα το 1977 η Αλβανία ανακηρύσσεται σε αθεϊστικό κράτος. Όλα αυτά έχουν ως συνέπεια να

¹ Ι. Κ. Χασιώτης, *Επισκόπηση της ιστορίας της Νεοελληνικής διασποράς*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 32 και 33.

² Για το ίδιο θέμα, και Φώτιος Γ. Οικονόμου, *Η πολυπαθής Βόρειος Ήπειρος διά μέσου των αιώνων*, Αθήνα 1985, σελ. 14 και 15.

³ Γ. Χαρ. Παπαδόπουλος, *Η Εθνική Ελληνική μειονότης εις την Αλβανίαν και το Σχολικόν αυτής ζήτημα*, Ι.Β.Ε. Ιωάννινα 1981, σελ. 24.

⁴ Ο.π., σελ. 197.

παρατηρηθούν «...των τε Μοναστηρίων και των Εκκλησιών η δήμευσις της περιουσίας, το κλείσιμον, και εν πολλαίς περιπτώσεσιν, η ερείπωσις των ναών, ο αποσχηματισμός των ιερέων, η θραύσις των σταυρών εν τοις νεκροταφείοις, η κατεδάφισις των κωδωνοστασίων...»¹.

Ο ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου θ' αντέξει και θα περιμένει.

Β. Δημοτικά τραγούδια της Βορείου Ηπείρου

Από νωρίς έχουμε εκφρασμένη άποψη για τον πλούτο και την αξία της μουσικής παράδοσης της Ηπείρου. «Η κατ' εξοχήν όμως γόνιμος εν τη δημοτική ποιήσει Ελληνική χώρα, κατά τους νεώτερους τουλάχιστον χρόνους, δύναται, φρονούμεν, να θεωρηθεί η 'Ηπειρος. Εάν η ανά χείρας συλλογή, η άλλως αρκούντως ογκώδης, επρόκειτο να περιλάβη πάντα τα γνωστά Ηπειρωτικά άσματα, δεν θα επήρκη αυτή όγκος τετραπλάσιος, τόση είναι η πληθύς των παρά τω Ηπειρωτικώ λαώ προϊόντων της δημώδους μούσης. Τα αίτια του φαινομένου τούτου εισί πολλά και διάφορα. Ημείς παρατηρούμεν μόνον ενταύθα ότι των κλεφτικών ιδίως ασμάτων η πληθύς οφείλεται προ πάντων εις τούτο, ότι κατά τας δύο τελευταίας μάλιστα εκατονταετηρίδας η 'Ηπειρος —λέγοντες δε ενταύθα 'Ηπειρον εννοούμεν σύμπασαν την κατά καιρούς διοικητικήν αυτής περιφέρειαν, εις ην ως επί το πολύ υπήγετο και της Δ. Ελλάδος το πλείστον, και η Θεσσαλία ολόκληρος και πολύ της Μακεδονίας— εγένετο το διαρκέστερον θέατρον του αγώνος των αρματολών προς τους Τούρκους...»².

Και παρακάτω, σελ. η στον πρόλογο της ίδιας συλλογής, διαβάζουμε: «Φαίνεται δε, ότι και η υπό της Πινδίας σειράς περίπτυξις ολοκλήρου σχεδόν της Ηπειρωτικής χώρας, συνέτεινεν ίσως εις την καλλιέργειαν του κλάδου τούτου της δημοτικής ποιήσεως [εννοεί τα ιστορικά κλέφτικα]. Τα όρη ταύτα υπήρξαν άλλοτε τα κατ' εξοχήν κλεφτοβούνια...» «Αλλ' οιονδήποτε και αν είναι το αίτιον του εν λόγω φαινομένου, βέβαιον είναι ότι ουδεμία άλλη ελληνική χώρα είναι τόσω πλουσία κατά τα δημοτικά άσματα, όσω η 'Ηπειρος. Δύναται τις μάλιστα να είπη, ότι όλης της λοιπής Ελλάδος τα δημοτικά άσματα ομού λαμβανόμενα μόλις αποτελούσι τον αριθμόν των ηπειρωτικών. Απόδειξιν δε τούτου πρόχειρον παρέχει ημίν απλούν βλέμμα εις τας

¹ Γεώργιος Χαρ. Παπαδόπουλος, ο.π., σελ. 197.

² Π. Αραβαντινού, *Συλλογή δημοδών ασμάτων της Ηπείρου*, εν Αθήναις 1880, Πρόλογος των εκδοτών, σελ. ζ.

σπουδαιότερας των εκδοθεισών συλλογών. Εκ των 126 παρά Fauriel ασμάτων, υπέρ το ήμισυ, δηλαδή 70, είναι Ηπειρωτικά. Επίσης μεταξύ των 200 του Ζαμπελίου ευρίσκομεν Ηπειρωτικά 100. Εν δε τη πληρεστάτη των συλλογών την του Passow, 646 περιεχούση άσματα, τα Ηπειρωτικά υπερβαίνουσι τα 250. Εις την του Legrand πάλιν, περιέχουσιν 98 καθαρώς δημοτικά άσματα, τα Ηπειρωτικά ανέρχονται εις 33» (ο.π., σελ. η).

Ακόμη και αν περιορίσουμε την 'Ηπειρο στα φυσικά της όρια, δυτικά της Πίνδου, βόρεια του Αμβρακικού και νότια της γραμμής Απολλωνία-Πρέσπες, νομίζουμε ότι πάλι ο πλούτος των δημοτικών τραγουδιών είναι πολύ μεγάλος και σπουδαίος.

Αν τολμούμε μια καταγραφή των τραγουδιών της Βορείου Ηπείρου, δεν οφείλεται στο ότι έχουμε κάτι καινούργιο να καταδείξουμε. Δεν έχουμε την πρόθεση να ακολουθήσουμε το «νέο» δρόμο αντιμετώπισης του δημοτικού τραγουδιού που προτείνει ο καθηγητής Κώστας Ρωμαίος¹, ούτε να κάνουμε συγκριτική μελέτη του υλικού που συγκεντρώσαμε, με το υλικό που υπάρχει σε άλλες συλλογές, παλιότερες και νεότερες. Αρκούμαστε μόνο στην κατάθεση μιας μαρτυρίας για τον αγώνα του Ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου να κρατήσει τον πολιτισμό και τις εθνικές ιδιαιτερότητές του, κυρίως μετά το τέλος της δεκαετίας του '40 και μέχρι τις αρχές του '90.

Από την ανακήρυξη της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας το 1946, απαγορεύεται στους Έλληνες, τόσο σ' αυτούς που εντάχθηκαν μέσα στις περιοχές που χαρακτηρίστηκαν ως μειονοτικές όσο και σ' αυτούς που έμειναν έξω, η χρήση των ιστορικών και θρησκευτικών τραγουδιών. Από την πλευρά των αλβανικών αρχών έχουμε μια σκόπιμη και συστηματική παρέμβαση στο κείμενο και στη μουσική των βορειοηπειρωτικών τραγουδιών «για να αποδυναμωθούν οι δεσμοί του βορειοηπειρωτικού λαού με την εθνική του πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση»².

Για να διατηρηθεί και να καλλιεργηθεί η εθνική συνείδηση μιας ομάδας ή ενός λαού είναι αναγκαίο να υπάρχουν:

α) κοινή γλώσσα,

¹ Κώστας Ρωμαίος, *Η ποίηση ενός λαού*, Δημοσιεύματα Λαογραφικού Ινστιτούτου Ελληνικής Περιηγητικής Λέσχης, αριθ. I, Αθήνα 1968, σελ. 13. «Είναι ο δρόμος που βάνει κύριο σκοπό του να σε κάμει ικανό να εμβαθύνεις μέσα στα νοήματα του περιεχομένου των στίχων, να τα αναλύσεις τεχνοτροπικά, να τα γνωρίσης στις λεπτομέρειες αισθητικά και να μπορέσης τέλος να ερμηνεύσης το ποιητικό έργο σαν αυτοτελή καλλιτεχνική μονάδα». Εμείς, εδώ, μένουμε στο ότι τα ίδια τα τραγούδια, ως λόγος, κείμενο, έχουνε τη δική τους φωνή και κουβαλούν έναν αυτοτελή κόσμο».

² Μενέλαου Σ. Ζώτου, *Το δημοτικό Τραγούδι της Βορείου Ηπείρου*, I.B.E. Ιωάννινα 1978, σελ. 8.

β) συνείδηση κοινής καταγωγής και συγκεκριμένος τόπος ως κοινή πατρίδα,

γ) κοινός τρόπος ζωής (ήθη, έθιμα, κοινωνική ζωή, πολιτιστική δραστηριότητα),

δ) κοινή θρησκεία κ.ά.

Τα τραγούδια ενός λαού είναι το αντιπροσωπευτικότερο στοιχείο της ψυχής και της ζωής του. Μέσα σ' αυτά αποτυπώνονται ο αγώνας του, οι αγωνίες του για τη ζωή και το θάνατο, τα οράματά του, η βιοθεωρία του και εν γένει η ιστορική παρουσία σε όλους τους τομείς της ζωής. Και, πάνω απ' όλα, με το τραγούδι καλλιεργείται ο κοινός γλωσσικός κώδικας και μέσω αυτού η ιστορική μνήμη, και ενισχύονται οι εσωτερικές αντιστάσεις προς εξωτερικές πιέσεις αφομοίωσης και αλλοίωσης. Ειδικά για τους Βορειοηπειρώτες το τραγούδι και η λαϊκή (προφορική) παράδοση ήταν τρόπος έκφρασης σημαντικός και στοιχείο κοινωνικής συνοχής, καθώς με το Διάταγμα 4.337/22-11-1967 και με το άρθρο 37 του αλβανικού Συντάγματος του 1977 απαγορεύεται η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία της λατρείας. Με το Διάταγμα 5.339/23-9-1975 απαγορεύτηκε να δίνονται στα παιδιά χριστιανικά ονόματα και συνεπώς ονόματα που παραπέμπουν στην ελληνική ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά¹.

Έτσι, ένας βασικός παράγοντας της εθνικής ενότητας και συνείδησης του ελληνικού στοιχείου της Αλβανίας, η Εγκαλησία, δεν υπάρχει. Αλλά και ο άλλος, η Κοινότητα, θεσμός που προσέφερε πολλά κατά τη μακροχρόνια τουρκική δουλεία, έχει αντικατασταθεί από την Κομματική Οργάνωση, που ρυθμίζει και επιβλέπει την ιδιωτική και συλλογική ζωή σύμφωνα με τις εντολές της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος στα Τίρανα. Δυνατότητες για να εκφραστούν μέσα από το τραγούδι, οι Βορειοηπειρώτες έχουν ελάχιστες καθώς εργάζονται όλες τις ημέρες της εβδομάδας (πάντα υπήρχε κάποιος λόγος ή κίνδυνος, για να ξεπεραστεί κάποιο πλάνο...) και οι μέρες τηςσχόλης είναι μετρημένες. Αυτές ήταν:

α) 1η Ιανουαρίου. Μεγάλη οικογενειακή γιορτή με φαγοπότι για τον ερχομό του καινούργιου χρόνου.

β) 11 Ιανουαρίου. Αναμνηστική γιορτή για την ανακήρυξη της Δημοκρατίας το 1946. Δεν ήταν συνήθως αργία.

γ) 1η Μαΐου. Εργατική Πρωτομαγιά. Ομαδική έξοδος στα χωράφια και στις εξοχές, τραγούδι και χορός.

δ) 7 Νοεμβρίου. Ημέρα της Οκτωβριανής Επανάστασης. Ατόνησε τα τελευταία χρόνια.

¹ Ιδέ περισσότερα στο βιβλίο του Γ. Κ. Παπαδόπουλου, ο.π. σελ. 248-249. «...Η αλλαγή των ακατάλληλων ονομάτων και των ασχήμων επωνύμων αποπερατώθηκε μέχρι της 31ης Δεκεμβρίου 1976».

ε) 8 Νοεμβρίου. Επέτειος ίδρυσης του Κομμουνιστικού Κόμματος το 1941.

στ) 28 Νοεμβρίου. Ανεξαρτησία. Έπαρση της σημαίας στην Αυλώνα το 1912.

ζ) 29 Νοεμβρίου. Γιορτή για την απελευθέρωση από τις φασιστικές δυνάμεις το 1944.

η) Γιορτάζονταν για μία εβδομάδα αλλά με δουλειά και τα γενέθλια του Εμβέρ Χότζα, αφού, σύμφωνα με το κόμμα, ο «μεγάλος» ηγέτης ακόμα και αφού πέθανε βιολογικά, εξακολουθούσε να ζει πνευματικά και πολιτικά.

Λίγες οι δυνατότητες λοιπόν για έκφραση μέσα από το τραγούδι του Ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου, αφού όλα παρακολουθούνται και λογοκρίνονται.

Ο πλούτος της μουσικής παράδοσης της Βορείου Ηπείρου χρησιμοποιείται κυρίως για τουριστικούς και προπαγανδιστικούς λόγους. Στα λαογραφικά «φεστιβάλ» οι νέοι ξέρουν μόνο να χορεύουν για να παρουσιάσουν στο κοινό και στους ξένους προσκεκλημένους το όμορφο κοστούμι, τη στολή από τη Δρόπολη και το Πωγώνι. Και παρά τις όμορφες δηλώσεις του ίδιου του Χότζα και των άλλων επισήμων για τη διαφύλαξη και την εξέλιξη των παραδόσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο λαός ήταν βουβός και ανίκανος να τραγουδήσει τα τραγούδια της αγάπης, της φύσης, της ξενιτιάς, του πόνου των ηρώων του έθνους. Μόνο κλεφτά μπορούσαν να χορεύουν και να τραγουδήσουν, μισά Ελληνικά και μισά Αλβανικά, κάποιο τραγούδι που να δείχνει ότι είναι ντόπιο και δεν έχει σύνδεση με τον άλλο ελληνικό χώρο. Τα περισσότερα τραγούδια έπρεπε να μιλούν για την όμορφη ζωή που τους χάρισε το κόμμα και ο Εμβέρ Χότζα. Η ελληνική εθνική μειονότητα της Αλβανίας έπρεπε να δείξει ότι δεν έχει καμιά σχέση και σύνδεση με τον άλλο εθνικό κορμό, αλλά πως είναι κάτι άσχετο μ' αυτόν και ξεκομμένο.

Με τραγούδια σαν αυτά που ακολουθούν και με άλλα μέσα, τα κομματικά όργανα πετύχαιναν το σκοπό τους σε αρκετή μερίδα των νεότερων.

ΧΤΙΖΟΥΜΕ ΤΗ ΝΕΑ ΖΩΗ

Επεράσαν τόσα χρόνια
με οδηγητή το Κόμμα
που στη χώρα μας ετούτη
έφερε χαρά και πλούτη.
Αν κανείς θα μας αγγίξει,
τη ζωή του εδώ θ' αφήσει.

Σίδερο είναι τα κορμιά μας
και ατσάλι η καρδιά μας.
Χτίζουμε τη νέα ζωή μας
στη χώρα μας την ακριβή μας,
γιατί έχουμε άξιο τιμονιέρη
το Κόμμα μας και τον Εμβέρη.

ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΜΑΣ

Δόξα σε τούτα τα βουνά
τα λουλουδο-ανθισμένα
που σεριανούν τη λευτεριά
απ' το Σαράντα ένα.
Σε τούτα τα ψηλά βουνά
οι παρτιζάνοι στήσανε
των φασιστών καρτέρι
με τον αρχηγοπαλίκαρο
τον οδηγό Ενβέρη.

ΣΤΟΝ ΕΝΒΕΡ

Τριανταφυλλιά μου πράσινη
πότε θα κοκκινίσεις;
Να κόψω ένα τριαντάφυλλο
να στείλω του Ενβέρη.
Να μυριστεί ο Ενβέρης μας
και άλλες τρεις κοπέλες.
Η μια κεντάει τον ουρανό
κι άλλη το φεγγάρι
κι η τρίτη η μικρότερη
κεντάει το μαξιλάρι
να κοιμηθεί ο Ενβέρης μας

ο καθοδηγητής μας
που έκανε να λάμπει
σαν ήλιος η ζωή μας.

Ω ΚΟΜΜΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

Εσύ πατρίδα μας γλυκιά
μητέρα Αλβανία.
Εσύ είσαι μάνα στοργική
και 'μείς πιστά παιδιά.

Εσύ μητέρα γέννησες
τ' αγαπημένο Κόμμα
την κόκκινη τριανταφυλλιά
με το λαό ένα σώμα.

Η κόκκινη τριανταφυλλιά
τριαντάφυλλο έχει ανθίσει
τον ακριβό Ενβέρη μας
που αιώνια θα μας ζήσει.
Κόκκινη τριανταφυλλιά
με ρίζες ασημένιες
τις ρίζες έχεις απ' το λαό
γερά ατσαλωμένες.

Έτσι λοιπόν, στο χωράφι και στην πλατεία του χωριού τραγουδιούνται «ακίνδυνα» τραγούδια. Μόνο σε κλειστό κύκλο και στους αρραβώνες και τους γάμους μπορούσαν οι Βορειοηπειρώτες να τραγουδήσουν και να γλεντήσουν. Σε περιοχές όπως της Χειμάρρας, του Μπερατίου και της Κορυτσάς, τα πράγματα είναι πιο δύσκολα. Εκεί η αντίσταση πρέπει να είναι πιο σκληρή και τις παλιές καλές ελληνικές μέρες τις θυμίζουν φωτογραφίες, κεντήματα και εικονίσματα καλά κρυμμένα στα υπόγεια ή πάνω από τα ταβάνια των σπιτιών. Εδώ απαντά κανείς και ονόματα βαπτιστικά, όπως Αλέξανδρος, Αντιγόνη, Πύρρος, Κλέαρχος, που για την ελληνική μειονότητα λένε πολλά, ενώ τις αλβανικές αρχές δεν τις ενοχλούν, αφού ερμηνεύουν αλλιώς την ιστορία του τόπου.

Ο Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου βομβαρδίζεται από την προπαγάνδα του Ραδιοφώνου και της Τηλεόρασης των Τιράνων που κα-

λύπτουν όλη την επικράτεια και η εμβέλεια τους φτάνει και πολύ μακρύτερα. Δυστυχώς πρόσβαση σε αντίστοιχους ελληνικούς πομπούς (όταν με μύριες στερήσεις αποκτά ένα μέρος του Ελληνισμού αυτού ραδιόφωνο ή συσκευή τηλεοράσεως) δεν υπάρχει ουσιαστικά, αφού η Κέρκυρα ακούγεται μόνο στα παράλια και αρκετές φορές με παρεμβολές, ενώ τα Γιάννενα μετά βίας ακούγονταν στην περιοχή της Άνω Δρόπολης. Οπωσδήποτε τα πράγματα έχουν σήμερα βελτιωθεί.

Στην Ελλάδα ακούγονται πολλά για τους αλύτρωτους αδελφούς και τραγουδιέται το περίφημο

«Έχω μια αδερφή / κουκλίτσα λυγερή...»,

αλλά καμιά μέριμνα δε λαμβάνεται από το επίσημο ελληνικό κράτος προς την κατεύθυνση αυτή. Δε θα ξεχάσουμε το παράπονο Βορειοηπειρώτη από την περιοχή του Φίερι, που το 1990 μας είπε: «Τόσα βουνά έχει η Ήπειρος, χάθηκε μια κεραία κι ένας καλός πομπός για να ακούγαμε κι εμείς ελληνικά όλα αυτά τα χρόνια;»

Ο Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου άντεξε. Σώθηκε πλούσιο υλικό για μελέτη. Ελπίζουμε ότι οι ειδικοί (λαογράφοι, γλωσσολόγοι, αρχαιολόγοι κ.λπ.) θα αναλάβουν επίσημα και συστηματικά την καταγραφή και τη μελέτη του.

Το δημοτικό τραγούδι ως στοιχείο της προφορικής παράδοσης με τις τρεις διαστάσεις του (λόγος — μουσική — χορός ή αλλιώς, κείμενο — μέλος (μελωδία) — κίνηση) υπόκειται στις πιέσεις της σύγχρονης τεχνολογίας και του τρόπου ζωής της κατανάλωσης, και χάνει σιγά σιγά τη λειτουργικότητά του και την ανθεκτικότητά του.

Σιγά σιγά ούτε οι Βορειοηπειρώτες θα τραγουδούν για να πουν τον πόνο τους και να εκφράσουν τα εσώψυχά τους. Το αγαθό αυτό τους προσφέρεται μέσα από τα κασετόφωνα και τις μαγνητοταινίες. Στα χωριά τους έχουν μείνει οι γέροι, ενώ ο καημός των νεοτέρων είναι το «καταναλωτικό όνειρο». Οι Αλβανοί οικειοποιήθηκαν το τραγούδι το ελληνικό, όπως και όλη την πολιτιστική παράδοση της Βορείου Ηπείρου.

Το 1978 κυκλοφόρησε η συλλογή *Δημοτικά τραγούδια της Ελληνικής Μειονότητας* του Βασίλη Νίκα, που έγινε με έγκριση των αλβανικών αρχών.

Σχεδόν το ένα τρίτο της συλλογής αποτελούν τα τραγούδια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Τα περισσότερα εξυμνούν το Κομμουνιστικό Κόμμα της Αλβανίας, το σύντροφο Εμβέρ Χότζα και τη «νέα και ευτυχισμένη ζωή που χάρισαν στο λαό».

Στις πρώτες σελίδες κατατίθεται απόσπασμα από το λόγο του Εμβέρ Χότζα στη Γράφη της Δρόπολης στις 22-3-1978. Διαβάζουμε χαρακτηριστικά: «Σας συγχαίρω εσάς, Δροπολίτες, για τη διαφύλαξη των τραγουδιών και των χορών σας, για τις όμορφες ενδυμασίες σας. Να τα φυλάσσετε αυτά, γιατί είναι πολύτιμα, όχι μόνο για σας, αλλά για όλη τη Σοσιαλιστική Αλβανία». Πρόκειται για λόγο αμφίσημο, που οπωσδήποτε καταδηλώνει την αξία αυτής της παράδοσης την οποία γνώρισε όλη η Αλβανία.

Επίσης και ο Ραμίζ Αλία (διάδοχος του Χότζα) στη συζήτησή του με τα στελέχη της επαρχίας Αργυροκάστρου έχει πει: «Η διαφύλαξη, η ανάπτυξη της πνευματικής κληρονομιάς της μειονότητας συμβάλλει στην ποικιλότητα των χρωμάτων και στον πλουτισμό της καινούργιας σοσιαλιστικής κουλτούρας που δημιουργήθηκε και δημιουργείται στη χώρα μας»¹. Είναι χρήσιμη και σημαντική, γιατί είναι πλούσια, δυνατή και ζωντανή αυτή η παράδοση, γι' αυτό και τη χρειάζεται η αλβανική κουλτούρα.

Η αξία του βορειοηπειρωτικού τραγουδιού είναι πια γνωστή. Η σχέση του με τη μουσική παράδοση της αρχαίας Ελλάδας, σχεδόν αποδεδειγμένη. Γιατί το βορειοηπειρωτικό τραγούδι με τον πενταφθογγικό χαρακτήρα του κατατάσσεται στις πιο παλιές μουσικές παραδόσεις της Ευρώπης. Είναι γνωστό ότι η πενταφθογγική κλίμακα χρησιμοποιούνταν στην Ελλάδα από τον 7ο π.Χ. αιώνα².

Τέλος, όπως διατυπώνουν σήμερα οι ειδικοί, το συμπέρασμα είναι πως το βορειοηπειρωτικό τραγούδι και μόνον αυτό από όλα τα δημοτικά τραγούδια της Ελλάδας στηρίζεται στην πενταφθογγική κλίμακα, πράγμα που σημαίνει πως σώζεται και στην Ελλάδα το είδος αυτό της μουσικής που είναι γνωστό σε πολλά μέρη της Ασίας, της Αμερικής και της Ευρώπης³.

Ο Σπύρος Περιστέρης μιλά για πρώτη φορά ουσιαστικά και τεκμηριωμένα για τη μορφή και το ύφος του τραγουδιού της Βορείου Ηπείρου και ιδιαίτερα της περιοχής της Δρόπολης (Δερόπολη = Δρυϊνούπολη)⁴.

Το τραγούδι αυτής της περιοχής και της περιοχής Πωγωνίου απαντά ως πολυφωνικό. Υπάρχει μια ομάδα ανδρών ή γυναικών ή ανάμεικτοι, που έχουμε τον *πάρτη* (αυτόν που ξεκινάει, που παίρνει το τραγούδι), τον *κλώστη* ή *γυριστή* του τραγουδιού (αυτόν που

¹ Εφημ. *Ζέρι ι Πόπουλιτ* 13 Οκτώβρη 1985, σελ. 30.

² Αντ. Λάβδα, «Πεντάφθογγοι κλίμακες εν τη δημοτική μουσική της Ηπείρου» *Ηπειρωτική Εστία*, έτος 7ο —1958, σελ. 140.

³ Μ. Ζώτος, *Το δημοτικό τραγούδι της Βορείου Ηπείρου*, Ι.Β.Ε., Ιωάννινα 1978, σελ. 10.

⁴ *Επετηρίς Λαογραφικού Αρχείου Ακαδημίας Αθηνών* τόμ. 9 και 10, 1955-1957.

κάνει τα γυρίσματα και δένει τα κενά) και τους ισοκράτες.

Ο παπα-Χρήστος Μάτσιας, από τα κτίσματα του Πωγωνίου, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Ο λαός μας εδώ (στο Πωγώνι και στη Δερόπολη) γαντζωμένος σε δύσκολους και φτωχούς τόπους, με το συνεχές ξενίτεμα των ανδρών για να θρέψουν τις φασίλιες τους, το συνεχή καημό από το ζωντανό αυτό ξεχωρισμό αλλά και από όλες τις φάσεις της κοινωνικής και εθνικής του ζωής, έντονη ένωσε την ανάγκη όλα τούτα να τα τραγουδήσει.

»Βέβαια, επειδή λυπητερά και στενόχωρα ήταν όσα κυρίως τραγούδησε περισσότερο, και η ποίηση και το μέλος υπηρετούν αυτόν κυρίως το σκοπό.

»Παραπονιάρικα είναι τα τραγούδια του, και παραπονιάρικα τραγουδήθηκαν, με τη σπάνια στον κόσμο πολυφωνική τους μορφή, τον παρτή με την κύρια μελωδία, τον ισοκράτη ή ρίχτη, τον κλώστη, τον γυριστή ή κόφτη, τους ισοκράτες, με τον κλαψιάρικο τρόπο που σου ραγίζουν την καρδιά»¹.

Ένα μέρος από τον πολύ μεγάλο αριθμό δημοτικών τραγουδιών της Βορείου Ηπείρου συγκεντρώσαμε εδώ. Τα περισσότερα τα καταθέτουμε, όπως τα κατέγραφε μετά το 1950 ο Ν. Λύτης από τη μάνα του Ελένη Λύτη, καθώς, αποκομμένη από συγγενείς και φίλους, μακριά από το χωριό τους Καλογοραντζή εκεί στο Φίερι, τα χρησιμοποιούσε για να θυμάται και να παρηγοριέται. Τα υπόλοιπα συγκέντρωσε όπως τ' άκουσε από Έλληνες σε διάφορα χωριά που πήγαινε, στα περισσότερα μέρη της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία. Τέλος, πολλά, παρουσιάζονται όπως τα διασταυρώσαμε από Έλληνες πρόσφυγες από τη Βόρειο Ήπειρο μετά το 1990 ή όπως τα βρήκαμε καταγραμμένα και στη συλλογή του Μενέλαου Ζώτου που προαναφέραμε.

Βεβαίως και Μωαμεθανοί της Βορείου Ηπείρου τραγουδούν πολυφωνικά και άλλα ελληνικά τραγούδια. Είναι βεβαιωμένο ιστορικά πως οι περισσότεροι απ' αυτούς είναι Λιάπηδες, δηλαδή Χριστιανοί που αλλαξοπίστησαν στους χρόνους των μεγάλων διώξεων και πιέσεων των Τούρκων. Ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλαος Τωμαδάκης γράφει: «Αυτοί οι Αλβανόφωνοι μωαμεθανοί κατά τους γάμους και τας πανηγύρεις των άδουν Ελληνικά άσματα, τα οποία οι εξισλαμισθέντες Έλληνες πρόγονοί των ετραγουδούσαν προ διακοσίων ακόμη ετών. Η ενδυμασία των, η κουρά των, αι κατασκευαί των οικιών των, τα κεντήματα, η βιοτεχνία των, είναι ηπειρωτικά, η μουσική των, ολόκληρος ο λαϊκός πολιτισμός τους συνάπτει προς τη Νότιον Ήπειρον, η κοινωνική των διάρθρωσις, ξένη προς τας

¹ Πρεσβ. Χρήστος Μ. Μάτσιας, *Πωγώνι-Δερόπολη, Ήθη-Έθιμα-Τραγούδια*, Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννενα 1985, σελ. 125.

“Φάρας” των Αλβανών. Και έπειτα αι εθνολογικά ενδείξεις, η κατασκευή της κεφαλής, αι στατιστικά. Μέχρι των μέσων του 19 αι. ο πληθυσμός της Β. Ηπείρου υπήρξεν ορθόδοξος. Τότε αι καταπιέσεις ηνάγκασαν πολλούς να εξισλαμιστούν, άλλοι πλείστοι απέμειναν πιστοί εις την θρησκείαν των πατέρων των»¹.

Οπωσδήποτε πολλά από τα τραγούδια αυτά τραγουδιούνται και σε όλη την Ήπειρο και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Αυτό δείχνει ακριβώς την ενότητα, την κοινή ρίζα αυτού του κομματιού που λέγεται Βόρειος Ήπειρος, με τον υπόλοιπο Ηπειρωτικό και Ελλαδικό χώρο.

«Και αληθές μεν είναι ότι μεταξύ των ως ανωτέρω υπολογιζομένων (τραγουδιών) εισί και τινά κοινά και εν άλλαις Ελλην. Επαρχίαις και μη δυνάμενα να χαρακτηρισθώσιν ως καθαρώς Ηπειρωτικά. Αλλ' αφού η μεν εξακρίβωσις της αρχικής αυτών πατρίδος είναι δύσκολος, απαντώμεν δ' αυτά εν γενική χρήσει κατά την Ήπειρον, δικαιούμεθα να τα υπολογίσωμεν ως τοιαύτα». Κάπως παραλλαγμένα τα λόγια αυτά ισχύουν και στη δική μας περίπτωση. Είναι λόγια των εκδοτών της Συλλογής του Αραβαντινού το 1880, στην οποία αναφερθήκαμε προηγουμένως.

Σήμερα όλα τα δημοτικά τραγούδια στην Ήπειρο και τη Βόρειο Ήπειρο εκτελούνται με τη συνοδεία μουσικών οργάνων. Παλιότερα, τα πολυφωνικά κυρίως, αλλά και τα τραγούδια του γάμου ιδιαίτερα, δε συνοδεύονταν από όργανα. Είναι γνωστή η έκφραση «αυτός βγάζει ένα γάμο». Τραγουδιόνταν από νέους και γεροντότερους.

Η ζωή ξαναβρίσκει στη Βόρειο Ήπειρο κάποιο ρυθμό, αν και η ένταση που καλλιεργείται από το καθεστώς των Τιράνων δε φαίνεται να ευνοεί την ελεύθερη και δημιουργική έκφραση του ελληνικού πληθυσμού. Ένα μεγάλο μέρος του ζει σε προσφυγικές συνθήκες στον ελληνικό χώρο. Το τραγούδι της δεκαετίας του '40, για την τότε ολιγόχρονη προσφυγιά πολλών Βορειοηπειρωτών στα Γιάννενα, γίνεται τραγικά επίκαιρο για άλλους λόγους:

*Μπόζοβο, καλή Βοστίνα
πούν' τα κάλλη που 'χες κείνα.
Τα παιδιά σου τα καημένα
είναι όλα σκορπισμένα
στου Γιαννίνου τα σοκάκια
όλο πίκρες και φαρμάκια.*

(πρεσβ. Χ. Μάτσιας, ο.π., σελ. 24)

Η ιστορία δεν ξαναγράφεται εύκολα. «Η Ευρώπη θα επιτρέψει να

¹ Ν. Τωμαδάκη, *Η εποποιία του 1940-41 και η Β. Ήπειρος*.

διαπραχθεί ένα έγκλημα», έγραφε ο Ρενέ Πυώ το 1913¹. Τα λάθη του παρελθόντος δύσκολα, μπορούν να διορθωθούν. Μπορούν, έστω, να βελτιωθούν οι καταστάσεις που δημιούργησαν. Στα ταραγμένα Βαλκάνια σήμερα, όπου πολλά παίζονται και η κατάσταση φαίνεται ρευστή, η χώρα μας οφείλει να παίζει έναν σημαντικό ρόλο για το καλό όλων. Ο διάλογος, οι συνομιλίες σε διακρατικό επίπεδο, όταν υπάρχει θέληση και κατανόηση και από τις δύο πλευρές, είναι ο καλύτερος δρόμος για να βελτιωθούν οι σχέσεις, και το κλίμα συνεργασίας μπορεί να σταθεροποιηθεί. Από το 1971 μέχρι σήμερα έγιναν κάποια αργά αλλά σταθερά βήματα προσέγγισης του αλβανικού και του ελληνικού κράτους. Από το 1987, με την άρση της εμπόλεμης κατάστασης μεταξύ των δύο χωρών, που ίσχυε από το 1940, τα πράγματα φαινόταν πως θα εξελίσσονταν ομαλά. Δυστυχώς τα γεγονότα που έλαβαν χώρα φέτος το φθινόπωρο σε βάρος της ελληνικής μειονότητας δείχνουν ότι αυτή χρησιμοποιείται ως το υλικό ανάμεσα στις δυο μυλόπετρες των σκοπιμοτήτων.

Τα τραγούδια, ο πολιτισμός της ελληνικής μειονότητας, πιστεύουμε ότι μπορούν να γίνουν γέφυρα προσέγγισης ανάμεσα στους δύο λαούς. Η παράγραφος «ο τερματισμός της προηγούμενης κατάστασης θα συμβάλει στην περαιτέρω σύσφιγξη των σχέσεων των δύο φίλων χωρών και τη διεύρυνση της μεταξύ τους συνεργασίας. Ειδικότερα θα είναι προς όφελος της ελληνικής μειονότητας, για την οποία το ενδιαφέρον της ελληνικής κυβέρνησης ήταν και θα παραμείνει αμέριστο, και η οποία, καλλιεργώντας τις παραδόσεις και την εθνική της ταυτότητα, θα αποτελεί μια σταθερή γέφυρα φιλίας ανάμεσα στον ελληνικό και τον αλβανικό λαό»² της ελληνικής διακοίνωσης του 1987, χρειάζεται προσπάθεια σοβαρή και από τις δύο πλευρές για να γίνει πράξη.

Στις 10-1-1950 ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημ. Βεζάνης στον πρόλογο της επανέκδοσης του έργου του Περικλή Γιαννόπουλου *Το μέγα μήνυμα*, κατηγορούσε τον Ιωάννη Μεταξά, διότι:

α) Δεν προσήρτησε αμέσως άνευ συζητήσεως και παρά πάσαν τυχόν υπό των 'Αγγλων διατυπωμένην αντίρρησην δι' ελληνικού νόμου όλα τα υπό του ενδόξου ελληνικού στρατού βαθμιαίως απελευθερωθέντα ελληνικότατα εδάφη της Β. Ηπείρου.

β) Δεν εφρόντισε να πείσει και να εξαναγκάσει τους απατεώνας της διεθνούς πολιτικής, τους 'Αγγλους, κατά την κρισιμωτάτην δι' αυτούς περίοδον να αναγνωρίσουν τας δικαιοτάτας διεκδικήσεις της Ελ-

¹ Ρενέ Πυώ, *Δυστυχισμένη Β. Ήπειρος*, μετφρ. Α. Αχ. Λαζάρου, Τροχαλία, Αθήνα, χ.χ. πρόλογος του ίδιου, σελ. 33.

² Γρηγ. Αλεξ. Καλογερόπουλου, *Ηπειροϊάδα*, Αφοί Τολίδη, Αθήνα 1990, σελ. 409.

λάδος επί της Βορείου Ηπείρου και της Κύπρου, επιδείξας ούτω ασύγγνωστον αμέλειαν, ολιγωρίαν και μικρόνοιαν.

γ) Αντί να διακηρύσσει ότι μάχεται διά την απελευθέρωσιν των ελληνικωτάτων εδαφών της Β. Ηπείρου και την ένωσίν των με την Ελλάδα, διεκήρυσσε ανοήτως, καθ' ην στιγμήν αλβανικά τάγματα εμάχοντο παρά το πλευρόν των Ιταλών, ότι μάχεται διά την απελευθέρωσιν της Αλβανίας από του ιταλικού ζυγού, αναγνωρίζων ούτω την ύπαρξιν αλβανικής εθνότητας, παραγνωρίζων την ελληνικότητα των εδαφών της Β. Ηπείρου και το διεθνώς αναγνωρισθέν δίκαιον της Ελλάδος δυνάμει προγενεστέρων διεθνών πράξεων (Πρωτόκολλον Κερκύρας, 17 Μαΐου 1914, εγκριθέν δι' αποφάσεως των Μ. Δυνάμεων της 20ής Ιουνίου 1916, όπερ υπήρξεν καρπός νικηφόρων αγώνων των Βορειοηπειρωτών έναντι των Αλβανών διά την απόκτησιν της ελευθερίας των. Συμφωνία Τιτόνι-Βενιζέλου 29-7-1920) και παρέχων ούτω τα όπλα τα οποία σήμερον μεταχειρίζονται οι Αλβανοί εναντίον μας»¹.

Το κείμενο αυτό, του Πρωτοκόλλου της Κέρκυρας, καταλήγει με τους εξής όρους:

1. Η Βόρειος Ήπειρος είναι αυτόνομος.
2. Αναγνωρίζει τον Βασιλέα Γουλιέλμο Β΄, ως νόμιμον αυτής Βασιλέα.
3. Αποστέλλει βουλευτάς εις το Αλβανικόν Κοινοβούλιον.
4. Η επίσημος γλώσσα της Β. Ηπείρου είναι η Ελληνική.
5. Η υποχρεωτική γλώσσα των σχολείων της είναι η Ελληνική και της Αλβανικής προαιρετικώς.
6. Οι Ηπειρώτες έχουν το δικαίωμα να διατηρούν ιδίαν στρατιωτικήν δύναμιν υπό ιδίους αξιωματικούς, την οποίαν η αλβανική Κυβέρνησις δεν θα δύναται να μεταχειρισθεί έξω των ορίων της Β. Ηπείρου».

Είναι σαφές ότι ο Δ. Βεζάνης έβλεπε το πρόβλημα από την εθνικιστική σκοπιά και εξέφραζε την περί αλυτρωτισμού Μεγάλην Ιδέαν του παρελθόντος, που πολλοί ασπάζονται και σήμερα.

Σήμερα δεν ωφελούν τα πάθη αλλά η γνώση και η σύνεση. Ο Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου μπορεί και πρέπει να ζήσει και να δημιουργήσει στην πατρογονική του γη. Η Ελλάδα μπορεί να τον βοηθήσει, αλλά ο δρόμος αυτός περνάει από τα Τίρανα. Όσο κι αν τα πράγματα δεν είναι εύκολο να αλλάξουν διά μιάς, είναι βέβαιο ότι με το πνεύμα αμοιβαίου σεβασμού και συνεργασίας πολλά θα λυθούν.

Πέρα από τη βελτίωση του βιωτικού επιπέδου, που είναι κοινό πρόβλημα όλων των Αλβανών, οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου

¹ Π. Γιαννόπουλου, *Το Μέγα Μήνυμα*, Αθήνα 1951. Πρόλογος Δ. Βεζάνη, σελ. 24.

θέλουν να απολαύσουν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα που οι διεθνείς οργανισμοί κατοχυρώνουν.

Η παιδεία και η ελεύθερη πολιτιστική και οικονομική δημιουργία μαζί με την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως και λατρείας είναι τα σημαντικότερα.

*«Τι έχεις Βόρειο Ήπειρο
κι όλο τα μαύρα βάζεις
τι σκούζεις και πικροχολάς
και βαριαναστενάζεις...*

*Μήδε μου λείπουνε πουλιά
ουδέ και χελιδόνια
μήτε ποτάμια και κλαριά
τα χιόνια και τ' αδόνια.*

*Μια μάρα έχω μοναχά
κι ένα μου λείπει μόνο
όπου δεν έχω Λευτεριά'
και ζω μέσα στον πόνο».*

(Αυτοσχεδιασμός Γ. Α. Καλογερόπουλου, ο.π., σελ. 351).

«Γι' αυτό πιστεύω ότι με εξαίρεση τους Πρέσβεις τους επιφορτισμένους με τη λύση του ζητήματος των συνόρων της Ηπείρου και της Αλβανίας, όλη η ανθρωπότητα γνωρίζει ότι η Ήπειρος είναι ελληνική [αναφέρεται εδώ στη Βόρειο Ήπειρο]. Δίνοντας πρώτος στο μεγάλο αναγνωστικό κοινό μια ιδέα της σημερινής κατάστασης της Ηπείρου και της αξιοθαύμαστης φιλοπατρίας των Ηπειρωτών, της αγάπης προς τη μητέρα-πατρίδα Ελλάδα, αν κατάφερα να συμβάλω έστω και ελάχιστα στην υπεράσπιση του δικαιώματος της ελευθερίας του ωραίου μεταξύ των ωραιότερων, θα νιώσω τη βαθύτερη εσωτερική χαρά...»².

Η λευτεριά αυτή, που είναι πολυσήμαντη έννοια, περνάει μέσα από το Διεθνές Δίκαιο και κατοχυρώνεται με συμφωνίες και διπλωματικές προσπάθειες επίπονες και σκληρές.

Είναι ανάγκη να χαραχτεί μια μακρόπνοη και ανοιχτή εθνική πολιτική που θα βασίζεται στην ιστορική γνώση, τη σημερινή πραγμα-

¹ Μιλάμε για τις πνευματικές και κοινωνικές ελευθερίες, και όχι περί αυτονομίας και άλλων που ακούγονται.

² Ρενέ Πυώ, Πρόλογος στις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις στη Β. Ήπειρο το 1913 ο.π. σελ. 36 και 37, μετάφραση Α. Αχ. Λαζάρου.

τικότητα και τις ανάγκες του αύριο, στο βαθμό που αυτό μπορεί να προβλεφθεί. «Με το άνοιγμα των συνόρων και την κατάρρευση του τυραννικού καθεστώτος στην Αλβανία, ο ελληνισμός της Αλβανίας πέρασε σε μεγάλο ποσοστό στο ελληνικό κράτος για να αναζητήσει εκεί καλύτερες συνθήκες επιβίωσης. Χωριά ολόκληρα και περιοχές όπου ζούσε το ελληνικό στοιχείο, ερημώθηκαν και κυριολεκτικά άδειασαν. Αντί να διατηρούνται στις πατρογονικές εστίες τους οι εθνικοί μας κορμοί, συνεχώς λιγοστεύουν και αποδυναμώνονται. Σε μας απομένει να αντιμετωπίσουμε τα εθνικά ζητήματα με υπευθυνότητα και νηφαλιότητα, ώστε η δυνατότητα μιας ελληνο-αλβανικής προσέγγισης να γίνει πραγματικότητα και να διασφαλιστεί το μέλλον των ομογενών. Σε μας απομένει να στηρίζουμε τον αλύτρωτο Ελληνισμό, τους εξωμερίτες, για να διατηρηθούμε ως έθνος»¹.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΕΦ. ΦΩΤΙΟΥ
Πάτρα — Γιάννενα, καλοκαίρι 1993

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Κωνσταντίνου Α. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του Βορείου Ελληνισμού, Ήπειρος*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1992, σελ. 37.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΛΟΓΟΡΑΝΤΖΗ
ΔΡΟΠΟΛΗΣ — ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

Αν και όχι ειδικός γι' αυτόν τον τομέα, σαν ένας ερασιτέχνης λαογράφος ξεκίνησα από μαθητής γυμνασίου, παρακινούμενος απλώς από πατριωτικά αισθήματα. Άρχισα να συγκεντρώνω τα πρώτα δημοτικά τραγούδια του χωριού μου που ασφαλώς είναι και τραγούδια του ευρύτερου βορειοηπειρωτικού και ελλαδικού χώρου.

Αυτή την πράξη την εθεώρησα σαν πατριωτικό χρέος και καθήκον, βλέποντας πως αυτός ο μεγάλος θησαυρός του έθνους μας και του βορειοηπειρωτικού λαού κάτω απ' το δικτατορικό καθεστώς του Ε. Χότζα πήγαινε κατευθείαν προς την εξαφάνιση και η νέα γενιά ήταν αναγκασμένη συνήθως να τραγουδά τραγούδια για το Κ. Ε. Αλβανίας και τον σύντροφο Ε. Χότζα. Οι νέοι μας στα λαογραφικά φεστιβάλ ήξεραν μόνο να χορεύουν για να παρουσιάσουν στο κοινό και στους ξένους προσκεκλημένους το όμορφο κοστούμι μας. Και παρά τις όμορφες δηλώσεις του ίδιου του Χότζα και των άλλων επισήμων για τη διαφύλαξη και εξέλιξη των παραδόσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, αυτοί ήταν βουβοί κι ανίκανοι να τραγουδήσουν την αγάπη, τη φύση, την ξενιτιά, τους ήρωες του έθνους τους. Αυτοί με κλαρίνο χορεύαν και τραγουδούσαν μόνον κλεφτά κάποιο τραγούδι, μισά ελληνικά και μισά αλβανικά, για την όμορφη ζωή που τους χάρισε το κόμμα κι ο Ε. Χότζα ή κάποιο άλλο μισό κουτσορεμένο τραγούδι ελληνικό, που να δείχνει ότι είναι ντόπιο και δεν έχει σύνδεση με τον άλλο ελληνικό χώρο, για να στηρίξουν και να βεβαιώσουν κατά την επιθυμία τους πως η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας δεν έχει καμιά σχέση και σύνδεση με τον άλλο εθνικό κορμό, αλλά είναι κάτι το άσχετο με αυτόν και ξεκομμένο.

Δεύτερη, σκόπιμη είτε άσκοπη, καταστροφή έπαθε το βορειοηπειρωτικό τραγούδι τα τελευταία 40-50 χρόνια με την πλατιά και χωρίς κριτήριο εισβολή του κλαρίνου στους αρραβώνες, τους γάμους, στα

πανηγύρια και τα γλέντια. Έτσι, το όμορφο και άφθαστο αυτό δημοτικό τραγούδι εκτοπίστηκε και λίγο λίγο άρχισε να χάνεται και να ξεχνιέται. Δεν ακούγεται πλέον τα Σαββατοκύριακα στο κέντρο των χωριών, στις γιορτές και στους γάμους, που η κάθε πράξη μας και η κάθε στιγμή τραγουδιόταν με το στόμα ή χορεύονταν, τραγουδώντας πολυφωνικά. Έτσι, π.χ., στο γάμο τραγουδούσαν όταν ζύμωναν τις μπουκάτσες, όταν κινούσαν να πάρουν τη νύφη, όταν φτάναν οι συμπέθεροι, όταν ερχόταν η νύφη, όταν την ξεμπουλώναν βγάζοντάς της το μπαρμπούλι κ.λπ.

Όλα αυτά σχεδόν χάθηκαν δυστυχώς οι νέοι ούτε τα τραγούδια τα παλιά ξέρουν και ούτε να τα τραγουδήσουν αυτά πολυφωνικά, όπως γινόταν πριν (ο ένας το έπαιρνε το τραγούδι, ο άλλος το γύριζε ή το έκλωθε και οι άλλοι κρατούσαν ίσο).

Μια από τις βασικές παρακινήσεις που ξεκίνησα να συγκεντρώσω αυτά τα όμορφα δημοτικά τραγούδια και τα άλλα διάφορα λαογραφικά στοιχεία ήταν να βοηθήσω τους νέους αυτής της περιοχής να τα γνωρίσουν και να συμβάλω όσο είναι δυνατόν στη διαφύλαξη και μετάδοσή τους καθώς και στη μελέτη τους.

Στη συλλογή αυτή με παρακίνησε και με βοήθησε η μητέρα μου Ελένη Λύτη που μαζί, στα χρόνια που ζήσαμε στην πόλη του Φιέρι της Αλβανίας, μακριά από τους συγγενείς μας και φίλους, για ώρες ολόκληρες τα φέρναμε στη μνήμη μας, συζητούσαμε και μετά εγώ τα κατέγραφα.

Στην προσπάθειά μου αυτή με παρότρυνε πολύ ο αξιότιμος φίλος μου και συμπατριώτης σ' αυτές τις δύσκολες ώρες που περνάει η Αλβανία, ο φιλόλογος Παναγιώτης Στέφανου Φωτίου. Αυτός έγινε αιτία, πριν από τρία χρόνια, αυτό το υλικό από τα δεφτέρια μου να δακτυλογραφηθεί και με το ενδιαφέρον του να δει το φως της δημοσιότητας. Γι' αυτό του εκφράζω τη μεγάλη μου ευγνωμοσύνη και ένα μεγάλο ευχαριστώ εξ ονόματος της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας που ζει στην Αλβανία.

Για μερικά από αυτά τα τραγούδια συμβουλευτήκα και τη συλλογή του αξιότιμου συμπατριώτη μου και παιδαγωγού Μενέλαου Ζώτου από την Πολύτσιανη Αργυροκάστρου *Το Δημοτικό τραγούδι της Βορείου Ηπείρου*, που τυπώθηκε το 1978.

Επίσης συμβουλευτήκα και τη συλλογή *Δημοτικά τραγούδια της Ελληνικής Μειονότητας* του Βασίλη Νίκα, που τυπώθηκε στην Αλβανία το 1978. Αυτή η συλλογή έγινε με την έγκριση των αλβανικών αρχών και το καθετί το βλέπει από την οπτική γωνία του πολέμου των τάξεων. Σχεδόν το ένα τρίτο αυτής της συλλογής το αποτελούν τα τραγούδια του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα και της Σοσιαλιστικής Οικοδόμησης. Αυτά εξυμνούν το Κομμουνιστικό Κόμμα της

Αλβανίας, τον σύντροφο Εμβέρ Χότζα και τη «νέα και ευτυχισμένη ζωή που χάρισαν στο λαό».

Τα τραγούδια που συγκέντρωσα είναι ιστορικά, της ξενιτιάς, της αγάπης, θρησκευτικά, θρυλικά, του γάμου, νινανά, καθώς και παροιμίες, αινίγματα και άλλα λαογραφικά στοιχεία, καθώς και τη γλώσσα των βαρελάδων. Σε μερικά από αυτά υπάρχουν και βοηθητικές σημειώσεις που εξηγούν διάφορα αναγκαία πράγματα.

Πολλούς απ' τους τίτλους των τραγουδιών έβαλα μόνος μου, γιατί δε γνώριζα τους πραγματικούς. Πολλά απ' αυτά τα τραγούδια ανήκουν μόνο στο βορειοηπειρωτικό χώρο και είναι ένας ανεξερεύνητος λαογραφικός θησαυρός που στο μέλλον πρέπει να συμπληρωθεί και με άλλες συλλογές.

Το δημοτικό τραγούδι της Βορείου Ηπείρου μάς παρουσιάζει δύο αξιοπρόσεκτα στοιχεία, την πολυφωνική αντίληψη και τη μουσική περιγραφή, στοιχεία που αποτελούν βασικούς παράγοντες της μουσικής τέχνης και επιστήμης.

Έτσι, το βορειοηπειρωτικό τραγούδι με τον πενταφθογγικό χαρακτήρα του αναγνωρίζεται σαν μια από τις πιο παλιές μουσικές παραδόσεις της Ευρώπης. Είναι γνωστό ότι η πενταφθογγική κλίμακα βρισκόταν σε χρήση στην Ελλάδα απ' τον 7ο π.Χ. αιώνα¹. Τέλος, όπως διατυπώνουν σήμερα οι ειδικοί, το συμπέρασμα είναι πως το βορειοηπειρωτικό τραγούδι και μόνον αυτό από όλα τα δημοτικά τραγούδια της Ελλάδας στηρίζεται στην πενταφθογγική κλίμακα, πράγμα που σημαίνει πως σώζεται και στην Ελλάδα το είδος αυτό της μουσικής που είναι γνωστό σε πολλά μέρη της Ασίας, της Αμερικής και της Ευρώπης².

Αλλά στο χωριό Καλογορακίζή, όπως και σε όλη τη Βόρειο Ήπειρο τραγουδιούνται πολλά τραγούδια, λέγονται παροιμίες, υπάρχουν ήθη και έθιμα και άλλα λαογραφικά στοιχεία κοινά με αυτά που συναντούμε στον ελλαδικό χώρο, πράγμα που επιβεβαιώνει την ενότητα και την κοινή ρίζα αυτού του κομματιού που λέγεται Βόρειος Ήπειρος με τον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο. Είναι ένα αδιαχώριστο τμήμα του Ελληνισμού και όχι ένα ξεκομμένο κομμάτι, όπως πολλοί σοβινιστικοί κύκλοι στην Αλβανία προσπαθούν να παρουσιάσουν.

Τονίζω για μία φορά ακόμη ότι αυτή η συλλογή δεν καλύπτει πλήρως το δημοτικό τραγούδι και τη λαογραφία της Βορείου Ηπείρου. Γι' αυτό κάνω έκκληση σε άλλους συμπατριώτες μου καθώς και σε ειδικούς από τον ελλαδικό χώρο να συμβάλουν στην ανεύρεση, την

¹ Αντ. Λάβδα, «Πεντάφθογγοι κλίμακες εν τη δημοτική μουσική της Ηπείρου», *Ηπειρωτική Εστία*, σελ. 140.

² Μ. Ζώτος, *Το τραγούδι της Βορείου Ηπείρου*, λαογραφική μελέτη, Ιωάννινα 1978, σελ. 10.

καταγραφή και την εκτύπωση αυτού του όμορφου δημοτικού τραγουδιού και των άλλων λαογραφικών στοιχείων συμβάλλοντας έτσι στην προβολή, τη διαφύλαξη, τη μετάδοση και τη μελέτη αυτού του μεγάλου και άφθαστου ελληνικού θησαυρού.

ΝΙΚΟΣ Β. ΛΥΤΗΣ
Γιάννενα, Οκτώβριος 1993

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΘΡΥΛΟΙ — ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ — ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Η υπερβολή, το απροσδόκητο, το τραγικό, η προδικασμένη αναμέτρηση των ανθρώπων με το χάρο, οι απαγορευμένοι έρωτες και οι σχέσεις της κακής πεθεράς με τη νύφη, είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των τραγουδιών αυτών. Η ανθρωποθυσία, η συνομιλία πεθαμένων και ζωντανών, η περιγραφή της δύναμης του θανάτου, παρουσιάζονται με μια κατάφαση στη ζωή και μια αξιοπρέπεια που είναι χαρακτηριστικό του λαού μας. Η αρπαγή γυναικών, θέμα συνηθισμένο στα ακριτικά τραγούδια, απαντά σε πολλά τραγούδια της συλλογής μας και μάλιστα με αναφορά στους κλέφτες. Αυτά των θρύλων καθώς και οι παραλογές είναι γνωστά ως «αφηγηματικά τραγούδια».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΘΡΥΛΟΙ

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Μάνα με τους εννιά τους γιους και τις εννιά νυφάδες
είχε και την Αρέτω της μοναχοθυγατέρα,
την κόρη τη μονάκριβη, την πολυαγαπημένη
την είχε δώδεκα χρονών κι ο ήλιος δεν την είδε.
Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει
στ' άστρι και στον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της.
Νύφη την εζήτησανε πολύ μακριά στα ξένα.
Οι οχτώ αδερφοί δε θέλανε κι η μάνα της δε θέλει.
Ο Κώστας ο μικρότερος θέλει για να τη δώσει.
—Μάνα μου κι ας τη δώσουμε την Αρετή στα ξένα,
στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω,
να 'χω κι εγώ παρηγοριά, να 'χω κι εγώ κονάκι,
κι αν πάμε 'μείς στην ξενιτιά ξένοι να μην περνούμε.
—Φρόνιμος είσαι Κωσταντή, μα άσχημα απεκρίθης.
Κι αν μο' 'ρθει γιε μου θάνατος, κι αν μο' 'ρθει γιε μ' αρρώστια,
κι αν τύχει πίκρα ή χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;
—Βάνω τον ουρανό κριτή και τους άγιους μαρτύρους,
αν τύχει πίκρα ή χαρά εγώ θα σου τη φέρω,
το καλοκαίρι τρεις φορές και το χειμώνα πέντε.
Και δώσανε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.
Και σαν την επαντρέψανε την Αρετή στα ξένα,
ήρθανε χρόνοι δίσεχτοι πικροί, φαρμακωμένοι,
ήρθανε μήνες οι κακοί κι εβδομάδες μαύρες απ'
απέθαναν οι εννιά γιοι και οι εννιά νυφάδες.
'Εμεινε η μάνα μοναχή σαν καλαμιά στον κάμπο,
σ' όλα τα μνήματα έκλαιγε, σ' όλα μοιρολογούσε,
στου Κωσταντίνου το μνημιό τραβούσε τα μαλλιά της:

—Ανάθεμά σε Κωσταντή και τρισανάθεμά σε,
που μο' 'δωκες την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα,
το τάξιμο που μο' 'δωκες πότε θα το πληρώσεις;
Τον ουρανό 'βαλες κριτή και τους αγιούς μαρτύρους,
αν τύχει πίκρα ή χαρά να πας να μου τη φέρεις.

Από τα τρισανάθεμα κι απ' τη βαριά κατάρα,
η γης ανατινάχθηκε κι ο Κωσταντίνος βγήκε.

Ρίχνει την πέτρα σε μεριά, το χώμα από την άλλη,
κάνει το σύννεφο άλογο και τ' άστρο χαλινάρι
και το φεγγάρι συντροφιά να πάει να τη φέρει.

Παίρνει τα όρη πίσω του και τα βουνά μπροστά του,
πολλά ποτάμια πέρασε και κάμπους με λουλούδια.

Στο δρόμο όπου πήγαινε, στο δρόμο που πηγαίνει,
παρακαλούσε κι έλεγε, παρακαλεί και λέγει:

—Να 'βρισκα την Αρετή εκεί που να χορεύει,
τρεις δίπλες να 'ναι ο χορός κι η Αρετή στη μέση.

Κι όπως επαπακάλεσε, έτσι και πάει την ήβρε:
τρεις δίπλες ήταν ο χορός κι η Αρετή στη μέση.

Από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά τής λέει.

—'Αιντε Αρετή να φύγομε στη μάνα μας να πάμε.

—Αλίμονο αδερφάκι μου και τ' είναι τούτη η ώρα;
Κώστα μ' αν έρθες για καλό, να 'ρθω όπως είμαι,
αν ήρθες για παρηγοριά τα μαύρα να φορέσω.

—'Ελα Αρετή να φύγομε να ας είσαι όπως είσαι.

Κοντοζυγιάζει τ' άλογο, στα κάπουλα τη βάνει.

Βέργα δίνει στ' άλογο κι αυτό το δρόμο παίρνει.

Στο δρόμο όπου πήγαινε πουλάκια κελαηδούσαν,
δεν κελαηδούσαν σαν πουλιά κι ούτε σαν χελιδόνια,
μωρ' κελαηδούσαν κι έλεγαν ανθρώπινη κουβέντα:

—Ρια δείτε εκεί τι γίνεται, παράξενο μεγάλο,
πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους.

Κι η Αρετή σαν τ' άκουσε πολύ παραξενεύτη.

—'Ακουσες Κωσταντίνε μου τι λένε τα πουλάκια;

—Πουλάκια είν' κι ας κελαηδούν, πουλάκια είν' κι ας λένε.

Παρέκει όπου πήγαιναν κι άλλα πουλιά τούς λένε:

—Ποιος είδε κόρη όμορφη να σέρνει ο πεθαμένος;

Παρέκει όπου διάβαιναν κι άλλα πουλιά τούς λένε:

—Δεν είναι κρίμα κι άδικο παράξενο μεγάλο,
να περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους;

—'Ακουσες Κωσταντίνε μου τι λένε τα πουλάκια;

Πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους ;

—Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φωλιάζουν.

—Κώστα μ' μυρίζεις της η γης, μυρίζεις χωματέλες.
Φοβάμαι αδερφάκι μου, τις λιβανιές μυρίζεις.
—Εχτές βραδύ πήγαίναμε (επήγαμε) πέρα στον Αϊ-Γιάνη
και μας θυμιάτισε ο παπάς με περισσό λιβάνι.
Και παρεμπρός που πήγαιναν κι άλλα πουλιά τούς λένε:
—Για δες θάμα-π' ανάθεμα που γίνεται στον κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερή να σέρνει ο πεθαμένος.
Τ' άκουσε πάλι η Αρετή και λύγισε η καρδιά της.
—'Ακουσες Κωσταντίνε μου τι λένε τα πουλάκια;
—'Αφ' σε Αρέτω τα πουλιά κι ας λένε ό,τι θέλουν.
—Πες μου πού είν' τα κάλλη σου, πού είν' η λεβεντιά σου,
και τα ξανθά σου τα μαλλιά και τ' όμορφο μουστάκι;
—'Εχω καιρό π' αρρώστησα και πέσαν τα μαλλιά μου.
Εκεί κοντά, εκεί σιμά στην εκκλησιά ζυγώνουν.
Γυρίζει τότε ο Κωσταντής και λέει της αδερφής του:
—Ξέχασα το μαντίλι μου πίσω στο άγιο βήμα.
Σύρε Αρέτω μ' εμπροστά κι εγώ έρχομαι πίσω.
Βαριά χτυπάει τ' άλογο κι από μπροστά τ' ς εχάθη.
Κι ακούει την πλάκα να βροντά, το χώμα να βουίζει.
Κινάει και πάει η Αρετή στο σπίτι μοναχή της.
Βλέπει τους κήπους τους γυμνούς, τα δέντρα μαραμμένα,
βρίσκει μπροστά στην πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα,
βλέπει το βάλσαμο ξερό, το καριοφύλλι μαύρο,
βλέπει και το βασιλικό πολύ μαραγκιασμένο,
βρίσκει την πόρτα σφαιλιστή και τα κλειδιά παρμένα
και τα σπιτοπαράθυρα βαριά μανταλωμένα.
Χτυπά την πόρτα δυνατά, τα παραθύρια τρίζουν,
τη μάνα της εφώναξε, τη μάνα της φωνάζει.
—Ποιος είσαι 'συ που μου χτυπάς και μου φωνάζεις μάνα;
Αν είσαι φίλη διάβαινε κι αν είσαι εχθρός μου φύγε.
Κι αν είσαι ο πικροχάροντας άλλα παιδιά δεν έχω.
Κι η δόλια η Αρετούλα μου είναι μακριά στα ξένα.
—Σήκου, μανούλα μ' άνοιξε, σήκου γλυκιά μου μάνα.
—Ποιος είναι αυτός που μου χτυπά και μου φωνάζει μάνα;
—'Ανοιξε μάνα μου γλυκιά τι εγώ είμαι η Αρετή σου.
—Αρέτω μου ποιος σ' έφερε και ποιος θα 'λα σε πάει ;
—Ο Κώστας όπου μ' έφερε, αυτός θα 'λα με πάει.
—Ο Κώστας μου απέθανε και γυρισμό δεν έχει.
Ο Κώστας μου απέθανε και τα παιδιά μου όλα,
αυτά τα πήρε ο Χάροντας μαζί με τις νυφάδες...
Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν κι απέθαναν κι οι δύο.

Αυτή είναι μια παραλλαγή όπου υπάρχει στο χωριό Καλογοραντζή:

ΟΙ ΕΝΝΙΑ ΥΓΙΟΙ

Μάνα με τους εννιά υγιούς
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
με τις εννιά νυφάδες
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Είχαν και την Αρέτω τους
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
μοναχοθυγατέρα
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Στα σκοτεινά την έλουζε
μπιρμπίλι, μπιρμπίλι
στ' άφεγγα τη χτενίζει
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Προξενητάδες ήρθανε
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
από τη Βαβυλώνα
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Οι οχτώ αδερφές δε θέλουν
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
κι ο Κωσταντίνος θέλει
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Έθε ο χρόνος δίσεχτος
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
κι οι μέρες οργισμένες
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

Και πέθαναν οι εννιά υγιοί
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
με τις εννιά νυφάδες
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

.....
Κι έμεινε η μάνα μοναχή
μπιρμπίλη, μπιρμπίλη
Σαν καλαμιά στον κάμπο
το λέν' το μπιρμπιλάκι.

.....

Η Ευγενούλα η όμορφη κι η μικροπαντρεμένη,
 που το παινιώνταν κι έλεγε το Χάρο δε φοβάται
 γιατί έχει τους εννιά αδερφούς, τα δώδεκα ξαδέρφια
 που όλα τα κάστρα πολεμούν και χώρες παραδίνουν,
 πο' 'χει τα σπίτια τα ψηλά, τον άντρα καπετάνιο,
 παλικαράκια ξακουστά κι όλοι αντρειωμένοι.
 Κι ένα πουλί κακό πουλί που βρέθηκε μπροστά της (κοντά της)
 τις παινεσιές σαν άκουσε του Χάροντα ελέει.
 Κι ο Χάροντας σαν τ' άκουσε πολύ του 'κακοφάνη.
 Μικρό φιδάκι έγινε, στην πόρτα της πηγαίνει,
 επήγε και την τσίμπησε στ' αριστερό της χέρι,
 μες στο μικρό το δάχτυλο που 'χε τον αρραβώνα.
 Κι η Ευγενούλα έπεσε πολύ βαριά στο στρώμα.
 Πολλοί γιατροί μπαινόβγαιναν, τίποτε δεν της κάνουν.
 Μπαινόβγαινε ο πατέρας της, χτυπάει τα γόνατά του,
 μπαινόβγαινε κι η μάνα της, τραβούσε τα μαλλιά της,
 εκεί κοντά της κάθονταν, της έκανε κολάγια
 και κάπου κάπου φυλαχτά, φαινόταν δακρυσμένη.
 —Εγώ μάνα μου δεν μπορώ, μάνα μου θα πεθάνω,
 γι' αυτό μανούλα μου μην κλαις και μη βαριαστενάζεις.
 —Πεθαίνεις Ευγενούλα μου και τι με παραγγέλνεις;
 —Σ' αφήνω μια παραγγελιά και ντύστε με σαν νύφη,
 νύφη θέλω να φορεθώ και νύφη να με θάψτε.
 Κι όταν θα να 'ρθει ο Κωσταντής μην τον πικροκαρδίσεις.
 Και βάλ' του γιόμα να γευτεί και δείπνο να δειπνήσει
 βάλ' του να φάει, βάλ' του να πιει, πες του να τραγουδήσει.
 Κι άπλωσε το χεράκι σου στη μέση μου τη τζέπη
 και πάρε τα κλειδάκια μου, άνοιξε το σεντούκι,
 πάρε την αρραβώνα μου και τα χαρίσματά μου
 και δώσ' τα του του Κωσταντή αλλού ν' αρραβωνιάσει,
 γιατί εγώ παντρεύομαι, παίρνω το Χάροντα άντρα.
 Κι ο Κώσταντας εφάνηκε στους κάμπους καβαλάρης,
 βλέπει μεγάλη κίνηση, όπ' είναι μαζωμένοι
 κι απ' την πολλή τη σύναξη κακό βάζει στο νου του
 κοντοκρατεί το γρίβα του και λέει στους συντρόφους:
 —Τι είν' αυτή η σύναξη μες στα πεθερικά μου;
 Για πεθερός μου απέθανε, για πεθερά μου εχάθη
 ή απ' τα γυναικαδέρφια μου κανένα εσκοτώθη.
 Δίνει βιτσιά τ' αλόγου του και φτάνει στην αυλή του,
 φτάνει κοντά στη σύναξη όπ' είναι μαζωμένοι:

—Καλημερά σας λαϊκοί κι εσείς ιερωμένοι.
—Γεια σου και σένα Κωσταντή. Καλώς το παλικάρι.
Κι ανήσυχα τους ερωτά:
—Τίνος είν' το κιβούρι;
—Είναι τ' ανέμου του κακού και της ανεμοζάλης.
—Για πες μου πρωτομάστορα, καθόλου μην το κρύβεις.
—Ποιος έχει στόμα να σ' το πει, στόμα να σου μιλήσει;
Η Ευγενούλα απέθανε η πολυαγαπημένη,
της Ευγενούλας είν' αυτό της μοσχομυρισμένης.
—Να ζήσεις πρωτομάστορα, κάνε το πιο μεγάλο.
Φιάσ' το μακρύ, φιάσ' το πλατύ, φιάσ' το για δυο νομάτους,
κι απ' τη δεξιά του τη μεριά άφησε παραθύρι,
για να 'ρχεται η μανούλα μου ν' ανάφτει το καντήλι,
να μπαίνει ο ήλιος του Μαγιού, τ' Αυγούστου το φεγγάρι.
Στριφογυρίζει τ' άλογο στου πεθερού του πάει.
Βρίσκει παπάδες να 'ψελλαν, μοιρολογίστρες κλαίνε.
—Μεριά σταθείτε ψάλτηδες, μεριά μοιρολογίστρες.
Χρυσό μαντίλι σήκωσε, την είδε πεθαμένη,
σκύβει και τη φιλά γλυκά, γλυκά την αγκαλιάζει,
δυο δάκρυα του πέσανε σαν δυο μαργαριτάρια.
Χρυσό μαχαίρι έβγαλε από χρυσό θηκάρι,
στον ουρανό το πέταξε και στην καρδιά του πάει...
Τα πήραν τα λιγόημερα, τα πάνε να τα θάψουν.
Τα δυο αντάμα τα 'βαλαν στο ίδιο το κιβούρι,
στο νιο φυτρώνει πλάτανος, στην κόρη κυπαρίσσι.¹
Λιγογυρίζει ο πλάτανος φιλάει το κυπαρίσσι.
Κι όσοι διαβάτες κι αν περνούν στέκονται και λογιάζουν,
κρυφολογούν στενόχωρα, κρυφολογούν και λένε:
—Για ιδείτε τα νιούτσικα, τα πολυαγαπημένα,
π' όπως φιλιούνταν (ή: δε φιληθήκαν) ζωντανά, φιλιούνται πεθαμένα.

¹ Στο Βούρκο: «Στη νια φυτρώνει νεραντζιά,/στον νέο κυπαρίσσι,/λιγογυρίζει η νεραντζιά,/φιλάει το κυπαρίσσι...»

Τριομερήτικος γαμπρός δώδεκα χρόνους σκλάβος,
επήγε και σκλαβώθηκε σε φράγκικο καράβι.

Έπεσε ν' αποκοιμηθεί, λίγο ύπνο για να κάνει,
είδ' όνειρο στον ύπνο του, παντρεύεται η καλή του,
κι από τη στενοχώρια του βαριά αναστενάζει.

Τόσο βαριά αναστέναξε, που στάθ' κε το καράβι.

Καραβοκύρης φώναξε ψηλά απ' το κατάρτι:

— Ποιος είναι κι αναστέναξε και στάθ' κε το καράβι;

Αν είναι από τους δούλους μου διπλά θα τον πληρώσω,
κι αν είναι από τους σκλάβους μου θα τότε ξεσκλαβώσω,

Κι ο Κώστας 'πολογήθηκε 'πό μέσα απ' το καράβι:

— Εγώ είμαι π' αναστέναξα και στάθ' κε το καράβι.

— Τι έχεις Κώστα που θλίβεσαι και βαριαναστενάζεις;

Μηνά πεινάς, μηνά διψάς, μηνά ρούχα σου λείπουν;

— Ουδέ πεινώ κι ουδέ διψώ κι ουδέ ρούχα μου λείπουν.

Είδ' όνειρο στον ύπνο μου, παντρεύεται η καλή μου.

— Κώστα για το χατίρι σου θα σε ξελευτερώσω.

Βάλε τελάλη στ' άλογα σε δώδεκα τσαίρια,
ποιο είναι τ' άξιο τ' άλογο, τ' άξιο και της αρέντας.

Τρεις μέρες το περπάτημα, τρεις ώρες να το κάμει.

Κι όσ' άλογα το άκουσαν, έπεσαν και ψοφήσαν,

κι όσες φοράδες τ' άκουσαν, έπεσαν κι απορρίξαν,

κι όσα μουλάρια τ' άκουσαν ελικυκατουριόνταν.

Ένας γρίβας παλιόγριβας, σαρανταδυοπληγιάρης
επάτησε και χλιμίντρισε στην άκρη το τσαίρι:

— Εγώ είμαι τ' άξιο τ' άλογο, τ' άξιο της αρέντας.

Τρεις μήνες να είναι μακριά, τρεις μέρες θα το κάμω,

τρεις μέρες να είναι μακριά, τρεις ώρες θα το κάμω,

αν μ' αφήατήσεις την τροφή σαρανταπέντε χούφτες,

αν μ' αφήατήσεις το νερό σαρανταπέντε κούπες,

να δέσεις το κεφάλι σου νε δώδεκα μαντίλια,

να δέσεις τη μεσούλα σου μαζί με τη δική μου.

Τυχαίνει λάσκος κι απηδών, γκρεμός και πέφτεις κάτω.

Στο δρόμο όπου πήγαινε, στο δρόμο που πηγαίνει

παρακαλούσε κι έλεγε, παρακαλά και λέει:

Είθε να βρω τη μάνα μου στη βρύση που να πλένει,

να βρω και τον πατέρα μου στ' αμπέλι να κλαδεύει.

Κι όπως επαρκάλεσε, έτσι και τους εβρήκε.

— Καλημερά σου μπάρμπα μου.

—Καλώς τον το διαβάτη.

—Μπάρμπα πού γίνεται χαρά, πού γίνονται τα γλέντια;

Γιατί λαλάνε τα βιολιά και ποιανού νύφη παίρνουν;

—Στις αστραπές και στις βροντές του γιου μου του χαμένου,
που χάθηκε μέσα στη σκλαβιά δώδεκα χρόνους τώρα,
που σήμερα η γυναίκα του θα πάρει άλλον άντρα
εψές επήραν τα προικιά και σήμερα τη νύφη.

—Να σφίξω εγώ το γρίβα μου, το πού θα τους προφτάσω;

—Αν είναι ο γρίβας γρήγορος τους φτάνεις μες στο δρόμο,
κι αν είναι ο γρίβας άναργος εκεί που στεφανώνουν.

Ο γρίβας βγήκε γρήγορος, τους πρόφτασε στο δρόμο.

—Καλημερά συμπέθεροι.

—Καλώς τον το διαβάτη.

—Πως το 'χετε στον τόπο σας τη νύφη να κεράσω;

—Εμείς στον τόπο το 'χουμε τη νύφη να κερνούμε.

'Οποιος γροσιά κι όποιος φλωριά και όποιος δαχτυλίδια.

Το δαχτυλίδι ν έβγαλε στέκει και την κεράει.

Η νύφη γράμματ' ήξερε, στέκει και το διαβάζει.

—Τούτος είν' ο αρραβώνας μου, το πρώτο μου στεφάνι.

Στην αγκαλιά του ρίχτηκε, στα κάπουλα τη βάνει

—'Εχετε γεια συμπέθεροι, γαμπρέ σαν το γομάρι.

'Όσο να πούνε «που 'ναι τος», πήρε σαράντα ράχες,

κι όσο να πούνε «πιάστε τον» κι άλλες σαράντα πέντε.

*Ενώ στην Πάνω Δρόπολη στο χωριό Σωτήρα, το τραγούδι αρχίζει μ'
αυτή την παραλλαγή:*

Ερχόμασταν απ' την Ανατολή μ' ένα χρυσό καράβι,
είχαμε σκλάβους όμορφους στα σίδερα δεμένους.

Ο σκλάβος αναστέναξε κι εστάθη το καράβι,

κι ο καπετάνιος φώναξε απάνω απ' το κατάρτι:

—Ποιος είναι κι αναστέναξε κι εστάθ' κε το καράβι;

—Εγώ είμαι π' αναστέναξα κι εστάθ' κε το καράβι.

—Σκλάβε πεινάς, σκλάβε διψάς, σκλάβε μη θέλεις ρούχα;

—Ουδέ πεινώ, ουδέ διψώ κι ούτε ρούχα μου λείπουν,

τον τόπο μου θυμήθηκα τη δόλια μου γυναίκα,

που ήμουν τριών μερών γαμπρός, δώδεκα χρόνια σκλάβος.

—Σκλάβε μ' για τραγούδησε και θα σε λευτερώσω.

—Πόσες φορές τραγούδησα και λευτεριά δεν είδα;

Μα αν είναι για τη λευτεριά θα ξανατραγουδήσω.

Εννιά καργιές εφύτεψα στις φυλακής την πόρτα

κι απ' τις εννιά καρπό 'φαγα και λευτεριά δεν είδα.
—Σκλάβε μου σύρε στο καλό, χαλάλι η λευτεριά σου...
'Εν' άλογο του χάρισε, τρία φλωριά του δίνει,
όσο να πει «έχετε γεια» πήρε σαράντα μίλια
κι όσο να πούνε «στο καλό» πήρε σαράντα πέντε.
Στο δρόμο όπου πήγαινε, στο δρόμο που πηγαίνει
.....

Και τελειώνει:

—Στην μπάντα μπάντα οι άρχοντες, στην μπάντα οι συμπεθέροι,
στην μπάντα το παπαδαριό, θα με κεράσει η νύφη.
Τονε κεράει μια και δυο, στα μάτια τον τηράει:
—Συμπέθεροι στα σπίτια σας, δικοί μου στο δικό σας.
Και 'σύ άντρα προσωρινέ, σύρε εις το καλό σου,
εμένα μο' 'ρθε ο άντρας μου, το πρώτο μου στεφάνι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τα τέσσερα, τα πέντε, τα εννιάδερφα,
τα δώδεκα ξαδέρφια, τα λιγοήμερα,
που πόλεμο θ' ακούσουν και δρόμο 'θαλα ιδούν,
τους χαίρεται η καρδιά τους και όλο τραγουδούν
τους ήρθε ένα φερμάνι από το βασιλιά
να πάν' να πολεμήσουν μέσα στην Μπαρμπαριά.
Σελώνουν, καλιγώνουν, τρέμει η μαύρη γης,
τροχούν και τα σπαθιά τους, λάμπει η θάλασσα,
παίρνουν και τα ντουφέκια, σειούνται τα βουνά
και την ευχή γυρεύουν από τη μάνα τους.

—Με την ευχή παιδιά μου να πηγαίνετε.

Εννιάδερφα να πάτε και να 'ρθετε οχτώ.

Ο μικρο-Κωσταντίνος πίσω να μην ερθεί.

Εκίνησαν και πάησαν στο μακρύδρομο

και πόλεμο δεν ήβραν και ξανά γύρισαν.

Τον κάμπο κάμπο πάνε, τον πλατύκαμπο,

τους έπιασαν οι δίψες και τα κάματα.

Βρίσκουν ένα πηγάδι, το ξεροπήγαδο,

σαράντα οργιές του βάθους κι εκατό πλατύ.

Ρίχνουν τις σκούρτες ρίχνουν, ρίχνουν και τα λαχνά.

Εννιά φορές τις ρίχνουν, τις μοιριόρημες,

του Κώστα πέφτει η σκούρτα, του μικρότερου.

—Για έμπα Κώστα, έμπα να βγάλεις νερό.

Την αλυσίδα ζώστηκε και μέσα ρίχτηκε.

Επάει ως τη μέση και φοβήθηκε,

επάει ως τον πάτο και λιανοσύρθηκε.

—Τραβάτε με αδέρφια γιατί επνίγηκα,

εδώ νερό δεν έχει, αίμα είναι πολύ.

Οχιά με κουλουριάζει και όφισ με κρατεί.

—Εμείς τραβάμε Κώστα, γιατί δεν έρχεσαι;

—Για βάλτε και το μαύρο να τραβάει κι αυτός.

—Κι αυτός τραβάει Κώστα, για δε φαίνεσαι;

Εσύ δε βγαίνεις Κώστα, και τι να κάνομε;

—Κατσείτε να πεθάνω κι απέ να φύγετε.

'Ωρα καλή αδέρφια και σύρτε στο καλό.

Και πείτε της μανούλας πως επαντρεύτηκα

και της κουρεμαδιάς μου πως κουρεύτηκα.

Μια άλλη παραλλαγή που τραγουδιέται στο χωριό Καλογοραντζή. Πρόκειται για τραγούδι πολυφωνικό:

ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ

Ο τα τέσσερα τα πέντε
τα εννιά αδέρφια (δισ)
Ο τα δώδεκα ξαδέρφια
τα λιγόνερα (δισ)

Ο περνούν του δρόμου δρόμου
το μακρύκαμπο (δισ)
Ο εκεί τους πιάνει δίψα
και τα κάματα (δισ)

Μα βρίσκουνε ένα πηγάδι
σερτοπήγαδο (δισ)
Ο ριχνούν τα σιόρτια ρίχνουν
ρίχνουν τ' άγραφα (τα λαχνά) (δισ)

Ο του Κωστή πέφτει το σιόρτι
του μικρότερου (δισ)
και τις αλυσίδες ζώνει
να βγάλει νερό (δισ)

Έμπα Κώστα, για δεν μπαίνεις
να βγάλεις νερό (δισ)
Να γιομίσεις τη βαρέλα
και το μαστραπά (δισ)

Ο κρατάτε με αδερφάκια
γιατί πνίγηκα (δισ)
Ο εδώ νερό δεν έχει
μα αίμα πολύ (δισ)

Ο καλά κρατούμε Κώστα
για δεν έρχεσαι, για δε φαίνεσαι
Ο αφήστε με αδερφάκια
σύρτε στο καλό (γιατί πνίγηκα) (δισ)

Της καλής μου να της πείτε
ότι πνίγηκα (δισ)
Της μάνας μου να της πείτε
επανδρεύτηκα (δισ)

Ανάθεμα ποιος θα το πει τ' αδέρφια δεν πονιούνται.
Τ' αδέρφια σκίζουνε βουνά και δέντρα ξεριζώνουν.
Δυο αδέρφια είχαν μια αδερφή στον κόσμο ξακουσμένη.
Τη ζήλευε η γειτονιά, τη ζήλευε η χώρα,
τη ζήλευε κι ο Χάροντας και θέλει να την πάρει.
Ήταν μια μέρα θλιβερή, μέρα φαρμακωμένη.
Χτυπάει, βροντάει στην πόρτα της σαν να 'ταν νοικοκύρης.
— Ποιος είσαι 'σύ όπου χτυπάς την πόρτα τη δική μου;
— Άνοιξε κόρη για να μπω, 'τοιμάσου να σε πάρω.
Εγώ είμαι ο γιος της μαύρης γης, τσ' αραθιασμένης πέτρας.
Εγώ είμαι ο Χάροντας και ήρθα να σε πάρω.
Εγώ παίρνω όλους τους νιους, παίρνω τον κόσμο όλο.
— Άφ' σε με Χάροντ', άφ' σε με, σήμερα μη με παίρνεις.
Ταχιά Σαββάτο να λουστώ, την Κυριακή ν' αλλάξω.
Και τη Δευτέρα το ταχιό έρχομαι μοναχή μου.
Απ' τα μαλλιά την άρπαξε, στην πλάτη του τη ρίχνει.
Κι η κόρη από τους πόνους της φωνάζει, κλαίει και σκούζει.
Την άκουσαν τ' αδέρφια της από τα κορφοβούνια,
το Χάροντα καρτέρεσαν σε μια ψηλή ραχούλα.
Τον πιάσαν και παλέψανε τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
το Χάροντα ενίκησαν και γλίτωσαν την κόρη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες
 γιοφύρι ν' εθεμέλιωναν στις 'Αρτας το ποτάμι.
 Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ γκρεμιζόταν.
 Μοιρολογούν οι μάστοροι και κλαίν' οι μαθητάδες
 —Αλίμονο στους κόπους μας, κρίμα στις δούλεψές μας,
 ολημερίς να χτίζουμε το βράδυ να γκρεμιέται.
 Πουλάκι εδιάβη κι έκατσε αντίκρυ στο ποτάμι,
 δεν εκελάηδε σαν πουλί, μηδέ σαν χελιδόνι,
 παρά εκελάηδε κι έλεγε ανθρωπινή λαλίτσα:
 —Α δε στοιχειώσετε άνθρωπο, γιοφύρι δε στεριώνει,
 και μη στοιχειώσετε ορφανό, μη ξένο, μη διαβάτη,
 παρά του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα,
 πο' 'ρχεται αργά τ' αποταχύ και πάρωρα το γιόμα».

Τ' άκουσ' ο πρωτομάστορας και του θανάτου πέφτει.
 Πιάνει, μηνάει της λυγερής με το πουλί τ' αηδόνι:
 αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα,
 αργά να πάει και να διαβεί της 'Αρτας το γιοφύρι.
 Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε:
 «Γοργά ντύσου, γοργά άλλαξε, γοργά να πας το γιόμα,
 γοργά να πας και να διαβείς της 'Αρτας το γιοφύρι».
 Να τηνε και 'ξανάφανεν από την άσπρη στράτα.
 Την είδε ο πρωτομάστορας, ραγίζεται η καρδιά του.
 Από μακριά τούς χαιρετά κι από κοντά τούς λέει:
 —Γεια σας χαρά σας μάστοροι κι εσείς οι μαθητάδες,
 μα τι έχει ο πρωτομάστορας κι είναι βαργωμισμένος;
 —Το δαχτυλίδι το 'πεσε στην πρώτη την καμάρα,
 και ποιος να μπει και ποιος να βγει το δαχτυλίδι να 'βρει;
 —Μάστορα μην πικραίνεσαι κι εγώ να πά' σ' το φέρω,

¹ Σύμφωνα με το θρύλο, τα παλιά χρόνια, όταν χτίζαν μεγάλα χτίσματα, γιοφύρια, κάστρα κ.λπ., πίστευαν πως για να στεριώσουν τα χτίσματα αυτά, έπρεπε να θυσιαστούν στα θεμέλιά τους ζώα, ακόμα και άνθρωποι.

Αυτό το τραγούδι έχει σχέση με το θεσμό της ανθρώπινης θυσίας (στοιχειώσης) που συνεχίζεται απ' τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, με τη διαφορά ότι ο άνθρωπος αντικαθίσταται από ένα ζώο ή πτηνό.

Έτσι, στους αρχαίους χρόνους έχομε τη θυσία της Ιφιγένειας στην Αυλίδα, προτού κινήσουν τα ελληνικά καράβια για τον πόλεμο στην Τροία κ.λπ. Ενώ στις μέρες μας, στα θεμέλια του νέου σπιτιού που θα οικοδομήσουμε, κάνομε θυσία ένα σφαχτό (συνήθως κριάρι) που σφάζεται πάνω ακριβώς στο χαντάκι των θεμελίων, κι ο πιο φτωχός άνθρωπος, που δεν είναι σε θέση να κάνει μια τόση θυσία, σφάζει τουλάχιστον έναν πετεινό. Έτσι, στα θεμέλια πρέπει να χυθεί αίμα, να γίνει το λεγόμενο κουρμπάνι, για να στεριώσει το σπίτι και ν' ανθέξει δυνατό στην πάροδο του χρόνου.

εγώ να μπω κι εγώ να βγω, το δαχτυλίδι να 'βρω.
Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στη μέση επήγε.

—Τράβα καλέ μ' τον άλυσο, τράβα την αλυσίδα,
τι όλον τον κόσμο ανάγειρα και τίποτες δεν ήβρα.
'Ενας πηχάει με το μυστρί κι άλλος με τον ασβέστη,
παίρνει κι ο πρωτομάστορας και ρίχνει μέγα λίθο.

—Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στο ριζικό μας.
Τρεις αδερφάδες ήμαστε κι οι τρεις κακογραμμένες,
μια 'χτισε το Δούναβη, κι η άλλη τον Αφράτη
εγώ η πιο στερνότερη της 'Αρτας το γιοφύρι.
Ως τρέμει το καρυόφυλλο να τρέμει το γιοφύρι,
ως πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες.

—Κόρη τον λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε,
τι έχεις μονάκριβο αδερφό, μη λάχει και περάσει.

Κι αυτή τον λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δίνει:

—Ως τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρι.
Ως πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες,
τ' έχω αδερφό στην ξενιτιά, μη λάχει και περάσει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ποιος είδε τον αμάραντο
σε τι βουνό φυτρώνει;
Φυτρώνει μες στα μάρμαρα,
στις πέτρες, στα λιθάρια.
Χωρίς νερό ποτίζεται,
χωρίς δροσιά δροσιέται
Τον τρών' τα 'λάφια και ψοφούν,
αρκούδες και μερεύουν,
τον τρών' τα λάγια πρόβατα
και λησμονούν τ' αρνιά τους.
Να το 'χε φάει κι η μάνα μου
να μη 'χε κάμει εμένα,
παρά το θαύμα που είδα εγώ
εφές στο πανηγύρι:
αρπάζ' ο λύκος το παιδί
στην αγκαλιά της μάνας.
Χίλιοι πεζοί τον κυνηγούν
τρακόσιοι δυο καβάλα.
—'Αφησε λύκο το παιδί
και πάρε το μουσχάρι.
Και το παιδί δεν τ' άφησε
και το μουσχάρι επήρε¹.

¹ Το τραγούδι είναι ημιτελές.

Ανάθεμα ποιος θα το πει τ' αδέρφια δεν πονιούνται.
Τ' αδέρφια σκίζουνε βουνά και δέντρα ξεριζώνουν.
Δυο αδέρφια είχαν μια αδερφή στον κόσμο ξακουσμένη.
Τη ζήλευε η γειτονιά, τη ζήλευε κι η χώρα,
τη ζήλευε κι ο Χάροντας και θέλει να την πάρει.
'Ηταν μια μέρα θλιβερή, μέρα φαρμακωμένη.
Χτυπάει, βροντάει στην πόρτα της σαν να 'ταν νοικοκύρης.
— Ποιος είσαι 'σύ όπου χτυπάς την πόρτα τη δική μου;
— 'Ανοιξε κόρη για να μπω, 'τοιμάσου να σε πάρω.
Εγώ είμαι ο γιος της μαύρης γης τσ' αραθιασμένης πέτρας.
Εγώ είμαι ο Χάροντας και ήρθα να σε πάρω.
Εγώ παίρνω όλους τους νιους, παίρνω τον κόσμο όλο.
— 'Αφ'σε με Χάροντ', αφ'σε με, σήμερα μη με παίρνεις.
Ταχιά Σάββατο να λουστώ, την Κυριακή ν' αλλοξώ.
Και τη Δευτέρα το ταχιο έρχομαι μοναχή μου.
Απ' τα μαλλιά την άρπαξε, στην πλάτη του τη ρίχνει.
Κι η κόρη από τους πόνους της φωνάζει, κλαίει και σκούζει.
Την άκουσαν τ' αδέρφια της από τα κορφοβούνια,
το Χάροντα καρτέρεσαν σε μια ψηλή ραχούλα.
Τον πιάσαν και παλέψανε τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
το Χάροντα ενίκησαν και γλίτωσαν την κόρη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΙΑ ΜΑΝΑ ΕΙΧΕ ΕΝΑΝ ΥΓΙΟ

Μια μάνα είχε έναν υγιό
μαύρα τα μάτια όπ' αγαπώ
έμορφο και παλικάρι
χαρά στη νια που θα τον πάρει.

Μια Κυριακή πρωί πρωί
σηκώθη η μάνα σαν τρελή
σαν τρελή σαν μεθυσμένη
και στην κάμαρά του μπαίνει.

Παιδί μου εγώ σε αγαπώ
κι αντρέπομαι να σου το πω
άντρα θέλω να σε πάρω
και στεφάνι να σου βάλω.

Μάνα ζουρλή μάνα τρελή
ποια μάνα παίρνει το παιδί
και ποιο παιδί τη μάνα
(να μη σ' έβλεπα για πάντα).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο Κώσταντας ξεκίνησε να πάει στο σχολείο,
το καλαμάρι ξέχασε, γυρίζει να το πάρει.
Βρίσκει τη μάνα του μπροστά με τρεις ερωτεμένους.
— Έγνοια σου μάνα μ', έγνοια σου και βράδυ στον πατέρα,
αυτά που 'δαν τα μάτια μου θα του τα μαρτυρήσω.
Κι αυτή απ' το γινάτι της κι απ' το μεγάλο πείσμα,
για να σκεπάσει την ντροπή σοφίστηκε το κρίμα:
στην κάμαρα τον έκλεισε κι αρπάζει το τσεκούρι.
Λιανά λιανά τον έκανε, λιανά λιανά τον κάνει.
Και στο τεψί τον έμασε, στο φούρο τον πηγαίνει.
— Για να φουρτζή το γιόμα σου και τον καλό σου δείπνο.
Σαν γύρισε ο πατέρας του τον Κώσταντα γυρεύει:
— Γυναίκα που 'ναι το παιδί, πού είναι ο Κωσταντίνος;
— Τον έλουσα, τον άλλαξα και στο σχολειό του πάει.
Βιτσιά δίνει τ' αλόγου του και στο σχολειό πηγαίνει.
— Δάσκαλε πού 'ναι το παιδί, πού είναι ο Κωσταντίνος;
— Τρεις μέρες έχω να τον ιδώ και τρεις να του διδάξω,
κι αν δεν ερθεί, κι αν δε φανεί, εγώ θα τον ξεγράψω.
Βιτσιά δίνει τ' αλόγου του, στο σπίτι του πηγαίνει.
— Γυναίκα πού 'ναι το παιδί, πού είναι ο Κωσταντίνος;
— Τον έλουσα, τον άλλαξα και στη γιαγιά του πάει.
Βιτσιά δίνει τ' αλόγου του, και στη γιαγιά πηγαίνει.
— Γιαγιά που 'ναι το παιδί, πού είναι ο Κωσταντίνος;
— Τρεις μέρες έχω να τον ιδώ και τρεις να τον φιλήσω.
Κι αν δεν ερθεί, κι αν δε φανεί, το αίμα μου θα χύσω.
Βιτσιά δίνει τ' αλόγου του στο σπίτι του πηγαίνει.
— Γυναίκα που 'ναι το παιδί, πού είναι ο Κωσταντίνος;
— Κάτσε να φας, κάτσε να πιεις, κάτσε να γιοματίσεις.
Και το σουφρά τού έστρωσε και το τεψί τού βάνει.
Και με την πρώτη πιρουνιά ο Κώσταντας φωνάζει:
— Αν είσαι φίλος φάγε με, κι αν είσαι εχθρός μου φύγε.
Κι αν είσαι ο πατερούλης μου, σκύψε και φίλησέ με.
Απ' τα μαλλιά την άρπαξε, λιανά λιανά την κάνει
και στο σακί την έβαλε, στο μύλο την πηγαίνει.
'Άλεσε μύλε μ' άλεσε της πόρνης το κεφάλι,
για να το μάθει η γειτονιά, να μην το κάμει άλλη.

Εκτός της παραλλαγής που αναφέραμε, στη Δρόπολη υπάρχει και μια άλλη. Εδώ δεν πρωταγωνιστούν πατέρας και γιος, μα δύο αδέρφια, ο Κώσταντας κι ο Γιάνναντας. Ο Γιάννος, ο μεγαλύτερος, πάει για κυνήγι και όταν γυρίζει, μαθαίνει τη φριχτή αλήθεια.

Να αυτή η παραλλαγή:

Ο ΚΩΣΤΑΝΤΑΣ ΚΙ Ο ΓΙΑΝΝΑΝΤΑΣ

Ο Κώσταντας κι ο Γιάνναντας — δυ' αδέρφια αγαπημένα.

Ο Κώστας πάει στο σχολειό κι ο Γιάννος για κυνήγι,
το καλαμάρι αστόχησε, γυρίζει να το πάρει.

Βρίσκει τις πόρτες ανοιχτές και τα σκυλιά δεμένα,
βρίσκει και τη μανούλα του με ξένο παλικάρι.

—Μάνα τι μας αντρόπιασες και μένα και το Γιάννο,
μάννα θα πω του Γιάνναντα, μάννα θα μαρτυρήσω.

Κι αυτή απ' το γινάτι της κι απ' το μεγάλο πείσμα,
για να σκεπάσει την ντροπή, στοχάστηκε το κρίμα.

Με ζάχαρη τον γέλασε και στο κατώι τον πάνει,
το τσεκουράκι έβγαλε, λιανά λιανά τον κάνει

και στο τειψί τον έβαλε στο φούρνο τον πηγαίνει.

—Για να φουρτζή το γιόμα σου και τον καλό σου δείπνο.

Να και ο Γιάννος πο' ρχεται απ' το ρημό κυνήγι
με τ' άλογό του παίζοντας, με το σπαθί στο χέρι.

Φέρνει ελάφια ζωντανά, ζαρκάδια μερωμένα,
φέρνει και ένα ελαφόπουλο του Κώσταντα παιχνίδι.

Στριφογυρίζει τ' άλογο, στο σπίτι του πηγαίνει.

—Καλημερά σου μάννα μου.

—Καλώς το παλικάρι.

—Μάνα πού είναι ο Κώσταντας, πού είναι ο Κωσταντίνος;

—Ο Κώστας πάει στο σχολειό και πίσω εδώ δεν ήρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο και στο σχολειό πηγαίνει.

—Καλημερά σου δάσκαλε.

—Καλώς το Γιάννο πο' ρθε.

—Δάσκαλε που 'ναι ο Κώσταντας, ο μικρο-Κωσταντίνος;

—Το καλαμάρι αστόχησε και πάει να το πάρει

και πίσω εδώ δε γύρισε, πίσω εδώ δεν ήρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο, στο σπίτι του πηγαίνει.

—Μάνα πού είναι ο Κώσταντας, πού είναι ο Κωσταντίνος;

—Ο Κώστας στο παιχνιδариό και πίσω εδώ δεν ήρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο και στο παιχνίδι πάει.

—Καλημερά παιχνιδариό και πού 'ναι ο Κωσταντίνος;

—Ο Κώστας λείπει από τα χτες και πίσω εδώ δεν ήρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο στο σπίτι του πηγαίνει.

—Μάνα πού είναι ο Κώσταντας, πού είναι ο Κωσταντίνος;

—Ο Κώστας πάει στα πρόβατα και πίσω εδώ δεν ήρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο, στα πρόβατα πηγαίνει...

—Καλημερά τσομπάνοι μου και πού 'ν' ο Κωσταντίνος;

—Ο Κώστας έχ' από τα χτες και πίσ' εδώ δεν έρθε.

Στριφογυρίζει τ' άλογο, στο σπίτι του πηγαίνει.

—Μάνα πού είναι ο Κώσταντας, πού είναι ο Κωσταντίνος;

—Κάτσε να φας, κάτσε να πιεις, κάτσε να γιοματίσεις.

Και το σουφρά τού έστρωσε και το τεψί τού βάνει.

Και μες στην πρώτη πιρουινιά ο Κώσταντας φωνάζει:

—Αν είσαι ξένος φάγε με, φάγε και μη χορταίνεις,

κι αν είσαι ο αδερφούλης μου, μην τρως να κριματίσεις.

Η μάνα του ήταν φόνισσα, κακούργα του παιδιού της.

Το μαχαιράκι έβγαλε, λιανά λιανά την κάνει,

λιανά λιανά την έκαμε και στον ήλιο τηνε βάνει

και από τον ήλιο στο σακί κι απ' το σακί στο μύλο.

—'Άλεσε μύλε μ', άλεσε κακούργας το κεφάλι,

κάμε αλεύρι κόκκινο, καθάριο παξιμάδι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ήταν δυ΄ αδέρφια γκαρδιακά και πολυαγαπημένα
κι ο πειρασμός εβάλθηκε για να τα καταστρέψει:
αγάπησ΄ ο μικρότερος του μέγα τη γυναίκα.
—Νύφη μ΄ εγώ σε αγαπώ, νύφη μ΄ εγώ σε θέλω.
—Εσύ με θέλεις μια και δυο κι εγώ σε θέλω δέκα,
σκότωσ΄ τον αδερφούλη σου και ΄σύ να με κερδίσεις.
—Και τι αιτία να του βρω νύφη μ΄, να τον σκοτώσω;
—Πατέρας σας σας άφησε αμπέλια και χωράφια,
σύρτε να τα μοιράσετε και κει να τον σκοτώσεις...
—΄Αιντε αδερφέ να φύγομε, στα μούλκια μας να πάμε
αυτά να τα μοιράσομε γιατί θα χωριστούμε.
Κι ανεβήκαν στους μαύρους τους στα κτήματα να πάνουν,
εδέσανε τους μαύρους τους σε μιας ελιάς κλωνάρι.
—Τσεκεί αδερφέ το μαύρο σου, γιατί θα κλοτσιστούνε.
Καιρός ήρθε μωρ΄ αδερφέ, καιρός να χωριστούμε.
Οι μαύροι μας να κλοτσιστούν κι εμείς να σκοτωθούμε.
—Πάρε τις άκρες αδερφέ, για να μη σκοτωθούμε.
—Χαλάλι σ΄ αδερφούλη μου κι όλα δικά σου να ΄ναι,
παρά να τα χωρίσομε, παρά να σκοτωθούμε.
—Πάρε και το μοιράδι μου, πάρε το μερτικό μου.
Εμείς αδέρφια είμαστε, αδέρφια αγαπημένα,
με την ευχή του τάτου μας αυτά να τα χαρούμε.
Μην πάρεις λόγια γυναικός σκυλί και σκοτωθούμε.
Γυναίκα βρίσκεις μια και δυο και βρίσκεις και την τρίτη,
μόνον αδέρφι γκαρδιακό ποτέ δε ματαβρίσκεις.
Τον πήρε το παράπονο και κάθεται και κλαίει.
Τον μαύρον καθαλίκεψε, στο σπίτι του πηγαίνει.
Στο δρόμο όπου πήγαινε, στο δρόμο που πηγαίνει
λαγός τον επερίκοψε σ΄ ένα κομμάτι σιάδι.
Και το λαγό εσκότωσε κι έβαψε το σπαθί του.
Πηγαίνοντας στο σπίτι του τη νύφη του φωνάζει:
—Νύφη μ΄, για βγάλε μου νερό να πλύνω το σπαθί μου,
από το αίμα το πολύ, το αίμα τ΄ αδερφού μου.
Κι αυτή απ΄ τη χαρούλα της, κι αυτή απ΄ τη χαρά της,
το μαστραπά της άρπαξε, κρασί ήταν γιομάτος.

Στη σκάλα όπου κατέβαινε την πιάνει απ΄ τα μαλλιά της.
Το μαχαιράκι έβγαλε, λιανά λιανά την κάνει.

Ενώ στο Βούρκο και στη Μαύρη Ρίζα το τραγούδι αρχίζει μ' αυτή την παραλλαγή:

Τίποτα δεν εζήλεψα σ' τούτ' τον απάνω κόσμο,
μόν' τ' άλογο το γρήγορο, και τ' άξιο παλικάρι,
και τη γυναίκα την καλή που να τιμάει τον άντρα

.....
και τελειώνει:

Το μαχαιράκι ν έβγαλε απ' το χρυσό θηκάρι
και στην καρδιά της το 'μπηξε, στον πλάτη της της βγαίνει
και ύστερα την έκοψε, λιανά λιανά την κάνει
και στο σακί την έβαλε, στο μύλο την επάει:
— Άλεσε μύλε μ', άλεσε της πόρνης το κεφάλι,
κάμε τ' αλεύρι κόκκινο και το πασπάλι μαύρο,
να 'ρχονται οι γραμματικοί να παίρνουνε μελάνη,
να γράφτουνε τα ντέρτια τους και πάλι να μη φτάνει,
να 'ρχονται και οι έμορφες να παίρνουν καουκιά.

(Είναι εμφανής η διδακτική διάθεση του τραγουδιού. Αναφέρεται στην ηθική μιας εποχής.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΙΑ ΒΛΑΧΑ, ΜΙΑ ΠΑΛΙΟΒΛΑΧΑ

Μια βλάχα, μια παλιόβλαχα, παντρεύει τον υγιό της.
Σφάζει βουβάλια τριανταχτώ, γελάδια τριανταπέντε,
σφάζει και γιδοπρόβατα πέντ', έξ', εφτά χιλιάδες.
Δώδεκα μύλοι άλεθαν το στάρι για το γάμο·
κι ένας μύλος, ξερόμυλος άλεθε το πιπέρι.
Τρεις όμορφες, τρεις λυγερές και τρεις καλές κυράδες
πάν' να λευκάνουν το πανί στις κορασιάς τη βρύση.
Στο δρόμο όπου πήγαιναν, στο δρόμο που πηγαίνουν,
η μια λέει της αλληνής κι όλες μαζί το λένε:
—Πού πάμε οι μαύρες μοναχές, γυναίκες δίχως άντρες;
Το λόγο δεν απόσωσαν, το λόγο δεν απόειπαν,
κλέφτες τούς βγαίνουν αμπροστά και χαραμήδες πίσω.
—Κωστάντω, μάσε το πανί και Λένη το ρολό σου,
κι εσύ Κρυστάλλω του παπά, στη σέλα καβαλίκα.

(Έχουμε το παμπάλαιο στοιχείο της αρπαγής γυναικών.)

ΕΝΑ ΛΕΒΕΝΤΟΠΑΛΙΚΑΡΟ

Ένα λεβεντοπαλικάρο που δούλευε στα ξένα,
βλέπ' όνειρο στον ύπνο του, θυμιέται την καλή του.
Και μονομιάς σφαιώνεται, φοράει τα καλά του.
Παίρνει και το 'λαφρό σπαθί να το 'χει συντροφιά του·
κινάει και πάνει μια βραδιά, ένα Σαββάτο βράδυ.
Βρίσκει τις πόρτες σφαιλιστές, βαριά μανταλωμένες,
βρίσκει και την αυλή κλειστή και τα σκυλιά δεμένα,
μωρ' βρίσκει και τη λυγερή με άλλον να κοιμάται
και βγάζει το σπαθάκι του, λιανά λιανά την κάνει.

Αρχόντισσες, παρακαλώ, 'συχάστε κι ακουρμάστε,
να πω δυο λόγια κοφτερά, να πω 'να μοιρολόγι.
Μηδέ από χήρα τ' άκουσα κι ουδέ 'πό παντρεμένη
του Χάρου η μάνα το 'λεγε και το 'παιρνε τραγούδι,
σ' όλο τον κόσμο το 'λεγε, κρυφά από το γιο της.
—Γυναίκες κρύψτε τ'ς άντρες σας κι αδερφές τ' αδέρφια,
κόρες τους αγαπητικούς, μανάδες τα παιδιά σας,
τι ο γιος μου βγήκε παγανιά, εβγήκε για κυνήγι,
δεν κυνηγά στις ερημιές, δεν κυνηγά στους κάμπους,
διαλέγει το κυνήγι του κι όπου αρέσει παίρνει.

Εκεί που βρίσκει τρεις καλούς, εκεί παίρνει τους δύο,
εκεί που βρίσκει μόνον δυο, εκεί παίρνει τον έναν,
κι αν έβρει έναν μοναχόν κι αυτόν δεν τον λυπάται.
Τάξτε του Χάρου τάγματα, της Χάρισσας μαντίλια
κι αυτού του Χαροκόπουλου ένα χρυσό ρολόγι
για να τ' αφήνει να 'ρχονται δυο τρεις φορές το χρόνο!

¹ Απόηχος από την παλιά επιθυμία της Δήμητρας να βλέπει την κόρη της την Περσεφόνη να 'ρχεται από τον Κάτω Κόσμο.

Του Μάη είναι τα λουλούδια
τ' Απρίλη είν' οι βροχές,
έτσι είν' και της Θανάσιως
οι αναστεναξιές.

Κλέφτες πάησαν την πήραν
'πό μέσα απ' το χωριό
την πήραν και την πάησαν
σ' ένα ψηλό βουνό.

—Δε φώναζες Θανάσιω
το που σε πιάσανε;
—Τι να 'λεγα η καημένη
και τι 'χα για να πω,
το στόμα βουλωμένο
την πάλα στο λαιμό.

Το τραγούδι αυτό στην Καλογοραντζή το βρίσκουμε να υπάρχει και στην παρακάτω παραλλαγή:

ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ¹

Του Μάη τα λουλούδια,
τ' Απρίλη ν' οι βροσιές
έτσι και της Θανάσιως
οι αναστεναξιές.

Μας πήραν τη Θανάσιω
'πό μέσα 'π' το μπαξέ,
μας πήραν τη Θανάσιω
τα ξημερώματα.

Κλέφτες πάησαν την πιάσαν

¹ Το τραγούδι, όπως βλέπουμε, δεν είναι πλήρες. Δεν ξέρουμε τι συμβαίνει ύστερα από την αρπαγή. Πού την πήραν τη Θανάσιω; Τι απόγινε μ' αυτήν; Τι κρύβεται πίσω από τον απλό αυτό μύθο; Πρόκειται για μια άγρια οικογενειακή διένεξη η οποία λαβαίνει κοινωνικές προεκτάσεις. Είναι μια παλιά μπαλάντα, από την οποία έμειναν μόνον τόσα θρύμματα.

κρυφά 'π' τη μάνα της,
την πήραν και την πήγαν
σ' ένα ψηλό βουνό.
Δε σ' το είπα εγώ, Θανάσιω
πως θα μας πιάσουνε;
Τ' αδερφοξάδερφά σου
θα μας χαλάσουνε;
—Τι να 'λεγα η κατημένη;
Τι είχα για να πω;
Το στόμα βουλωμένο
κι η πάλα στο λαιμό.
Αγάλια αγάλια κλέφτες,
τ' είμαι ξυπόλυτη,
όσο να δώσει τ' άστρι,
να πάρει η αυγή,
ν' ανοίξει το παζάρι,
να πάρω ποδεμή.¹

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Θα ήταν ίσως εύλογο να ενταχθούν τα τραγούδια αυτά και στα κλέφτικα, αλλά απαντούν και ως αφηγηματικά με έντονη δράση.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Τραγούδια του θανάτου και του Κάτω Κόσμου. Αναφέρονται στον πόνο του θανάτου, στον καημό της στέρησης της ζωής.

Τίνος να ειπώ το ντέρτι μου, το ντέρτι της καρδιάς μου;
Να σας το ειπώ ψηλά βουνά; Ψηλά είστε δεν τ' ακούτε.
Να σας το ειπώ ψηλά δεντριά; Φυσάει βοριάς το παίρνει.
Να σας το ειπώ χαμόκλαδα; Φυσάει νοτιάς το παίρνει.
Εγείραν τα δεντρόφυλλα κι ακούμπησαν στο χιόνι.
Σε μελετάει τ' αχείλι μου, μέσα η καρδιά μου λιώνει.

—Εσύ παιδί μου εκίνησες να πάς στον κάτω κόσμο
κι αφήνεις τη μανούλα σου πικρή, χαροκαμένη.
Παιδάκι μου τον πόνο σου πού να τον απιθώσω;
Που κι αν τον ρίξω τρίστρατα, τον παίρνουν οι διαβάτες
κι αν τον αφήσω στα κλαριά τον παίρνουν τα πουλάκια.
Πού να βαλθούν τα δάστυα μου για τον ξεχωρισμό σου;
Αν πέσουνε στη θάλασσα, πνίγονται τα καράβια
κι αν τα σφάλισω στην καρδιά, γρήγορα σ' ανταμώνω.

—Πουλάκι είχα στο κλουβί και το είχα ημερωμένο
το τσίτσα τη ζάχαρη, το πότιζα το μόσχο
κι από το μόσχο τον περσό κι από τη μυρουδιά του
μου σκανταλίστη το κλουβί και μου 'φυγε τ' αηδόνι.
Πήρα τα όρη σκούζοντας και τα βουνά ρωτώντας:
—Βουνά μου και λαγκάδια μου και κάμποι με τα ρόδα,
μην είδατε τ' αηδόνι κι επέρασε πετώντας;
—Εχτές προχτές επέρασε, πάει στον κάτω κόσμο
τη νύχτα κλαίει για βυζί και την αυγή για μάνα
και μες στα ξημερώματα ποιος να το ξετυλίξει.

Κάτω στα έξι μάρμαρα, στα δυο μαύρα λιθάρια,
 εκεί Χάρος δεν κατοικιά, Χάρος δεν πάει να κάτσει.
 Μα πάησε και κατοίκησε μια αρραβωνιασμένη,
 όπου το επαινέθηκε πως Χάρος δεν την παίρνει.
 Κι ο Χάροντας σαν τ' άκουσε πολύ του κακοφάνη
 και πάει την εμαχαίρωσε ταχιά μέσα στο σπίτι.
 Μπαίνουν και βγαίνουν οι γιατροί και δεν αποφασίζουν,
 μπαινόβγαινε κι η μάνα της με τα μαλλιά λυμένα.
 —Σήκου απάνω κόρη μου και μη βαριοκοιμάσαι,
 τι έρχονται οι συμπέθεροι νύφη για να σε πάρουν.
 —Σαν ήρθαν, καλώς ήρθανε και καλώς να ορίσουν.
 Στρώσε γιοργάνια πράσινα, προσκέφαλα γαλάζια,
 στρώστε τις τάβλες θλιβερές και μαυροφορεμένες,
 δώστε να φάν', δώστε να πιουν, κρασί για να μεθύσουν.*
 Κι απλώστε στην τζεπούλα μου, τη βαριορημαγμένη.
 Και πάρτε τα κλειδάκια μου κι ανοίξτε την κασέλα,
 και πάρτε τα ρημάδια μου, ντύστε την αδερφή μου,
 φορέστε την καλά σκουτιά και δάκρυα να μη χύσει,
 να μου βαρέσουν τα βιολιά όσο να βγει η ψυχή μου.
 Και πάρτε με και θάψτε με ψηλά σε μια ραχούλα,
 να χαίρομαι την άνοιξη, το Μάη με τα λουλούδια.

*Μια άλλη παραλλαγή του Βούρκου:

.....
 δώστε να φάν', δώστε να πιουν, κρασί για να μεθύσουν.
 Και 'σύ καλέ μ' αντράδερφε, έλα κάτσε κοντά μου
 και χώσε το χεράκι σου στην αργυρή μου τζέπη,
 και πάρε το χρυσό κλειδί, το φλωροκαπνισμένο,
 κι άνοιξε το σεντούκι μου, το κατακλειδωμένο,
 και βγάλε την αρμάτα μου, τη χρυσοκεντισμένη,
 και δώσ' τη στη μικρότερη, την αρραβωνιασμένη.

Ποιος έχει χείλη να το ειπεί του Γιάννου το τραγούδι;
 Ψηλά σε κείνο το βουνό βοσκούσε τα μουλάρια.
 Βοσκάει μουλάρια δεκαοχτώ και μούλες δεκαπέντε.
 Ετραγουδούσε κι έλεγε, ετραγουδάει και λέει:
 —Χαρά σε τούτα τα βουνά, χαρά σε τούτ' τους λόγγους,
 ουδέ που κλέφτες 'κούγονται, ουδέ που χαραμήδες.
 Το λόγο δεν απόσωσε, το λόγο δεν απόειπε.
 Να τοι κι οι κλέφτες πο' 'ρχονται, να τοι κι οι χαραμήδες,
 κι όλοι μαζί τού ρίχνονται, του παίρνουν τα μουλάρια.
 —Κλέφτες μη μου τα παίρνετε τα έρμα τα μουλάρια,
 τι είμαι ο μαύρος εφτωχός, μικροορφανεμένος.
 —Τι λέει το κουτόπλασμα, τι λέει το χαμένο,
 δεν κλαίει το κεφάλι του, μωρ' κλαίει τα μουλάρια.
 Και το σπαθί του έβγαλε ο πρώτος καπετάνιος.
 Μια μαχαιριά τού τράβηξε μες στον δεξί τον πλάτη.
 Και ύστερα θυμήθηκε για να τον ερωτήσει.
 Κάθεται και τον ρώταγε, κάθεται τον ξετάζει:
 —Πες μου πούθ' είναι η μάνα σου, πούθ' είναι ο πατέρας;
 Πες μου πώς ονομάζεσαι και πόσ' αδέρφια είστε;
 —Τρία αδερφάκια είμαστε, τα τρία αράδα αράδα
 ο πρώτος είναι στο χωριό δουλεύει τα χωράφια
 κι ο δεύτερος στην κλεφτουριά έχει δώδεκα χρόνους.
 Εγώ είμαι ο Γιάννης, ο μικρός που βόσκω τα μουλάρια.
 —Εσύ είσαι ο αδερφούλης μου ο πολυαγαπημένος!
 Έσκυψε τον εφίλησε με την καρδιά θλιμμένη.
 Στην αγκαλιά τον άρπαξε και στο γιατρό τον πάνει.
 —Εσείς γιατροί γιατρεύετε καμένους, λαβωμένους,
 γιατρέψτε και τ' αδέρφι μου το πολυαγαπημένο.
 —Εμείς οι γιατροί γιατρεύουμε καμένους, λαβωμένους,
 αν είναι ξένη η μαχαιριά εγώ θα τον γλιτώσω,
 κι αν είναι αδερφομαχαιριά δεν τον γιατρεύω ντότι.
 Κι αφού τον καλοκοίταξε γυρίζει και του λέει:
 —Αυτή 'ναι αδερφομαχαιριά και γιατρεία δεν έχει.
 Κι αυτός αυτά σαν άκουσε, πολύν εβαλαντώθη.
 Και το σπαθί του έβγαλε στον ουρανό το ρίχνει,
 στους ουρανούς το πέταξε και στην καρδιά του ευρέθη.

¹ Έχουμε, όπως και σε προηγούμενα τραγούδια, τυπικές περιπτώσεις αναγνωρίσεων. Σε άλλα, σχετικά μοτίβα, συνήθως είναι ο άντρας εκείνος που γνωρίζει την καλή του, αφού γυρίζει από πολέμους, μακρινά ταξίδια ή εκστρατείες.

Τα πήραν και τα έθαιψαν τα δυο σ' ένα κιβούρι:
στο 'να φυτράνει πλάτανας και στ' άλλο κυπαρίσσι.
Κι όταν φυσάει άνεμος, το γλυκοαεράκι,
λιγογυρίζει ο πλάτανας, φιλάει το κυπαρίσσι.
Πραματευτής επέρασε, στέκεται και λογιάζει:
—Κοιτάζτε τα παράξενα που γίνονται στον κόσμο,
εδώ θαμμένα βρίσκονται δυο αδέρφια αγαπημένα
που δε φιλιόνταν ζωντανά, φιλιούνται πεθαμένα.

Μιά άλλη παραλλαγή αρχίζει:

Ξενήτης καιπραματευτής πο' 'ρχεται από τα ξένα
φέρνει μουλάρια σαν πουλιά και μούλες σαν αηδόνια,
φέρνει και μια χρυσόμουλα κι αυτός σαν καβαλάρης.
Κι ο νιος αποκοιμήθηκε απανωθιό στη μούλα,
κι η μούλα παραστράτησε και σ' άλλο δρόμο πάει.
Πήρε ντερβένια κλέφτικα, τις στρατές των κλεφτώνε.
Κι όταν ο νιος εξύπνησε, σε άλλον τόπο ευρέθη.
—Μούλα μ', τώρα πού μ' έφερες σε κλέφτικα λημέρια;
Κι από τη στενοχώρια του αρχίζει το τραγούδι:
—Χαρά σε τούτα τα βουνά, χαρά σε τούτ' τους κάμπους...

Ενώ άλλη παραλλαγή αρχίζει:

'Ενα πουλάκι ξεβγαινε 'πό μέσα 'πό το κάστρο,
σέρνει τριάντα πράματα, τριάντα πέντε μούλες,
μια μούλα χρυσοκάπουλη σέρνει το νιο καβάλα
κι ο νιος αποκοιμήθηκε καβάλα που καθόταν.
Η μούλα παραστράτησε και πάει σ' άλλον δρόμο
κι ο νιος όταν εξύπνησε αρχίζει το τραγούδι...

.....

Πουλάκι βγήκ' από τη γη,
μωρ' έλα, μωρ' έλα',
'ν' από τον κάτω κόσμο,
μωρ' έλα με τ' εμένα²
και πάει κι ακούμπησε
σε λυπημένη πόρτα
με τα ποδάρια κίτερα
και τα φτερά τσουγμένα.

Βγαίνουν μανάδες και ρωτούν,
και αδερφές ν' ακούσουν.

—Πουλάκι πες μας τίποτε
από τον κάτω κόσμο.

—Τι να σας πω αδέρφια μου*,
τι να σας μολογήσω;
'Έπεσε σπίθα από κερι
και τσιαν' από λαμπάδα,
εκάηκ' η μέση του χορού
που χόρευαν νυφάδες,
εκάηκ' το γεροντικό
μαζί με τα σκουτιά τους.

*Σ' ένα άλλο τραγούδι υπάρχει η παρακάτω σχετική παραλλαγή:

—Τι να σας πω μανάδες μου,
και τι να μολογήσω;
Εκεί είν' οι άντρες οι καλοί
με τις καλές γυναίκες.
Τους άντρες βάνουν δέματα
και τις γυναίκες θύρες.
Και τα μικρά τους τα παιδιά
τα βάνουν παραθύρια.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο. Πρόκειται για πολυφωνικό τραγούδι.

Μια μάνα πολυστέναχτη, χαροκαμένη μάνα,
 που 'χε κορίτσι για σχολειό κι αγόρι για τα ξένα,
 φιλάει το γιο της με καημό και φυλαχτό του δίνει.
 —Θα φύγω μάνα μ' και μην κλαις και δώσ' μου την ευχή σου
 και φύτεψε τριανταφυλλιά, κόκκινο καριοφύλλι,
 και πότιζέ τα ζάχαρη, και πότιζέ τα μόσχο.
 Κι ώς που θ' ανθίζουν μάνα μου και βγάζουνε λουλούδια
 έχεν ελπίδα μάνα μου, ο γιος δεν απεθαίνει.
 Κι αν έρθει μέρα θλιβερή, φαρμακωμένη μέρα,
 και μαραθούν τα δυο μαζί και πέσουν τα λουλούδια,
 τότε εγώ δεν είμαι πια, τα μαύρα να φορέσεις.
 Πέρασαν χρόνια δεκοχτώ και δεκαπέντε μήνες.
 Η τριανταφυλλιά μπουμπούκιαζε, το καριοφύλλι αυθάινει.
 Έρθε μια μέρα θλιβερή, φαρμακωμένη μέρα,
 ο νέος που ήταν μακριά, πολύ μακριά στα ξένα,
 πάνω σε πέτρα κάθησε πολύ μακριά στα ξένα,
 πάνω σε πέτρα κάθησε πολύ βαλαντωμένος.
 Ακούρευτος, αξύριστος και κατατσακισμένος,
 κοιτάει δεξιά, κοιτάει ζερβά και λέει δακρυσμένος:
 —Αλίμονο στη μάνα μου π' ακόμα με παντέχει
 κι αλίμονο στην αδερφή που προίκα περιμένει.
 Έρθε μια μέρα θλιβερή, φαρμακωμένη μέρα,
 μια μέρα ανοιξιάτικη, μια μέρα του Μαΐου,
 που κελαηδούσαν τα πουλιά κι ο ουρανός γελούσε.
 Με μιας αστράφτει και βροντά και γίνεται σκοτάδι.
 Τριανταφυλλιά αναστέναξε, το καριοφύλλι εχάθη,
 μ' αυτά μαζί σωριάστηκε κι η δόλια του η μανούλα.

Ο Κώσταντας κι ο Γιάνναντας κι ο μικρο-Κωσταντίνος
 τρεις χρόνους εγυρεύανε να βρουν καλή γυναίκα,
 να βρουν ψηλή, να βρουν λιγνή, να βρουν καγκελοφρύδα.
 Ήβραν ψηλή, ήβραν λιγνή, ήβραν καγκελοφρύδα.
 Εκάλεσαν στο γάμο τους όλη την οικουμένη.
 Το Γιάννο δεν εκάλεσαν που ήταν ταμαχιάρης,
 όπου σκοτώνει τους γαμπρούς και παίρνει τις νυφάδες.
 Κι ο Γιάννος κάπου τ' άκουσε, ο φίλος του το είπε.
 Παλικαράκια έμασε, βγήκε στο σταυροδρόμι.
 Πιάνει το χέρι του γαμπρού και τ' άλογο της νύφης.
 —Δώ' μου τε τα διαβατικά για να περάσει η νύφη.
 Πέντε χιλιάδες ο γαμπρός και τέσσερις η νύφη.
 Συχαρικήρη έστειλαν να πάρει συχαρίκια.
 —Τα συχαρίκια πεθερά, καλή νύφη σου φέρνω.
 Καλή νύφη σου φέραμε κι ακριβοπληρωμένη.
 Τσαπί και φτυάρι άρπαξε, οχιά πάνει σκοτώνει.
 Του γιου της έβαλε φαί, ψάρια τηγανισμένα,
 της νύφης της κακόμοιρας οχιά με δυο κεφάλια.
 Άπλωσ η νύφη μια φορά, άπλωσε και την άλλη.
 —Νερό κυρά και πεθερά, νερό γιατί πεθαίνω.
 Νερό και 'σύ αντράδερφε, νερό γιατί πεθαίνω.
 —Νερό εμείς δεν έχομε, είναι μακριά η βρύση.
 —Νέρο Κώστα και νιόγαμπρε, νερό γιατί πεθαίνω.
 Νερό, νερό θέλω να πιω όσο να βγει η ψυχή μου.
 Τ' ασημολάγηνο άρπαξε και στη βρυσούλα πάει,
 όσο να πάει κι όσο να 'ρθεί τη βρίσκει πεθαμένη.
 Το μαχαιράκι τ' έβγαλε και στην καρδιά το βάνει.
 —Μάνα τη νύφη έφαγες, τώρα φάγε και μένα.

*Σε μια άλλη παραλλαγή, η φόνισσα πεθερά φαρμακώνει τη νύφη, γιατί
 ζηλεύει το γάμο και τη σφοδρή αγάπη των νιόγαμπρων. Και αυτή η
 παραλλαγή όπου ο φόνος γίνεται με την οχιά, τελειώνει ως εξής:*

Εκεί που θάψανε το νιο φύτεωσε κυπαρίσσι,
 κι εκεί που θάψανε τη νια εβγήκε καλαμιώνα.
 Λιγογυρίζει η καλαμιά, σκύφτει το κυπαρίσσι.
 Κι όποιος περνάει από κει μοιρολογά και λέει:
 —Για δεσ τα τα κακόμοιρα, τα πολυαγαπημένα,
 δε φιληθήκαν ζωντανά, φιλιούνται πεθαμένα.

Ο Κώσταντας κι ο Γιάνναντας κι ο μικρο-Κωσταντίνος
 τρεις χρόνους επερβάταγαν να βρουν καλή γυναίκα,
 να βρουν ψηλή, να βρουν λιγνή, να βρουν καγκελοφρύδα.
 Βρήκαν ψηλή, βρήκαν λιγνή, βρήκαν της αρεσιιάς τους.
 Τρεις χρόνους κάνουν το προικιό και τρεις τ' απανωπροίκια,
 και τρεις όπου 'τοιμάζονταν το γάμο τους να κάνουν.
 Στο δρόμο όπου πήγαιναν, στο δρόμο που πηγαίνουν
 πουλάκι πάει και κάθησε στου Κώστα το κεφάλι:

—Κώστα μου μην παντρεύεσαι, μη χάνεις τον καιρό σου,
 εσένα σο ' 'ρθε ο θάνατος, γρήγορα θα πεθάνεις.

—Πού ξέρεις 'σύ πουλάκι μου, που 'γώ 'θαλα πεθάνω

— Εψές ήμουν στους ουρανούς και τώρ 'ήρθα σε σένα,
 εκεί είδα που σε γράψανε με τους αποθαμένους.

—Μάνα μου, χώσ' το χέρι σου στην αργυρή μου τσέπη¹
 και πάρε τα κλειδάκια μου κι άνοιξε το σεντούκι,

και βάλε την αρμάτα μου τη χρυσοκενταυμίσση,
 κι αρμάτωσε τον αδερφό, σύρτε πάρτε τη νύφη.

Ζερβιά μεριά το λείψανο, δεξιά μεριά το ψίκι.

Κι η νύφη τούς αγνάπτει απ' το παραθυράκι.

—Μάνα μ', του Κώστα είν' τ' άλογο, του Κώστα η αρμάτα.
 Αλλ' ο Κώστας δεν είν' εδώ, δεν ξέρεις πού επάει;

—Κώστας, κόρη μ', δε φαίνεται, δεν ξέρω πού επάει.

—Συμπέθεροι στα σπίτια σας και φίλοι στα δικά σας
 και 'σύ καλέ μ' αντράδερφε, να πας απ' εκεί πο ' 'ρθες.

'Όταν ασπρίσει ο κόρακας και γίνει περιστέρι,
 τότε κι εγώ θα παντρευτώ να πάρω άλλο ταίρι.²

¹ Το στοιχείο της αργυρής τσέπης το βρίσκουμε και σε άλλες μπαλάντες (βλ. «Η Ευγενούλα η όμορφη», «Κάτω στα έξι μάρμαρα» κ.λπ.)

² Προσέξτε την πίστη της ερώμενης κόρης και την ποιητική της έκφραση στο τραγούδι. Δε συμβαίνει το ίδιο στο «'Ηταν δυ' αδέρφια γκαρδιακά» ή και στο «Ο Κώσταντας ξεκίνησε» κ.λπ. Ο Σίμωνας Καράς κατατάσσει το τραγούδι αυτό στα Ακρετικά και μιλάει για αναφορά στον Κωσταντίνο Παλαιολόγο που ήθελε γυναίκα για να κάνει γιο και ν' αφήσει διάδοχο.

Εννιά χιλιάδες πρόβατα κι εννιά χιλιάδες γίδια,
 εννιά βοσκάδες τα 'βοσκαν σ' ένα μικρό λιβάδι.
 Τον Κώστα αφήνουν μοναχό, τον Κώστα ορμηλεύουν:
 —Κώστα κοντά στη θάλασσα μην πας να τα ποτίσεις
 και στη ραχούλα τη μικρή μην πας να τα σταλίσεις·
 σε μονοδέντρι μ' ανεβείς φλογέρα να λαλήσεις.
 Κι ο Κώσταντας δεν άκουσε τα λόγια που του είπαν.
 Πέρα κοντά στη θάλασσα τα πάει να τα ποτίσει
 και στη ραχούλα τη μικρή πάει να τα σταλίσει,
 σε μονοδέντρι ανέβηκε φλογέρα να λαλήσει.
 Ο Κώσταντας κοιμήθηκε χρόνο και πέντε μήνες.
 Κι όταν ξυπνάει ο Κώσταντας κι οι δυο κοπές φευγάτες.
 Πήρε το ντουφεκάκι του, ζώνει και το σπαθί του
 και παίρνει δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια.
 Βρίσκει το λύκο¹ αμπροστά και τον καλημεράει:
 —Λύκε μην είδες πρόβατα, λύκε, μην είδες γίδια;
 —Σε κείν' τη ράχη την ψηλή, στην άλλη παραπάνω,
 δεξιά μεριά είν' τα πρόβατα, ζερβά μεριά είν' τα γίδια
 κι ανάμεσα στις δυο κοπές είναι τα τρυφεράδια,
 πήγα κι εγώ γερόλυκος, να φάω τρυφεράδια,
 μα βρίσκω σκύλο κολοβό και μια σκυλίτσα ζέπα
 και με κωλοσβαρίσανε, χορτάρι δε φυτρώνει.

¹ Ο λύκος συμβολίζει σε πολλά όνειρα και διηγήσεις το Χάρο.

Το Μάη Κώστας παντρεύεται, το Μάη αμπέλια βάνει,
 το Μάη το ' 'ρθε ο μήνας του στον πόλεμο να πάει.
 Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλιγώνει.
 Βάνει τα πέταλα χρυσά και τα κερφιά ασημένια,
 και η καλή του το ' 'φεγγε με το κερί στο χέρι.
 Στριφογυρίζει ο Κωσταντής, τη βλέπει δακρυσμένη.
 —Τι έχεις καλή μ' και θλίβεσαι και βαριαναστενάζεις;
 —Εσύ θα φύγεις Κώστα μου και μένα πού μ' αφήνεις;
 —Σ' αφήνω με τη μάνα μου και με την αδερφή μου
 και με την εξαδέρφη μου την αρραβωνιασμένη.
 —Σπαθιά μαχαίρια η μάνα σου, τουφέκια η αδερφή σου,
 χαντζάρια η εξαδέρφη σου η αρραβωνιασμένη.
 Κι ώς που να πάει στο Σκάλωμα της κόβουν τα ληξάρια
 και πιστικό την έβαλαν με πέντε προβατίνες
 κι αυτή καλά τα κοίταξε και τα νοικοκυρούσε.

ΠΕΡΑ ΣΕ ΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Πέρα σε κείνο το βουνά
 κοντούλω τι με μάρανες¹
 και στ' άλλο παραπέρα,
 με μάρανες κατημένη²,
 στον πέτο βόσκω πρόβατα
 και στην κορφή τα γίδια
 κι ανάμεσα στα δυο βουνά
 δυ' αδέρφια ήταν θαμμένα
 κι ανάμεσα στα δέντρα του
 κλήμα ήταν φυτρωμένο.
 Το Μάη ανθίζει σαν δεντρί
 και το Θερτή σαν κλίμα,
 και το Δεκαπενταύγουστο
 κάνει και τα σταφύλια³.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο.

² Ο θρύλος είναι ημιτελής, όπως βλέπουμε. Τίποτε δε μας αναφέρει το τραγούδι για τ' αδέρφια που, ίσως, σκοτώθηκαν και τώρα είναι θαμμένα «ανάμεσα σε δυο βουνά».

ΙΣΤΟΡΙΚΑ — ΚΛΕΦΤΙΚΑ

Ο αγώνας για λεφτεριά, οι συγκρούσεις Ελλήνων και Τούρκων, η ζωή των κλεφτών ήταν θέματα προσφιλή στα τραγούδια του λαού μας. Αυτόπτης μάρτυρας ο ίδιος, εξέφραζε τον πόνο, τη χαρά, το θαυμασμό και την πίκρα για όλα αυτά. Ταυτόχρονα καλλιεργούνταν και η ιστορική μνήμη στους νεότερους, ενώ τους προβάλλονταν πρότυπα υψηλά. Ιδιαίτερα τονίζεται η υπομονή και το πείσμα των γυναικών να μην τουρκέψουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κοίτεται ο Πλιάσκας κοίτεται στον πλάτανο στη βρύση
με τα ποδάρια στο νερό, πάλι νερό γυρεύει.

Με τα πουλιά κουβέντιαζε και με τα χελιδόνια.

—Τάχα, πουλιά μ' θα γιατρευτώ, τάχα πουλιά μ' θα γιάνω;

—Πλιάσκα, σα θέλεις γιατρεία, σα θέλεις για να γιάνεις,
έβγα ψηλά στον Όλυμπο και στες κρύες βρυσούλες,
κει κάνουν κλέφτες μαζωξιά, στα δώδεκα πρωτάτα,
εκεί μοιράζουν το λουφέ, μοιράζουν βιλαέτια.

Ο Τσάρας παίρν' την ποταμιά, Ταμπάκης Ελασσώνα,
και τα μικρά Μπιζιόπουλα παίρνουνε τα Σερβιώτικα.

¹ Ίσως ο πρώτος συλλογέας των δημοτικών τραγουδιών, μετά την Επανάσταση, Θ. Ιατρίδης*, είχε ακούσει από τα παλικάρια της Δερβιτσιάνης ότι ο θρυλικός αρματολός Πλιάτσικας καταγόταν από τη Δερβιτσιάνη, όπως αναφέρει στο σημείωμά του περί Πλιάτσικα.

Κατά τη γνώμη μας, καλώς αναφέρεται σ' αυτό περί καταγωγής, γιατί στη Δερβιτσιάνη δεν υπάρχει επώνυμο Πλιάτσικας, ενώ στην Καλογοραντζή υπάρχει. Και υπάρχει, εκτός από το επώνυμο, ακόμη και σήμερα, το αρχοντικό σπίτι με μαγαζιά κάτω στο κέντρο του χωριού, του Χρήστου Πλιάτσικα, με τα τέσσερα κορίτσια του Γαρουφαλιά, Αγλαΐα, Αντιγόνη και Ευδοξία, απόγονοι των Πλιατσικαίων. Άρα αυτός ο αρματολός καταγόταν από την Καλογοραντζή Κάτω Δρόπολης Αργυροκάστρου.

* Συλλογή δημοτικών ασμάτων, παλαιών και νέων μετά διαφόρων εικονογραφιών, εν Αθήναις, 1859, σελ. 77, πρβλ. Ν. Βέη, νέα παραλλαγή του τραγουδιού του Πλιάτσικα, Π. Παναθήναια 1908.

Οι παλαιότερες γενεές των Δροπολιτών διατηρούσαν ζωντανή την ανάμνηση του Πλιάτσικα. Το 1931 ο εννενηντάχρονος τότε Ν. Ρούτσης διηγούνταν στην Φράστανη, ότι οι παλαιότεροι Δροπολίτες θεωρούσαν υποχρέωσή τους κατά τις μεγάλες εορτές του χρόνου να αρχίζουν το χορό με το τραγούδι του Πλιάτσικα, τον οποίο θεωρούσαν δικό τους. Ο Ν. Κασομούλης αναφέρει (Α', σελ. 11) ότι ήταν αρματολός στον Όλυμπο, διάδοχος του Βλαχοθόδωρου, και σύγχρονος του Νικοτσάρα. Κατά δε τον Αραβαντινό (Χρον. Ηπ. Α' σελ. 304, υποσ. 18) ο Πλιάτσικας φονεύθηκε περί το 1810, όταν ο Βελή πασάς κατεδίωκε τους κλέφτες στη Θεσσαλία. (Νικόλαος Παπαδόπουλος *Η Δρόπολις της Βορείου Ηπείρου κατά την τουρκοκρατίαν 1430-1913*, εν Αθήναις 1976, σελ. 66-67).

Στης Δερόπολης τον κάμπο
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
δέντρο ήταν φυτρωμένο
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
κι ο Γιαννάκης ξαπλωμένος
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
με το γρίβα του δεμένο
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
κίνησε και λέει ο γρίβας
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
σήκου Γιάννο (αφέντη) καβαλίχα
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά.
Δεν μπορώ καημένε γρίβα
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά
γιατί είμαι πληγωμένος
μώρε μπιρμπιλιά, μώρε κιαγμηλιά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Από τα πιο χαρακτηριστικά πολυφωνικά τραγούδια.

ΜΩΡ' ΔΕΡΟΠΟΛΙΤΙΣΣΑ'

Μωρ' Δεροπολίτισσα, μωρ' κατημένη
μωρ' Δεροπολίτισσα ζηλεμένη
βάλ' το φέσι σου στραβά, μωρ' κατημένη
βάλ' το φέσι σου στραβά, ζηλεμένη.
Αχ και σύρε στην εκκλησιά, μωρ' κατημένη
και σύρε στην εκκλησιά, ζηλεμένη.
Με λαμπάδες, με κεριά, μωρ' κατημένη
με λαμπάδες, με κεριά, ζηλεμένη.
Και με μοσχοθυματά, μωρ' κατημένη
και με μοσχοθυματά, ζηλεμένη.
Και προσκίνα για τ' εμάς, μωρ' κατημένη
και προσκίνα για τ' εμάς, ζηλεμένη.
Για τ' εμάς τους Χριστιανούς, μωρ' κατημένη
για τ' εμάς τους Χριστιανούς, ζηλεμένη.
Τι μας πλάκωσε η Τουρκιά, μωρ' κατημένη
τι μας πλάκωσε η Τουρκιά, ζηλεμένη
και μας σφάζουν σαν τ' αρνιά, μωρ' κατημένη
και μας σφάζουν σαν τ' αρνιά, ζηλεμένη.
Σαν τ' αρνιά την Πασχαλιά, μωρ' κατημένη
σαν τ' αρνιά την Πασχαλιά, ζηλεμένη
τα κατσίκια τ' Αι-Γιωργιού, μωρ' κατημένη
τα κατσίκια τ' Αι-Γιωργιού, ζηλεμένη.
Τα τραγιά τ' Αι-Θανασιού, μωρ' κατημένη
τα τραγιά τ' Αι-Θανασιού, ζηλεμένη.

Το παραπάνω τραγούδι, όπως είναι γνωστό και από τις σημειώσεις που έχουμε και στην άλλη παραλλαγή, είναι μια αληθής ελεγεία για τον βίαιο εξισλαμισμό των κατοίκων της Δρόπολης και των άλλων περιοχών της Βορείου Ηπείρου κατά τον 17ο αιώνα. Κατά τη γνώμη μας, το παρακάτω τραγούδι, ως προς τη μορφή, είναι πιο παλιό κι απ' την άλλη παραλλαγή που έχουμε παρουσιάσει. Είναι τραγούδι αργό πολυφωνικό και παραπονιάρικο.

¹ Το τραγούδι αυτό είναι ιστορικό και αναφέρεται στο βίαιο εξισλαμισμό ελληνορθόδοξων πληθυσμών που έγινε στα 1612-1635 στον Ηπειρωτικό χώρο, μετά την επανάσταση του Διοκλή και Σουλταίου το 1612.

ΜΩΡ' ΔΕΡΟΠΟΛΙΤΙΣΣΑ

Μωρ' Δεροπολίτισσα, μωρ' καημένη,
Μωρ' Δεροπολίτισσα ζηλεμένη.
Βάλ' το φέσι σου στραβά, μωρ' καημένη
βάλ' το φέσι σου στραβά, ζηλεμένη.
Και σύρε στην εκκλησιά
με λαμπάδες με κεριά
και με μοσχοθυμιατά,
και προσκύνα για τ' εμάς
την Κυρά την Παναγιά,
τι μας πήρεν η Τουρκιά
και μας πάνουν στα τζαμιά
να μας σφάξουν σαν τ' αρνιά,
σαν τ' αρνιά την Πασχαλιά,
τα κατσίκια τ' Αϊ-Γιωργιού.

Κατά την παράδοση, το 1732, οι κάτοικοι του χωριού Μουλάς του Δελβίνου, για να αποφύγουν τον βίαιο εξισλαμισμό, έκαψαν σε μία νύχτα το χωριό τους και υπό την αρχηγία του ηρωικού παπα-Γιάννη κατέφυγαν στην επαρχία Φιλιατών όπου ίδρυσαν το νέο χωριό Λειά. Το παρακάτω δημοτικό τραγούδι αναφέρεται σε αυτό το γεγονός:

Ακούστε αφέντες μπέηδες, κι εσείς καλοί αγάδες.
Ούτε Τούρκοι γινόμαστε, ούτε σε σας ραγιάδες.
Το βιο μας θέ' να πάρουμε κι ο τόπος να 'ν' δικός σας.
Πάλι με χρόνους με καιρούς, πάλι θα ξαναρθούμε.
Μόν' νιώθω πόνο στην καρδιά, σαν δάγκωμα από φίδι,
'κούγω στον Παντελεήμονα, χότζας να μπαγλατίζει.

Κάτω στον Παντελεήμονα, και στον πλατύ τον κάμπο.
στο μύλο του Μοναστηριού, που τότεπαν Σινατούρι
οι μπέηδες συνάχτηκαν, μαζί με τους αγάδες,
και φώναξαν τους χριστιανούς να γίνουμε ραγιάδες,
όπως και τ' άλλα τα χωργιά ραγιάδες εγινήκαν.
Κανένας δεν τους μίλησε κανένας δεν τους κρένει
απ' όλους 'κείν' τους χριστιανούς όπ' ήταν συναγμένοι
Ο παπα-Γιάννης σκώθηκε και με θυμό τους κρένει:
—Ακούστε, αφέντες μπέηδες, κι εσείς καλοί αγάδες:
ούτε Τούρκοι γινόμαστε, ούτε σε σας ραγιάδες.
Το βιο μας θέ' να πάρουμε κι ο τόπος να 'ν' δικός σας.
Πάλε με χρόνους με καιρούς, πάλε θα ξαναρθούμε.
Μόν' νιώθω πόνο στην καρδιά σαν δάγκωμα από φίδι,
π' ακούω στον Παντελεήμονα χότζας να μπαγλατίζει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Ο παπα-Γιάννης καταγόταν απ' το χωριό Μαχαλά η Μουλά του Δελβίνου και είναι ο πατέρας του Σαμουήλ του Κουγκιώτη (Κούγκι του Σουλίου). Το χωριό Μαχαλάς είναι ερειπωμένο σήμερα. Η λαϊκή μούσα απαθανάτισε το θάρρος και την αντίδρασή του στο βίαιο εξισλαμισμό των κατοίκων της περιοχής (1734-1740).

ΔΕΛΒΙΝΟ ΚΑΙ ΤΣΑΜΟΥΡΙΑ

Δέλβινο, Δέλβινο, Δέλβινο και Τσαμουριά
Δέλβινο και Τσαμουριά δεν τα δίνουν τα παιδιά
δεν τα δί-, δεν τα δί-, δεν τα δίνουν τα παιδιά
δεν τα δίνουν τα παιδιά σ' έναν παλιοβασιλιά.

Δέλβινο, Δέλβινο, Δέλβινο κι 'Αγιοι Σαράντα
Δέλβινο κι 'Αγιοι Σαράντα θα 'ναι ελληνικά για πάντα
Αργυρό-, Αργυρό-, Αργυρόκαστρο καημένο
Αργυρόκαστρο καημένο, μες στον κόσμο ξακουσμένο.

Τεπελέ-, Τεπελέ-, Τεπελένι, Τεπελένι
Τεπελένι, Τεπελένι, πάλι ελληνικό θα γένει
Τεπελέ-, Τεπελέ-, Τεπελένι και Κλεισούρα
Τεπελένι και Κλεισούρα, τα 'βραν οι εχθροί μας σκούρα.

Τεπελέ-, Τεπελέ-, Τεπελένι και Αυλώνα
Τεπελένι και Αυλώνα, της Ελλάδας η κορόνα.
Τεπελέ-, Τεπελέ-, Τεπελένι και Χειμάρρα
Τεπελένι και Χειμάρρα, γίναν του εχθρού τρομάρα (λαχτάρα).

(Μπήκαν και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία.)

ΕΝΑ ΠΟΥΛΙ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ

Ένα πουλί θαλασσινό,
καημένε Μάρκο Μπότσαρη,
λέει σ' ένα πουλί βουνίσιο,
Μάρκο Μπότσαρη Σουλιώτη.
—Εσκότωσαν το Μάρκο μας,
ωχ, στην άκρη στο ποτάμι.
Κι η μάνα του τον έκλαιγε,
κι η μάνα του τον κλαίει:
—Μάρκο μ', π' άφ' σες το σπαθί,
πού άφ' σες το ντοφέκι;
—Το πήραν τα συντρόφια μου,
το πήραν τα παιδιά μου
και με τους Τούρκους πολεμούν
και τους κοτζαμπασήδες.

ΤΟ ΤΙ ΚΑΠΝΟΣ ΠΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

Το τι καπνός που φαίνεται,
το τι καπνός που βγαίνει,
το τι κακό που γίνεται
στη Σπιάρα μες στη Ράχη.
Ο Νάσιο Βέλιος πολεμά
με τούρκικο ασκέρι.
Πέφτουν οι Τούρκοι καταγής
απ' του Νάσιου το ντουφέκι.
Στον Αϊ-Μαρτήνη τον πιάνουνε
τον πάν' να τον σκοτώσουν.
Ο καϊμακάμης διάταξε
γοργά να τον σκοτώσουν.
Και ο τσαούσης διάταξε
για να τον τουφεκίσουν.
Τρεις τουφεκιές του ρίξανε,
τις τρεις αράδα αράδα:
η μια τον πιάνει στο πλευρό
κι η άλλη στην καρδούλα.
Κι η τρίτη η φαρμακερή
τον πιάνει στο κεφάλι.
Και το κεφάλι το 'στειλαν
στον Τούρκο καϊμακάμη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΝΟΙΞΕ ΘΛΙΒΕΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

Άνοιξε θλιβερή καρδιά
και πικραμένα χείλη.
Άνοιξε, παίξε, γέλασε
πώς ήσουν μαθημένη.
Πώς ν' ανοίξω, τι να πω
και τι να μολογήσω;
Τα δυο παιδιά μου σκότωσαν,
το τρίτο πήραν σκλάβο.
Όλος ο κόσμος κι ο ντουινιάς
στα γλέντια κάνουν χάζι
κι εμένα η καρδούλα μου
κλαίει κι αναστενάζει.

ΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ ΣΥΝΑΧΤΗΚΑΝ

Οι μπέηδες συνάχτηκαν
μες στα ψηλά σαράγια,
να πάν' να κατακτήσουνε
την καψο-Λεσινίτσα.
Στο Δέλβινο δειπνήσαμε,
στα Σιάδια ξεμερώνουν.
Και στην Αγρα-Παρασκευή
φυλούσε καρπούλι.
Το καρπούλι τ'ς άφησε
μπροστά να προχωρήσουν,
να φάνε το κεφάλι τους,
πίσω να μη γυρίσουν.
Ο Μητρο-Τσιάβος φώναξε
από το Κακοτόπι:
—Πού πας Σελίμη, κερατά,
μέσα στη Λεσινίτσα;
Δεν είναι σύκα να τα φας,
λεμόνια να τα ζήψεις.
Είναι παιδιά Λεσιτσινά,
λεβέντες παλικάρια
που παίρνουν αίμα καθαρό
μες στα ματόφρυδά σου.

Ανάμεσα σε δυο βουνά
κόρην εροβολούσε.
Είχε το μόσχο στα μαλλιά,
τη ζάχαρη στα χείλη.
Κι ο Τούρκος την αγνάντευε
από το παραθύρι.

—Αϊ-Γιώργη μου, βοήθα με
την κόρη για να πάρω.

Σου φέρνω λάδι με ασκί,
κρασί με το καρόκι
και στο βουβαλοκέρατο
σου φέρνω την ανάμα.

Κι η κόρη μέσα έλεγε
με δάκρυα στα μάτια:

—Αϊ-Γιώργη, βοήθα με, καημέ,
Τούρκος να μη με πάρει.

Κάλλιο να ιδώ το αίμα μου
τη γη να κοκκινήσει,
παρά να ιδώ τα μάτια μου
Τούρκος να τα φιλήσει.

ΤΗΣ ΑΛΕΞΩΣ ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ¹

Της Αλέξως το κορίτσι και της Γιώργαινας,
κάθε Κυριακή αλλάζει και στολίζεται.

Κι ο Μεχμέτ αγάς διαβαίνει, σκανδαλίζεται.

Ρίχνει μήλο, ρίχνει ρόιδο, δεν τα δέχτηκε.

Ρίχνει μάλαμα κι ασήμι, χαμογέλασε.

Πέντε παλικάρια στέλλει στη μανούλα της
κι άλλα δέκα στον μπακάλη τον πατέρα της.

Και γυρεύουν την Τασούλα στο Μεχμέτ αγά.

Βγαίνει η μάνα και τους λέει και τους απαντά:

—Πέντε φονικά να γίνουν μες στην πόρτα μου
δεν τη δίνω την Τασούλα του Μεχμέτ αγά,
τι 'ναι Τούρκος, την τουρκεύει, βάνω κρίματα.

¹ Και σ' άλλα παρόμοια μοτίβα οι γονείς δεν δέχονται να παντρέψουν την κόρη τους με τον κατακτητή. Μα και η κόρη ποτέ δεν δέχεται έναν τέτοιο γάμο.

Ο Μενούσης, ο Μπιρμπίλης κι ο Ρεσούλ αγάς
στο κρασοπουλειό πηγαίνουν για να φάν', να πιουν
κει που τρώγαν, κει που πίναν και γλεντούσανε
κάπως πέσαν σε κουβέντα για τις έμορφες.

— Έμορφη γυναίκα πο' 'χεις βρε Μενούσ' αγά

— Πού την είδες και την ξέρεις και τη μολογάς;

— Ψες την είδα στο πηγάδι πού 'παιρνε νερό
και της 'δώσα το μαντίλι και μου το 'πλυνε
και της είπα και δυο λόγια και τα δέχτηκε.

Ο Μενούσης μεθυσμένος πάει την έσφαξε,

το πρωί ξεμεθυσμένος πάει την έκλαιγε.

Σήκου ρούσα, σήκου χήνα, σήκου κι άλλαξε,

σήκου ντύσου κι αρματώσου κι έβγα στο χορό

να σε δουν τα παλικάρια, να μαραίνονται

να σε δω κι εγώ ο καημένος, να σε χαίρομαι.

Μια άλλη παραλλαγή του Μενούση είναι:

Ο ΜΕΝΟΥΣΗΣ, Ο ΜΠΙΡΜΠΙΛΗΣ ΚΙ Ο ΡΕΣΟΥΛ ΑΓΑΣ

Ο Μενούσης, ο Μπιρμπίλης κι ο Ρεσούλ αγάς
σε κρασοπουλειό πηγαίνουν για να φάν', να πιουν.

Κει που τρώγαν, κει που πίναν, κει που γλένταγαν,
κάτι πέσαν σε κουβέντα για τις όμορφες.

— Όμορφη γυναίκα πο' 'χεις, βρε Μενούσ' αγά.

— Πού την είδες, πού την ξέρεις και τη μολογάς;

— Ψες την είδα στο πηγάδι, πο' 'παιρνε νερό.

Της εγύρεψα νεράκι, μο' 'δωσε να πιω,

της εδώρα το μαντίλι και μου το 'πλυνε,

και της είπα και δυο λόγια και τα δέχτηκε.

— Σαν την είδες και την ξέρεις, τι ρούχα φορεί;

— Άσπρο φερεντζέ φορούσε και χρυσή ποδιά

και μεταξωτό μαντίλι γύρω στο λαιμό.

Κι ο Μενούσης μεθυσμένος πάει την έσφαξε,

το πρωί ξεμεθυσμένος πάει την έκλαιγε:

— Σήκου, ρούσα, σήκου πάπια, σήκου νεραντζιά.

Σήκου ντύσου κι αρματώσου κι έβγα στο χορό,

να σε δουν τα παλικάρια να μαραίνουνε,

να σε δω κι εγώ ο καημένος να σε χαίρομαι.

ΟΣΜΑΝ ΤΑΚΑ¹

΄Αιντε Οσμάν Τάκα
τη λεβεντιά σου να ΄χα
οχ εσύ κοιμάσαι
κι εγώ νυστάζω
σε συλλογιούμαι
και βαριαναστενάζω.
Σήκου Οσμάν Τάκα
και βάλε τ΄ άρματά σου
στρίψε τη μουστάκα
κι ανέβα στ΄ άλογό σου.
΄Αιντε Οσμάν Τάκα
τη λεβεντιά σου να ΄χα.

Μιά δεύτερη παραλλαγή του Οσμάν Τάκα (υπάρχει και τρίτη) είναι κι αυτή:

Α΄ΙΝΤΕ ΟΣΜΑΝ ΤΑΚΑ

΄Αιντε Οσμάν Τάκα
τη λεβεντιά σου να ΄χα.
΄Αιντε Οσμάν Τάκα,
στρίψε τη μουστάκα.
Εσύ κοιμάσαι κι εγώ νυστάζω,
σε συλλογιούμαι κι αναστενάζω.
΄Αιντε Οσμάν Τάκα
τη λεβεντιά σου να ΄χα.

¹ Αναφέρεται σε Τούρκο τον οποίο συμπαθούσαν οι Έλληνες. Ουσιαστικά, πρόκειται για μοιρολόι.

ΗΠΕΙΡΟΣ ΜΕ ΤΑ ΦΛΟΥΡΙΑ ΣΟΥ

‘Ηπειρος με τα φλουριά σου,
με την άσπρη φορεσιά σου (δισ)
πού τα έχεις τα παιδιά σου;
—Τα παιδιά μου τα καημένα
τα ‘χει η τσέτα σκλαβωμένα (δισ)
στην Αρβανιτιά δομένα.
Κάστρο, Δέλβινο, Χειμάρρα
και αυτό το Τεπελένι.
Τεπελένι Τεπελένι
πάλι ελληνικό θα γένει
Τεπελένι και Αυλώνα
της Ελλάδος αρραβώνα.
Κορυτσά κι Αργυροκάστρο
θα λάμπει καινούργιο άστρο.
Δέλβινο κι ‘Αγιο Σαράντα
θα ‘ναι ελληνικά για πάντα.

ΜΕ ΠΟΝΕΙ Η ΜΕΣΟΥΛΑ ΜΟΥ

Με πονεί η μεσουλά μου, μάνα μου, μανούλα μου
λέμ’ σεργιώντας τ’ άρματά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου.
Πάρε μάνα τα κλειδιά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου
κι άνοιξε τη σόπετά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου.
Βγάλε μάνα τ’ άρματά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου
κρέμασέ τα στον οντά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου.
Να έρχεται η συντροφιά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου
να κοιτάνε τ’ άρματά μου, νιάτα μου και λεβεντιά μου.

Ω δεν είναι κρίμα κι άδικο, Βασίλω αρχόντισσα,
δεν είναι κι αμαρτία, Βασίλω αρχόντισσα,
ω να τυραννώ τα νιάτα μου, Βασίλω αρχόντισσα,
ω χωρίς καμιά μωρέ αιτία.

Ω ανέβα Βάσω, Βασίλω αρχόντισσα
ανέβα Βασίλω σ' ερημιά,
ορέ ανέβα σ' ερημιά, Βασίλω αρχόντισσα
ο σε κλέφτικα λημέργια.

Να στρώνεις πεύκα, Βασίλω αρχόντισσα,
να στρώνει πεύκα η Βάσω στρώματα

Ορ' να στρώνει πεύκα στρώματα, Βασίλω αρχόντισσα
Κι οξιές για μαξιλάργια.

Κι ο Θύμιος Γάκης, Βασίλω αρχόντισσα,
κι ο Θύμιος Γάκης, Βάσω φώναξε.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ 1913-1914

ΜΕΣ ΣΤΟΥ ΠΙΤΣΑΡΙΟΥ ΤΗ ΡΑΧΗ

Μες στου Πιτσαριού τη ράχη Καραχρήστος κάνει μάχη.

Πολεμάει με τους αγάδες, με τους Τουρκαρβανιτάδες.

Μες στις Νίβιτσας τη ράχη Πυρομήλιος κάνει μάχη,

πολεμάει με τους αγάδες, με τους Τουρκαρβανιτάδες.

Μες στου Ήυλιουρι τη ράχη Λαμπρο-Μήλιος κάνει μάχη,

πολεμάει με τους αγάδες, με τους Τουρκαρβανιτάδες.

Μες στις Κακκαβιάς τη ράχη Κίτσιο-Γλήνας κάνει μάχη,

πολεμάει με τους αγάδες, με τους Τρουκαρβανιτάδες.

Προσκυνούν και το δεσπότη, καπετάν Κίτσιο Γληνιώτη.

Τους αντάρτες τους συνάζουν, στο Πιτσάρι τους μοιράζουν,

στο Πιτσάρι τους μοιράζουν και τους Αλβανούς τρομάζουν.

—Καπετάν Κίτσιο Γληνιώτη, σύναξ' τους όλους κατόπι,

τι μας πούλησε η Ευρώπη.

Άλλη παραλλαγή:

Μες στου Πιτσαριού¹ τη ράχη
Καρόχρηστος κάνει μάχη.
Πολεμάει με τους αγάδες
με τους Τουρκαρβανιτάδες.
Μωρέ έρημο Πιτσάρι
με τα νάζια που μας κάνεις
θα σε πάρω δε σ' αφήνω.
Με το γαίμα που θα χύνω
το σπαθί μου θα ξεπλύνω.

Αν τα αφηγηματικά τραγούδια έχουν ως σκοπό να συγκινήσουν τον ακροατή και να καθάρουν την ψυχή του, τα ιστορικά και μάλιστα αυτά του Αυτονομιακού Αγώνα αποβλέπουν κυρίως στην προβολή προτύπων και στη διατήρηση του υψηλού φρονήματος των Βορειοηπειρωτών.

¹ Πιτσάρι: χωριό στην περιοχή της Λιαμπουργιάς που βρίσκεται στο νομό Αργυροκάστρου.

Στη Δρόπολη, ώς τα τελευταία χρόνια τραγουδιόνταν κι αυτά τα τραγούδια:

Γιατί θέλεις Ιταλία, να μας κάμεις Αλβανούς;
Σαν σβήσ' ο κόσμος κι ο ντουνιάς
κι αλλάξουν οι ουρανοί
τότε κι εμείς θα γίνουμε για χάρη σου Αλβανοί.

Ποιος το πήρε το Μπιζάνι;
Ο Κώστας το παλικάρι,
στην Ευρώπη πάει το νάμι.

Οι Βορειοηπειρώτες άντεξαν τις πιέσεις και τους κατατρεγμούς των δύο τελευταίων αιώνων χάρη στην πλούσια γλώσσα τους. Ο ρόλος της Ιταλίας στην περιοχή της Αλβανίας είναι ήδη γνωστός. Στο τραγούδι αυτής της σελίδας προβάλλεται ιδιαίτερα το πρόσωπο του Διαδόχου Κωνσταντίνου που η φήμη του —το «νάμι»— έφτασε μέχρι την Ευρώπη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΗ

Τι 'ν' το κακό που πάθαμε
τον Βελισάρη χάσαμε
τον Βελισάρη χάσαμε
(ο) το μέγα στρατηλάτη (στρατιώτη).

Μες στου πολέμου τη φωτιά
όρθιος επολεμούσε
το Χάρο δε φοβόντανε
(ο) το Χάρο δεν ψηφούσε.

Κλάψτ' αετοί τον σταυρ' ετό
(ο) κλάψτε το παλικάρι
κλάψτε κι εσείς ευζωνικοί
τ' ατρόμητο λεοντάρι.

Τι 'ν' το κακό που πάθαμε
τον Βελισάρη χάσαμε
τον Βελισάρη χάσαμε
(ο) το μέγα στρατηλάτη (στρατιώτη).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Για την ανακατάληψη του κάστρου του Πανόρμου από τους Χειμαρριώτες, υπάρχει το παρακάτω δημοτικό τραγούδι που το τραγουδούσαν τα παλικάρια απ' τη Χειμάρρα, που πολεμούσαν υπό την αρχηγία του Καραϊσκάκη.

Κούκοι να μη λαλήσετε, πουλιά να βουβαθείτε
και 'σείς καημένη Αρβανιτιά στα μαύρα να ντυθείτε.
Το Κάστρο επροσκύνησε, κι αυτή η Χουμελίτσα.
Χειμάρρα δεν προσκύνησε και δε θα προσκυνήσει,
γιατ' έχει γενναίους προεστούς που δε γνωρίζουν φόβο.

Αλή πασάς τ' άκουσε, πολύ του κακοφάνη.
Πιάνει και γράφει μπουγιουρντί με το δεξί του χέρι
σ' ένα Γιουσούφ μου Κεχαγιά, σ' ένα Γιουσούφ αράπη:
Καθώς θα δεις το γράμμα μου, θα δεις το μπουγιουρντί μου,
Θέλω το Σπύρο ζωντανό, το Γιάννη σκοτωμένο.
Μετά χαράς αφέντη μου, εγώ θα σου τον φέρω.

Πολλή μαυρίλα έρχεται, πεζούρα και καβάλα.
Δεν είναι μια, δεν είναι δυο, δεν είναι δεκαπέντε.
Είναι χιλιάδες δεκαοχτώ, χιλιάδες δεκαεννέα.
Να πιάσουν έρχονται κι αυτοί τους προεστούς Χειμάρρας.
Ας έρθουν οι παλιότουρκοι, τίποτε δε μας κάνουν,
ας έρθουν πόλεμο να ιδούν, παλικαριών ντουφεκία,
να ιδούν του Λάμπρου το σπαθί, του Σπύρου το ντουφέκι,
που 'χουν το Γιάννη αρχηγό, το Γιώργο καβαλάρη,
το Ζάχο τον τρομπονιστή με την περίσσια χάρη.

Των γυναικών τα άρματα, της ξακουσμένης Φώτως,
που 'χει το Νίκο δίπλα της, το πρώτο παλικάρι,
που τους ευλόγησ' ο Θεός, στην πόλη κι ο Δεσπότης,
σαν γύρισε από τη Βλαχιά να πάει στο χωριό της.

Σαν άρχισε ο πόλεμος κι αστράψαν τα ντουφεκία,
όλοι μαζί εσπάσανε τις θήκες των σπαθιών τους,
κι εμπρός τους Τούρκους βάλανε σαν πρόβατα κριάρια.
Βελή πασάς τους φώναξε, να μη γυρνούν τις πλάτες,
κι εκείνοι αποκρίθηκαν με φλόγα εις τα μάτια.
Δεν είναι εδώ το Τσάμουρο, δεν είναι το Βιθίνι.
Είν' η Χειμάρρα η ξακουστή, στον κόσμο παινεμένη.
Είναι του Λάμπρου το σπαθί το τουρκοματωμένο.
Είναι του Γιώργου η λεβεντιά, του Πήλιου η καμπούρα,

που κάνουν την Αρβανιτιά στα μαύρα να 'ν' ντυμένη,
και κλαίν' οι μάνες τα παιδιά, τους άντρες οι γυναίκες.

Τρεις μέρες κάνουν πόλεμο, τρεις μέρες και τρεις νύχτες.
Χωρίς ψωμί, χωρίς νερό, χωρίς να κλείσουν μάτι,
χιόνι έτρωγαν, χιόνι έπιναν, και τη φωτιά βαστούσαν.
Τα παλικάρια φώναζε στις τέσσερις ο Σπύρος.
Ακούστε Χειμαρριώτες μου, λίγοι αντρειωμένοι.
Σίδερο βάλτε στην καρδιά και χάλκωμα στα στήθη,
ο πόλεμος ετράβηξε με τα σκυλιά τους Τούρκους,
κι αν το βροντήξουμε γερά, θα πάρουμε το Κάστρο.
Το δρόμο πήραν συναχτά, κι έφτασαν στο γιοφύρι.
Ο Λάμπρος με το δαμασκή σπαθί την άλυσό του κόφτει.
Φεύγουν οι Τούρκοι σαν τραγιά, το Κάστρο πίσω αφήνουν.

Στη μακραίωνη ιστορία της η Χειμάρρα φημιζόταν για το στόλο της, και για τους τολμηρούς και ξακουστούς καπεταναίους της, που διέσχιζαν με τα καράβια τους όχι μόνο το Ιόνιο Πέλαγος, την Αδριατική και τη Μεσόγειο, αλλά και τις θάλασσες πέρα απ' τις Ηράκλειες Στήλες (Γιβραλτάρ) — κοντολογίς έφταναν μέχρι το Νέο Κόσμο. Ο Ηπειρωτικός, αλλά κι όλος ο ελληνικός λαός θαύμαζε την τόλμη των Χειμαρριωτών και τη ναυτική τους ικανότητα, που τις τραγούδησε με τους παρακάτω στίχους:

Κάνουν τη θάλασσα στεριά, τα πέλαγα λιθάρια.
Δεξιά βάνουν το Σταυρό, ζερβά τ' 'Αγιο Βαγγέλιο.
Την Παναγιά την Πάρθενη, στο μεσινό κατάρτι.
Και δε φοβούνται το βοριά, στο νουν τους δεν τον βάνουν.

Παλεύουν με τη θάλασσα και με τα κύματά της.
Θάλασσα πικροθάλασσα και πικροκυματούσα
για βγάλε με εις τη στεριά και μες στον Καρωτά
για ν' αγναντέψω το χωριό, το δόλιο μου το σπίτι.

Ένα λαϊκό τραγούδι για την Πύλιουρη, που τραγουδιέται σ' όλη την περιοχή της Χειμάρρας:

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΥΛΙΟΥΡΗ

Πάνω στον Άγιο Νικόλα
και στον Βάνοβα ψηλά
πολεμάνε οι λεβέντες
του Πυλιούρη τα παιδιά.

Πολεμάν' σαν λεοντάρια
μόνο για τη λευτεριά,
τραγουδώντας μες στη μάχη,
«Ω Χειμάρρα μας γλυκιά».

Ήσανε φρουρούν σαν Κάστρα
γύρω γύρω τα παιδιά.
Τέτοιοι άνδρες παλικάρια
δεν υπάρχουν πουθενά.

Πάρε μας μάνα Ελλάδα.
Πάρε μας στην αγκαλιά,
γιατί μόνονε κοντά σου
θέ' να βρούμε λευτεριά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δώδεκα και δεκατρία
ζήτω η ελευθερία
στη Χειμάρρα βγαίν' ο ήλιος
μ' αρχηγό το Σπυρο-Μήλιο
τα βατόρια έχουν αράξει
βγάζουν το στρατό με τάξη.
Σπυρο-Μήλιος κάνει μάχη
με τον καπετάν Τσουλάκη¹
Κρητικοί και Χειμαρριώτες
και καμπόσοι Πυλιουριώτες
αρχηγός έχει διατάζει
την Τουρκιά να υποτάξει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

---

¹ Αξιωματικός απ' την Κρήτη, εθελοντής που πολέμησε για την ανεξαρτησία της Χειμάρρας.

ΜΑΣ ΕΠΛΑΚΩΣΑΝ Τ' ΑΣΚΕΡΙΑ

Κυριακή σενιάδα μέρα
μας επλάκωσαν τ' ασκέρια
τρεις χιλιάδες μαμουζέρια
δυο τορπίλες φορτωμένες.
Τα κανόνια στα Βλατούρια¹
και στον 'Αγιο Παντελεήμονα
μας ελέγανε βουλώστε
τι θα κάψομε το μπρέγκο.

Μια άλλη παραλλαγή του παραπάνω τραγουδιού είναι κι αυτή:

Τας είκοσι ενιά Απριλίου
η ηρωική Χειμάρρα
τα κανόνια στα βλατόρια
και στον 'Αγιο Παντελεήμονα
μας ελέγανε 'πογράψτε
τι θα κάψομε το μπρέγκο.
Χειμαρριώτες πήγαιν' ερχόσαν'
καϊμακάμης παταζόταν.

¹ Τοπωνύμιο στη Χειμάρρα.

ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟ ΒΡΑΔΥ

Ένα Σαββάτο βράδυ μωρή Λένη,
μια Κυριακή πρωί
ο πόλεμος επιάστηκε μωρή Λένη
στην Κάτω Δρόβιανη.
Είμαστε ορκισμένοι μωρ' Λένη
να πολεμήσουμε
κι ένας Θεός το ξέρει μωρή Λένη
αν θα γυρίσουμε.
Ελληνική σημαία μωρή Λένη
να την υψώσουμε
την εχθρική σημαία μωρ' Λένη
να την ξεσκίσουμε (πατήσουμε).

ΚΙ ΑΝ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑ ΣΤΗ ΜΑΧΗ

Κι αν σκοτώθηκα στη μάχη, στου πολέμου τη φωτιά,
κλάψτετέ με παλικάρια και αδέρφια μου πιστά.
Για σεντόνι βάλτετέ μου μια σημαία γαλανή
να 'χει τ' ουρανού το χρώμα και στη μέση το Σταυρό.
Του Τεπελενιού οι πόρτες δεν ανοίγουν με κλειδιά,
τις ανοίγουν οι τσολιάδες, της Ελλάδος τα παιδιά.

ΝΑ 'ΜΟΥΝ ΠΟΥΛΙ

Να 'μουν πουλί να πέταγα
να πήγαινα στα ουράνια,
ν' αγνάντευα την 'Ηπειρο
τη δόλια τη Χειμάρρα,
πώς πολεμούν τ' αδέρφια μας
βρε με τους Τουρκαλάδες.

ΠΟΛΥΤΣΙΑΝΗ

Σέλτση πέτρα να γενεί Σέπερη να βουλιάξει
και το χωριό Πολύτσιανη Θεός να το φυλάξει,
πο' 'χει τα κρύα τα νερά, τα έμορφα κορίτσια.
Πέρα από την Πολύτσιανη, το λέν' χωριό Σχωριάδες,
πο' 'χει τους άντρες τους καλούς, γυναίκες πανουκλιάρες.

ΤΟΥ ΡΑΛΛΗ¹

Δέλβινο μικροί, μεγάλοι,
βγήκαν, καρτερούν το Ράλλη.
Βγήκαν μπέηδες αγάδες,
βγήκαν και πολλές κυράδες.
Βγήκε κι ο παπα-Στεφάνης
με τους δώδεκα παπάδες.
'Αντε Ράλλη παινεμένε
και στον κόσμο ξακουσμένε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Αυτό το τραγούδι είναι εμπνευσμένο απ' την επίσκεψη του Έλληνα πολιτικού Δ. Ράλλη στο Δέλβινο το 1909, όπου του επιφυλάχθηκε θερμή υποδοχή.

ΑΠΟΡΩ ΜΙΚΡΗ Μ' ΕΛΛΑΔΑ

Απορώ μικρή μ' Ελλάδα (ή: Απορώ Μακεδονία)
πώς βαστάς υπομονή
για να βλέπεις τα παιδιά σου
μέρα νύχτα στη σφαγή.

Απορώ μα τι να κάνω
που 'μαι αλυσοδετή
και δεν είμαι ελεύθερα
για να σύρω το σπαθί.

Το σπαθί μου είναι άσπρο
κι έχ' ανάγκη να βαφεί
απ' το αίμα των βαρβάρων (των Βουλγάρων)
κι ύστερα να δοξαστεί.

Τόσο τα τραγούδια του Αυτονομιστικού Αγώνα όσο και όλα τ' άλλα, ακόμη και τα τραγούδια τα θρηνητικά και του Κάτω Κόσμου, δεν τραγουδιούνταν μόνο αλλά και —τις περισσότερες φορές— χορεύονταν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σαράντα δυο κλεφτόπουλα
τη Λάμπρω, βρε τη Λάμπρω κυνηγάνε
κι η Λάμπρω 'πό, αγιέ μου Γιώργη
κι η Λάμπρω 'πό το φόβο της
κι η Λάμπρω 'πο το φόβο της
στον άγιο, βρε στον άγιο Γιώργη πάει.
'Αγιε μου Γιώργη λαμπρέ μου
άγιε μου Γιώργη γλίτωμε
άγιε μου Γιώργη γλίτωμε
απ' των, μωρέ απ' των Τουρκών τα χέρια.
Να σε χορτά-, άγιε μου Γιώργη
να σε χορτάσω με κερι
να σε χορτάσω με κερι
κι αμέτρητο, βρε κι αμέτρητο λιβάνι.

Μια άλλη παραλλαγή του:

Σαράντα πέντε κάτεργα κι εξήντα δυο γαλόκια
και δεκαοχτώ Τουρκόπουλα, μια κόρη εκυνηγούσαν.
Κι η κόρη απ' το φόβο της κι από την τρομάξή της
στον 'Αγιο Γιώργη διάβηκε και το σταυρό της κάνει.
—Αφέντη 'Αι-Γιώργη στεργιανέ, μεγάλο είν' τ' όνομά σου,
αυτή την ώρα σώσε με απ' των Τουρκών τα χέρια.
Κι ανοίχτηκαν τα μάρμαρα και μπήκε η κόρη μέσα.
Περνάν' και τα Τουρκόπουλα και το σταυρό τους κάνουν.
—Αφέντη, 'Αι-Γιώργη στεργιανέ μεγάλο είν' τ' όνομά σου
αυτήν την ώρα βγάλε μας την κόρη π' έχεις μέσα.
Δεν ανοίξαν τα μάρμαρα για να 'βγει η κόρη έξω.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ

Φεγγαράκι μου λαμπρό
φέγγε μου να περπατώ
να πηγαίνω στο σχολειό
να μαθαίνω γράμματα
γράμματα σπουδάγματα
του Θεού τα πράγματα.

ΠΗΡΑΝ ΤΗΝ ΠΟΛΗ¹

Πήραν' την Πόλη πήρανε
πήραν' τη Σαλονίκη
πήραν και την Αγια-Σοφιά
το Μέγα Μοναστήρι
με τετρακόσια σήμαντρα
με εξήντα δυο καμπάνες
κάθε καμπάνα και παπάς
κάθε παπάς και διάκος.
Περιστερά κατέβηκε
από τα μεσουράνια
κι έφερε μήνυμα Θεού
η Πόλη θα τουρκέψει.
Πάψτε παπάδες τη λειτουργιά
και 'σείς κεριά σβηστείτε
γιατί 'ναι θέλημα Θεού
η Πόλη να τουρκέψει
.....
.....
Πάλι με χρόνια με καιρούς
πάλι δική μας θα 'ναι.

¹ Πρόκειται για παραλλαγή του γνωστού τραγουδιού της Αγια-Σοφιάς. Αναφέρεται στην άλωση της Θεσσαλονίκης και της Κωνσταντινούπολης. Στην καταγραφή του υπάρχει κενό το οποίο δε θελήσαμε να συμπληρώσουμε, αφού η εν ζωή πηγή μας δεν το θυμόταν.

Του Κίτσιου η μάνα κάθονταν
στην άκρη στο ποτάμι
με το ποτάμι εμάλωνε.

Με το ποτάμι εμάλωνε
και το πετροβλούσε,
ποτάμι, για βρε, για λιγότεψε.

Ποτάμι, για βρε, για λιγότεψε
ποτάμι, γύρνα πίσω
για να περάσω αντίπερα.

Για να περάσω αντίπερα
πέρα στα κλεφτοβούνια
πο' 'χουν οι κλέφτες σύναξη.

Πο' 'χουν οι κλέφτες σύναξη
κι όλ' οι καπεταναίοι.
Τον Κίτσιο τον επιάσανε.

Τον Κίτσιο τον επιάσανε,
πάνε να τον κρεμάσουν
χίλιοι τον πάνε από μπροστά.

Χίλιοι τον πάνε από μπροστά
και τετρακόσιοι πίσω
κι ο Κίτσιος μες στη μέση τους.

Έτσι τραγουδιέται, αλλά στην Καλογοραντζή υπάρχει και άλλη παραλλαγή:

ΤΟΥ ΚΙΤΣΙΟΥ Η ΜΑΝΑ ΚΑΘΟΝΤΑΝ

Του Κίτσιου η μάνα κάθονταν
στην άκρη στο ποτάμι,
με το ποτάμι μάλωνε
και το πετροβολούσε:
—Ποτάμι μ', για λιγότεψε,
ποτάμι γύρνα πίσω,
για να περάσω αντίπερα,
πέρα στα κλεφτοχώρια (κλεφτοβούνια).
Πο' 'χουν οι κλέφτες σύναξη
κι όλ' οι καπεταναίοι,
πο' 'χουν αρνιά και ψήνουνε,
κριάρια σουβλισμένα,
έχουν κι ένα γλυκό κρασί
που 'ν' δωδεκαχρονίσιο.
—Τον Κίτσιο τον επιάσανε
πάνε να τον κρεμάσουν.
Χίλιοι τον πάνε από μπροστά
και τετρακόσιοι πίσω,
κι ο Κίτσιος μες στη μέση τους
σαν ήλιος, σαν φεγγάρι.
Κι η μάνα του τον έκλαιγε
κι η μάνα του τον κλαίει:
—Κίτσιο, πού τα 'χεις τ' άρματα
τα όμορφα τσαπράζια;
—Μάνα ζουρλή, μάνα τρελή,
μάνα ξεμυαλισμένη,
γιατί δεν κλαις τα νιάτα μου,
δεν κλαις τη λεβεντιά μου,
μόν' κλαις τα δόλια τ' άρματα,
τα έρημα τσαπράζια;
—Κάλλιο παιδί να πέθαινες,
τα νιάτα σου να χάσεις,
παρά να χάσεις ανδρειά,
να χάσεις τ' άρματά σου.

Όσα κάστρα κι αν είδα και περπάτησα,
 σαν της Ωριάς το κάστρο δεν ελόγιασα.
 Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό,
 σαράντα οργιές του ψήλου, δώδεκα πλατύ,
 μολύβι σκεπασμένο, μαρμαροχυτό,
 με πόρτες ατσαλένιες κι αργυρά κλειδιά,
 και του γαλού η πόρτα στράφτει μάλαμα.
 Τούρκος το τριγυρίζει χρόνους δώδεκα
 δεν μπορεί να το πάρει το ερημόκαστρο.
 Κι ένα σκυλί Τουρκάκι, μιας Ρωμνιάς παιδί,
 στον αμιρά του πάει και τον προσκυνάει.
 —Αφέντη μ' αμιρά μου και σουλτάνε μου,
 αν πάρω 'γώ το κάστρο τι 'ναι η ρόγα μου;
 —Χίλια άσπρα την ημέρα κι άλογο καλό
 και δυο σπαθιά ασημένια για τον πόλεμο.
 —Ουδέ τ' άσπρα σου θέλω κι ουδέ και τα φλωριά,
 ουδέ τ' άλογό σου κι ουδέ τα σπαθιά,
 μόν' θέλω 'γώ την κόρη, που 'ναι στα γυαλιά.
 —Ωσάν το κάστρο πάρεις, χάρισμα κι αυτή

Πράσινα ρούχα βγάζει, ράσα φόρεσι.
 Τον πύργο πύργο πάει και γυροβιάζει,
 στην πόρτα πάει και στέκει και παρακαλεί.
 —Για άνοιξε, άνοιξε πόρτα, πόρτα της Ωριάς,
 πόρτα της μαυρομάτας της βασίλισσας.
 —Φεύγα απ' απ' απ' βρε Τούρκε, βρε σκυλότουρκε.
 —Μα το στήθος κυρά μου, μα την Παναγιά,
 εγώ δεν είμαι Τούρκος ουδέ Κόνιαρος,
 είμαι καλογεράκι απ' ασκηταριό.
 Δώδεκα χρόνους έχω όπ' ασκήτευα,
 χορτάρι εβασκούσα σαν το πρόβατο
 κι ήρθα να πάρω λάδι για τις εκολλησιές.
 Για ανοίξετέ μου να μπω του βαρόμοιρου.
 —Να ρίξουμε τσιγκέλια να σε πάρουμε.

¹ Σε πολλά μέρη στην Ελλάδα υπάρχουν παλιά κάστρα που τα λένε κάστρα της Ωριάς ή της Σαφριάς. Για τα κάστρα αυτά υπάρχει συνήθως η παράδοση πως τα πήραν οι Τούρκοι με πονηριά και προδοσιά και πως σκοτώθηκε η βασίλισσα που ζούσε εκεί. Η βασίλισσα είναι θεματοφύλακας της φαντασίας του λαού κι απομακρύνει από παλιούς μύθους και θρύλους. Φυσικά όμως στα κάστρα αυτά γίνονταν μάχες.

- Τα ράσα μου είναι σάπια και ξεσκίζονται.
- Να ρίξουμε το δίχτυ να σε πάρουμε.
- Είμαι από την πείνα κι αντραλίζουμαι.

Γελάστηκε μια κόρη, πάει τον άνοιξε.
 'Ως ν' ανοίξει η πόρτα χίλιοι εμπήκανε,
 κι όσο να μισανοίξει, γέμισ' η αυλή,
 κι όσο να καλοκλείσει, η χώρα πάρθηκε.
 'Όλοι χυθήκαν στ' άσπρα, όλοι στα φλωριά,
 και κείνος εις την κόρη που 'ναι στα γυαλιά.

Κι η κόρη από τον πύργο κάτω πέταξε,
 μήτε σε πέτρα πέφτει, μήτε σε κλαριά,
 παρά σε Τούρκου χέρια και ξεψύχησε.

Υπάρχει και άλλη παραλλαγή:

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

Σε πολλά κάστρα πήγα και σεριάνισα,
 σαν της Ωριάς το κάστρο δεν απάντησα.
 Κάστρο της μαυρομάτας της αλωναριάς,
 κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό:
 σαράντα πυργούς έχει, όλο μάλαμα,
 κι άλλους σαράντα πέντε για τον πόλεμο:
 μολύβι σκεπασμένο, μάρμαρο χυτό,
 με πόρτες ατσαλένιες κι αργυρά κλειδιά,
 και του γιαλού η πόρτα αστράφτει μάλαμα.
 Τούρκοι το πολεμούσαν χρόνια δώδεκα,
 Ρωμιοί το παραστέκαν δεκατέσσερα:
 δεν πάρα το πατήσαν το μοιριόρημο.
 Βγήκεν ένα Τουρκάκι και ρωμιογέννητο,
 ρωμιοκουναρημένο, γενιτσαρόπουλο,
 πο' 'χει το μάτι αστραφτερό και πιθαμή μουστάκι,
 πο' 'χει και τα μαλλάκια του στους πλάτες του ριγμένα.
 Επάει στο σουλτάνο του τον πολυξακουσμένο:
 —Εγώ του λέει καθαρά και με μεγάλο θάρρος,
 σαν πάρω τούτο κάστρο εγώ, το τι 'θαλα μώσεις;

—'Αλογο καλό με σέλα και χρυσό σπαθί,
τρακόσια η φορεσιά σου και χίλια η ρόγα σου,
και σε τιμή μεγάλη, γενιτσαρόπουλε.

—Ούδε τ' άλογό σου θέλω κι ούτε το σπαθί,
ούδε μεγάλη ρόγα και φορεσιά καλή,

μόνον την κόρη θέλω, που 'ναι στο γυαλί.
Τι γύρεψε, του τα τάξαν', γενιτσαρόπουλο.

Στα γυναικίσια ντυέται και στολίζεται.

Προσκέφαλον εζώθη κι άγκαστρώθηκε.

Του πύργου πύργου πάει και μοιρολογεί.

—Ανοίξτε μου της μαύρης και της ορφανής,
γιατ' είμαι γκαστρωμένη και στο μήνα μου.

Κι εκείνοι την πιστέψαν την κακορίζικη.

'Όσο ν' ανοίξει η πόρτα χίλιοι εμπήκανε,

κι όσο να καλανοίξει γιόμισ' ο καλιάς.

'Άλλοι χυθήκαν στ' άσπρα κι άλλοι στα φλωριά

και το γενιτσαρόπουλο επήρε την κυρά,

μονάκριβο κορίτσι κλεισμένο σε γυαλί,

καλοκουναρημένο από καλούς γονείς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ένας άγουρος
κι ένας λεβέντης,
κάστρον εγύρευε,
χωριό να πάει να μείνει.
Ούδε κάστρο βρήκε
κι ούτε χωριό να μείνει.
Στον κάμπο που απέρναγε
βρίσκει ένα δεντράκι
και το καλωρωτάει:
—Δεντράκι πού 'ν' ο ίσκιος σου
να κάνω μεσημέρι;
Δεντράκι πού 'ν' η ρίζα σου
να δέσω τ' άλογό μου;
Δεντράκι πού 'ναι τα κλαριά
να βάλω τ' άρματά μου;
—Λεβέντη, για η ρίζα μου
να δέσεις τ' άλογό σου,
για κι ο ίσκιος μου
να κάμεις μεσημέρι,
για και τα κλαριά
να βάλεις τ' άρματά σου
και αύριο το πρωί
θέλω να με πληρώσεις:
τρεις στάμνες με κρύο νερό
στις ρίζες μου να ρίξεις.

Δέλβινο, Δέλβινο,
Δέλβινο και Τσαμουριά.
Δεν τα δίνουν τα παιδιά
για νιζάμ' του βασιλιά,
του σουλτάν' του κερατά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

---

¹ Το παραπάνω τραγούδι αναφέρεται στην αντίσταση του λαού σ' αυτές τις περιοχές στο παιδομάζωμα που γινόταν υποχρεωτικά κάτω από τις διαταγές του σουλτάνου.

Πληρέστερη και πιο διαδεδομένη μορφή του προηγούμενου, αποτελεί η παραλλαγή:

ΑΝΑΘΕΜΑ ΣΕ, ΒΑΣΙΛΙΑ

Ανάθεμά σε, βασιλιά
και τρισανάθεμά σε
με το κακό που έκανες,
με το κακό που κάνεις.
Παιδεύεις όλον τον ντουινιά
και δέρνεις τους γερόντους,
να μάσεις παιδομάζωμα,
να κάμεις γενιτσάρους.
Κλαίν' οι μανάδες τα παιδιά
κι οι αδερφές τ' αδέρφια,
και οι γυναίκες οι καλές
τους άντρες τους λεβέντες.
Κλαίγω κι εγώ και κλαίγομαι
κι όσο θα ζω θα κλαίω.
Με το κακό που γίνεται
μαράζωσε η καρδιά μου.
Πέρσι πήραν το γιόκα μου
μαζί και αδερφό μου,
φέτος πήραν τον θαιψιό
και τρία αξαδέρφια.
Ανάθεμά σε βασιλιά
με το κακό που κάνεις.

Σάββατο μέρα πίναμε, την Κυριακή όλη μέρα.
Και τη Δευτέρα το ταχιο έσώθ' κε το κρασί μας.
Κι ο καπετάνιος μ' έστειλε κρασί να πάω να φέρω,
μα εγώ είμαι ξένος πάγξενος, το δρόμο δεν τον ξέρω.
Πέρασα στράτες άστρατες, άγνωστα μονοπάτια.
Το μονοπάτι μ' έβγαλε σ' ένα ερημοκιλήσι.
Εκεί 'ταν όλο μνήματα, θαμμένα παλικάρια.
Κι ένα μνήμα ήταν ξέχωρο, ξεχωριστό από τ' άλλα.
Δεν το είδα και το πάτησα ψηλά μες στο κεφάλι.
'Κούγω το μνήμα να βογκά, να βαριαναστενάζει.
—Τ' έχεις, βρε μνήμα και βογκάς και βαριαναστενάξεις;
Μην είν' το χώμα σου βαρύ κι η πλάκα σου μεγάλη;
—Δεν είν' το χώμα μου βαρύ κι η πλάκα μου μεγάλη.
Ποιος είσαι 'σύ που με πατείς ψηλά μες στο κεφάλι;
Τάχα δεν ήμουν κι εγώ νιος, δεν ήμουν παλικάρι,
τάχα δεν επερπάτησα τη νύχτα με φεγγάρι;

Σε μια άλλη παραλλαγή το τραγούδι αρχίζει έτσι:

—Μηλίτσα που είσαι στο γκρεμό, στα μήλα φορτωμένη,
τα μήλα σου λιμπίστηκα και τον γκρεμό φοβούμαι.
—Σαν τον φοβάσαι τον γκρεμό, έλα απ' το μονοπάτι.
Το μονοπάτι μ' έβγαλε σ' ένα ερημοκιλήσι

.....
'Εχουμε και μια άλλη παραλλαγή:

Βγήκα ψηλά και πλάγιασα
σε πέτρα σε λιθάρι.
Εκεί 'ταν μνήμα κλέφτικο
αχ, θαμμένο παλικάρι.
Κι ακούγω το μνήμα να βογκά
αχ βαριά ν' αναστενάζει.
Ποιος είσαι 'σύ που με πατάς
ψηλά μες στο κεφάλι.
Κάποτες ήμουν κι εγώ νιος
ωχ νιος και παλικάρι.
Κάποτες επερπάτησα κι εγώ
ω νύχτες βρε με φεγγάρι.
Πάρε Θε μου το κορμάκι μου
αχ και θάψ' το στο χωριό μας¹.

¹ Απαντά και σήμερα σ' όλη την 'Ηπειρο ως μοιρολόι. Είναι έντονη η επιθυμία του πολεμιστή να ταφεί κανονικά στον τόπο του.

ΤΑ ΚΑΛΑ ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Τα καλά τα παλικάρια, την ημέρα τρών' και πίνουν.
Την ημέραν τρών' και πίνουν, και τη νύχτα καραούλια.
Καραούλια στα ντερβένια, καραούλια στα γεφύρια.
Περάσανε και δυο Τούρκοι, με μια κόρη Ρωμιοπούλα.
Πού την πας Τούρκε την κόρη, την κόρη τη Ρωμιοπούλα;
Κάθονται και την ξετάζουν: Τίνος είσαι 'σύ κοπέλα;
Είμαι του Κιτσο-Τζαβέλλα, μ' έχουν κλέψει την καημένη,
απ' την αγκαλιά της μάνας και τον κόρφο του πατέρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΦΟΝΤΑΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Αφόντας εγεννήθηκα
νιάτα καημένα νιάτα,
από την πικρομάνα,
νιάτα μου και λεβεντιά μου
σε στρώμα δεν κοιμήθηκα,
ούτε σε προσκεφάλι,
ψωμί ζεστό δεν έφαγα,
γλυκό κρασί δεν ήπια.
Ράχη τη ράχη περπατώ
σέρνοντας το τουφέκι.

ΣΤΟ ΧΟΡΟ ΧΟΡΕΪΑΝΕ

Στο χορό χορεύανε και τραγούδια λέγανε.
Βόιβοντας πάει μπροστά κι ο χορός από κοντά.
Γιάνναινα, Γιαννάκαινα, κοντολεϊμονάκαινα
μην παραστολίζεσαι και χαμηλοζώνεσαι.
Τ' είν' ο βόιβοντας κοντά με τα παλικάρια του
και τους λεβεντάδες του, έμπιστα παιδάκια του.
Βόιβοντας πάει κοντά με τα παλικάρια του.
—Βόιβοντα κάτσε καλά, τί είν' ο Γιάννος ακοντά
και σου ρίχνει ντουφεκιά, ντουφεκιά μες στα σπλαχνά.
Με την πρώτη ντουφεκιά τον βαρεί το βόιβοντα.
Θύμωσαν τα παλικάρια, πιάνουν καίν' το μαχαλά.
Καίνε κι όλο το χωριό και το κάμαν' ρημαδιό.

Μάνα καημένη μάνα,
γιατί με γένησες;
Με βάσανα μεγάλα
με μεγάλωσες,
μωρ' κακοτυχισμένη,
και δε με κέρδισες.
Πάρε καρότσα κι έλα
να ιδείς πώς μ' έχουνε:
στα σίδηρα δεμένον
και με παιδεύουνε.
Και ο κατής διατάζει
να με κρεμάσουνε,
τα νιάτα μου θα χάσω
και θα με κλάψετε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΣΑΝ ΤΡΩΜΕ ΚΑΙ ΣΑΝ ΠΙΝΟΜΕ

Σαν τρώμε και σαν πίνουμε
και λιανοτραγουδάμε,
κάνα καλό δεν κάναμε,
καλό για την ψυχή μας.
Πάμε να καρτερέσουμε
σε τρίχινο γιοφύρι
όπου διαβαίνει η κονιαριά
με τους αλυσωμένους.
Να κόψομε τον άλυσο,
να βγουν οι αλυσωμένοι
να βγεί της χήρας το παιδί
π' άλλο παιδί δεν έχει
αυτό το 'χει μονάκριβο
στον κόσμο ξακουσμένο.
Το λόγο τους εκράτησαν
και στο γιοφύρι πήγαν
τους Κονιαραίους βάρεσαν
με τα 'λαφρά σπαθιά τους
κι ο άλυσος εκόπηκε,
κι οι αλυσωμένοι βγήκαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ

Κι εσείς μωρέ παιδιά κλεφτόπουλα
κι εσείς μωρέ παιδιά κλεφτόπουλα,
παιδιά της Σαμαρίνας, μωρέ παιδιά καημένα
παιδιά της Σαμαρίνας κι ας είστε λερωμένα.

Κι αν πάτε στη μωρέ πατρίδα σας
κι αν πάτε στη μωρέ πατρίδα σας
κι αν πάτε στα χωριά σας, μωρέ παιδιά καημένα
κι αν πάτε στα χωριά σας κι ας είστε λερωμένα.

Ντουφέκια να μην μωρέ ρίξετε
ντουφέκια να μην μωρέ ρίξετε
Τραγούδια να μην πείτε μωρέ παιδιά καημένα
τραγούδια να μην πείτε κι ας είστε λερωμένα.

Κι αν σας ρωτήσει η δόλια η μάνα μου
κι αν σας ρωτήσει η δόλια η μάνα μου
η δόλια η αδερφή μου, μωρέ παιδιά καημένα
η δόλια η αδερφή μου, κι ας είστε λερωμένα.

Μην πείτε μωρέ πως σκοτώθηκα
μην πείτε μωρέ πως σκοτώθηκα
πως είμαι σκοτωμένος, μωρέ παιδιά καημένα
πως είμαι σκοτωμένος, κι ας είστε λερωμένα.

Να πείτε πως μωρέ παντρεύτηκα
να πείτε πως μωρέ παντρεύτηκα
πως είμαι παντρεμένος, μωρέ παιδιά καημένα
πως είμαι παντρεμένος κι ας είστε λερωμένα.

Πήρα την πέτρα μωρέ πεθερά
πήρα την πέτρα μωρέ πεθερά
τη μαύρη γη γυναίκα, μωρέ παιδιά καημένα
τη μαύρη γη γυναίκα κι ας είστε λερωμένα.

Κάτω στη μαύρη θάλασσα,
στα έρημα λιμάνια
αράζουν πλοία τούρκικα
γιομάτα αρπαγμένους,
γερόντοι με άσπρα μαλλιά,
γριές και κοπελούδια,
ήταν μανάδες με παιδιά
και πεθερές με νύφες·
όλες οι νύφες περβατούν
κοντά στους πεθερούς τους.
Και μια ήτανε μικρόνυφη
κι απόμηκε απ' τις άλλες.
—Νύφη γιατί απόμεινες
πίσω από τις άλλες;
Μήνα τα ρούχα σου βαρούν,
μήνα τ' ασημοκούμπια.
—Ούδε τα ρούχα μου βαρούν,
κι ούτε τ' ασημοκούμπια,
μωρ', μου βαρεί η μαύρη σκλαβιά,
τα έρημα τα ξένα.
Τι μαύρη τύχη που είχαμε
για να τυραχιστούμε
από τους άγριους εχθρούς,
τους Τούρκους τους φονιάδες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΑ ΚΑΛΑ ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Τα καλά τα παλικάρια
κει που κάναν καρπούλια
τους εδιάβηκαν δυο Τούρκοι
με μια Ρωμιοπούλα.

—Πού την πας Τούρκε την κόρη,
πού την πας τη Ρωμιοπούλα;

—Εγώ την έχω αγορασμένη,
με φλωράκια πλερωμένη.

—Ψέματα σας λέει λεβέντες.

Μ' έχουν κλέψει την καημένη,
απ' τα χέρια του πατέρα
κι απ' την αγκαλιά της μάνας,
που 'ταν γέροι οι καημένοι
και πολυβασανισμένοι.

Που δεν είχα η μαύρη αδέρφια,
δεν είχα και ξαδέρφια
να 'βγαιναν να με γλιτώσουν
και τον Τούρκο να σκοτώσουν.

Τα καλά τα παλικάρια
τότε βγάζουν τα χαντζάρια
και τον Τούρκο κυνηγούνε,
και την κόρη την επήραν
στους γονείς της την επήγαν.

Έχε γεια καημένε κόσμε
έχε γεια γλυκιά ζωή
έχε γεια και 'σύ πατρίδα
έχε γεια παντοτινή.

Έχετε γεια βρυσούλες
κι εσείς βουνά, ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες
κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Στη στεριά δε ζει το ψάρι
κι ούτε ανθος στην αμμουδιά
κι οι Σουλιώτισσες δε ζούνε
δίχως την ελευθεριά.

Έχετε γεια βρυσούλες
κι εσείς βουνά, ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες
κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΟΙΟΣ ΕΙΔΕ ΗΛΙΟ ΤΟ ΒΡΑΔΙΟ

Ποιος είδε ήλιο το βραδιό
κι άστρι το μεσημέρι;
Ποιος είδε κόρη όμορφη
να περπατεί με κλέφτες;
Με κλέφτες και μ' αρματολούς
με καπεταναραίους;
Και μια γιορτή, μια Κυριακή
και μιαν καλή ημέρα,
εβγήκαν στο παιχνιδариό,
να ρίξουν στο λιθάρι.
Το ρίχνουν μια, το ρίχνουν δυο,
το ρίχνουν τρεις και πέντε.
Κανένας από όλους τους
δεν παίρνει στο σημάδι.
Το ρίχνει η κόρη μια φορά
κι απέρασε τους άντρες.
Κι η κόρη απ' τη σφίξη της
κι από την περηφάνια,
τ'ς εκόπ' κε το θηλύκι της
κι εφάνη το βυζί της.
'Άλλοι το λένε μάλαμα
κι άλλοι το λέν' ασήμι
κι ένα μικρό κλεφτόπουλο
το λένε... το βυζί της.

Μια άλλη παραλλαγή είναι η επόμενη:

Ποιος είδε ήλιο το βραδιό,
το 'χω μάρα και καημό,¹
κι άστρι το μεσημέρι
γεια χαρά μωροί λεβέντες².
Ποιος είδε κόρη όμορφη
να περπατεί με κλέφτες,
με κλέφτες και μ' αρματολούς,
με καπεταναραίους;
Δώδεκα χρόνους έκαμε

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο.

στους κλέφτες καπετάνιος,
κανείς δεν την απείκασε
που ήτανε κοπέλα.

Και μια γιορτή, μια Κυριακή
και μιαν καλήν ημέρα,
εβγήκαν στο παιχνιδάριό
να ρίξουν το λιθάρι.

Το ρίχνουν μια, το ρίχνουν δυο
το ρίχνουν τρεις και πέντε.

Κανένας από όλους τους
δεν παίρνει το σημάδι.

Το ρίχνει η κόρη μια φορά
κι απέρασε τους άντρες.

Κι η κόρη από τη σφίξη της
κι από την περηφάνια,
τ'ς εκόπ'κε το θηλύκι της
κι εφάνη το βυζί της.

Άλλοι το λένε μάλαμα
κι άλλοι το λεν ασήμι,
κι ένα μικρό κλεφτόπουλο
το λέει... το βυζί της.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟΥ ΝΤΕΛΗ ΠΑΠΑ

Ω 'κούγω τον άνεμο που αχά
μωρέ παπά ντελή παπά
ω τον 'κούγω που μαλώνει
ντελή παπά λεβέντη.

Με τα βουνά με μάλωνε
μωρέ παπά ντελή παπά
και με τα σουμοκλάδια
ντελή παπά λεβέντη.

Κι εσείς καλά τον ξέρετε
μωρέ παπά ντελή παπά
αυτόν τον παπα-Γιώργη
ντελή παπά λεβέντη.

Ω π' ήταν κλέφτης στα βουνά
μωρέ παπά ντελή παπά
και χαραμής στους κάμπους
ντελή παπά λεβέντη.

'Όλα τα κάστρα πάτησε
μωρέ παπά ντελή παπά
κι όλα τα μοναστήρια
ντελή παπά λεβέντη.

Το μοναστήρι στους Αγίους
μωρέ παπά ντελή παπά
δεν μπορεί να πατήσει
ντελή παπά λεβέντη.

Τριγύρω γύρω το 'φερνε
μωρέ παπά ντελή παπά
και σκάλα δεν του βρίσκει
ντελή παπά λεβέντη.

Τον 'γούμενον εφώναξε,
μωρέ παπά ντελή παπά
τον 'γούμενον φωνάζει
ντελή παπά λεβέντη.

Κατέβα κάτω, 'γούμενε
μωρέ παπά ντελή παπά
να με ξομολογήσεις
ντελή παπά λεβέντη.

Γιατ' έχω κρίματα πολλά
μωρέ παπά ντελή παπά
κι είμαι κριματισμένος

ντελή παπά λεβέντη,
τ' έχω σκοτώσει έναν παπά
μωρέ παπά ντελή παπά
εκεί που λειτουργούσε
ντελή παπά λεβέντη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΑΤΩ ΣΤΗ ΡΟΔΟ

Κάτω στη Ρόδο
και στη Ροδοπούλα
Τούρκος αγάπησε
μια Ρωμιοπούλα.

Δεν τον ηθέλω
δεν τον ηπαίρνω
φαράκι γίνομαι
στη λίμνη μπαίνω.

Πάρ' τονε κόρη
τ' έχει βαπόρι
να ταξιδεύετε
Σμύρνη και Πόλη.

Δεν τον ηθέλω
δεν τον ηπαίρνω,
Ρωμιά γεννήθηκα
Ρωμιά πεθαίνω.

Πάρ' τονε κόρη
τον Τούρκο άνδρα,
να σε φωνάζουνε
Φατμέ σουλτάνα.

Δεν τον ηθέλω
δεν τον ηπαίρνω,
φαράκι γίνομαι
στη λίμνη μπαίνω.

Βγήκαν κλέφτες στα βουνά
για να κλέψουν άλογα
κι άλογα δεν ήβρανε
προβατάκια πήρανε.

Και πάνε, πάνε, πάν' (άιντε μανούλα μ', πάν').

Οχ καημένος, οχ καημένος, οχ καημένος.

Προβατάκια μ'

κατσικάκια μ'

βάι.

Πήρανε τ' αρνάκια μου

και τα κατσικάκια μου

πήραν και το λάγιο αρνί

που 'χε το χρυσό μαλλί,

τ' ασημένιο χαϊμαλί.

Και πάνε, πάνε, πάν' (άιντε μανούλα μ' πάν').

Οχ καημένος, οχ καημένος, οχ καημένος.

Προβατάκια μ'

κατσικάκια μ'

βάι.

Πήραν την καρδάρα μου

που 'πηγα το γάλα μου,

πήραν τη φλογέρα μου,

μέσ' από τα χέρια μου,

και πάνε, πάνε, πάν' (άιντε μανούλα μ' πάν').

Οχ καημένος, οχ καημένος, οχ καημένος.

Καρδαρίτσα μ'

φλογερίτσα μ'

βάι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

«Το μάθατε τι γίνηκε
τούτ' την εβδομάδα
(Θωμά Σπύρο καπετάνιε)
στου Δελβίνου το παζάρι.
(πάλι η ίδια επωδός)
Τον Θωμά Σπύρο σκότωσαν
(...)
μες στου Σαραγιού την πόρτα
—Θωμά, μωρέ Θωμά μ'
Θωμά μ' και ποιος σ' εσκότωσε
ωρ' 'ν' από τους Δελβινιώτες;
—Μονά- μωρέ μονάχος μου λαβώθηκα
.....
.....
(ελλιπές)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Καταγόταν από το χωριό Καινούργιο της περιοχής του Βούρκου των Αγίων Σαράντα. Υπήρξε ένας από τους λίγους αγωνιστές για τα αγροτικά προβλήματα του τόπου, γι' αυτό και δολοφονήθηκε «μες στου Σαραγιού την πόρτα». Για το θάνατο αυτού του παλικαριού μάς μιλάει το τραγούδι.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

*Την ξενιτιά, τη γυμνωσιά
την πίκρα και το Χάρο
τα τέσσερα τα ζύγιασαν,
βαρύτερη είναι η ξενιτιά
βαρύτερα τα ξένα.*

Λόγοι οικονομικοί, κοινωνικοί και εθνικοί πολλές φορές οδήγησαν τους Ηπειρώτες και τους Βορειοηπειρώτες στα ξένα μέρη. Για τα χρόνια τα παλιά και τα δύσκολα η εσπευτερική μετανάστευση ήταν βαριά. Οι Βορειοηπειρώτες βρέθηκαν μέχρι τη Βιέννη και ως το Βουκουρέστι, έμποροι καιπραματευτάδες. Πολλά από τα τραγούδια αναφέρονται στον ξενητεμό στην Αμερική όπου μετανάστευσαν πολλοί πριν και κυρίως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ ΜΟΥ ΠΟΥΛΙ

Ξενιτεμένο μου πουλί
και παραπονεμένο μωρέ ξέने μου
και παραπονεμένο.

Η ξενιτιά σε χαίρεται
κι εγώ 'χω τον καημό σου μωρέ ξέने μου
κι εγώ 'χω τον καημό σου.

Τι να σου στείλω ξέने μου αυτού (ή: τι να σου προβοδίσω)
στα ξένα που 'σαι μωρέ ξέने μου
αυτού στα ξένα που 'σαι.

Να στείλω μήλο σέπεται
κυδώνι μαραγκιάζει μωρέ ξέने μου
κυδώνι μαραγκιάζει.

Να στείλω μοσχοστάφυλο
στο δρόμο ξεσπυριάζει μωρέ ξέने μου
στο δρόμο ξεσπυριάζει.

Να στείλω και τα δάκρυα μου
σ' ένα φτενό μαντίλι μωρέ ξέने μου
σ' ένα φτενό μαντίλι.

Τα δάκρυα μου είναι και πέρα
και καίνε το μαντίλι μωρέ ξέने μου
και καίνε το μαντίλι.

Για πολλούς αυτό μπορεί να θεωρηθεί και μοιρολόι.

Αλησμόνώ και χαίρομαι
θυμούμαι και λυπούμαι (δισ)
θυμήθηκα την ξενιτιά
και θέλω να πηγαίνω (δισ)

Σήκου μάνα και ζύμωσε
καθάριο παξιμάδι (δισ)
τι θα περάσει ο κιραντζής
μαζί του να με πάρει (δισ)
(να φύγω για τα ξένα)

Με πόνο βάζει το ψωμί
με δάκρυα το ζυμώνει (δισ)
και με πολύ παράπονο
βάζει φωτιά στο φούρνο (δισ)

Άργησε φούρνε να καείς
και 'σύ ψωμί να γίνεις (δισ)
για να περάσ' ο κιραντζής
κι ο γιος μου ν' απομείνει (δισ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΛΑΙΝ' ΟΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΤΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

Κλαίν' οι πέτρες, τα λιθάρια,
κλαίνε τον καημό.

Έκλαιγα κι εγώ ο καημένος
τον ξεχωρισμό.

Πώς θα χωριστούμε, αγάπη,
ωχ, εμείς οι δυο.

Έλα μας, να φιληθούμε
τώρα το ταχινό,

γιατί εγώ, αγάπη, φεύγω,
θα ξενιτευτώ.

Πάω μακριά στα ξένα
μες στο Ροϊδοτό.

Μωρ' δε μου βαρούν τα ξένα
και τα μακρινά,

μου βαραίνουν της αγάπης
τα μηνύματα.

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Στον τόπο που γεννήθηκα

θέλω να ξεψυχήσω

και μαύρη πέτρα πίσω μου

της ξενιτιάς να ρίξω.

Είναι μεγάλος ο καημός,

της ξενιτιάς τα ντέρτια.

Πώς να γυρίσω μοναχός

με βάσανα, με πόνους;

Βαρέθηκα, μανούλα μου,

τέτοια ζωή να κάνω

και θα γυρίσω γρήγορα

τον πόνο μου να γιάνω.

Αλησμονώ και χαίρομαι,
θυμιούμαι και λυπούμαι.
Θυμήθηκα την ξενιτιά
και θέλω να πηγαίνω.
Ξημέρωσε Παρασκευή,
ποτέ να μη 'χε φέξει.
—Σήκου μάνα μ' και ζύμωσε
καθάριο παξιμάδι.

Με πόνους βάνει το νερό
με δάκρυα το ζυμώνει,
με βαριαναστενάγματα
βάνει φωτιά στο φούρο.
—'Αργησε φούρε μ' να καείς
και 'σύ ψωμί να γίνεις,
για να περάσ' ο κερατζής
κι ο γιος μου ν' απομείνει.
Κι ο κερατζής απέρασε
απ' όξω από την πόρτα,
με τ' άλογα τα κόκκινα,
τα καλοσελωμένα.

—'Αιντε, Κώστα να φύγουμε,
στην ξενιτιά να πάμε,
τι βγήκεν ο αυγερινός,
τι βγήκε και η πούλια.
Νύχτα σελώνουν τ' άλογα,
νύχτα τα καλιγώνουν
και η καλή του τα 'φεγγε
με δυο κεριά στα χέρια.
Γύρισε, την ελόγιαξε,
τη βλέπει δακρυσμένη.

—Τ' έχεις κόρη και θλίβεσαι
και βαριαναστενάζεις;

—'Ωρα καλή σου, Κώστα μου,
κι εμένα πού μ' αφήνεις;

—Σ' αφήνω με τη μάνα μου
και με την αδερφή μου.

—Δε θέλω με τη μάνα σου
και με την αδερφή σου,
εγώ θέλω τον ίσκιο σου,

Ἔγω θέλω την πρεπιά σου.
Εκεί όπου θα πας εσύ
θα ἴρθω κι εγώ κοντά σου.
—Εκεί όπου θα πάω ἔγω
γυναίκες δεν πηγαίνουν.
Κι ο Κώστας της της ἔφυγε
πολύ μακριά στα ξένα,
και η καλή του ἔμεινε
εκεί στο σπιτικό του.
Μέρα και νύχτα ἔκλαιγε,
τραβούσε τα μαλλιά της,
για το φυγίο του Κώστα της
και του καλού αντρός της.
Αυτή δεν ἤθελε φλωριά,
δεν ἤθελε ασήμια,
αυτ' ἤθελε τον άντρα της
καλόν της νοικοκύρη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΞΕΝΟΣ ΕΙΜΑΙ Ο ΚΑΗΜΕΝΟΣ

Ξένος είμαι ο καημένος
κι από μακρινό χωριό
και τους δρόμους δεν τους ξέρω,
και φοβάμαι μη χαθώ.
Να είχα έναν ταχυδρόμο,
να τον είχα για βοηθό
να ρωτώ για τους γονείς μου
πώς περάνε στο χωριό.
Έρχεται ένα χελιδόνι
μ' ανοιγμένα τα φτερά
και του δίνω γραμματάκι
με κλωστή μεταξωτή,
και του λέγω: «Χελιδόνι,
πρόσεχε μη σου χαθεί.
Όπου ιδείς δυο κυπαρίσσια
και στη μέση μια ελιά,
εκεί πέρα χελιδόνι,
να τινάξεις τα φτερά.
Κι αν σε δούνε οι γονείς μου,
πες τους πως είμαι καλά».
παλικάρια.
Ανάθεμά σε, Αμερική,
μαγκούφα και ρημαδιακή,
μας επήρες τα παιδιά μας
και ρημάξαν τα χωριά μας,
μας επήρες τους λεβέντες
να δουλεύουν στους αφέντες.

Τα χέρια σταυρωμένα και κόμπος τα μαλλιά
εκίνησε και πάει στη δόλια πεθερά.

—Καλημερά σου μάνα.

—Καλώς την πέρδικα.

—Ο γιος σ' που 'ν' στα ξένα, μου 'παν' παντρεύτηκε.

—Ποιος το 'πε μωρή κόρη και ποιος σε γέλασε;

—Μου τότεπαν μωρή μάνα και δε με γέλασαν.

Μου έστειλε και γράμμα όπου παντρεύτηκε.

Τα χέρια σταυρωμένα και κόμπος τα μαλλιά
εκίνησε και πάει στη δόλια ξενιτιά.

Βρίσκει τη συντριά της όπου λουζότανε,

με ασημένια χτένια όπου χτενίζονταν.

—Καλημερά σου κόρη και πού 'ναι ο άντρας σου;

—Ο άντρας για κυνήγι και βράδυ έρχεται.

—Το βράδυ όπου θα να 'ρθει, δυο λόγια να του πεις.

—Πες τα μ' εμένα κόρη μ' κι εγώ θα του τα πω.

Το βράδυ ήρθε ο άντρας και βάλανε φαί.

—'Αντρα μ' ήρθε μια νέα, μια ρούσα, μια ξανθιά,
μια ρούσα ξανθομάλλα, δεν είδα πουθενά.

—Τι σου είπε αυτή η κόρη, τι σου παρήγγειλε;

—Η βέργα η ασημένια μού 'πε ραγίστηκε

τα δυο περιστεράκια μού 'πε πετάξανε.

—Γυναίκα τ' άλογό μου και τα ρουχάκια μου

αυτή ήταν η γυναίκα μ' και τα παιδάκια μου.

—Αφού ήσουν παντρεμένος, γιατί παντρεύουσαν
κι εμένα την καχημένη γιατί ερωτεύουσαν;

ΠΟΥΛΑΚΙ Μ' ΠΟΥΘ' ΕΡΧΕΣΑΙ;

Πουλάκι μ', πούθ' έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις;
Δεν είσαι από τον τόπο μου κι από τη γειτονιά μου.
Χαμήλωσ' τις φτερούγες σου να πάρω ένα φτεράκι,
τριά λογιά να γράψω εγώ σε όλους τους δικούς μου.
Το 'να να πάει της μάνας μου, τ' άλλο της αδερφής μου,
το τρίτο το φαρμακερό να πάει της ποθητής μου.
Να το διαβάζει η μάνα μου, να κλαίει η αδερφή μου.
Να το διαβάζει η αδερφή, να κλαίει η ποθητή μου.
να το διαβάζει η ποθητή, να κλαίει ο κόσμος όλος.

ΒΑΡΥΤΕΡΟ ΕΙΝ' ΤΟ ΝΤΕΡΤΙ ΣΟΥ

— Άνοιξε, θλιβερή καρδιά
και πικραμένα χείλη.
Άνοιξε, πες μας τίποτε
και παρηγόρησέ μας.
— Με τι ν' ανοίξω να χαρώ
και να σας τραγουδήσω;
Τα χέρια που με κλειδώσαν
είναι ξενιτειά.
Ανάθειμά σε ξενιτιά,
εσύ και το καλό σου,
βαρύτερο είν' το ντέρτι σου
παρά το διάφορό σου.

ΩΣ ΠΟΤΕ «ΑΧ» ΚΙ ΩΣ ΠΟΤΕ «ΩΧ»

'Ως πότε «αχ» κι ως πότε «ωχ»
κι ως πότε κασαβέτι;
'Ως πότε θα με τυραχνείς,
μωρ' έρημό μου ντέρτι;
Ντέρτι δεν είχα στην καρδιά
κι απόχτησα μαράζι,
του καραβιού την άγκυρα
να ρίξω, δεν το βγάζει.

ΦΕΓΓΑΡΙ ΜΟΥ ΛΑΜΠΡΟ-ΛΑΜΠΡΟ

Φεγγάρι μου λαμπρό-λαμπρό,
τρυγόνα-τρυγόνα,¹
και άστρι μου γραμμένο,
το λέει το τρυγονάκι².
Αυτού ψηλά που περπατείς
και χαμηλοκοιτάζεις
μην είδες το λεβέντη μου,
τον άντρα τον δικό μου;
Αυτόν τον τρώει η ξενιτιά
κι εμένα το μαράζι.
Σε τι ταβέρνα κάθεται,
σε τι ταβέρνα πίνει;
Ποιος μαγειρεύει και δειπνά;
Ποιος στρώνει και κοιμάται;
Τινός χεράκια τον κερνούν
και τα δικά μου τρέμουν;
Τινός ματάκια τον κοιτούν
και τα δικά μου κλαίνε;
Τινός χειλάκια τού μιλούν
και τα δικά μου σκάνε;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο.

Όλοι τον ήλιο τον τηρούν,
νιάτα, καημένα νιάτα.
Κι όλοι τον παραστέκουν,
μάτια μου και λεβεντιά μου.
Κι η κόρη το 'χει τον καημό
τη θάλασσ' αγναντεύει,
βλέπει βαρκούλες πο' 'ρχονται,
καράβια που διαβαίνουν.
— Έβγα μάνα μ' και ρώτα τα,
μην είδαν τον καλό μου
να ιδώ τι μάτια τον τηρούν
και τα δικά μου κλαίνε,
να ιδώ τι χέρια τον κερνούν
και τα δικά μου τρέμουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Με τούτ' την ασημόκουπα
θέλω να πιω πεντ' έξι
κι αν θα μεθύσω, κόρη μου,
θα κάτσω όσο να φέξει.
Θα κάτσω να συλλογιστώ
της ξενιτιάς τα ντέρτια:
μικρός εξενιτεύτηκα,
μικρός στα ξένα πήγα.
Πήγα και ξεγελάστηκα
σε μια χήρα Βουλγάρρα.
—Ξένε κι αν θέλεις παντρειά,
δεν το 'λεγες εμένα;
Τρεις περδικούλες έχω 'γώ
και πάρ' όποια σ' αρέσει:
θέλεις τη ρούσα έπαρε,
θέλεις τη μαυρομάτα,
θέλεις και τη μελαχρινή,
που 'ναι φλωριά γιομάτη.
—Ουδέ τη ρούσα θέλω εγώ,
κι ουδέ τη μαυρομάτα,
ουδέ και τη μελαχρινή,
που 'ναι φλωριά γιομάτη.
Μόν' θέλω την αγάπη μου,
που έχω στο χωριό μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΑΙ ΤΙ ΤΑ ΘΕΛΩ ΤΑ ΦΛΩΡΙΑ;

Και τι τα θέλω τα φλωριά,
τα έρημα τα άσπρα;
Σαν δε φιλώ τα μάτια σου,
τα φρύδια τα γραμμένα,
δεν πρέπει εγώ να χαίρομαι
κι ουδέ κρασί να πίνω.
Εγώ εδώ στην ερημιά
να χύνω μαύρα δάκρυα,
να γίνουν βρύσες και νερά,
να γίνουμε ποτάμια.
Από τα ξένα όπου βρεθώ
μηνύματα σου στέλλω
με τη δροσιά της άνοιξης,
την πάχνη του χειμώνα,
και με τ' αστέρια του Μαγιού,
και του Μαγιού τα ρόδα.

ΠΑΡΕ ΞΕΝΕ ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΣΟΥ

Αφόντας εγενήθηκα,
με πίκρες, με φαρμάκια.
Μικρός εξενιτεύτηκα,
μικρός στα ξένα πήγα.
Ξένες πλένουν τα ρούχα μου,
ξένες τα σαπουνίζουν.
Τα πλένουν μια, τα πλένουν δυο,
τα πλένουν τρεις και πέντε.
Κι από τις πέντε κι ύστερα
τα ρίχνουν στο ποτάμι.
—Πάρε ξένε τα ρούχα σου,
πάρε και τα σκουτιά σου
και φεύγα για το σπίτι σου,
σύρε στα πατρικά σου.

ΜΩΡ' ΕΡΗΜΑ ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΑ

—Μωρ' έρημα προσκέφαλα,
μωρ' έρημα γιοργιάνια,
πού 'ν' ο αφέντης που 'χαμε,
το πού είναι ο καλός μας;
—Κυρά μ', κι αν μας ρώτησες,
εμείς τι να σου πούμε;
Η νύχτα μάς τον έφερε
κι η νύχτα μάς τον πήρε.

ΠΟΙΑ 'ΧΕΙ ΑΝΤΡΑ ΣΤΗΝ ΞΕΝΙΤΙΑ

Ποια 'χει αντρά στην ξενιτιά
και γιο στο Βουκουρέστι,
πες τους να μην τους καρτερούν,
να μην τους παντεχαίνουν.
Τι οι Βλάχισσες είν' όμορφες,
είναι καγκελοφρύδες,
έχουν τα μάτια σαν ελιά,
τα φρύδια σαν γαιϊτάνι
κι αυτό το ματοτσίνουρο
σαν φράγκικο δοξάρι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Χρυσό πουλάκιν έβγαινε
'πό μέσα 'πό την πόλη.
Βγαίνουν μανάδες και ρωτούν
και οι καψονυφάδες.

—Πουλάκι, πούθεν έρχεσαι
και πούθε κατεβαίνεις;

—Από την πόλη έρχομαι,
στη χώρα μου πηγαίνω.

—Πουλάκι πες μας τίποτε
και παρηγόρησέ μας.

—Τι να σας πω, μωρ' ορφανές
και σεις καψονυφάδες.

Στην πόλ' έπεσε θάνατος
και μια κακιά αρρώστια.

Μα τ' είδαν τα ματάκια μου
στης πόλης τα σοκάκια:

τους ξένους πού τους θάφτουνε
και πώς τους παραχώνουν.

Δίχως μανάδων κλάματα,
γυναίκων μοιρολόγια,

δίχως το μαύρο σάβανο
στον άξερτο τον τόπο.

Ποια μάνα έχει δυο παιδιά
να μην τα παντεχαίνει,

ποια έχει τρία τέσσερα,
το 'να να περιμένει

κι αυτές πο' 'χουν τους άντρες τους
στα μαύρα να ντυθούνε.

Αφόντας εγεννήθηκα
από τη δόλια μάνα,
τι μ' ήθελε που μ' έκαμε,
κι αν μ' έχει τι με θέλει;
'Ολο στα ξένα περπατώ,
στα ξένα παραδέρνω·
ξένος εδώ, ξένος εκεί,
ξένος όπου κι αν πάω,
κάνω τις ξένες αδερφές,
κάνω τις ξένες μάνες.
'Ηρθε καιρός κι αρρώστησα,
βαριά για να πεθάνω·
γνωστό δεν είχα εκεί κοντά
κανέν' απ' τους δικούς μου,
να μου 'κλαιγε το χάλι μου,
να με παρηγορούσε.
Και κει που στριφογύριζα,
στο στρώμα του θανάτου,
θυμιόμουνα το σπίτι μου
και όλους τους δικούς μου,
να 'χα νερό απ' τον τόπο μου
και μήλο απ' τη μηλιά μου,
να 'χα και μοσχοστάφυλο
από την περγουλιά μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Θα 'ρθούνε, μάνα μου, γιορτές και Μεγαλοβδομάδες,
θα πας μέσα στην εκκλησιά με την καρδιά θλιμμένη,
θα ιδείς τις νιες, θα ιδείς τους νιους, θα ιδείς τα παλικάρια
και θα στραφείς στη μια μεριά και θα στραφείς στην άλλη·
θα ιδείς τον τόπο αδειανό και στο στασίδι άλλον,
θα σου 'ρθει δίψα στην καρδιά και δίψα μες στα χείλη,
θα θολωθούν τα μάτια σου κοιτάζοντας τις στράτες
και θα στεγνώσ' η γλώσσα σου ρωτώντας τους διαβάτες:
— Διαβάτες που διαβαίνετε, διαβάτες που περνάτε,
μην είδατε το γιόκα μου, το μοναχό υγιό μου;
Θα σου σαπίζει η ποδιά σκουπίζοντας τα δάκρυα,
θα σου μαλλιάσει η γλώσσα σου ρωτώντας τους διαβάτες,
θα σου στραβώσει ο λαιμός τηρώντας τα ντερβέγια.

ΚΙΝΗΣΑΝ ΤΑ ΚΑΡΒΑΝΙΑ ΤΑ ΖΑΓΟΡΙΑΝΑ

Κινήσαν τα καρβάνια τα Ζαγοριανά,
κίνησε κι ο καλός μου να πάει στην Ξενιτιά.
Δώδεκα χρόνους κάνει μέσα στη Φραγκιά
κι ούτε χαρτί μου στέλλει, κι ούτε αντιλογιά.
Μου στέλλει ένα μαντίλι με δώδεκα φλωριά,
στην άκρη στο μαντίλι μο' 'χει αντιλογιά.
— Θέλεις κόρη παντρέψου, θέλεις καλόγρια·
θέλεις τα μαύρα βάλε και μη με καρτερείς.
Εγώ εδώ που είμαι επαντρεύτηκα,
επήρα μια γυναίκα, μια στρίγλα μάγισσα.
Μαγεύει τα πουλάκια και δεν κελαηδούν,
μαγεύει τα καράβια και δε φεύγουνε,
με μάγεψε κι εμένα και δεν έρχομαι.
Σελώνω τ' άλογό μου, ξεσελώνεται,
ποδένω τα παπούτσια, ξεποδένονται.
Όταν κινώ για να 'ρθω, χιόνια και βροχές
κι όταν γυρίζω πίσω, ήλιος, ξαστεριά.

ΜΙΑ ΛΥΓΕΡΗ ΤΡΑΓΟΥΔΑΓΕ

Μια λυγερή τραγούδαγε
σε κρυσταλλένιο πύργο.
Και πήρε αέρας τη φωνή
κατάλιμνα την πάνει.
Κι όσα καράβια τ' άκουσαν,
όλα τις άκρες πιάσαν.
—Ανάθεμά σε ξενιτιά,
χιλιόκαλη κι αν είσαι,
ξενίτεψες τον άντρα μου
εδώ και δέκα χρόνια.
Ακόμα δυο τον καρτερώ
και πέντε τον παντέχω
κι απέ στα μαύρα θα ντυθώ,
καλόγρια θα γένω.
Κι όσα κορίτσια απαντώ
όλα τα καταγγέλλω:
ξενίτη να μην πάρουνε,
αν θέλουν να μην κλάψουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μάη μ' κι Απρίλη όμορφε,
με τα 'μορφα λουλούδια,
που 'μόρφυνες όλη τη γη
κι όλη την οικουμένη
και μένα βαρυζάλωσες
με μια καλή γυναίκα.
Τι να την κάμω τούτ' τη νια
και τούτ' τη μαυρομάτα,
πού φεύγω για την ξενιτιά
κι αφήνω τέτοια νιάτα;
Να την ξεβγάλω στο βουνό,
φοβάμαι από τους κλέφτες.
Να την αφήσω στο χωριό,
φοβάμαι τους γειτόνους.
Τι να σε κάνω γαλανή;
Τι να σε κάνω ρούσα;
Δεν είσαι μήλο κόκκινο
στον κόρφο να σε βάλω.
Είσαι ακέριος άνθρωπος
κι ο κόρφος δε σε παίρνει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ξενίτης ξενιτεύτηκε
πολύ μακριά στα ξένα.
Καλό να είναι το πάισιμο,
καλός κι ο ερχομός του.
Να φέρει χίλια φούρφουρα
και πεντακόσια γρόσια,
να φέρει κι άλογο καλό
με τη χρυσή του σέλα·
σέλα ν' αξίζει εκατό
και τ' άλογό του χίλια,
και τα σκαλοπατήματα
δυο τρεις χιλιάδες γρόσια.
Στην πόλη την Πολύτσιανη
και στη μεγάλη πόλη
που κοσκινίζουν το φλωρί
και πέφτει το λαγάρι
και τ' απολαγαρίσματα
τα δένουν στο μαντίλι,
με το μαντίλι στο λαιμό
και τ' άλογο στους κάμπους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

Χαριτωμένη συντροφιά
μού λέει να τραγουδήσω.
Και 'γώ τους λέγω: «Δεν μπορώ,
τραγούδια 'γώ δεν ξέρω.
Για πιάστε με να σηκωθώ
για βάλτε με να κάτσω,
να πω τραγούδια θλιβερά
και παραπονεμένα.
Παρηγοριά έχει ο θάνατος,
παρηγοριά έχει ο χάρος·
ο ζωντανός ο χωρισμός
παρηγοριά δεν έχει.
Χωρίζει η μάνα το παιδί
και το παιδί τη μάνα,
χωρίζονται τ' αντρόγυνα
τα πολυαγαπημένα,
που 'ναι στον κόσμο ζωντανά
και ζούνε χωρισμένα,
τι τα 'φαγε η ξενιτιά,
τα έρημα τα ξένα.
Την ξενιτιά, την ορφανιά,
την πίκρα, την αγάπη,
τα τέσσερα τα ζύγιασαν:
βαρύτερα είν' τα ξένα.
Ο ξένος που είν' στην ξενιτιά
πρέπει να βάλει μαύρα,
για να ταιριάζει η φορεσιά
με της καρδιάς τη λαύρα».

Τι να της κάνω της καρδιάς της παραπονεμένης;
Φορές με κάνει και γελώ, φορές κι αναστενάζω.
— Άνοιξε θλιβερή καρδιά και πικραμένα χείλη.
Άνοιξε πες μας τίποτε και παρηγόρησέ μας.
— Με τι ν' ανοίξω να χαρώ, που 'ν' τα κλειδιά χαμένα.
Τα χέρια που με κλείδωσαν είναι ξενιτεμένα.
Παρακαλώ κι επιθυμώ κι εύχομαι στην Πόλη,
να μου δανείσει τα κλειδιά, να μπω στο περιβόλι,
να μάσω το βασιλικό και το μακεδονήσι,
να στείλω της αγάπης μου να μη μ' αλησμονήσει.
— Όταν θα στήψει η θάλασσα και γίνει περιβόλι,
τότε κι εγώ θα σ' αρνηθώ και δε με ξαναβλέπεις.

ΣΤΑΘΕΙΤΕ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Σταθείτε παλικάρια να τραγουδήσομε.
Το λέει η λιανοδροσιά, το Μάη κρασί μην πιείτε.
Σηκώθηκαν ζουρλά παιδιά και περπατούν τις νύχτες,
σέρνουν ψωμί για τα σκυλιά, κρασί για τα λιοντάρια,
σέρνουν και μαγιοβότανο, μαγεύουν τις κοπέλες.
Εμάγεψαν και μέν' τη νια τη μικροπαντρεμένη,
πο' 'χω άντρα στην ξενιτιά, δώδεκα χρόνους τώρα.
Και άλλους τρεις τον κάρτερώ να γίνουν δεκαπέντε.
Μαύρο 'ταν το δαχτυλίδι μου, πικρή κι η αρραβώνα,
μαύρο 'ταν το στεφάνι μου, πικρή κι η παντρεία μου.
Άντραν εγώ δε χάρηκα, δε χάρηκα παιδάκια.

ΠΗΡΑΝ ΤΟ ΑΝΤΙΚΛΕΙΔΙ ΜΟΥ

Πήραν το αντικλείδι μου
κι άνοιξαν την καρδιά μου
και η αιτία είσαι 'σύ
πο' 'φυγες μακριά μου.
Δεν μπόρεσα, δεν άντεξα
άλλο να περιμένω,
άλλη γυναίκα γνώρισα
και στη ζωή της μπαίνω.
Η μοίρα μας το θέλησε
εμείς να χωριστούμε
και τα παλιά μας όνειρα
να μην τα ξαναδούμε.

ΠΟΥΛΙΑ ΜΟΥ ΣΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΩ

Πουλιά μου σας παρακαλώ, στην ξενιτιά που πάτε,
μην είδατε το γιόκα μου, πού στρώνει, πού κοιμάται;
Πέστε του χαιρετήματα απ' την καλή τη μάνα,
τον περιμένω γρήγορα να 'ρθει από τα ξένα.

ΞΕΝΕ ΜΟΥ ΠΟΥ 'ΣΑΙ ΣΤΑ ΞΕΝΑ

Ξένε μου, που 'σαι στα ξένα και στα μακρινά,
αν είναι για να 'ρθεις έλα, για δεν έρχεσαι;
Εμένα οι δικοί σου με βαρέθησαν,
θέλουν να με παντρέψουν και με προξενούν,
μου δίνουν άντρα γέρο, εκατό χρονών,
μήνα που είναι γέρος, είν' κι αράθυμος.
Κάθε πρωί με δέρνει για κρύο νερό
και κάθε μεσημέρι για τα στρώματα.
Με στέλλει στο πηγάδι των χίλιων οργιών.
Ερίξα αλυσίδα και δεν έσωσε,
ενιά οργιές μαλλιά είχα, τα μισόκοφα
κι έσμιξα την αλυσίδα να βγάλω νερό.

Ερόδισ' η ανατολή και ξημερώνει δύση,
 γλυκοχαράζουν τα βουνά κι Αυγερινός τραβιέται,
 γλυκοχαράζουν τα βουνά κι οι όμορφες ξυπνούνε
 και των μανάδων τα παιδιά στα ξένα τυραχνιούνται.
 Πάνουν οι άσπρες για νερό κι οι έμορφες στο πλύμα,
 πάν' τα πουλάκια στη βοσκή κι οι λυγερές στη βρύση,
 παίρνω κι εγώ τον μαύρο μου, πάνω να τον ποτίσω,
 βρίσκω μια κόρη πο' 'πλενε σε μαρμαρένια βρύση,
 τη χαιρετώ, δε μου μιλά, της κρένω, δε μου κρένει.
 —Κόρη, για βάλε μας νερό, την καλή τύχη να 'χεις.
 Να πιω κι εγώ κι ο μαύρος μου και τα λαγωνικά μου.
 Σαράντα σίκλους έβγαλε, στα μάτια δεν την είδα
 κι απάνω στους σαράντα δυο, τη βλέπω δακρυσμένη.
 —Γιατί δακρύζεις λυγερή και βαριαναστενάζεις;
 Μήνα πεινάς, μήνα διψάς, μην έχεις κακή μάνα;
 —Μήτε πεινώ, μήτε διψώ, μήτ' έχω κακή μάνα.
 Ξένε μου αναστέναξα και βαριαναστενάζω,
 άντρα έχω στην ξενιτιά και λείπει δέκα χρόνια
 κι ακόμη δυο τον καρτερώ και τρεις τον παντεύω
 κι αν δεν ερθεί, κι αν δε φανεί, καλόγρια θα γίνω.
 Θα πάω σ' έρημα βουνά, θα πάω σε μοναστήρι
 και στο κελί θα 'σφαλιστώ, τα μαύρα θα φορέσω
 εκείόν να τρώει η ξενιτιά κι εμέν' τα μαύρα ράσα.
 —Κόρη μ' ο άντρας σ' πέθανε, ο άντρας σου εχάθη,
 τα χέρια μου τον κράτησαν, τα χέρια μου τον θάψαν.
 Ψωμί, κερί τού μοίρασα κι είπε να το πλερώσεις,
 του δάνεισαι κι ένα φιλί κι είπε να μ' το δώσεις.
 —Ψωμί, κερί που μοίρασες, διπλά θα σ' τα πλερώσω,
 αλλά για κείνο το φιλί να πας να σου το δώσει.

Μια άλλη παραλλαγή αρχίζει:

Ανάθεμα ποιος ζήλεψε τ' ασήμι το λαγάρι
 και δεν εζήλευε μια νια, μια μικροπαντρεμένη.
 Όλην ημέρα θέριζε κι αποβραδís τα δένει.
 Πραγματευτής απέρασε και την καλημερίζει.
 —Τ' έχεις κόρη και θλίβεσαι και βαριαναστενάζεις,
 σάφτεϊς παίρνεις δεματικό, με δάκρυα το γεμίζεις;

— Έχω άντρα στην ξενιτιά, δώδεκα χρόνους τώρα,
κι ακόμη δυο τον καρτερώ και τρεις τον παντεχαίνω.

.....
— Κόρη μ', εγώ είμαι ο άντρας σου, εγώ είμαι ο καλός σου.

— Ο άντρας μου ήταν νιούτσικος κι εσύ είσαι γεροντούλης.

— Με γέρασε η ξενιτιά, τα έρημα τα ξένα.

— Ξένε μ', αν είσαι ο άντρας μου, αν είσαι ο καλός μου,
δείξε σημάδια της αυλής και τότε να πιστέψω.

— Έχεις μηλιά στην πόρτα σου και κλήμα στην αυλή σου,
κάνει σταφύλι ραζακί και το κρασί μοσχάτο
κι όποιος το πιει δροσίζεται και πάλι αναζητά το.
Το πίνουν λεβεντόπαιδα και πάν' να πολεμήσουν,
το πίνει κι η φτωχολογιά και λησμονά τα χρέη.

— Αυτά είν' τα σημάδια της αυλής, τα ξέρει ο κόσμος όλος,
κάποιος τα είδε, γείτονας, έρθε και σου τα είπε,
ή και διαβάτης ήσουνε, τα είδες και μου τα λέγεις.
Πες μου σημάδια του σπιτιού και τότε να πιστέψω.

— Ανάμεσα στην κάμαρα χρυσό καντήλι ανάφτεις,
σου φέγγει όταν γδύνεσαι και πλέχεις τα μαλλιά σου
σου φέγγει τις καλές αυγές που τα καλά σου βάζεις.

— Κάποιος κακός μου γείτονας σ' τα είπε και τα ξέρεις,
πες μου σημάδια του κορμιού, σημάδια της αγάπης,
σημάδια που τα ξέρομε μονάχα εμείς οι δύο.

— Έχεις ελιά στα στήθη σου, ελιά στην αμασχάλη
και στο δεξί σου το βυζί μικρή δαγκαματίτσα,
κι ανάμεσα στα στήθη σου μικρό σημάδι μαύρο.

— Ξένε μ', εσύ 'σαι ο άντρας μου, εσύ 'σαι κι ο καλός μου.
Βόγεις, τρεχάτε όλες εδώ, αυτός είναι ο καλός μου.

Μια μάνα πολυδύστυχη και πολυπικραμένη,
 που γρήγορα εχήρεψε, έχασε τον καλόν της,
 μ' ένα μικρό την άφησε, μ' ένα μικρό στα χέρια,
 με φτώχεια το μεγάλωσε, με πόνους και με μόχθους.

Κι όπου κι αν επήγαινε γι' αυτό ελαχταρούσε.

Το μοναχό της θέριεψε κι η μάνα το χαιρόνταν,
 αλλά η φτώχεια η σκληρή το 'διώξε μακριά της,
 στην ξενιτιά την άσπλαχνη με τα πολλά φαρμάκια.

Πέρασαν χρόνια και καιροί που η μάνα καρτεράει
 και το παιδί δε φαίνεται στο σπίτι να γυρίσει.

Κλαίει η μαύρη μάνα του, κλαίει κι αναστενάζει,
 τα μάτια της επρήστηκαν, τα δάκρυα εστειρέψαν
 ρωτάει δεξιά, ρωτάει ζερβιά, ρωτάει τους διαβάτες:

—Μην είδατε το γιόκα μου τον πολυαγαπημένο,
 όπου εξενιτεύτηκε πολύ μακριά στα ξένα;

—Κι αν ίσως και τον είδαμε, μαύρη ορφανή μανούλα,
 πούθε να τον γνωρίσομε, για πες μας τα σημάδια.

—Ψηλό, λιγνό έχει κορμί, ίσιο σαν κυπαρίσσι,
 σαν δυο βουνά είν' οι πλάτες του, σαν κάστρο το κεφάλι,
 σαν νεραντζούλα φουντωτή φουντώνουν τα μαλλιά του.

—Εψές, προψές τον είδαμε στον άμμο, ξαπλωμένον,
 μαύρα πουλιά τον έτρωγαν και άγρια κοράκια.

«Φάτε πουλάκια, φάτε με, καμείτε και νισάφι
 κι αφήστε μου το μάτι μου και το δεξί μου χέρι,
 να γράψω της μανούλας μου, της μαύρης μου της μοίρας,
 που μοναχή την άφησα στο πατρικό μου σπίτι,
 που χρόνια τώρα καρτερεί το γυρισμό του γιου της,
 που κλαίει και οδύρεται για το μονάκριβό της,
 ενώ εγώ ο δύστυχος κι ο κακομοιριασμένος,
 που χρόνια ετριγύριζα στα έρημα τα ξένα
 και τώρα που θα γύριζα στο πατρικό μου σπίτι,
 κοντά εις τη μανούλα μου την πολυαγαπημένη,
 το καράβι μας πνίγηκε στις θάλασσας το κύμα
 κι η άσπλαχνη η θάλασσα, η πολυκυματούσα,
 με πήρε και με πέταξε σ' αυτό το ακρογιάλι».

ΔΕ ΜΕ ΒΑΡΟΥΝ ΤΑ ΞΕΝΑ

Μωρ' δε με βαρούν τα ξένα και τα μα-, τα μακρινά,
όσον με βαρούν της κόρης τα μηνύματα.
Βρε άντρα που 'σαι στα ξένα και στα μα-, στα μακρινά,
μωρ' για κίνα κι έλα τώρα, κι έλα γρήγορα.
Γιατ' εμένα οι δικοί μου με βαρέ-, βαρέθηκαν
και κινούν να με παντρέψουν και με προ-, με προξενούν
και πολύ μακριά με δίνουν μες στα Γιάννενα.
'Αντρα κοντό μου δίνουν είν' και ρά-, και ράθυμος.
Κάθε βράδυ με δέρνει για τα στρώ-, τα στρώματα
για τα παπλώ-, παπλώματα.
Κάθε πρωί με δέρνει για το χλιό, το χλιό νερό
και με στέλνει στο πηγάδι, στ' αγριοπήγαδο.
Χρυσή στάμνα μου δίνει κι άλυσο κοντό
και δε φτάνω να γεμίσω και μαραίνομαι.
Μωρ' εννιά οργιές μαλλιά 'χα, κόφτω τα μισά
κι έσμιξα την αλυσίδα κι έφτασα νερό.
Το πρωί το πάω σπίτι του περιδρομού
να του πλύνω τα ποδάρια τα στεγνάδια του,
λέμ' σ' έν' αργυρό λιγένι, που χαράμι να του γένει
και με το χρυσό το μπόκι, που του 'χε γένει ξίκι.

ΝΥΣΤΑΖΟΥΝ ΤΑ ΜΑΤΑΚΙΑ ΜΟΥ

Νυστάζουν τα ματάκια μου, νυστάζουν τα καημένα,
όπου κοιμούνται μοναχά και συντροφιά δεν έχουν.
Η συντροφιά μου πάει πολύ μακριά στα ξένα
κι έμεινα η μαύρη μοναχή, μονάχη μου στο σπίτι
και γράμματα δεν έλαβα απάνω απ' ένα χρόνο.
Σε μένα είναι άδικο, σε μένα είναι κρίμα.
Σου στέλλω χαιρετίσματα με το χελιδονάκι
που 'ναι το γλήγορο πουλί, που 'ναι το γληγορούτσικο.
Κυριέ μου, έλα γρήγορα, έλα στο πατρικό σου,
σε θέλει η αγάπη σου, σε θέλει η κυρά σου.
'Εχει καιρόν να κοιμηθεί, καιρόν να κλείσει μάτια,
για τον δικό σου τον καημό, για τα δικά σου νιάτα.

- Είδα ένα γίνορο αχαμνό και δέλοι για τ' εσένα.
—Για πες το, πες το Λένη μου, κι εγώ θα σ' το ξηγήσω
—Είδα τον μαύρο σου γυμνό, τη σέλα ραγισμένη,
το δόλιο το μαντίλι σου στη στράτα πεταμένο.
—Ο μαύρος μου είν' η ξενιτιά και το μαντίλι στράτα
κι η σέλα που ραίστηκε είν' ο ξεχωρισμός μας.
—Πού πας, πού πας ασίκη μου κι εμένα πού μ' αφήνεις;
—Σ' αφήνω εδώ στη μάνα μου, εδώ στην αδερφή μου
κι εδώ στην αζαδέρφη μου την αρραβωνιασμένη
κι εγώ πάω στην ξενιτιά με την καρδιά καμένη.
—Μαχαίρια είν' η μάνα σου, σπαθιά 'ναι η γι' αδερφή σου
κι όλα τα λιανομάχαιρα η πρώτη σου ζαδέρφη.
Να 'ρθω κι εγώ ασίκη μου σιμά στην αφεντιά σου.
—Λενίτσα εκεί που πάω εγώ κορίτσια δε διαβαίνουν,
κάλλιο να ιδώ το αίμα μου στη γη να κοκκινίσει
παρά να ιδώ τα μάτια σου άλλος να τα φιλήσει.

Η ανωτέρω είναι μια παραλλαγή που μοιάζει με το τέλος του τραγουδιού «Αλησμονώ και χαίρομαι» στη σελ. 128.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

Τώρα που πήρ' η άνοιξη, πήρε το καλοκαίρι,
τώρα φουντώνουν τα κλαριά και κλειούν τα μονοπάτια,
τώρα κι ο ξένος βούλεται να πά' στα πατρικά του.
Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλιγώνει,
βάνει τα πέταλα χρυσά και τα καρφιά 'σημένια,
και τα καλιγοσφύρια του κι αυτά μαλαματένια.
Και η καλή του το ' 'φεγγε με δυο κέρια στα χέρια.
—'Ωρα καλή σου, αφέντη μου, και μένα πού μ' αφήνεις;
Εκεί που πας αφέντη μου, να 'ρθω κι εγώ κοντά σου,
να μαγειρεύω να δειπνάς, να στρώνω να πλαγιάζεις.
—Εκεί που πάνω, κόρη μου, κορίτσια δεν περνούνε,
πάνουν αμπλιάτικα παιδιά κι έρχονται γερασμένα,
κι αλησμονούν τα γτόπια τους, ξεχνούν τα πατρικά τους.

Ακολουθεί το τραγούδι της πονεμένης μάνας:

Σ' αφήνω γεια, μανούλα μου, σ' αφήνω γεια πατέρα
και σας αδέρφια μου γλυκά κι αγαπητά ξαδέρφια,
θα φύγω θα ξενιτευτώ, θα πάω μακριά στα ξένα,
θα φύγω αύριο και θα 'ρθώ και μην πολυλυπάστε.
Μανούλα μου πονετική, μη βαρυαναστενάζεις,
'πό τα ξένα χρήματα συχνά θέ' να σου στέλνω
με τη δροσιά της άνοιξης, την πάχνη του χειμώνα,
και με τ' αστέρια του ουρανού και τ' αργυρό φεγγάρι.
'Θαλα σου στέλνω μάλαμα, 'θαλα σου στέλνω ασήμι
και την αγάπη την πολλήν οπώχω στην καρδιά μου.
—Σύρε παιδί μου στο καλό κι όλ' οι άγιοι μαζί σου
και της μανούλας η ευχή να 'ναι για φυλακτό σου,
να μη σε πιάνει βάσκαμα, να μη σε πιάνει αρρώστια,

μη σε πλανέψει η ξενιτιά και μας αλησμονήσεις.

—Κάλλιο, μανούλα μου γλυκιά, να μου σβηστούν τα μάτια παρά στην έρμη ξενιτιά να σας αλησμονήσω.

Κατόπιν, ο ταξιδιώτης που καθόταν στο τραπέζι του αποχωρισμού σηκωνόταν και φιλούσε με τη σειρά το χέρι των γεροντοτέρων, ζητώντας την ευχή τους και πάλι καθόταν στο τραπέζι, όπου μετά το δείπνο όλοι μαζί τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

Βουλιούμαι μια, βουλιούμαι δυο, βουλιούμαι τρεις και πέντε,
βουλιούμαι να ξενιτευτώ, στα ξένα να πηγαίνω,
κι όσα βουνά θέ' να διαβώ, όλα τα παραγγέλνω:

—Βουνά μου μη χιονίσετε, κάμποι μην παχιστείτε,
όσο να πάω και να 'ρθώ και πίσω να γυρίσω.

Παρακαλάω το Θεό, Χριστό και Παναγία,
να είμαι γερός και τυχερός, να 'ρθω καζαντισμένος,
να βρω καλά το σπίτι μου και όλους του δικούς μου.

Να φέρω γρόσια και φλωριά κι ασήμι και λογάρι
και μούλα χρυσοκάπουλη και χρυσοστολισμένη.

Να 'χει τα πέταλα χρυσά και τα καρφιά ασημένια.

Φάτε και πιέτε με χαρά και μην πικροχολάτε,
η Παναγία κι ο Χριστός θα μας καλανταμώσουν.

—Βαριά κοιμάσαι αγάπη μου, βαριά είσαι κι υπνωμένη.

—Βαριά κοιμάμαι άντρα μου σαν να 'μουν πεθαμένη.

Να μη 'χα πέσει όταν έπεσα στην αγκαλιά σου μέσα,
γιατί είσαι όνειρο κακό, που για κακό μάς θέλει.

—Είδα τον μαύρο μου γυμνό, τη σέλα τσακισμένη,
το δαμάσκι μου το σπαθί στο δρόμο πεταμένο
και τ' άσπρο το μαντίλι σου στη μέση λερωμένο.

—Αλήθεια είν' αγάπη μου, κακό είν' το όνειρό σου.

Ο μαύρος είν' η ξενιτιά κι η σέλα είν' ο δρόμος
και το μαντίλι το λερό τα δάκρυα που θα χύσεις.

—Αυτού που πας αστέρι μου, πάρε κι εμέ μαζί σου,
να μαγειρεύω να δειπνάς, να στρώνω να κοιμάσαι.

—Αυτού που πά' αγάπη μου, γυναίκες δεν περνάνε,
δε μαγειρεύουν, δε δειπνούν, δε στρώνουν, δεν κοιμούνται.

Τραγούδι επιστροφής από την ξενιτιά:

Τούτα τα σπίτια τα ψηλά, τα μαρμαροχτισμένα,
πο' 'χουν τους αφεντάδες τους πολύ μακριά στα ξένα.
Να πάν' καλά, να 'ρθούν καλά, να 'ρθούν καζαντισμένοι,
να φέρουν άλογο καλό και σέλα ασημένια,
και τα καλιγοσφύρια του να είν' μαλαματένια,
χίλια ν' αξίζει τ' άλογο, κι η σέλα τρεις χιλιάδες
και τα καλιγοσφύρια του αμέτρητες χιλιάδες.

Μια άλλη παραλλαγή του τραγουδιού της τρυγόνας:

Αυτού ψηλά που περπατείς, τρυγόνα, τρυγόνα,
και χαμηλολογιάζεις, τρυγόνα μου γραμμένη,
μην είδες την αγάπη μου, τον αγαπητικό μου;
Τίνος ματάκια τον τηράν' και τα δικά μου κλαίγε,
τίνος χεράκια τον κερνούν και τα δικά μου τρέμουν,
τίνος χειλάκια τον φιλούν και τα δικά μου σκιάζουν.

Κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας πολλοί Ηπειρώτες ξενιτεύονταν
και στη Βλαχία, όπως αναφέρει και το παρακάτω τραγούδι:

Με γέρασε η ξενιτιά, τρυγόνα, τρυγόνα,
με γέρασαν τα ξένα, τρυγόνα νιογραμμένη.
Σαράντα χρόνια πέταγα Γιάσι και Μπουκουρέστι,
ξένος εδώ, ξένος εκεί, κι όπου κι αν πάω ξένος,
και στα σαράντα τέσσερα κατέβηκα στην Πόλη.
Βρίσκω την Πόλη άρρωστη, βαριά πανουκλωμένη.
Μά τι 'δαν τα ματάκια μου, τους ξένους πώς τους θάφτουν,
τους ξένους πώς τους θάφτουνε, τους ξένους πώς τους πάνε
δίχως λιβάνι και κερί, δίχως παπά και ψάλτη.
Με πήρε το παράπονο, γύρισα στην πατρίδα
και γύρισα στο σπίτι μου και στα γεννητικά μου.
Δε βρίσκω τον πατέρα μου, τη δόλια μου τη μάνα:
που μ' έλουζε και μ' άλλαζε πέντε βολές το μήνα:
φωνάζω μια, φωνάζω δυο, καμιά δεν 'πολογιέται,
δε βρίσκω τους γειτόνους μου και τις γειτονοπούλες,
οπού 'παιζα τες Κυριακές και χόρευα το Πάσχα.
Δε βρίσκω μοσχοστάφυλο, κρασάκι σαν το γαίμα.
Ανάθεμά σε ξενιτιά κι ανάθεμα τα ξένα.
Που ξεγελούν τα μάτια μου και κάθονται στα ξένα,
αλησμονούν τη μάνα τους, αδέρφια και ξαδέρφια.

Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο,
η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ έχω τον καημό σου.
Τι να σου στείλω ξένη μου, τι να σου προβοδίσω;
Σου στέλλω μήλο, σέπεται, κυδώνι, μαραγκιάζει,
σου στέλλω μοσχοστάφυλο, στο δρόμο ξεσπυριάζει.
Αν στείλω και το δάκρυ μου σ' ένα φτενό μαντίλι,
το δάκρυ μου είναι βαφερό και βάφει το μαντίλι.
Πέντε ποτάμια το 'πλεναν και βάψαν και τα πέντε.
Απέρασεν ο κिरαντζής κι έβαψε τ' άλογό του.
Απέρασε κι ένα πουλί κι εβάψαν τα φτερά του.
Μια προβατίνα πέρασε κι έβαψε το μαλλί της.
Επάησε κόρη να λουστεί κι εβάψαν τα μαλλιά της.
Πάησε πουλί να πει νερό και βράχνιασ' η λαλιά του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σε παρακαλώ βοριά μου τράβα χαμηλά
να σκορπίσεις την αντάρα και την κατεχνιά
να διαβούνε τα καράβια τα ζαγοριανά.
'Όλα τα καράβια ήρθαν, ήρθαν κι άραξαν,
τ' αδερφού μου το καράβι για δεν έρχεται,
του καλού μου το καράβι για δε φαίνεται.
Για το, για το που διαβαίνει, για το που 'ρχεται
μες στ' ασήμι είναι ντυμένο και στο μάλαμα
άιντε και στο μαργαριτάρι.

Μην τον είδατε
τον Κίτσιο το λεβέντη το γραμματικό
σ' ενός βλάχου τη στάνη πο' 'τρωγε έπινε
μωρ' κριάρια σουφλισμένα και γλυκό κρασί.

Μια άλλη παραλλαγή του τραγουδιού:

Σε παρακαλώ βοριά μου τράβα χαμηλά
να σκορπίσεις την αντάρα και την καταχνιά
να φανούνε τα καράβια τα ζαγοριανά.
—Να τα, να τα τα καημένα, να τα κι έρχονται
φορτωμένα στο ασήμι και στο μάλαμα
μωρ' και στο μαργαριτάρι, μην τον είδατε
μωρ' τον Νικολή, Τζιαβόρα, ψες τον είδαμε
μωρ' σ' ενός βλάχου τη στάνη π' έτρωγε κι έπινε
μωρ' κι εγλυκοτραγουδούσε με τους φίλους του
κι αποχαιρετούσε τους κουμπάρους του.
Μωρ' και μια βλάχα τού λέει δεν παντρεύεσαι
και γυναίκα βλάχα πάρε, βλάχα σαν κι εμέ
μωρ' και σαν την αδερφή μου δεν είναι καμιά.
Μωρ' γυναίκα σαν κι εσένα δεν παντρεύομαι
μωρ' και σαν την αδερφή σου δεν μπερδεύομαι.

Όλα τα δέντρα της αυγής
δροσιά 'ναι γιομισμένα
και μένα τα ματάκια μου
δάκρυα 'ναι γιομισμένα.

Η ξενιτιά η άπονη
μου πήρε τον καλόν μου
μου πήρε την ελπίδα μου
τον άντρα τον δικό μου.

Δώδεκα χρόνια κάνει
μέσα στη Φραγκιά
κι ούτε γράμμα στέλλει
κι ούτε αντιλαλιά.

Μέσα στα δεκατρία
μου στέλλ' ένα μαντίλι
μ' εκατό φλουριά
στην άκρη στο μαντίλι
γράφει μια γραφή:

«Θέλεις κόρη παντρέψου
Θέλεις καλογριά
Θέλεις τα μαύρα βάλε
και καρτέρε με.

Εδώ στα ξένα που 'μαι
και στα μακρινά
γελάστηκα ο καημένος
και πιάστηκ' από μια».

Μωρ' ο ξενίτης κι οπραματευτής
π' έρχεται απ' τα ξένα,
μωρ' εμένα τα καημένα,
άι μαλλιά χρυσά πλεγμένα.
Φέρνει μουλάρια σαν πουλιά
και μούλες σαν αηδόνια,
μωρ' εμένα τα καημένα,
άι μαλλιά χρυσά πλεγμένα.
Φέρνει και μια χρυσόμουλα
κι αϊτός του καβαλάρη,
μωρ' εμένα τα καημένα,
άι μαλλιά χρυσά πλεγμένα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΑΥΡΑ ΜΟΥ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Ω μαύρα μου χελιδόνια, χελιδόνια από την Αραπιά.
Κι άσπρα μου περιστέρια, περιστέρια από τη Μοσχοβιά
Ω αυτού ψηλά που πάτε, για πού πάτε, για χαμηλώστε
Ω να φτάσω τις φτερούγες, τις φτερούγες, να πάρω ένα φτερό.
Ω να γράψω ένα γράμμα ένα γράμμα και μια φιλή γραφή
Ω να γράψω της καλής μου, της καλής μου να μη με καρτερεί.

Μια άλλη παραλλαγή είναι:

Μαύρα μου χελιδόνια
από τη Λιβαδιά,
κι άσπρα μου περιστέρια
από τη Λιβαδιά,
αυτού ψηλά που πάτε,
για χαμηλώστε,
να κόψω μια φτερούγα,
να πάρω ένα φτερό,
να γράψω ένα γράμμα
και μια πικρή γραφή,
να στείλω της μανούλας
να μη με καρτερεί.

ΑΝΤΡΑΣ ΜΟΥ ΠΑΕΙ ΣΤΑ ΞΕΝΑ

‘Αντρας μου πάει στα ξένα, κι αλησμόνησε κι εμένα
μ’ άφησε κοπέλα νια, θα ’ρθει να με βρει γριά.
Μ’ έστειλε κι ένα φουστάνι, με ξεγέλασε τη μαύρη.
Θα ’ρθει δε θα με γνωρίσει, αστραπή να τον χτυπήσει
τι τον θέλω κι όταν θα ’ρθει, γέροντα και κοκαλιάρη.

Ο ΓΕΡΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ

Βρε μας εγύρισε ο γιος
που δεν ερχόντανε πιο νιος
μόν' ήρθε με ψαρά μαλλιά
γυρεύει και γυναίκα νια.

Βάζει μπούντρα και κολόνια
μα δεν κρύβονται τα χρόνια
μπογιατίζει το μουστάκι
κάνει το παλικαράκι.

Ο,τι θέλετε να πείτε
τίποτα δε θα μου βρείτε
'μένα το πουγκί μου κάνει
για σαράντα Αμερικάνοι.

Κι αν θα πας στο παστυθάρι
κάποιος άλλος θα την πάρει
κάποιος άλλος θα την πάρει
γέρος εξηνταπεντάρης.

Με δολάρια και λίρες
τη μικρούλα μας την πήρε
βράσε τα δολάρια σου
για να βάψεις τα μαλλιά σου.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Αμερική, Αμερική
ωχ με τα δολαριά σου
μας πήρες τους λεβέντες μας (παιδάκια μας)
χρόνια πολλά κοντά σου.

Μου είπες πως θα πήγαινες
μόνο για δυο χρονάκια
περάσανε χρόνια πολλά
κι ασπρίσαν τα μαλλάκια.

ΜΗ ΜΕ ΣΤΕΛΝΕΙΣ ΜΑΝΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Μη με στέλνεις μάνα στην Αμερική (δισ)
γιατί θα μετανιώσεις, θ' απομείνω εκεί

αμάν αμάν

Δολάρια δε θέλω, πώς να σου το πω (δισ)
Κάλια ψωμί κρεμμύδι κι αυτόνε π' αγαπώ

αμάν αμάν

Αγαπώ μανούλα κάποιον στο χωριό (δισ)
όμορφο λεβέντη και μοναχογιό

αμάν αμάν

Μ' έχει φιλημένη μες στη ρεματιά (δισ)
και αγκαλιασμένη κάτω απ' τη μυρτιά

αμάν αμάν

Σαν αρνί με πάνε να με σφάζουνε (δισ)
μα και απ' τον καημό μου θα με κλάψουνε

αμάν αμάν

Αμερική Αμερική
κακούργα και ρημαδιακή
μας επήρες τα παιδιά μας
και αδειάσαν τα χωριά μας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βουλιούμαι μια, βουλιούμαι δυο
 βουλιούμαι να ξενιτευτώ
 στην Αμερική να πάνω
 γρόσια και φλωριά να κάμω.
 Σ' ένα βαποράκι μπήκα
 στη Μαδαγασκάρη βγήκα.
 Παίρνω να γράψω γράμματα
 μα της μανούλας μου τα κλάματα,
 στη μάνα μου τα συστήζω
 κι ο πατέρας τα διαβάζει
 ο πατέρας τα διαβάζει
 κι η μάνα μου αναστενάζει.
 Αμερική, Αμερική
 μαγκούφα και ρημαδιακή
 με τις πολλές τις λίρες
 άφησες γυναίκες χήρες.
 Μας επήρες τα παιδιά
 και ρημάξαν τα χωριά.
 Μας επήρες τους λεβέντες
 και δουλεύουν στους αφέντες.

Μια άλλη παραλλαγή είναι:

Βουλιούμαι μια, βουλιούμαι δυο,
 βουλιούμαι τρεις και πέντε,
 βουλιούμαι να ξενιτευτώ,
 στα ξένα να πηγαίνω.
 Όσα βουνά και να διαβώ,
 όλα τα παραγγέλλω:
 —Βουνά να μη χιονίσετε,
 κάμποι μην παχνιστείτε,
 όσο να πάω κι όσο να 'ρθώ
 και πίσω να γυρίσω.

Ανάθεμά σε, Αμερική
με τα πολλά παπύρια.
Μαζεύεις όλον τον ντουινιά
κι όλα τα παλικάρια.
'Όλο παιδιά ανύπαντρα
και πίσω δε γυρίζουν.
Κλαίνε μανάδες για παιδιά,
γυναίκες για τους άντρες,
κλαίνε κορίτσια ανύπαντρα,
κλαίνε τη λεβεντιά τους.
Να χάνονταν ο ωκεανός
να βούλιαζαν οι πόστες,
να μην ερχότανε κανείς
αυτού στα χώματά σου.

Μια άλλη παραλλαγή:

Ανάθεμά σε, Αμερική,
εσύ και το καλό σου.
Μου σκλάβωσες τον άντρα μου,
με πήρες στο λαιμό σου.
Με τις κίτερες τις λίρες,
άφησες γυναίκες χήρες.
Με τα πράσινα δολάρια,
σκλάβωσες τα παλικάρια.
Ανάθεμά σε, Αμερική,
μαγκούφα και ρημαδιακή,
μας επήρες τα παιδιά μας
και ρημάξαν τα χωριά μας,
μας επήρες τους λεβέντες
να δουλεύουν στους αφέντες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Η θρησκευτική ζωή με τις κοινωνικές της διαστάσεις (γιορτές, πανηγύρια, τελετουργικά έθιμα) είχε τα δικά της χαρακτηριστικά.

Τραγούδια για αγίους, όπως για τον αϊ-Γιώργη, για την Παναγιά και τις μεγάλες γιορτές της χριστιανοσύνης απαντούν σ' όλη την Ελλάδα.

Ειδική θέση έχουν εδώ τα κάλαντα. Και επειδή από τη βροχή εξαρτιόταν η παραγωγή, πολλές φορές έχουμε τραγούδια-παράκλησεις στο Θεό για βροχή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σήμερα είν' τα Φώτα
καρκαλιέται η κότα
'πό 'ξω απ' την πόρτα
της σφίγγω ένα λιθάρι
την παίρνει στο ποδάρι
ο μπο μπο το πόδι μου
και το παραπόδι μου.
Φέρτε μου τη σέλα
να καβαλικέψω.
Να πάω στη Δερόπολη
να φωνάξω τρεμετζή
τρεμεντζή καλόγερε
και μπρεγκατσοκέφαλε
τα παιδιά που έκανες
έσκασαν και πέθαναν
και πού να τα θάψομε
στης Κατέρως τον οντά.
Η Κατέρω δεν είν' εκεί
πάει στην πόλη για βρακί.
Πήρα το κλειδί κι ανοίγω
βρίσκω λύκο που χορεύει
αλεπού που τσιγκανεύει.
Τσίγκι, τσίγκι τ' άργανο
κι ο Κατής στα Γιάννενα
πέντε ψάρια τα 'πιασα
τα 'πιασα τ' αλάτισα
στην πιατέλα τα 'βαλα
τσιτ απ' εδώ, τσιτ απ' εκεί
μου 'φαγαν και το τσουρέκι.
Τι να βάλω εγώ του φίλου
τα σκατά του γερο-σκύλου.

Σήμερα είν' τα Φώτα κι ο Φώτος μας
τρεις χαρές μεγάλες του Κύριου
περπατά η κυρά μας η Παναγιά
με τα θυμιατούργια στα δάχτυλα
αφέντη άγιο Γιάννη παρακαλεί
δίνεις και βαπτίζεις και προσκυνάς
να 'γιαστούν οι βρύσες και τα νερά
να 'γιαστεί κι αφέντης με την κυρά.

ΤΑ ΒΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ¹

Φευγάστε φίδια
φευγάστε γκοστηρίτσες
ήρθαν τα Βαγγελισμού
να σας κόψουν τα κεφάλια
να τα ρίξουν στα ποτάμια
να τα φάν' οι καλογέροι
για χειμών' και καλοκαίρι.

Τα παιδιά όταν τραγουδούσανε όλα τα κάλαντα, σ' όποιον τους έδινε
καλά δώρα τού τραγουδούσαν κι αυτό το κομμάτι:

Τούτα τα σπίτια τα ψηλά
πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.

Ενώ στα σπίτια που δεν τους δίναν καλά δώρα ή χρήματα, τους λέγαν
το παρακάτω κομμάτι:

'Όποιος έχει και δε δίνει
κούκου γκιώνης ν' απομείνει.

¹ Το τραγούδι αυτό είναι αλληγορικό-συμβολικό και τραγουδιόταν απ' τα παιδιά συνο-
δευόμενο από κουδούνια στις 25 Μαρτίου, την ημέρα της επετείου της Εθνεγερσίας. Τα
φίδια κι οι γκοστηρίτσες συμβολίζουν τους Τούρκους.

Καλημέρα σας, καλό πουρνό σας,
καλώς σας βρήκανε στ' αρχοντικό σας
αν ορίσετε να σας το πούμε
για το Λάζαρο που τραγουδούμε (προσκυνούμε).
Έρθε ο Λάζαρος, ήρθαν τα βάγια
ήρθε ο Χριστός 'πό Βηθανία
και κει έκλαιγε Μάρθα και Μαρία.
—Μάρθα πού είν ο Λάζαρος ο αδερφός σας
κι ο φίλος μας ο ιδικός μας;

Πες μας Λάζαρε
τι είδες στον 'Αδη
στο ολέθριο και στο σκοτάδι
—Είδα φόβους, είδα τρόμους
είδα βάσανα και πόνους
της καρδιάς μου των χειλέων
και μη με ρωτάτε πλέον.

Εδώ 'χουν μοναχό υιό
τον (τάδε) κανακάρη.
Τον λούζουν, τον χτενίζουνε
στο δάσκαλο τον στέλνουν
κι ο δάσκαλος τον έκρουε
με δυο κλωνιά του μόσχου.

Μια άλλη παραλλαγή του «Λαζάρου»:

Καλήν ημέρα σας, καλό πρωί σας,
καλώς σας βρήκαμε στ' αρχοντικό σας
ίνα ορίσετε να σας ειπούμε
διά τον Λάζαρο που περπατούμε.
Έρθεν ο Λάζαρος, ήρθαν τα βάγια
ήρθε κι ο Ιησούς Χριστός
από τη Βηθανία.
Μάρθα Μαρία έκλαιγε
και ο Χριστός της λέγει:
—Μάρθα πού είν ο Λάζαρος, ο αδερφός μας

κι ο φίλος μας ο ιδιός μας;
Εδώ 'χουν το καλό παιδί
τον (τάδε) κανακάρη.
Τον λούζουν τον χτενίζουνε
και στο σχολειό τον στέλνουν
κι ο δάσκαλος τον καρτερεί
με δυο κλωνιά του μόσχου.
Πού κοσκινίζουν το φλουρί
και πέφτει το λαγάρι
και τ' αποκοσκινίσματα
τα δένουν στο μαντίλι.
Και το μαντίλι στο σπαθί
και το σπαθί στη ζώση
κι η ζώση επάνω στ' άλογο
και τ' άλογο στους κάμπους.
Διψούν οι κάμποι για νερό
και τα βουνά για χιόνια.
Διψάει και τ' αγριομέλισσο
για ήμερο λουλούδι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βάγια Βάγια των Βαγιών τρώνε ψάρια και κολιό
και την άλλη Κυριακή τρώνε κόκκινο αυγό.

ΑΙ·ΒΑΣΙΛΗΣ

Αγιο-Βασίλης έρχεται (δισ)
Από, από την Καισαρεία
στης αρχόντισσας κυρία
Βαστάει εικόνα και χαρτί
χαρτί, χαρτί και καλαμάρι
δες κι εμέ, δες κι εμέ το παλικάρι.
Το καλαμάρι έγγραφε (δισ)
και το χαρτί, και το χαρτί ομίλει.
Βασίλη πούθεν έρχεσαι (δισ)
και πού, και πούθε κατεβαίνεις.
Από τη μάνα μ' έρχομαι (δισ)
και στο σχολειό πηγαίνω.
Κάτσε να φας, κάτσε να πιεις (δισ)
κάτσε, κάτσε να τραγουδήσεις.
Και στο ραβδί ακούμπησε (δισ)
να πει, να πει την αλφαβήτα.
Και το ραβδί ήταν χλωρό
και βλα-, και βλάστησε κλωνάρια.
Και πάνω στα κλωνάρια του (δισ)
περδί-, περδικες ελαλούσαν
δεν ήταν μόνο πέρδικες (δισ)
ήταν, ήταν και περιστέρια.

Του χρόνου πάλι να 'ρθουμε
μ' υγεία να σας βρούμε
στα σπίτια σας χαρούμενοι
κι όλοι να τραγουδούμε.

Στα σπίτια που είχαν ανθρώπους στην ξενιτιά, μετά από τα κάλαντα λέγονταν και οι παρακάτω στίχοι:

Τούτα τα σπίτια τα ψηλά
τα μαρμαροχτισμένα
πο' 'χουν τους αφεντάδες τους
πολύ μακριά στα ξένα.
Να πάν' καλά, να 'ρθούν καλά,
να 'ρθούν καζαντισμένοι
να φέρουν κι ένα άλογο
με σέλα ασημένια.

ΣΗΜΕΡΑ ΗΜΕΡΑ ΠΑΣΧΑΛΙΑ

Σήμερα ημέρα Πασχαλιά, λαμπάδα — λαμπάδα.
Σήμερα άσπρη μέρα, λαμπάδα μου γραμμένη,
που αναστήθηκε ο Χριστός λαμπάδα — λαμπάδα
ο γιος της Παναγίας, λαμπάδα μου γραμμένη
όπου τον είχαν κερφωτό, λαμπάδα — λαμπάδα
οι άνομοι Εβραίοι, λαμπάδα μου γραμμένη
οι άνομοι και τα σκυλιά, λαμπάδα — λαμπάδα
σκυλιά οι Φαρισαίοι, λαμπάδα μου γραμμένη.
Τον γύφτογε εδιάταξαν, λαμπάδα — λαμπάδα
τρία καρφιά να φτιάξει, λαμπάδα μου γραμμένη.
Κι ο γύφτος ο παλιόγυφτος, λαμπάδα — λαμπάδα,
αντί για τρία, πέντε, λαμπάδα μου γραμμένη.
Τα δυο βάζει στα χέρια του, λαμπάδα — λαμπάδα
τα δυο στα δυο του πόδια, λαμπάδα μου γραμμένη
το πέμπτο το φαρμακερό, λαμπάδα — λαμπάδα
το βάζει στην καρδιά του, λαμπάδα μου γραμμένη.

Σαράντα δυο κλεφτόπουλα
τη Λάμπρω, βρε τη Λάμπρω κυνηγάνε
κι η Λάμπρω 'πό, αγιέ μου Γιώργη,
κι η Λάμπρω 'πό το φόβο της.
Κι η Λάμπρω 'πό το φόβο της
στον άγιο, βρε στον άγιο Γιώργη πάει.
'Αγιε μου Γιώργη, λαμπρέ μου,
άγιε μου Γιώργη, γλίτωμε
άγιε μου Γιώργη, γλίτωμε
απ' των, μωρέ απ' των Τουρκών τα χέρια.
Να σε χορτά-, αγιέ μου Γιώργη
να σε χορτάσω με κερί
να σε χορτάσω με κερί
κι αμέτρητο, βρε κι αμέτρητο λιβάνι!

ΝΕΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΧΕΤΑΙ

Νέος χρόνος έρχεται παιδιά (ή: Αϊ-Βασίλης έρχεται παιδιά)
δώρα θα μοιράσει χαρωπά
έλα, ω καλή Πρωτοχρονιά.

Καλή χρονιά, καλή χρονιά
χαρούμενη χρυσή Πρωτοχρονιά.

Νέε χρόνε δώσε τώρα
λίγα δώρα στα παιδιά
κοίτα πως σε περιμένουν
όλα, όλα με χαρά.

Καλή χρονιά, καλή χρονιά
χαρούμενη χρυσή Πρωτοχρονιά.

¹ Ιστορικό-κλέφτικο τραγούδι με έντονο θρησκευτικό περιεχόμενο. Επίκληση βοήθειας από το στρατηλάτη άγιο

Το καλοκαίρι συνήθως έκανε μεγάλη ξηρασία στα μέρη της Δρόπολης και του Βούρκου. Τα παιδιά των χωριών τύλιγαν τον μεγαλύτερο με διάφορα λουλούδια και κλαδιά και τον μαύριζαν στο πρόσωπο (στο μέτωπο και στο λαιμό) και στα χέρια με σπόρους βουζιάς και τον λέγανε «Περπερούνα» ή «Τουρτουλίδα». Τον φέρναν γύρω στους μαχαλάδες των χωριών τραγουδώντας το τραγούδι:

Βρέξε βρέξε περπερούνα
τ' ανηφόρου κατηφόρου.
Για να γένουνε τα στάργια,
όλο στάργια και κριθάργια,
και κεχρί και καλαμπόκι.
Τουρτουλίδα περπατεί
το Θεό παρακαλεί,
για να βρέξει μια βροχή,
μια βροχή σιγαλινή,
στα στάργια στα κριθάργια
και στα πράσινα λιβάδια.

Επίσης και όλοι οι χωριανοί κάνανε «παρακλήσεις» για να βρέξει. Το έθιμο αυτό παρουσιάζει καταπληκτική ομοιότητα με ανάλογα έθιμα των αρχαίων. Μερικοί μάλιστα το συνδέουν με τα Ελευσίνια Μυστήρια και άλλοι με τις Περφερίες, τις πομπές που στέλλονταν στη Δήλο.

Τουρτουλίδα περπατεί
το Θεό παρακαλεί
για να βρέξει μια βροχή
μια βροχή στα στάρια
και μια στα καλαμπόκια.

Να γεμίσουνε τ' αμπάρια
όλο στάρια και κριθάρια
Στάλα στάλα το νερό
και το γέννημα σωρό
άνεμος του ανηφόρου
και βροχή του κατηφόρου.

Μια άλλη παραλλαγή στην παράκληση που γινόταν για βροχή:¹

Βρε Κυρά και Παναγιά
και προφήτη αϊ-Λια,
παρακάλα το Θεό
τον αφέντη το Χριστό
να μας ρίξει μια βροχή,
μια βροχή καλή καλή
στα στάρια στα κριθάρια
στου Θεού τα καλαμπόκια
βάλεις βάλεις το νερό
και το γέννημα σωρό
για να σκάσει ο μυλωνάς
που το δίνει ακριβό
πέντε φράγκα την οκά.

ΤΑ ΚΟΛΙΑΝΤΑ

—Δώσ' μου ένα κόλιαντο
μωρή μπαμποτσιλιάρα.

—Πότ' ήρθες και δε σου 'δωσα
μωρέ στυλιαροπούτση!

¹ Στο χωριό Πολύτσανη, περιοχή Πωγωνίου, νομού Αργυροκάστρου, το τραγούδι αυτό τραγουδιόταν ανήμερα στη γιορτή του αϊ-Λια, μετά το τέλος της λειτουργίας.

Οι μικροί με την εικόνα του αϊ-Λια στα χέρια και μ' ένα μπρεγκιάτσι νερό γεμάτο, γύριζαν όλα τα σπίτια του χωριού, ενώ οι νοικοκυραίοι των σπιτιών τούς έριχναν νομίσματα μέσα σ' αυτό το δοχείο.

ΚΟΛΙΑΝΤΑ

Κόλιαντα μίλιαντα
δυο χιλιάδες πρόβατα
και τρεις χιλιάδες γίδια
.....

Όταν τα μικρά αλλάζανε τα δόντια, ρίχναν το παλιό το δόντι απάνω στις πλάκες της στέγης και λέγανε τα παρακάτω λόγια:

Ρούμπου ρούμπου κόκαλο
και δώσ' μου σιδερένιο.

Όταν οι μικροί έχαναν κανένα πράγμα, π.χ. το μαντίλι, λέγανε τα παρακάτω λόγια:

Σιόρη, Σιόρη διάτανα
βρες μου ένα μαντίλι.

ΣΤΗΝ ΤΑΒΛΑ ΠΟΥ ΚΑΘΟΜΑΣΤΕ

Στην τάβλα που καθόμαστε
σε τούτο το τραπέζι
τον άγγελο φιλεύουμε
και το Χριστό βλογάμε
και την κυρά την Παναγιά
τους δώδεκα Αποστόλους.

Κέρνα παπαδιά, κέρνα παπαδιά
κέρνα παπαδιά, ασίκικα παιδιά.

Κόλιαντα, μίλιαντα
δυο χιλιάδες πρόβατα
και τρεις χιλιάδες γίδια,
να βόσκουν τα κατσίκια
στον Λάζαρου το λόγγο,
στο μέγα το χωράφι.
Όντας βρέχει, βρέχομαι
κι όντας χιόνι ρίχνει
κόλιαντα γυρεύουμε.
Αν μας δώκουν παίρνουμε
δε μας δίνουν φεύγουμε
με μια κολιαντρίνα
του (τάδε ή της τάδε) προβατίνα.

Ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες, στο τραγούδι αυτό προστίθεται και το τετράστιχο:

Ήλιος και βροχή
του Θεού η ευχή
Ήλιος και αντάρα
του Θεού η κατάρρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κάλαντα από το χωριό Καλογοραντζή.

Καλημέρα σας καλό πουρνό σας
καλώς σας βρήκαμε στ' αρχοντικό σας
αν ορίσετε να σας τα πούμε
για το Λάζαρο που τραγουδούμε.
Έρθε ο Λάζαρος, ήρθαν τα Βάγια
ήρθε ο Χριστός από τη Βηθανία
και κει έκλαιγε Μάρθα και Μαρία
—Μάρθα πού 'ναι ο Λάζαρος ο αδερφός μας
κι ο φίλος μας ο ιδικός μας;
Είναι αφέντη μας απεθαμένος,
εις τον τάφο του βαθιά χωμένος.
—Ας υπάγομεν να τον ιδούμεν
και στον τάφο του να λυπηθούμε.
Τότες έτρεξαν μικροί μεγάλοι
όλοι οι Έλληνες, όλοι οι Εβραίοι
τον εφώναξαν Λάζαρε, Λάζαρε
Λάζαρε, για έβγα έξω
να σ' ιδώ να σε γνωρίσω
κι απ' τους νεκρούς να σ' αναστήσω.
—Πες μας Λάζαρε τι είδες
στον Άδη τον ολέθριο και στο σκοτάδι;
Είδα φάρους, είδα τρόμους
είδα βάσανα και πόνους.
Δώστε μου λίγο νεράκι
να ξεπλύνω το φαρμάκι
της καρδιάς μου (αχ) το δέος
και μη με ρωτάτε πλέον.

Και ακολουθούν τα παινέματα:

Εδώ 'χουν μοναχό γιο
τον (τάδε) τον κανακάρη.
Τον λούζουν, τον χτενίζουνε
στο δάσκαλο τον στέλνουν
κι ο δάσκαλος τον έκρουε
με δυο κλωνιά του μόσχου.

ΛΥΡΙΚΑ — ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Το κεφάλαιο των τραγουδιών της αγάπης είναι το μεγαλύτερο στον κορμό της εθνικής δημοτικής ποίησης. Ο έρωτας και η αγάπη μαζί με το θάνατο είναι τα σημεία αναφοράς της προσωπικής και συλλογικής ζωής. Η ομορφιά της ζωής και οι αρετές της καλής γυναίκας και του ωραίου άντρα είναι τα θέματα των τραγουδιών, ενώ τα βάσανα της αγάπης τραγουδιούνται ιδιαίτερα. Πολλά από τα τραγούδια που περιελήφθησαν εδώ αναφέρονται στην ποιμενική ζωή, τις όμορφες βλαχοπούλες και τις χάρες της άνοιξης. Άλλα είναι περιπαιχτικά και πολλά από αυτά τραγουδιούνται τις Αποκριές.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τ' έχει το χειλάκι σου
Χαίδω και σε πονεί
μήνα αρρώστησες
μήνα θερμάθηκες
Κι ούτε άγουρο φίλημα
Χαίδω εδέχτηκες.

Έπεσε ένας κλώνος
από τη μηλιά
Και σε χτύπησε
Χαίδω σε σκότωσε.

.....

Εμένα η μάνα μου
μικρή με πάντρεψε
Μικρή με πάντρεψε
και μ' αρραβώνιασε.

ΚΑΠΟΥ ΜΙΑ ΕΜΟΡΦΗ

Κάπου μια έμορφη, κάπου μια μαυρομάτα
την εμάλωνε η σκύλα η πεθερά της
κι αναθύμωσε και στο γιαλό κατέβη
μαντιλόπλενε, μαντίλια μεταξένια
μαντίλια μεταξένια και φτενά ρουτιά.
Φύσηξε βοριάς κι ένα ψιλό αγέρι
της εσήκωσε τ' όμορφό της το φουστάνι
και της εφάνηκε τ' άσπρο της το ποδάρι
κι έλαμψε ο γιαλός κι όλο το περιγιάλι.
Κι ένας καραβοκύρης την αγνάντευε.
—Τραβάτε παλικάρια να πηγαίνουμε
εκεί που λάμπ' ο ήλιος, λάμπ' η θάλασσα
όπου λάμπει το ποδάρι της αρχόντισσας.

Έσως' ο χρόνος, μπήκαν δυο,
πέρδικα μωρ' πέρδικα
που δε σ' έχω ανταμώσει
μωρή πέρδικα γραμμένη.
Και τώρα που σ' αντάμωσα
πό' ρχεσαι απ' τ' αμπέλι,
βαστάς τα μήλα στην ποδιά,
τ' αχλάδια στο ζωνάρι.
Δυο μήλα της εγύρεψα
κι αυτή μου δίνει πέντε.
—Δε θέλω εγώ τα μήλα σου
τ' αγουρομαζεμένα,
θέλω τα δυο του κόρφου σου
τα μοσχομυρισμένα.
—Αυτά τα δυο που λες εσύ
άλλος λεβέντης τα 'χει.

ΕΓΩ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΓΕΡΑΣΑ

Εγώ ο μαύρος γέραςα
κι εσύ θέλεις παιχνίδια:
θέλεις στην κούνια βάλε με,
θέλεις στη σαμαρίτσα.
Με το 'να χέρι κούνα με,
με τ' άλλο χάιδεψέ με
και με το στόμα το χρυσό
πες μου γλυκά τραγούδια.

Τι κακό έκανα ο καημένος
που με λέν' όλοι φονιά
μήνα σκότωσα κανέναν
μήνα φίλησα καμιά.

Κάπου εδώ στη γειτονιά μου
αγαπώ κι εγώ μια νια
τ' όνομά της δεν το ξέρω
Τούρκα είναι για Ρωμιά.

Για Εγγλέζα, για Φραντσέζα
που έχει τόση εμορφιά
και ζουρλαίνει και τρελαίνει
των μανάδων τα παιδιά.

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Τούτο το καλοκαίρι,
Μαρία Μαριγώ,
τούτο το καλοκαίρι
μαύρα τα πέρασα.

Δεν είδα την αγάπη,
Μαρία Μαριγώ,
δεν είδα την αγάπη
δεν την αντάμωσα.

Πέντε φορές την ώρα,
Μαρία Μαριγώ,
πέντε φορές την ώρα
θέλω να την ιδώ.

Κι η μάνα της την κρύβει,
Μαρία Μαριγώ,
Κι η μάνα της την κρύβει
πίσω απ' τον αργαλειό.

ΤΟΥ ΜΥΛΩΝΑ

—Αμάν μυλωνά
λεβέντη μυλωνά,
ήφερα το άλεσμά μου
να τ' αλέσομε, να τ' αλέσομε.

—Δεν έχομε νερό
δεν έχομε καιρό,
πάρε κόρη τ' άλεσμά σου
σύρε στο καλό, σύρε στο καλό.

—Αμάν μυλωνά
λεβέντη μυλωνά,
το κορμάκι μου δικό σου
κι άλεσέ μου τ' άλεσμα, κι άλεσέ μου τ' άλεσμα.

—Έχομε νερό
έχομε καιρό,
φέρε κόρη τ' άλεσμά σου
να τ' αλέσομε, να τ' αλέσομε.

ΤΗΣ ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΩΣ

Μάγια μ' έ-, μωρή στρουμπούλω
μάγια μο' 'χεις καμωμένα
και τρελαί-, μωρή στρουμπούλω
και τρελαίνομαι για σένα.

Μάγια μ' έ-, μωρή στρουμπούλω
μάγια μο' 'κανε η μαμά σου
μάγια μο' 'κανε η μαμά σου
και τρελαίνομαι κοντά σου.

Μάγια μ' έ-, μωρή στρουμπούλω
μάγια μο' 'κανε η αδερφή σου
μάγια μο' 'κανε η αδερφή σου
και τρελαίνομαι μαζί σου.
κ.λπ. κ.λπ.

ΠΕΡΑΣΑ 'ΠΟ 'ΝΑ ΓΕΦΥΡΙ

Πέρασα 'πό 'να γεφύρι
βλέπω μια στο παραθύρι
βλέπω μια στο παραθύρι
που κεντά χρυσό μαντίλι
το κεντά το χρυσαφώνει
με τη μάνα της μαλώνει.

—Μάνα, λέγει, πάντρεψέ με
σπιτονοικοκύρεψέ με
άντρα γέρο μη μου δώσεις¹
γιατί θα το μετανιώσεις.

'Ο,τ' είν' του γέρου τα παιγνίδια
όλο σκόρδα και κρεμμύδια
τ' είν' του νιου τα παιχιδάκια
μόσχος και γαριφαλάκια.

*Μια άλλη παραλλαγή του τραγουδιού «Πέρασα 'πό 'να γεφύρι» είναι
και το παρακάτω:*

ΔΙΑΒΗΚΑ 'ΠΟ 'ΝΑ ΣΟΚΑΚΙ

Διάβηκα 'πό 'να σοκάκι,
βλέπω 'να μικρό σπιτάκι,
που 'χε 'να παραθυράκι.
Πάνω στο παραθυράκι
κάθονταν 'να κοριτσάκι,
κένταε χρυσό μαντίλι.
Το κεντάει και το χρυσώνει,
με τη μάνα της μαλώνει:
—Μάνα, λέει, πάντρεψέ με,
σπιτονοικοκύρεψέ με
κι άντρα γέρο μη μου δώσεις
γιατί θα το μετανιώσεις.
Τ' είν' του γέρου τα παιχνίδια;
'Όλο σκόρδα και κρεμμύδια.
Τ' είν' του νιου τα παιχιδάκια;
Μόσχος και γαριφαλάκια.

¹ 'Η: Μακριά να μη με δώσεις/γιατί θα το μετανιώσεις.

Κυνηγός που κυνηγούσε
εις τα δάση μια φορά
έτυχε να συναντήσει
μια ερημοκλησιά.

Προχωρεί και μπαίνει μέσα
με λυπητερή καρδιά
βλέπει εκεί που προσκυνούσε
μια μικρή καλογριά.

—Καλογραία μου, της λέγει,
τ' όνομά σου επιθυμώ
τ' όνομά σου κι ας πεθάνω
στο ερημοκλήσι αυτό.

—Τ' όνομά μου δε σ' το λέγω
γιατί θα με λυπηθείς
γιατί εσύ 'σουν η αιτία
καλογραία να με δεις.

—Έλα πάτησε τον όρκο
και παντρέψου μια φορά,
πάρε με τον κυνηγάρη
που σ' αγάπησα τρελά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στης αϊ-Μαρίνας τα βουνά,
Λένη Λιβαδιώτισσα,
ήταν μια κρύα βρύση,
Λένη καμαρωμένη.

Έχασα το μαντίλι μου,
Λένη Λιβαδιώτισσα,
έχασα το μαντίλι μου,
Λένη καμαρωμένη.

Αν το 'βρει νιος να το χαρεί,
Λένη Λιβαδιώτισσα,
και γέρος να το δώσει,
Λένη καμαρωμένη.

Αν το 'βρει κόρη ανύπαντρη,
Λένη Λιβαδιώτισσα,
να μου το φέρει (εμένα) βράδυ,
Λένη καμαρωμένη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΤΗΛΙ ΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ

Ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε και ο ποντικός
άρπαξε το φιτίλι
από μέσα απ' το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε και η γάτα
έπνιξε τον ποντικό
που άρπαξε το φιτίλι
από μέσα απ το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε και ο σκύλος
έφαγε τη γάτα
που 'πνιξε τον ποντικό
που άρπαξε το φιτίλι
από μέσα απ' το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε και το ξύλο
χτύπησε το σκύλο

που έφαγε τη γάτα
που έπνιξε τον ποντικό
που άρπαξε το φιδίλι
από μέσα απ' το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε κι η φωτιά
έκαψε το ξύλο
που χτύπησε το σκύλο
που έφαγε τη γάτα
που έπνιξε τον ποντικό
που άρπαξε το φιδίλι
από μέσα απ' το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Πάησε και το νερό
έσβησε τη φωτιά
που έκαψε το ξύλο
που χτύπησε το σκύλο
που έφαγε τη γάτα
που έπνιξε τον ποντικό
που άρπαξε το φιδίλι
από μέσα απ' το καντήλι
που 'φεγγε και κένταγε
η κόρη το μαντίλι
του αγαπητικού της
του αρραβωνιαστικού της
ντήλι, ντήλι, ντήλι το καντήλι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ
ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΑΙΧΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΙΚΟΝΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1. Αναμνηστική φωτογραφία από το γάμο του Βασίλη Λέκκα. Δερόπολη, 1920(;)

2. Το ξέβγαλμα της νύφης. Άγιοι Σαράντα (Σαράντι) 1978.

Οικογένεια Χαράλαμπου Βαρσάμη από το χωριό Καλογοραντζή Αργυροκάπου. Εικονίζεται ο παπούς με τα γυρόπαιδα. Οι άντρες έλειπαν, συνήθως, ξένα. (1920-30).

4. Η οικογένεια του Λάμπρου Πάνου με τη νύφη του και τα εγγόνια του. (1932).

5. Νιόπαντρο ζευγάρι από την περιοχή Αργυροκάστρου γύρω στα 1920. Η νύφη φοράει βελούδινη κεντητή ποδιά και κεντημένο ζωνάρι.

6. Γάμος στη Γοραντζή. Αναμνηστική φωτογραφία του ζευγαριού έξω από την εκκλησία του χωριού.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

7. Ο Νίκος Αϊνός με τη γυναίκα του Στεφάνια, νύμφη (1920).

8. Παρασκευαστές της σπιγής του σάλιου στο κάμπι της Δερβιτσίου. Άνοιξη του 1900.

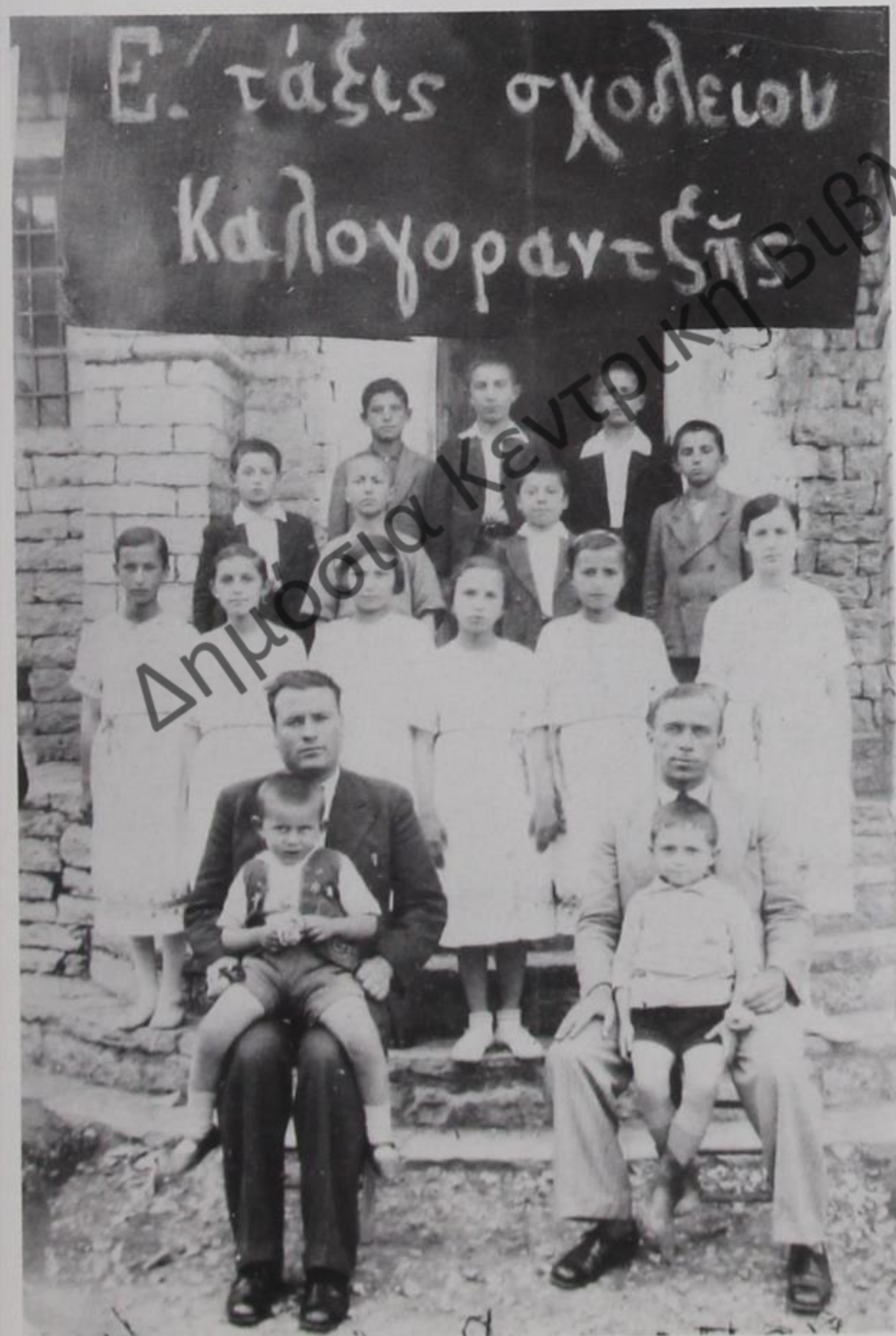
9. Τρύγος στο Χλωμό Παγωνίου. Όλη η οικογένεια στον αγώνα. «Τρύγος - Θέρος - Πόλεμος». Φθινόπωρο του 1929.

10. Βορειοηπειρώτισσες την ώρα του θερισμού με τις «τσιατόρες» (= κεφαλομάντιλο για τον ήλιο) στο κεφάλι. Καλοκαίρι του 1950.

11. Τα περισσότερα σχολεία στη Βόρειο Ήπειρο συντηρούνταν από τους μετανάστες και κυρίως απ' αυτούς που βρίσκονταν στην Αμερική. Στο κέντρο της φωτογραφίας διακρίνονται οι δάσκαλοι Γκιώνας και Βράνος από τον Μπουλεράτι (Βουλιεράτι).

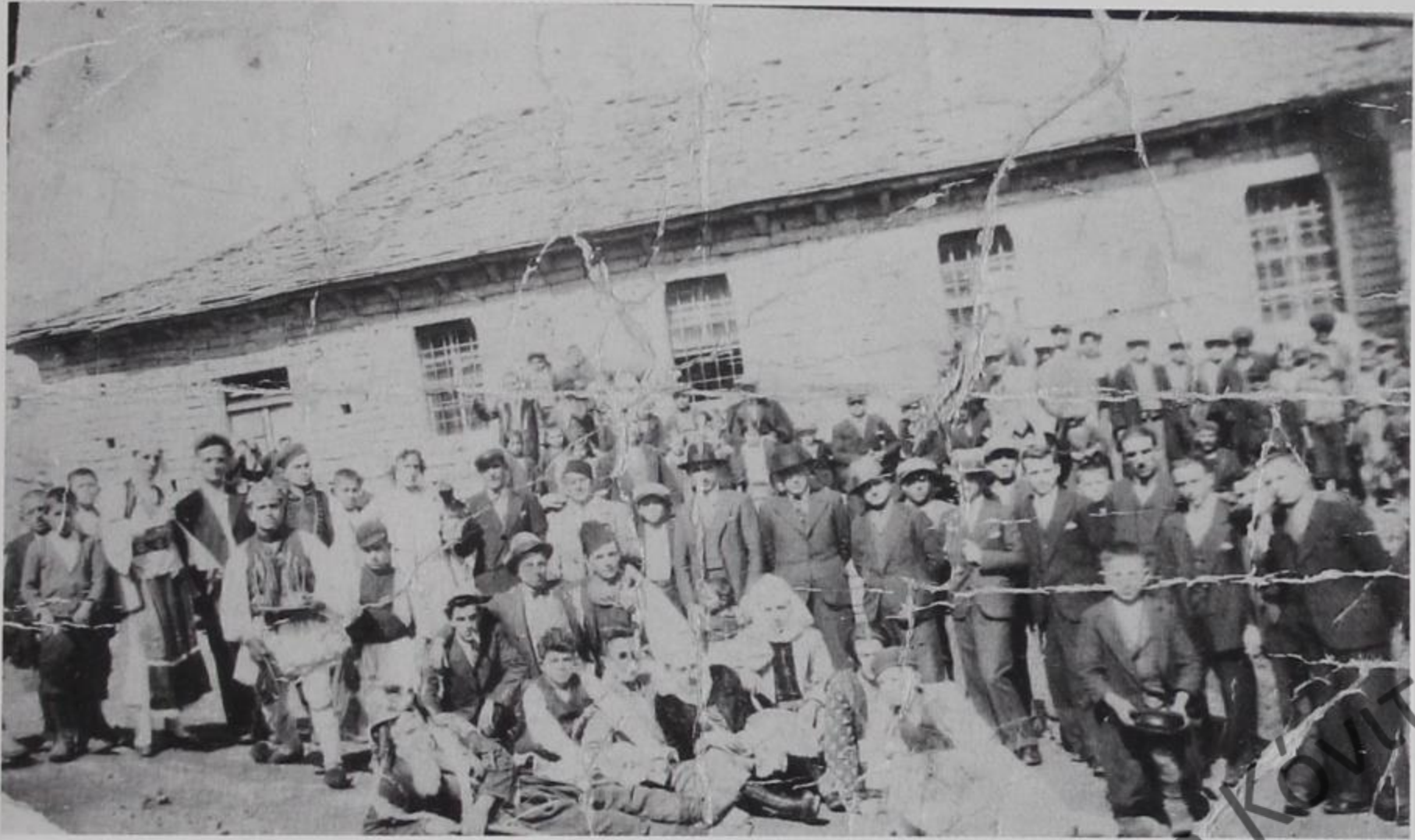
12. Οι δάσκαλοι Γκιώνας και Βράνος με τους μαθητές της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου Καλογοραντζής.

13. Μετά το 1914 πολλοί Βορειοηπειρώτες σπουδάζουν στη Ζωσιμαία Σχολή στα Γιάννενα. Εδώ μαθητές και καθηγητές της Σχολής στην είσοδο του κτιρίου. 1928.

14. Οι δάσκαλοι Μίλτος Πάλλας, Αθανάσιος Παπασταύρου και Βασιλική Θεοδωρίδου το 1939 στην είσοδο του Σχολείου στο Χλωμό Πωγωνίου.

15. Γοραντζή 1930. Αποκριές έξω από την εκκλησία του χωριού με τους «Φορεμένους» ή τα «προσώπεια» στο μέσον.

16. Φαγοπότι, υπαίθριο «τράπεζι» στο μοναστήρι της Παναγίας της Ρεβενιώτισσας στο βουνό πάνω από τη Γοραντζή.

17. Αποκριές 1939. Ο Βασίλης Λύτης και ο Μιχάλης Δήμου ντυμένοι εύζωνοι. (Δερόπολη).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

18. Αποκριές 1939. Ο Γεώργιος Πάσχος και ο Βασίλης Λύτης μεταμφιεσμένοι. Κάτω η μικρή Αριστοβία Πάσχα. (Δερόπολη).

21. «Ξενήτες», μετανάστες από την περιοχή της Δρόπελης στη Νάπολη της Ιταλίας καθώς πηγαίνουν στην Αμερική.

22. Ξενιτεμένοι Δροπολίτες στην Αμερική.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

19. Πάσχα του 1945. Ελληνόπουλα της Μειονότητας με τη στολή του αλβανικού στρατού, μαζί με δυο Δεροπολίτισσες και δυο μικρά παιδιά. Το αγόρι κρατάει αυγό της Λαμπρής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

20. Νεαρό ζευγάρι από την περιοχή Βούρκου - Αγίων Σαράντα, μαζί με τα παιδιά τους ύστερα από «εθνική» γιορτή. Δεκαετία 1980. Για τους έλληνες της Βορείου Ηπείρου η στολή αυτή παρέπεμπε στον τσολιά και την Ελλάδα.

23. Βορειοηπειρώτισσα γερόντισσα από το χωριό 'Αρτα της Αυλώνας. (Μάιος 1993).

24. Ελληνίδα με ντόπια φορεσιά από το χωριό Άρτα της Αιτίας. (1993).

25. Το σπίτι του Πλιάτσινα, θρυλικού Αρματωλού (ιδέ τραγούδι σελ. 73) στον κεντρικό δρόμο του χωριού Καλογοραντζή. (1993).

26. Πέτρες με ελληνικές επιγραφές στον τοίχο του ναού της κοίμησης της Θεοτόκου στην Απολλωνία της περιοχής του Φίερι (1991).

27. Καμπαναριό, χαρακτηριστικό δείγμα της αρχιτεκτονικής της άνω και κάτω Δρόπολης. (Μπουλεράτες 1993).

ΤΗΣ ΚΟΥΚΟΥΜΑΤΣΙΑΣ

Κουκουμάτσιω πάει στ' αμπέλι,
με τσαπί και με δικέλι.
Πάρε με κι εμέ κοπέλι,
για να σέρνω τ' άλογό σου
να τσιμπώ (ή: να φιλώ) το μάγουλό σου.

ΤΟ ΠΟΥΛΑΚΙ

Έχω ένα πουλάκι
μέσα στο κλουβάκι
έχω ένα πουλάκι
π' όλα τα μαντεύει.
Έλα Μάης έλα Απρίλης
έλα δώσε μου σταφύλι
Αχ! πουλάκι που 'χα
κι έχασα ο καημένος.
Αχαί αχαί
το πουλάκι πάει.
Το πουλάκι πάει στα ξένα
ρούσα πέρδικα για σένα
.....

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΣ ΤΟ ΠΟΥΜΕ

Ας το πούμε ένα,
ένα είναι το πουλάκι
το χελιδονάκι
που 'ρθε τον Απρίλη
κι όλο το Μάη λαλεί.
Ας το πούμε δύο,
δύο πέρδικες γραμμένες
γραμμένες, πλουμισμένες
στα φτερά ζωγραφισμένες.
Ας το πούμε τρία,
τρία πόδια η πυροστιά.
Δύο πέρδικες γραμμένες,
γραμμένες πλουμισμένες,
στα φτερά ζωγραφισμένες.
Ας το πούμε τέσσερα,
τέσσερα βυζιά η αγελάδα.
Τρία πόδια η πυροστιά
δύο πέρδικες γραμμένες
γραμμένες, πλουμισμένες,
στα φτερά ζωγραφισμένες.
Πέντε δάχτυλα η χείρα
τέσσερα βυζιά η αγελάδα
τρία πόδια η πυροστιά
δύο πέρδικες γραμμένες
γραμμένες πλουμισμένες
στα φτερά ζωγραφισμένες.
Ας το πούμε έξι,
έξι μωρ' έξι
βάλ' τ' άλογο να παίξει
και τη γάτα να χορέψει
και τον πέτο να λαλήσει.
Πέντε δάχτυλα η χείρα
τέσσερα βυζιά η αγελάδα
τρία πόδια η πυροστιά
δύο πέρδικες γραμμένες
γραμμένες πλουμισμένες
στα φτερά ζωγραφισμένες.

Να 'χα έναν ταχυδρόμο να τον είχα βοηθό
 να μαθαίνω απ' το πουλί μου πώς περνάει μοναχό
 να ταχέος ταχυδρόμος έτυχε για να διαβεί
 τέτοια όρη τέτοια δάση τέτοια θάλασσα φριχτή
 να και βλέπω ένα πουλάκι μ' ανοιγμένα τα φτερά
 και του λέγω τρυγονάκι πού πετάς αυτού ψηλά
 να σου δέσω γραμματάκι γύρω γύρω με κλωστή.
 Πρόσεξε καλό πουλί μου, πρόσεχε μη σου χαθεί,
 κι όπου να σου πω πουλί μου, εκεί πέρα να σταθείς
 κει που είν' δυο κυπαρίσσια και στη μέση μια ελιά
 εκεί να σταθείς πουλί μου να τινάξεις τα φτερά.

ΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΟΥΣ ΠΕΡΠΑΤΟΥΣΑ

Πέντε χρόνους περπατούσα, μωρ' Βασίλω,
 κι άλλους τόσους σεργιανούσα, Τριανταφύλλω.
 Την αγάπη μου ζητούσα, μωρ' Βασίλω,
 την αγάπη μου ζητούσα, Τριανταφύλλω,
 τη ζητώ και δεν τη βρίσκω, μωρ' Βασίλω,
 τη ζητώ και δεν τη βρίσκω, Τριανταφύλλω.
 Μες στον γκιουλ μπαξέ την είδα, μωρ' Βασίλω,
 μες στον γκιουλ μπαξέ την είδα, Τριανταφύλλω
 π' σεργιάνιζε, μωρ' Βασίλω και Βασιλική.

ΑΠΟ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

Από τα μικρά μου χρόνια θ' αρχινίσω
 κι όλα μου τα ντέρτια θα τα μολογήσω.
 'Οντας ήμουν δώδεκα χρονών παιδάκι,
 πότιζα τις έμορφες πικρό φαρμάκι.
 'Άλλες με τα μάτια μ' έκαναν κομμάτια.
 'Άλλες με τα φρύδια μ' έκαναν κοψίδια.
 'Άλλες με το στόμα μ' έριξαν στο στρώμα
 κι άλλες με την κεφαλή μ' έστειλαν στη φυλακή.

Όλη την ημέρα και το βράδυ βράδυ
και το βράδυ βράδυ τον ήλιο φωνάζει.
Στάσου ήλιε μ' στάσου, στάσου κομματάκι
στάσου κομματάκι, να βγω να σεργιανίσω
να βγω να σεργιανίσω στο περιβολάκι
να 'βρω (ή: να ιδώ) μαυρομάτες και καγκελοφρύδες.
'Άλλες με τα μάτια μ' έκαναν κομμάτια
κι άλλες με τα φρύδια μ' έκαναν κοψίδια
κι άλλες με το στόμα μ' έριξαν στο στρώμα.

ΤΗΣ ΠΑΠΑΔΙΑΣ

Μια παπαδιά στον αργαλειό
ταράζει το ποδάρι
και με το νου της έλεγε
να 'χα ένα παλικάρι.

Το παλικάρι το καλό
θέλει καλή γυναίκα
να ξέρει ρόκα κι αργαλειό
να ξέρει να κεντάει.

Το κέντισμα είναι γλέντισμα
κι η ρόκα το σεργιάνι
κι ο έρημος ο αργαλειός
είναι σκλαβιά μεγάλη.

ΣΤΟΥ ΠΑΠΑ ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΙΑ

Στου παπά, μωρή στρουμπούλω,
στου παπά τα παραθύρια
στου παπά τα παραθύρια
κάθονταν δυο μαύρα φρύδια.

Να 'χα 'γώ, μωρή στρουμπούλω,
να 'χα 'γώ τα μαύρα φρύδια
να 'χα 'γώ τα μαύρα φρύδια
κι ο παπάς τα παραθύρια.

ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Ορέ παράτα κόρη αυτές τις προίκες
τι τα θέλεις τα προικιά κόρη του παπά
τι τα θέλεις τα προικιά στο διάβολο να πας.

Ορέ σε παντρεύει η εμορφιά σου
τα σγουρά σου τα μαλλιά κόρη του παπά
τα σγουρά σου τα μαλλιά στο διάβολο να πας.

ΜΑΝΟΥΣΑΚΙΑ

Και τι τον έχεις τον παπά
και κάθεται κοντά.
Μανουσακία, μανουσακία
όμορφα μου κοριτσακία.
Μανουσακία και λουλούδια,
γεια σου αγάπη μου καινούργια.

Τον έχει η μάνα μου αδελφό
κι εγώ τον έχω μπάρμπα.
Μανουσακία, μανουσακία
όμορφα μου κοριτσακία.
Μανουσακία στο ποτήρι
κι άλλα δυο στο παραθύρι.

Μωρ' τη νύχτα δεν κοιμούμαι, την ημέρα περπατώ,
την αγάπη μου γυρεύω, δεν μπορώ να την εβρώ.
Περπατώ και τη γυρεύω, σαν τη μάνα το παιδί
λέμ' τη βρίσκω μοναχή, μωρ' αγάπη μου χρυσή
ποιος μου σ' έβαλε σε λόγια, μωρ' αγάπη μου χρυσή.
Μωρ' αγάπη μου χρυσή, γλεντισμένο άσπρο κορμί
και μου στέκεις κακιωμένη μωρ' αγάπη μου χρυσή.
Μήν' μου σ' έβαλε η μαμά σου, μωρ' αγάπη μου χρυσή.
Μήν' μου σ' έβαλε η μαμά σου, γλεντισμένο άσπρο κορμί.
Μήν' μου σ' έβαλε ο μπαμπάς σου, μωρ' αγάπη μου χρυσή.
Μήν' μου σ' έβαλε ο μπαμπάς σου, γλεντισμένο άσπρο κορμί.
'Η τ' αδέρφια ή τα ξαδέρφια, μωρ' αγάπη μου χρυσή.
'Η τ' αδέρφια ή τα ξαδέρφια, γλεντισμένο άσπρο κορμί.

ΟΛΗ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΒΡΑΔΥ

'Ολη την ημέρα και το βράδυ-βράδυ
και το βράδυ-βράδυ του ήλιου φωνάζει.
Στάσου ήλιε μ' στάσου, στάσου κομματάκι
να βγω να σε γυμνάσω στο περιβολάκι.
Στο περιβολάκι κάτω που 'ναι λειμονιές γεμάτο
και μια λειμονιά στη μέση που λυγίζονταν να πέσει.
Λειμονιά μου, λειμονιά μου πως θα 'ρθεί καιρός θυμήσου
θα γεράσεις, θα χαλάσεις και θα κιτρινοφυλλιάσεις.
Θα σου πέσουν και τα φύλλα και θα μαραθείς, μωρ' σκύλα,
θα σου πέσει κι η δροσιά σου και θα μαραθεί η καρδιά σου.
Λειμονιά λειμόνισέ με, δυο λειμόνια δώρησέ με (ή: δάνεισέ με).

ΤΟΥ ΝΤΟΚΤΟΡ

Δε μου λέτε πού 'ναι αυτός ο ντόκτορ
που γιατρεύει τις πληγές
να γιατρέψει ωχ και τις δικές μου
πο' 'χω σε πολλές μεριές.

Οι πληγές μου ντόκτορ είναι μεγάλες
και δεν έχουν γιατρεία
η αγάπη μου με απαρνήθη
κι έφυγε στα ξένα μακριά.

Εγώ κρασί δεν έπινα,
ρακί για να μεθύσω,
τώρα τα πίνω και τα δυο
για να σε λησμονήσω.

ΤΟ ΠΟΥΛΑΚΙ

Έχω ένα πουλάκι
μέσα στο κλουβάκι.
Έχω ένα πουλάκι
π' όλα τα μαντεύει

.....

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τούτο το, μωρέ Γιαννάκη,
τούτο το καλοκαιράκι
κυνηγού-, μωρέ Γιαννάκη,
κυνηγούσα ένα πουλάκι.

Κυνηγού-, μωρέ Γιαννάκη,
κυνηγούσα λαχταρούσα,
να το πιά-, μωρέ Γιαννάκη,
να το πιάσω δεν μπορούσα.

Κι έστησα, μωρέ Γιαννάκη,
κι έστησα τα δυο βεργά μου
κι ήρθε η πέ-, μωρέ Γιαννάκη,
κι ήρθε η πέρδικά κοντά μου.

Κι ήρθε η πέ-, μωρέ Γιαννάκη,
κι ήρθε η πέρδικα κοντά μου
κι έκατσε, μωρέ Γιαννάκη,
κι έκατσε στην αγκαλιά μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ψες προψές απέρασα, ρούνα η παπαρούνα μου
 από τη γειτονιά σου, παπαρούνα γεια σου γεια σου,
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.
 Κι άκουσα πως σε μάλωνε, ρούνα η παπαρούνα μου
 η σκύλα η πεθερά σου, παπαρούνα γεια σου γεια σου
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.
 Κι αν σε μαλώνει για τ' εμέ, ρούνα παπαρούνα μου
 πες μου να μην περάσω, παπαρούνα γεια σου γεια σου
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.
 Πέρνα ασύκη πέρναγε, ρούνα η παπαρούνα μου
 όπως πέρναγες και πρώτα, παπαρούνα γεια σου γεια σου
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.
 Ρίξε νερό στην πόρτα σου, ρούνα η παπαρούνα μου
 να πέσω να γλιστρήσω, παπαρούνα γεια σου γεια σου
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.
 Για να 'ρθω στα χεράκια σου, ρούνα η παπαρούνα μου
 και στη θερμή αγκαλιά σου, παπαρούνα γεια σου γεια σου
 παπαρούνα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.

ΤΡΙΚΑΛΙΝΗ ΜΟΥ ΠΕΡΔΙΚΑ

Τρικαλινή μου πέρδικα, μωρ' έλα μωρ' έλα
 και Λαρσινή τρυγώνα, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Τάχα δε θα 'ρθ' ένας καιρός, μωρ' έλα μωρ' έλα
 κι ένας βαρύς χειμώνας, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Να στήσω βροχία στις πλαγιές, μωρ' έλα μωρ' έλα
 και ξόβεργα στους κάμπους, μωρ' έλα με τ' εμένα,
 να σε πιάσω ζωντανή, μωρ' έλα μωρ' έλα
 παλιό καμαρωμένο, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Και να σε βάλω στο κλουβί, μωρ' έλα μωρ' έλα
 το χρυσοκεντημένο, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Να κελαηδάς κάθε πρωί, μωρ' έλα μωρ' έλα
 και κάθε μεσημέρι, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Για να ξυπνάς τις όμορφες, μωρ' έλα μωρ' έλα
 κι όλες τις μαυρομάτες, μωρ' έλα με τ' εμένα.
 Για να ξυπνάς τα νιόγαμπρα, μωρ' έλα μωρ' έλα
 τα παλωγαγαπημένα, μωρ' έλα με τ' εμένα.

ΜΗΛΙΤΣΑ

Μηλί-, βάι μηλίτσα που 'σαι στο γκρεμό
μηλίτσα που 'σαι στο γκρεμό με μήλα φορτωμένη
τα μή-, βάι τα μήλα σου λιμπίστηκα και το γκρεμό φοβάμαι.

Κι αν το, βάι κι αν τον φοβάσαι το γκρεμό
κι αν τον φοβάσαι το γκρεμό έλα απ' το μονοπάτι
να σε, βάι να σε χορτάσω με γλυκά
να σε χορτάσω με γλυκά και ζαχαρένια μήλα.

.....

—Σήκου μάνα, πες του Γιάννη
θα με πάρει τι θα κάνει;
—Δε σε παίρνει δε σε παίρνει
κόρη μου σε κοροϊδεύει.

Είσαι μαύρ' είσαι σαλιάρα
στο κεφάλι κατσιδιάρα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ρίχνω τα δίχτυα στο γιαλό
ω και πιάνω δυο σαρδέλες
ω και πιάνω δυο σαρδέλες
δυο μελαχρινές κοπέλες.

Η μια ήταν αρχόντισσα
και η άλλη φτωχοπούλα
και η άλλη φτωχοπούλα
όμορφη μελαχρινούλα.

Με κάλεσ' η αρχόντισσα
να πάω στην κάμαρά της
να πάω στην κάμαρά της
για να δω την καταντιά της.

Μου βάζει καθαρίο ψωμί
βρε και το κρασί της ξίδι
βρε και το κρασί της ξίδι
που να τη φάει το φίδι.

Με κάλεσε και η φτωχιά
να πάω στην κάμαρά της
να πάω στην κάμαρά της
για να δω την καταντιά της.

Μου βάζει καθαρίο ψωμί
βρε και το κρασί της μέλι
βρε και το κρασί της μέλι
θα την πιάσει κι ας μη θέλει.

Και μια παραλλαγή του προηγούμενου τραγουδιού:

ΜΕ ΚΑΛΕΣΕ ΜΙ' ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ

Με κάλεσε μι' αρχόντισσα
να πάω στην κάμαρά της
και να ιδώ την καταντιά της.

Μο' 'βαλε κακό ψωμί,
με τυρί και με κρομμύδι,
λέει και το κρασί της ξίδι,
όπου να τη φάει το φίδι.

Με κάλεσε και μια φτωχιά
να πάω στην κάμαρά της
και να ιδώ την καταντιά της.

Μο' 'βαλε καλό ψωμί,
ωχ, και πέρδικα ψημένη
λέει και το κρασί της μέλι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το μόνο μου παράπονο
το μόνο μου παράπονο
είναι που δε σε βλέπω
Βαγγελίτσα μου
είναι που δε σε βλέπω
μικρή κουκλίτσα μου.

Κοίταξε να συμμορφωθείς
κοίταξε να συμμορφωθείς
κοίτα ν' αλλάξεις γνώμη
Βαγγελίτσα μου
κοίτα ν' αλλάξεις γνώμη
μικρή κουκλίτσα μου.

Να πας να πεις της μάνας σου
να πας να πεις της μάνας σου
μην κάμει άλλη σαν σένα
Βαγγελίτσα μου
μην κάμει άλλη σαν σένα
μικρή κουκλίτσα μου.

Να κάψει κι αλλονών καρδιές
να κάψει κι αλλονών καρδιές
πώς έκαψε κι εμένα
Βαγγελίτσα μου
πώς έκαψε κι εμένα
μικρή κουκλίτσα μου.

Ε για μόλα ε για λέσα
ε για θάλασσα μπαμπέσα.

Ένα νερό, κυρά Βαγγελιώ,
ένα νερό κρύο νερό
αχ 'πό πούθε κατεβαίνει
Βαγγελιώ μου παινεμένη.

Από ψηλά, κυρά Βαγγελιώ,
από ψηλά γκρεμίζεται
δεμ σε περιβολάκι μπαίνει
Βαγγελιώ μου παινεμένη.

Ποτίζει δά-, κυρά Βαγγελιώ,
ποτίζει δάφνες και μυρτιές
ρε και κόκκινες μηλίτσες
γεια χαρά σας κοπελίτσες.

Ποτίζει και, κυρά Βαγγελιώ,
ποτίζει κι ένα αγιόκλημα
όπου κάνει το σταφύλι
σαν της Βαγγελιώς τα χείλη.

Κι όποιος το κό-, κυρά Βαγγελιώ,
κι όποιος το κόβει, κόβεται
κι όποιος το τρώει, πεθαίνει,
Βαγγελιώ μου παινεμένη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κάτω στα δασιά στα πλατάνια
κάτω στα δασιά στα πλατάνια
στην κρυόβρυση Διαμαντούλα
στην κρυόβρυση
μωρή καπετάν Βασιλική
καπετάν Βασιλική
σ' έχει η μάνα μοναχή.

Κάθονταν δυο παλικάρια
κάθονταν δυο παλικάρια
και μια λυγερή Διαμαντούλα
και μια λυγερή,
μωρή καπετάν Βασιλική
καπετάν Βασιλική
σ' έχει η μάνα μοναχή.

Κάθονταν τρώγαν και πίναν
και γλεντούσανε Διαμαντούλα
και γλεντούσανε,
μωρή καπετάν Βασιλική
καπετάν Βασιλική
σ' έχει η μάνα μοναχή.

Αέρας που φυσάει
τα πλατανόφυλλα
ζωή που την περνάνε
τα λεβεντόπαιδα.
Κέρνα παπαδιά
κέρνα παπαδιά (δισ)
ανύπαντρα παιδιά.

Έπεσα ν' αποκοιμηθώ
στης μαντζουράνας τον ανθό
μωρ' λίγο ύπνο να πάρω
στην αγάπη μου να πάω.

Βλέπ' όνειρο στον ύπνο μου
παντρεύετ' η αγάπη μου
ρε και παίρνει τον εχθρό μου
για το πείσμα το δικό μου.

Κι εμένα νούνο κάλεσε
πολύ με περικάλεσε,
ρε για να τους στεφανώσω
δυο κορμάκια να ενώσω.

Κι απ' την αγάπη την πολλή
κάνω στεφάν' από φλωρί
ρε και τα κεριά 'σημένια
τι σεβντά π' έχω για σένα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αυτού ψηλά που περπατάς
τρυγόνα, τρυγόνα
και χαμηλά λογιάζεις
τρυγόνα νιογραμμένη,
μην είδες τον ασίχη μου
τρυγόνα, τρυγόνα
τον άντρα τον δικό μου
τρυγόνα νιογραμμένη.
Εχτές, προχτές τον είδαμε
τρυγόνα, τρυγόνα
στον κάμπο ξαπλωμένο
τρυγόνα νιογραμμένη.
Μαύρα πουλιά τον τρώγανε
τρυγόνα, τρυγόνα
άσπρα τον τριγυρίζανε
τρυγόνα νιογραμμένη.

ΕΛΕΝΑΚΙ

Ελενάκι, Ελενάκι
'σύ με πότισες φαρμάκι.
Ελενάκι στο Θεό σου
'σύ με πήρες στο λαιμό σου.

Δίπλα μου το 'βαλες Ελένη
το μαχαίρι και δε βγαίνει
δίπλα το 'βαλες κυρά μου,
το μαχαίρι στην καρδιά μου.

Στις εννιά η ώρα
θα 'ρθω βρε Μαριώ
στο παράθυρό σου
δυο λόγια να σου πω.

Κι αν μας καταλάβει
Μαριώ η μάνα σου
πες της πως ποτίζεις
τη μαντζουράνα σου.

Δώδεκα η ώρα
θα 'ρθω βρε Μαριώ
στο παράθυρό σου
δυο λόγια να σου πω.

Κι αν μας καταλάβει
Μαριώ η μάνα σου
πες της πως πονούνε
τα φυλλοκάρδια σου.

Κι ώσπου να γυρίσει
Μαριώ μου απ' το γιατρό
ω εμείς οι δυο μας
θα έχουμε καιρό.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κίνησε η Γερακίνα
για κρύο νερό να φέρει
ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν.

Κι έπεσε μες στο πηγάδι
κι έβγαλε φωνή μεγάλη
ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν.

Κι έτρεξε ο κόσμος όλος
έτρεξα κι εγώ ο καημένος
ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν.

Γερακίνα θα σε βγάλω
και γυναίκα θα σε πάρω
ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν.

Κι έριξα χρυσό κορδόνι
και την έπιασα απ' τη ζώνη
ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αχ μωρέ σεβντά και καρα-σεβντά
πώς μ' έχεις καταντήσει το μαύρονε
πώς μ' έχεις καταντήσει τον καημένονε.

Αχ σεβντά μου, αχ σεβντά μου
δε σε χόρτασε η καρδιά μου
το σεβντά μου ν' αποκτήσεις
φθισικιά να καταντήσεις.
Μαύρη κι άλαλη να γένεις
π' απερνάς και δε μου κρένεις.

Ο εικοσιενών ο χρονών παιδί
ωχ στον 'Αδη θα με στείλεις
αχ το μαύρονε, τον καημένονε.

Οι σεβντάδες είναι δώδεκα
ω είναι κι ένας περίσσιος
ωχ το μαύρονε, ρε τον καημένονε.

Ω σεβντάδες σαν των κοριτσιών
ω δεν είν ο παιδιακήςσιος
ωχ το μαύρονε, ρε τον καημένονε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Εχάραξε η Ανατολή, Μπιρμπίλη Μπιρμπίλη
κι η πούλια πάει γιόμα, μόσχος και καριοφύλλι.
Παίρνω κι εγώ τον μαύρο μου, Μπιρμπίλη Μπιρμπίλη
και πάω να τον ποτίσω, μόσχο και καριοφύλλι.
Βρίσκω την κόρη π' αγαπώ Μπιρμπίλη Μπιρμπίλη (δισ)
στη βρύση όπου πλένει, μόσχος και καριοφύλλι.
Λίγο νερό της ζήτησα, Μπιρμπίλη Μπιρμπίλη (δισ)
στο μαύρο μου να δώσω, μόσχος και καριοφύλλι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

΄Αιντε έλα να πάμε
πέρα στο νησί
να φάμε και να πιούμε
η μάνα σου εγώ κι εσύ.

Τα 'θελε η μανούλα σου
τα 'θελες κι εσύ
Τα σύκα τα καρύδια
και το γλυκό κρασί.

ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΛΕΜΟΝΙΕΣ

Σαράντα πέντε λεμονιές
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές
ωχ τις είχα στην αυλή μου
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές.

Τις πότιζα, τις σκάλιζα
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές
ωχ και τις κορφολογούσα
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές.

Και μία κοντούλα λεμονιά
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές
ωχ λεμόνια φορτωμένη
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές.

Χαμήλωσε του κλώνους σου
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές
να κόψω ένα λεμόνι
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές.

Για να ζήψω να το πιω
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές
να μου διαβούν οι πόνοι
λεμονιές, λεμονιές, πορτοκαλιές.

Μωρή κοντού-, μωρή κοντούλα λεμονιά
με τα πολλά λεμό-, λεμόνια
Βησανιώτισσα, σε φίλησα κι αρρώστησα
κι ούτε γιατρό δε φώναξα.

Χαμήλωσε χαμήλωσε τους κλώνους σου
να κόψω ένα λεμό-, λεμόνι
Βησανιώτισσα σε φίλησα κι αρρώστησα
κι ούτε γιατρό δε φώναξα.

Για να το ζή-, για να το ζήψω να το πιω
να μου διαβούν οι πό-, οι πόνοι
Βησανιώτισσα σε φίλησα κι αρρώστησα
κι ούτε γιατρό δε φώναξα.

ΤΗΣ ΓΙΩΡΓΑΙΝΑΣ

Έπεσε το δέντρο μωρή Γιώργαινα
έπεσε το δέντρο κυρά Γιωργάκαινα
και χτύπησε το γιο σου μωρή Γιώργαινα
και χτύπησε το γιο σου κυρά Γιωργάκαινα.

Πώς το 'παθες παιδί μου τούτο το κακό,
η μαύρη θα σε χάσω και σ' έχω μοναχό.

ΤΗΣ ΖΑΧΑΡΟΥΛΑΣ

Σειούνται τα δέντρα, σειούνται Ζαχαρούλα
σειούνται τα κλαδιά
σειέται κι η Ζαχαρούλα, Ζαχαρούλα
με τα ξανθά μαλλιά.

Ζαχαρούλα είν' τ' όνομά σου
και γλυκό το φίλημά σου.

Βαρέθηκα μωρ' μάνα Ζαχαρούλα
μαντίλια να κεντώ
και θα τα παρατήσω, παρατήσω
και θε να παντρευτώ.

Ζαχαρούλα είν' τ' όνομά σου
και γλυκό το φίλημά σου.

ΤΟΥ ΠΑΛΙΑΤΖΗ

Μες στις γειτονιές γυρίζω (δεις)
κι ό,τι βρω παλιό ψωνίζω (δεις)
κι ό,τι βρω από παλιά
και παπούτσια και χαλιά
μες στο τρύπιο μου τσουβάλι
μπαινούν περασμένα κάλλη.

Μες στις γειτονιές γυρίζω (δεις)
κι ό,τι βρω παλιό ψωνίζω (δεις)
Μια κυρά γεροντοκόρη
μου 'φερε ένα μεσοφόρι
και της λέγω τι 'ναι αυτά
δεν τα πιάνει τα λεφτά
τι 'ναι αυτό π' ανάθεμά το
όλο τρύπες είν' γεμάτο.

Στην κεντισμένη σου ποδιά μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα και τσελιγκοπούλα,
λαλούν αηδόνια και πουλιά μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα κι Αρβανιτοπούλα.

Το χέρι σου το παχουλό μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα και τσελιγκοπούλα,
να το 'χα 'γώ προσκέφαλο μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα κι Αρβανιτοπούλα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΙΑ ΒΛΑΧΑ ΕΡΟΒΟΛΑΓΕ

Μια βλάχα εροβόλαγε
από ψηλή ραχούλα
βλάχα μ' το πού-
γεια σου βλαχοπούλα μου μικρή
βλάχα μ' το πού-

Βλάχα μ' το πούθεν έρχεσαι
το πούθε κατεβαίνεις
βλάχα μ' το πού-
γεια σου βλαχοπούλα μου μικρή
το πούθε κατεβαίνεις.

Από το σπίτι μ' έρχομαι
στα πρόβατα πηγαίνω
από το σπί-
γεια σου βλαχοπούλα μου μικρή
στα πρόβατα πηγαίνω.

Κι ο βλάχος την αγνάντευε
'π' αντικρινή ραχούλα
βλάχα μ' το πού-
γεια σου βλαχοπούλα μου μικρή
βλάχα μ' το πούθεν έρχεσαι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΗΣ ΚΑΡΑΚΑΞΑΣ

Καράξα βρε καρακάξα
με τα καρακαξόπουλα.
Χα, χα, κούκου, χα, χα, κούκου.
Καράξα βρε καρακάξα
πού τα 'χεις τα πουλιά σου
.....

ΒΛΑΧΑ ΠΛΕΝΕΙ ΣΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

Βλάχα πλένει, βλάχα πλένει στο ποτάμι
κι άλλη βλάχα, κι άλλη βλάχα τη ρωτάει
βλάχα μ' τι, βλάχα μ' τι ασκουμπωμένη
και βαριά, και βαριά βαλαντωμένη.
—Πες μου βλάχα πού κοιμάσαι
κι από μένα μη φοβάσαι.
—Δε σου λέγω πού κοιμάμαι
είμαι κόρη και φοβάμαι.

ΤΗΣ ΝΟΣΟΚΟΜΑΣ

Νοσοκόμα μου ωραία
νοσοκόμα μου χρυσή (δισ)
Δεν πληγώθηκα στη μάχη
μόνο με πληγώσες εσύ (δισ).

Νοσοκόμα κι αν πεθάνω
μη με θάφτεις μακριά (δισ)
Θάψε με μες στην αυλή σου
να μ' έχεις πάντα συντροφιά (δισ).

Νοσοκόμα κι αν πεθάνω
στόλισε το μνήμα μου (δισ)
Με στεφάνια και με δάφνες
πες πως είναι ο γάμος μου (δισ).

ΤΗΣ ΜΟΔΙΣΤΡΑΣ

Κάποτε τα 'μπλεξα κι εγώ
με μια μικρή ξανθούλα (δισ)
είχε τα μάτια έμορφα
ήταν και μοδιστρούλα (δισ).

Μοδίστρα, μοδιστρούλα
να σπάσει η μηχανή σου (δισ)
να μπερδευτούν τα ράμματα
να 'ρθω κι εγώ μαζί σου.

ΤΗΝ ΑΜΜΟ ΑΜΜΟ ΠΗΓΑΙΝΑ

Την άμμο άμμο η μαύρη εγώ (ή: η κακομοίρα)
την άμμο άμμο πήγαινα
τη θάλασσα η μαύρη εγώ,
τη θάλασσα αγνάντευα.

—Θάλασσα πι-, η μαύρη εγώ
θάλασσα πικροθάλασσα.

Τι μου 'κανες η μαύρη εγώ
τι μου 'κανες τον άντρα μου.

—Τον άντρα σου η μαύρη εγώ
τον άντρα σου τον έπνιξα
τον άντρα σου τον έπνιξα
και στα βαθιά τον έριξα.

Πού να 'βρω εγώ η κακομοίρα
πού να 'βρω εγώ κολυμπιστή
να κολυμπάει η μαύρη εγώ
να κολυμπά σαν το παπί.

Μ' ΕΚΑΨΕΣ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

Μ' έκαψες, μ' έκαψες γειτόνισσα
μ' έκαψες γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα
μ' έκαψες, μ' έκαψες, μ' έκαψες που να καείς
μ' έκαψες που να καείς σαν το κεράκι της Λαμπρής.

Μ' έκαψες, μ' έκαψες, μ' έκαψες μες στην καρδιά
μ' έκαψες μες στην καρδιά, γι' αυτό δε βρίσκω γιατρεία.

Μ' έκαψες, μ' έκαψες, μ' έκαψε η φούστα σου
μ' έκαψε η φούστα σου, τα νάζια και τα γούστα σου.

Μ' έκαψες, μ' έκαψες, μ' έκαψες γειτόνισσα
μ' έκαψες γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα
μ' έκαψες, μ' έκαψες, μ' έκαψες που να καείς
μ' έκαψες που να καείς σαν το κεράκι της Λαμπρής.

ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ

Κι αν πας στην Καλαμάτα
κι ερθείς με το καλό
φέρε μου ένα μαντίλι
να δέσω στο λαιμό
αμάν να δέσω στο λαιμό.

Μαντίλι καλαματιανό
δεμένο γύρω στο λαιμό
έλα μωρό μου έλα
έλα πάρε με κι εμένα.

Κι αν πας στην Καλαμάτα
κι ερθείς με το καλό
φέρε μου ένα μαντίλι
να δέσω στο λαιμό
αμάν να δέσω στο λαιμό

.....

ΣΤΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ

Στου Χαροκόπου τα στενά
μια μικροπαντρεμένη
εσκότωσε τον άντρα της
βρε η διαβολισμένη.

Βρε Σιούλα πως δε σκέφτηκες
δεν πόνεσε η καρδιά σου
τον άντρα σου τα νιάτα σου
τα άμοιρα παιδιά σου.

ΤΗΣ ΣΤΕΛΛΑΣ

Στέλλα μωρ' Στέλλα σκύλα κοπέλα,
Πώς σο' 'κανε η καρδιά
κι αγάπησες δασάρχη μωρ' Στέλλα
κάτω στα Δολλιανά.

Δε φταίω εγώ μωρ' μάνα μωρ' μάνα
μα φταίει η καρδιά
π' αγάπησε δασάρχη μωρ' μάνα
μια όμορφη βραδιά.

Πάησαν οι πίτες
πάησαν οι κουλούρες
πάησαν και τ' αβγά
τα έφαγε ο Κωστα-Γιοβάνης
κάτω στη ρεματιά.

ΤΗΣ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑΣ

Πάνω μωρ' πάνω σε ψηλή ραχούλα
πάνω σε ψηλή ραχούλα
κάθονταν μια βοσκοπούλα.

Και μωρέ, και τη ρόκα της κρατάει
και τη ρόκα της κρατάει
πρόβατα κι αρνιά φυλάει.

Τσο-, μωρέ τσομπανόπουλο 'πό πέρα
τσομπανόπουλο 'πό πέρα
τραγουδάει με τη φλογέρα.

Το, βρε, μωρ' το 'χει η αγάπη λαβωμένο
το 'χει η αγάπη λαβωμένο
στην καρδιά βαλαντωμένο.

ΤΣΟΜΠΑΝΑΚΟΣ ΗΜΟΥΝΑ

Τσομπανάκος ήμουνα
πρόβατα κι αν έβοσκα
κι αν δεν έβοσκα πολλά
καμιά πεντακοσαριά.

΄Αιντε τούμπες αιντε τούμπες
στα τσαρούγια είχα φούντες
κι όλο γύριζα στις στρούγκες
να βρω νιες και βλαχοπούλες.

Είχα κάπα είχα γκλίτσα
μ' αγαπούσαν τα κορίτσια.

Τη φλογέρα λάλαγα
πάνω στα ψηλώματα
πάνω στα ψηλώματα
ώς τα ξημερώματα.

ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΜΑΝΟΥΛΑ Μ' ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ

Δεν μπορώ μανούλα μ' δεν μπορώ
ωχ σύρε να φέρεις το γιατρό
ωχ σύρε να φέρεις το γιατρό
άιντε, να μου δώσει γιατρικό.

Για μια όμορφη μανούλα μου
για μια όμορφη Γιαννιώτισσα
για μια όμορφη Γιαννιώτισσα
ω βαριά ο έρημος αρρώστησα.

Ω για τα ματά-, μανούλα μου
ω για τα ματάκια της τα δυο
ω για τα ματάκια της τα δυο
θα πεθάνω ο μαύρος θα χαθώ.

ΣΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ

Στης Ελένης το κρεβάτι
γύρω γύρω όλα γιατροί
θα πεθάνω εγώ μανούλα
δεν ηξέρω γιατί.

Στης Ελένης το κρεβάτι
γύρω γύρω ήταν γιατροί
Γαλλικά το μολογούσαν
πως δεν έχει αυτή ζωή.

Ωχ μανούλα μ' θα πεθάνω
δεν ηξέρω γιατί
κόπηκαν τα ήπατά μου
το κορμί μου αδυνατεί.

ΑΙΝΤΕ ΜΑΡΩ ΣΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

Αιντε Μάρω στο πηγάδι
να βγάλεις νερό
να γεμίσεις τη βαρέλα
και το μαστραπά.

Καρτεράτε με αδελφούλες
για να ζαλωθώ
τη βαρέλα να ζαλώσω
και το μαστραπά.

Είν' ο Γιάννης μεθυσμένος
κι ο πλανόγιαννος
που πλανεύει τα κορίτσια
και τις όμορφες.

Που πλανεύει και εμένα
την απλάνευτη.

ΤΟ ΚΑΝΑΡΙΝΙ

Καναρίνι μου χρυσό
'σύ μου πήρες το μυαλό
το πρωί που με ξυπνάς
με την πρώτη σου λαλιά.

Έλα σπρά μου
στην αγκαλιά μου
να σε τρελάνω
με τα φιλιά μου.

Καναρίνι μου χρυσό
μην είσαι ζηλιάρικο
μόνο εσένα αγαπώ
σαν τα μάτια μου τα δυο.

ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΣ

Τζουφ Πανάγιω μια
τζουφ Πανάγιω δυο
τζουφ Πανάγιω τρεις
κι αν θα παντρευτείς
τι καλό θα δεις.

Τζουφ Πανάγιω μια
τζουφ Πανάγιω δυο
τζουφ Πανάγιω τρεις
θα φιλήσεις, θ' αγκαλιάσεις
και θα βαρεθείς.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Να 'ξεραν τα λουλουδάκια
η καρδιά μου πώς πονεί
θα γινόντανε βοτάνι
να μου γιάναν την πληγή.

Έλα έλα με τ' εμένα
να περνάς χαριτωμένα
έλα έλα σαν σου λέω
μη με τυραννάς και κλαίω.

Ο ήλιος βασιλεύει
κι η μέρα σώνεται
κι ο νους μου από σένα
δε συμμαζώνεται.

Εγώ είμαι μαύρος κι άσχημος
δεν αγαπώ κυράδες
μόν' αγαπώ μελαχρινές
πο' 'χουνε νοστιμάδες.

Δεν είσαι 'σύ που μου 'λεγες
αν δε σε δω πεθαίνω
τώρα γυρίζεις και μου λες
πού μ' είδες πού σε ξέρω.

ΟΛΑ ΤΑ, ΜΩΡ' ΛΕΝΗ ΜΟΥ

'Όλα τα, μωρ' Λένη μου, όλα τα κορίτσια τάειδα,
όλα τα κορίτσια τάειδα, με τα γέλια με τα χάρδια.
Μια κοκκι-, μωρ' Λένη μου, μια κοκκινοφορεμένη,
μια κοκκινοφορεμένη, μό' 'χει την καρδιά καμένη.
Δεν μπορώ, μωρ' Λένη μου, δεν μπορώ να τη γελάσω,
δεν μπορώ να τη γελάσω, το χεράκι της να πιάσω.
Και μ' ορμή—, μωρ' Λένη μου, και μ' ορμήνεψε μια θεια μου
και μ' ορμήνεψε μια θεια μου, μια πρώτη ξαδέρφισσά μου.
Στο χορό μωρ' Λένη μου, στο χορό που να χορεύει,
στο χορό που να χορεύει, σύρε πιάσ' τ' από το χέρι.
Κι αν τη δεις, μωρ' Λένη μου, κι αν τη δεις να κοκκινίσει,
κι αν τη δεις να κοκκινίσει, πάλι σένα θ' αγαπήσει.
Κι αν τη δεις, μωρ' Λένη μου, κι αν τη δεις να πάρει χώμα
κι αν τη δεις να πάρει χώμα, έχε μια ελπίδα ακόμα.
Αν τη δεις, μωρ' Λένη μου, αν τη δεις και πάρει πέτρα,
αν τη δεις και πάρει πέτρα, τα τσαρούχια και σλαπτάτα.

ΚΑΗΜΕΝΗ ΛΕΝΗ

Σ' όλο τον κόσμο, καημένη Λένη,
σ' όλο τον κόσμο και στην οικουμένη
καμιά δεν είδα, καημένη Λένη,
καμιά δεν είδα σαν την Ελένη.
Σ' έχει δυο φρύδια, καημένη Λένη,
σ' έχει δυο φρύδια σαν το φεγγάρι.
Χαρά σ' εκείνον, καημένη Λένη,
χαρά σ' εκείνον που θα σε πάρει.

ΛΥΓΕΡΕΣ ΚΑΛΕΣ ΚΟΠΕΛΕΣ

Λυγερές, λυγερές, λυγερές καλές κοπέλες
λυγερές καλές κοπέλες, λυγερές και μαυρομάτες.
Τους αγού-, τους αγού-, τους αγούρους π' αγαπάτε
τους αγούρους π' αγαπάτε μην τους παραλησημονάτε.
Σαν εγώ, σαν εγώ, σαν εγώ τον εδικό μου.

Η ΓΚΟΛΦΩ

Πού 'σουνε Γκόλφω, καημένη Γκόλφω
πού 'σουνε Γκόλφω κι άργησες
και νύχτωσες και βράδιασες.

Τ' αρνιά φωνάζουν, Γκόλφω, βελάζουν
τ' αρνιά βελάζουν στο μαντρί
κι η Γκόλφω τους δεν είναι εκεί.

Ήμουνα, Τάσο, καημένη Τάσο
ήμουνα, Τάσο, στο μαντρί
και νύχτωσα κι έμεινα εκεί.

Τ' αρνιά βελάζουν, Γκόλφω, φωνάζουν
τ' αρνιά βελάζουν στο μαντρί
κι η Γκόλφω τους δεν είν' εκεί.

Πέντε παλικάρια
κι έξι κοριτσάκια
είχαν κι ένα γέρο
για να τις φυλάγει.

Στο δρόμο που πηγαίνουν
ρίζανε τα σόρτια
η μικρή κοπέλα
έπεσε του γέρου.

Τ' έχεις μωρέ γέρο
και τραβάς τα γένια
στάσου μωρέ γέρο
βράδυ θα σου τη φέρω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ακολουθεί μια παραλλαγή του προηγούμενου τραγουδιού:

ΠΕΝΤΕ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Πέντε παλικάρια κι έξι κοριτσάκια.
Να 'ταν κι ένας γέρος για να τα μοιράσει,
για να τα μοιράσει και να τα λαχνιάσει.
Κι η καλή κοπέλα έπεσε του γέρου.
Την τραβάει στον ίσκιο για να τον ψειρίσει.
'Ποκοιμήθηκ' ο γέρος κι έφυγε η κόρη.
Ξύπνησεν ο γέρος και τραβάει τα γένια,
και τραβάει τα γένια, στρίβει τα μουστάκια.
—Τι έχεις, μωρ' γέρο, που τραβάς τα γένια;
Που τραβάς τα γένια, στρίβεις τα μουστάκια;
—Μο' 'φυγεν η κόρη και τραβώ τα γένια,
και τραβώ τα γένια, στρίβω τα μουστάκια.

ΑΠΡΙΛΗ, ΑΠΡΙΛΗ ΔΡΟΣΕΡΕ

Απρίλη, Απρίλη δροσερε, Μάη με τα λουλούδια
Μάη με τα τριαντάφυλλα, με τ' άξια καριοφύλλια.
Το Μάη βγαίνει μια φορά, μοσχομυρίζει ο τόπος.
Τρία λουλούδια μάλωναν, τρία μυριστικούλια,
ο μάρανθος κι ο πήγανος και τ' άξιο καριοφύλλι.
Τους λέει το τριαντάφυλλο το μοσχομυρισμένο:
—Εγώ είμαι το τριαντάφυλλο το μοσχομυρισμένο.
Φευγάστε βρωμοχόρταρα, μη με βρωμολογάτε.
Εγώ στολίζω ζωντανούς, στολίζω πεθαμένους.

Χτυπάνε οι καμπάνες και τα καμπαναριά,
 σήκω μωρ' Ζαχαρούλα να πας στην εκκλησιά.
 Φόρα τσαρούχι τελετίνι, Ζαχαρούλα, και κόκκινη ποδιά.
 Τα βάζ' η Ζαχαρούλα και πάει στην εκκλησιά.
 Να μην την ξαναβάλεις, Ζαχαρούλα, την κόκκινη ποδιά
 τρελαίνεις παλικάρια, μαραίνεις τα παιδιά,
 με μάρανες κι εμένα δε βρίσκω γιατρεία.
 Ζαχαρούλα είν' τ' όνομά σου και γλυκό το φίλημά σου.

ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΟΥΣ ΦΥΛΑΚΗ

Δώδεκα χρόνους φυλακή, κόρη μ' Καλαματιανή
 λέμ', στα σίδερα βαλμένος, τι κακό 'κανα καημένος
 κανείς δεν ήρθε να με δει, κόρη μ' Καλαματιανή
 λέμ' από τους εδικούς μου, συγγενείς και ξάδελφούς μου
 μόνον μια κόρη π' αγαπώ, κόρη μ' Καλαματιανή
 γράφει γράμμα και μου στέλλει και κρυφά μου παραγγέλλει:
 —Ξένε μου το μαντίλι σου, καημό πό' χει τ' αχείλι σου
 στείλ' το μου να σου το πλύνω με τὰ δάκρυα που χύνω.

ΕΝΑ, μωρ' ένα, τρελαίνομαι για σένα.
 ΔΥΟ, μωρέ δύο, είσαι νεράκι κρύο.
 ΤΡΙΑ, μωρέ τρία, σε μια βρυσούλα κρύα.
 ΤΕΣΣΕΡΑ, μωρέ τέσσερα, πού σ' είδα και πού σ' ήξερα.
 ΠΕΝΤΕ, μωρέ πέντε, πάρ' το κερί και φέγγε.
 ΕΞΙ, μωρέ έξι, δε φεύγω ώσπου να φέξει.
 ΕΦΤΑ, μωρέ επτά, της μοίρας μου ήταν αυτά.
 ΟΧΤΩ, μωρ' οχτώ, της μοίρας μου ήταν αυτό.
 ΕΝΝΙΑ, μωρ' εννιά, πήρα γυναίκα νια.
 ΔΕΚΑ, μωρέ δέκα, πήρα καλή γυναίκα.
 ΕΝΤΕΚΑ, μωρ' έντεκα, περπατάει λεβέντικα.
 ΔΩΔΕΚΑ και ΔΕΚΑΤΡΙΑ πήρα μια καλή κυρία.

ΠΑΙΡΝΩ ΤΟ ΔΡΕΠΑΝΑΚΙ ΜΟΥ

Παίρνω το δρε-, να ζεις μωρ' θεια, παίρνω το δρεπανάκι μου
λέμ' και πάω να θερίσω, μαύρα μάτια να φιλήσω.
'Όλη τη νύ-, να ζεις μωρ' θεια, όλη τη νύχτα θέριζα
λέμ' μ' ένα ψιλό τραγούδι και μ' ένα όμορφο λουλούδι.
Κι εξύπνησα, να ζεις μωρ' θεια, και εξύπνησα τρία χωριά
λέμ' και τρία μοναστήρια, κλάψτε μάτια, κλάψτε φρύδια.
Κι εξύπνησα, να ζεις μωρ' θεια, κι εξύπνησα μια καλογριά
από μέσα απ' το κελί της κι από την προσκύνησή της.
Και βγαί-, να ζεις μωρ' θεια, και βγαίνει για να ακούσει
έχασε το κομπολόι κι έστησε το μοιρολόι.
—Σύρτε σταυροί, να ζεις μωρ' θεια, σύρτε σταυροί στους ουρανοί
κι άγιοι στα μοναστήρια, κλάψτε μάτια, κλάψτε φρύδια.
Κι εγώ θα πάω, να ζεις μωρ' θεια, κι εγώ θα πάω να παντρευτώ
θα πάρω παλικάρι να μου στρώνει το κρεβάτι.

ΕΝΑΣ ΝΙΟΥΤΣΙΚΟΣ

'Ενας νιούτσικος κι ένα παλικάριακι
κάστρο γύρευε, καλέ μου, τρίκλωνε βασιλικέ μου
κάστρο γύρευε, χωριά να πάει να μείνει — τα μαλλάκια σου ξανθή μου.
Κι ούτε κάστρο ήβρε καλέ μου, τρίκλωνε βασιλικέ μου
κι ούτε χωριά να μείνει — τα μαλλάκια σου ξανθή μου.
'Ηβρ' ένα δεντρί καλέ μου, τρίκλωνε βασιλικέ μου
το λέγε κυπαρίσσι — τα μαλλάκια σου ξανθή μου
λέμ' και κάθεται στον ίσκιο, τρίκλωνε βασιλικέ μου.

ΛΕΜΟΝΑΚΙ ΜΥΡΩΔΑΤΟ

Λεμονάκι μυρωδάτο κι από περιβόλι αφράτο,
μην παραμυρίζεις τόσο και με κάνεις και νυχτώσω.
Κι αν νυχτώσεις παλικάρι, κάτσε να 'βγει το φεγγάρι
να σε δω να σε ρωτήσω και να σε καλογνωρίσω
από τι στεριά κρατιέσαι κι όλο σειέσαι και λυγιέσαι
και πατάς τη γη και τρίζει και τα μάρμαρα τσακίζεις.

Δέντρο είχα στην αυλή μου για παρηγοριά δική μου
και δεν ξέρω τι δέντρο 'ναι, τον καρπό του αν τον τρώνε
πο' 'χει ολόχρυσά τα φύλλα κι ασημένια τα κλωνάρια
και στηρίζει κρύα βρύση, ποιος θα πιει, ποιος θα γιομίσει;
Κι έσκυψα να πω νερό, φιλώ τα μάτια της τα δυο,
για να πω και να γιομήσω και την κόρη να φιλήσω.

Ο ΚΑΗΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

Με βλέπεις μάνα μ' που γελώ και λες δεν έχω ντέρτι;
Το ντέρτι που 'χω στην καρδιά, το βάσανο στα χείλη,
δεν έχω τίνος να το πω και να το μολοήσω.
Να σας το πω ψηλά βουνά, φοβάμαι μη ραίστε
να σας το ειπώ ψηλά κλαριά, φοβάμαι δε θ' ανθίστε,
να σας το ειπώ βρυσούλες μου, φοβάμαι μη στερέψτε,
να το ειπώ της μάνας μου και κείν' είν' πεθαμένη,
να το ειπώ στ' αδέρφια μου, είν' μακριά στα ξένα.
Βαρέθηκα τούτ' τη ζωή, δε θέλω πια να 'γίνω,
θα πάρω δίπλα τα βουνά, ν' αδικοθανατήσω.

ΜΑΝΑ Μ' ΠΑΝΤΡΕΨΕ ΜΕ

Σου είπα μάνα μ' γλυκιά μου μάνα
σου είπα μάνα μ' πάντρεψέ με,
σπιτινούκοκύρεψέ με.
Και στα ξένα μη με δώσεις
μάνα μ' θα το μετανιώσεις.
Το στα ξένα αν αρρωστήσω
ποιον θα ιδώ, ποιον θα ρωτήσω;
Να μιλήσω της κουνιάδας
και της πρώτης συννυφάδας
κι αν μου πουν πως δεν αδειάζω,
τότε μάνα μ' τι θα κάνω.

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΔΕΝΤΡΙ

Ποιος είδε πράσινο δεντρί, μαυροματούσα και ξανθή,
να 'χει και γεράνια φύλλα, μαύρα μάτια, μαύρα φρύδια
και στην κορφή μαλάματα, κορίτσια με τα κλάματα
γιε μ' στον πάτο κρύα βρύση, ποιος θα πει, ποιος θα γιομήσει.
Κι ότ' έσκυφα να πιω νερό, μαύρα 'ν' τα μάτια π' αγαπώ
γιε μ' να πιω και να γιομήσω και την κόρη να φιλήσω,
μου 'πεσε το μαντίλι μου, καημό πο' 'χει τ' αχείλι μου
το βαρυξομπλιασμένο, μια χαρά ήταν το καημένο,
κυράδες το κεντούσανε κι όλο το τραγουδούσανε.

ΛΕΛΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

Λελούδι της Μονεμβασιάς και κάστρο της Αθήνας
και Παλαμήδι τ' Αναπλιού άνοιξε να 'μπω μέσα,
να ιδώ τις Αναπλιώτισσες, τις Αναπλιωτοπούλες
πώς πλένουν, πώς λευκαίνουνε, πώς μοσκοσαπουνάνε,
με το 'να χέρι της καρδιάς λουλάκι τούς πετάνε.

Η ΒΛΑΧΟΥΛΑ

Βλαχούλα ν εροβόλαε από ψηλή ραχούλα
φέρνει τη ρόκα γνέθοντας, τ' αδράχτι της γιομάτο
σέρνουν τα πόδια της δροσιά και τα μαλλιά της μόσκο
σέρνουν τα πασουμάκια της του Μάη τα λουλούδια.

Κι ο βλάχος την καρτέραγε σε μια ψηλή ραχούλα.

—Βλαχούλα μ' πούθεν έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις;

—Από τα πρόβατ' έρχομαι, στο σπίτι μου πααίνω.

—Βλαχούλα μ' σεμ παντρεύεσαι τσοπάνη άντρα να πάρεις;

—Μπορείς βρε 'σύ κακόμοιρε ό,τι σου ειπώ να κάνεις;

Να φκιάσεις τ' αλωνάκι σου στη μέσω του πελάου
κι ουδ' άχυρο να μη βραχεί μηδέ σπυρί σιτάρι;

Όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά,
τα χελιδονάκια ζευγαρωτά,
το έρημο τ' αηδόνι το μοναχό,
κάθεται στον πύργο και κελαηδεί,
κελαηδεί και λέει και κυρλαλεί:
— Άντρα μου πολίτη καιπραματευτή,
πού την edιάλεξες αυτή τη νια,
τη μαυροματούσα, την έμορφη,
τη γαϊτανοφρύδα, την πέρδικα.
— Σ' ούδε κάστρο πήγα κι ούδε σε χωριό,
μες στο μαχαλά της απέρασα
και στη γειτονιά της edιάβηκα,
τη βρίσκω στον κήπο που πότιζε,
το βασιλικό της εράντιζε.
Της είπα «καλημέρα» κι απάντησε,
της είπα και «τι κάνεις;» εχαμογέλασε,
έκοψε κλωνάρι και μου το 'δωσε.
— Να και συ διαβάτη, να μυριστείς.
Μου είπε κι ένα λόγο και μ' άρεσε:
— Βρε παλικαράκι, αφού μ' αγαπάς,
τι περνάς, διαβαίνεις και δε μου μιλάς;
Στείλε προξενήτρες στη μάνα μου
και προξενητάδες στον πατέρα μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Και μια παραλλαγή του προηγούμενου:

Ο ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΗΣ

Όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά, τα χελιδονάκια ζευγαρωτά,
το έρημο τ' αηδόνι, το μοναχό, περπατάει στους κάμπους με τον αϊτό.
Περπατεί και λέει και κελαηδεί, άντρα μου λεβέντη πραματευτή,
πού την πήρες αυτή τη νια, την ξανθομαλλούσα την πέρδικα.
Από την πόλη έρχομουν κι απ' τη γειτονιά της επέρασα.
Τα βασιλικά της επότιζε και τις μαντζουράνες εδρόσιζε.
Της ζητώ ένα κλώνο και μου 'δωσε, μου 'πε κι ένα λόγο και μ' άρεσε.
Βρε παλικαράκι αν μ' αγαπάς, τι περνοδιαβαίνεις και δε μιλάς,
στείλε προζενήτρες στη μάνα μου και προζενητάδες στον μπάριπα μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

΄Αιντε μωρή γκούνα
γκούνα Καραγκούνα
άιντε δε σου πρέ-
σου πρέπουν τα σεγκούνια.

Αμπόσδα, αμπίσδα
στο παραθύρι σ' είδα
αμπόσδα αμπίσδα
την προκοπή σου είδα.

΄Αιντε θα πουλή-
πουλήσω και τη στάνη
άιντε να σου πά-
σου πάρω ένα φουστάνι.

Αμπόσδα αμπίσδα
στο παραθύρι σ' είδα
αμπόσδα αμπίσδα
την προκοπή σου είδα.

΄Αιντε θα πουλή-
πουλήσω την κατσίκια
άιντε να σου πά-
σου πάρω σκουλαρίκια.

Αμπόσδα αμπίσδα
στο παραθύρι σ' είδα
αμπόσδα αμπίσδα
την προκοπή σου είδα.

΄Αιντε θα πουλή-
πουλήσω και τα γίδια
άιντε να σου πά-
σου πάρω και στολίδια.

Αμπόσδα αμπίσδα
στο παραθύρι σ' είδα
αμπόσδα αμπίσδα
την προκοπή σου είδα.

Πέρασε ένα καλοκαίρι
και δε μο' 'στειλες χαμπέρι
Τι χαμπέρι να σου στείλω
πό' 'πιασες καινούργιο φίλο.

Αμπόσδα αμπίσδα
στο παραθύρι σ' είδα
αμπόσδα αμπίσδα
την προκοπή σου είδα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΗΜΟΥΝ ΠΟΥΛΙ

Μια φορά ήμουν πουλί, μ' αγαπούσανε πολύ
τώρα είμαι χελιδόνι και κανείς δε με ζυγώνει.
Τώρα μου κό-, τώρα μου κόψαν τα φτερά
δεν μπορώ για να πετάξω στην αγάπη μου να φτάσω.

ΑΣΤΡΙ ΜΟΥ ΚΙ ΑΣΤΡΙΤΣΙ ΜΟΥ

'Αστρι μου κι αστρίτσι μου κι αυγερινέ
γρήγορα βασίλεψες στη γειτονιά
νύχτωσες ξημέρωσες πω πω στη γειτονιά
ποιον αφέντη καρτεράς πω πω και ποια κυρά
καρτερώ τη δούλα μου πω πω την όμορφη
πο' 'χει το λαιμό αφράτο σαν χαρτί
έχει μέση για χεμέ για το σπαθί.

ΓΙΑ ΔΕΣ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Για δεσ εκείνο το βουνό
πώς άναψε και καίει
κάποιος ασίχης νταρτιλής
για την αγάπη κλαίει.

Αγάπη που 'χα κι έχασα
απ' την κακογνωμιά μου
τώρα τη βλέπω σ' άλλονε
και καίεται η καρδιά μου.

'Ασπρη λαμπάδα καίγεται
στους κάμπους και δε λιώνει,
έτσι αγαπάει κι ο νιος τη νια
και δεν το φανερώνει.

ΠΕΝΤΕ ΔΕΚΑ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΕΣ

Πέντε δέκα Φραγκοπούλες
μωρή Γιάνναινα, κυρ-Γιαννάκαινα
κάθονταν στα παραθύρια
μωρή Γιάνναινα, κυρ-Γιαννάκαινα
κι αγναντεύαν τα καράβια
μωρή Γιάνναινα, κυρ-Γιαννάκαινα
πό' ρχονταν απ' το Μισίρι
μωρή Γιάνναινα, κυρ-Γιαννάκαινα.

ΠΑΝΤΡΕΨΟΥ ΔΟΥΛΑ ΜΟΥ

- Παντρέψου, δούλα μου μικρή, παντρέψου, πέρδικά μου.
—Δεν παντρεύουμαι κυρά μου, δε με σώνουν τα προικιά μου.
Κι άντρα μπακάλη μου 'δωσες, να σκάσεις δεν τον παίρω,
δεν παίρω το μπακάλη που μυρίζ' ελιές και λάδι.
—Παντρέψου, δούλα μου μικρή, παντρέψου πέρδικά μου.
—Δεν παντρεύουμαι κυρά μου, δε με σώνουν τα προικιά μου.
Κι άντρα ραφτούλη μου 'δωσες, να σκάσεις δεν τον παίρω,
δεν τον παίρω τον ραφτά, που 'ναι κλεφτορραμματάς.
—Παντρέψου, δούλα μου μικρή, παντρέψου, πέρδικά μου.
—Δεν παντρεύουμαι, κυρά μου, δε με σώνουν τα προικιά μου.
Κι άντρα πολίτη μου 'δωσες, να σκάσεις δεν τον παίρω,
να σκάσεις δεν τον παίρω, δεν τον παίρω τον πολίτη
που σβαρίζει τα τουμάνια, σαν ο σκύλος τη λινάτσα.
—Παντρέψου, δούλα μου μικρή, παντρέψου, πέρδικά μου.
—Δεν παντρεύουμαι, κυρά μου, δε με σώνουν τα προικιά μου.
Κι άντρα τσομπάνο μου 'δωσες, να σκάσεις δεν τον παίρω
δεν τον παίρω τον τζομπάνο που κοιμάται στην ασφάκα...
—Παντρέψου, δούλα μου μικρή, παντρέψου πέρδικά μου.
—'Αντρα ζευγίτη μου 'δωσες να σκάσεις θα τον πάρω,
θα τον πάρω το ζευγίτη που γεμίζ' όλο το σπίτι.

ΤΗΣ ΧΑΙΔΩΣ

Πήρα του δρόμου δρόμου
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω.
Βρίσκω μια μηλιά στο δρόμο
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω
που 'ν' στα μήλα φορτωμένη
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω
της ζητώ για δώ' μου ένα
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω
Τα 'χει αφέντης μετρημένα
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω
με το ζύγι ζυγιασμένα
Κοντοχάιδω χαϊδεμένη μόγιω.

ΤΗΣ ΡΗΝΟΥΛΑΣ

Κάτω στο ρέ-, Ρήνα, Ρηνούλα μου
κάτω στο ρέμα το βαθύ
πλέν' η Ρηνού-, Ρήνα, Ρηνούλα μου
πλένει η Ρηνούλα μοναχή.

Δεξιά μεριά, Ρήνα Ρηνούλα μου
δεξιά μεριά η πλύστρα της
κι αριστερά, Ρήνα Ρηνούλα μου
κι αριστερά η χωρίστρα της.

Στην κεντημέ-, Ρήνα Ρηνούλα μου
στην κεντημένη της ποδιά
τσιομπάνος με, Ρήνα Ρηνούλα μου
τσιομπάνος με τα πρόβατα.

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΗ ΤΙ ΧΑΡΑ

Τον Απρίλη και το Μάη τι χαρά
κελαηδούνε τραγουδούνε τα πουλιά
κελαηδούνε τραγουδούνε δυο και δυο
το 'να λέει στ' άλλο, λέει σ' αγαπώ
τέτοιο όμορφο λουλούδι του Μαγιού
τέτοια παινεμένη κόρη του χωριού.

ΨΕΣ ΕΧΟΡΕΥΑΝ ΕΔΩ

Ψες εχόρευαν εδώ — μωρέ Τσέλιο
ψες εχόρευαν εδώ — μπίρη Ζώτο.
'Όλο χήρες παπαδιές — μωρέ Τσέλιο
όλο χήρες παπαδιές — μπίρη Ζώτο.
Και κορίτσια πάρθENA — μωρέ Τσέλιο
και κορίτσια πάρθENA — μπίρη Ζώτο.
Να ριχτώ ν' αρπάξω μια — μωρέ Τσέλιο
να ριχτώ ν' αρπάξω μια — μπίρη Ζώτο.
Και αν δεν την edιάλεγα — μωρέ Τσέλιο
κι αν δεν την edιάλεγα — μπίρη Ζώτο,
να 'πεφταν τα νύχια μου — μωρέ Τσέλιο
να 'πεφταν τα νύχια μου — μπίρη Ζώτο,
τα μισά μου τα φτερά — μωρέ Τσέλιο
τα μισά μου τα φτερά — μπίρη Ζώτο,
η δεξιά μου η μεριά — μωρέ Τσέλιο
η δεξιά μου η μεριά — μπίρη Ζώτο.

Να 'μουν πουλί στα Γιάννενα, ντουλμπέρω ντουλμπέρω
ξεφτέρι στην Αθήνα μικρή ντουλμπεροπούλα.

Ν' ανέβαινα ν' αγνάντευα, ντουλμπέρω ντουλμπέρω
της πόλης τα σεράγια, μικρή ντουλμπεροπούλα.

Να 'βλεπα τον ασίκη μου, ντουλμπέρω ντουλμπέρω
με ποιον τρώει και πίνει μικρή ντουλμπεροπούλα.

Τίνος χεράκια τον κερνούν, ντουλμπέρω ντουλμπέρω
και τα δικά μου τρέμουν, μικρή ντουλμπεροπούλα.

Τίνος ματάκια τον τηρούν, ντουλμπέρω ντουλμπέρω
και τα δικά μου κλαίνε, μικρή ντουλμπεροπούλα.

ΑΠΟ ΞΕΝΟ ΤΟΠΟ ΜΑΪΚΟ

Από ξένο τόπο Μάικο, κι από μακρινό πουλί μου
κι από μακρινό πουλί μου κι από μακρινό ψυχή μου.

Μου 'ρθε ένα κορίτσι Μάικο, δώδεκα χρονών πουλί μου,
δώδεκα χρονών πουλί μου, δώδεκα χρονών ψυχή μου.

Μου 'ρθε κι έκατσε μωρ' Μάικο μες στα γόνατα πουλί μου
μες στα γόνατα πουλί μου, μες στα γόνατα ψυχή μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ένα Σαββάτο βράδυ και μια Κυριακή το γιόμα
 ακούγω μια λυγερής φωνή να τραγουδεί να λέγει:
 Νυστάζουν τα ματάκια μου, νυστάζουν τα καημένα
 γιατί δεν έχουν συντροφιά με ποιον να κοιμηθούνε.
 Σαν τ' άκουσα ο δόλιος σκέφτομαι το τι μπορώ να κάνω
 κινάω και πάνω μια βραδιά, την Κυριακή το βράδυ.
 Βρίσκω την πόρτα ανοιχτή, τη λάμπα αναμμένη
 και στ' όμορφο σαλόνι της τρία όμορφα κρεβάτια.
 Στο 'να κοιμούνταν η μάνα της, στ' άλλο η αδερφή της,
 στο τρίτο τ' ομορφότερο κοιμούνταν μοναχή της.
 Μόλις αυτή μ' αντίκρισε εκάνει το σταυρό της.
 Θεέ μου εσύ το έστειλες αυτό το αγγελούδι.
 Από μακριά το έβλεπα κι έπινα φαρμάκι
 κι έλεγα από μέσα μου κι ονειροπολούσα.
 Τι μάνα ήτανε αυτή όπ' έχει κόν' εσένα
 όπου μ' έχει κάψει την καρδιά εδώ και τόσα χρόνια.
 Έλα λεβέντη μου χρυσέ και άξιο παλικάρι
 και με το θέλημα Θεού να γίνουμε ζευγάρι.
 Ακούγω την κόρη να μιλά και μένα να παϊνά
 και να μου λέγει χαϊδευτικά όμορφο μου παλικάρι.
 Θέλω να μου το πεις και να μου τ' εξηγήσεις
 τι δρόμος σ' έφερε εδώ για να με εξυπνήσεις;
 Κι ο νέος της απάντησε και ξάστερα της λέγει:
 Εδώ μ' έφερες εσύ με τη γυκιά φωνή σου
 και με την όμορφη λαλιά απ' το γλυκό το στόμα.
 Μ' έκαναν εμένα το δόλιο να 'ρθω στην αγκαλιά σου
 να φιλήσω τα ματάκια σου να χαϊδέψω τα μαλλιά σου.
 Νύχτες εγώ λεβέντη μου μάτι δεν έχω κλείσει.
 Με τι τρόπο να σ' το πω την αγάπη που σου είχα
 γι' αυτό σ' το είπα τραγουδιστά, σ' το είπα με το στόμα
 νυστάζουν τα ματάκια μου νυστάζουν τα καημένα
 και ' σύ το αντιλήφθηκες πως τραγούδαγα για σένα.

Μωρή γειτονοπούλα μου
μικρή γειτόνισσά μου
αφού λουστείς και χτενιστείς
μαραίνεις την καρδιά μου.

Με τη γειτονοπούλα μου
θέλω να κάνω κρίση,
που πάει κι αρραβωνιάστηκε
χωρίς να με ρωτήσει.

Ξανθά μαλλιά στην κεφαλή
πλεγμένα με την τάξη.
Και κάθε σκάλα γίνεται
φωτιά για να με κάψει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ένα Σαββάτο βράδυ
μια Κυριακή πρωί
βγήκα να σεργιανίσω
σε εβραϊκό τσαρτσί.
Βρίσκω μια εβραιοπούλα
ντυμένη στο φλουρί.
—Κόρη μ' εβραιοπούλα
να γίνεις χριστιανή.
Να λούζεσαι Σαββάτο
ν' αλλάζεις Κυριακή.
Και να μεταλαβαίνεις
Χριστού και τη Λαμπρή.
—Μάνα, Ρωμιός μού λέει
να γίνω χριστιανή.
Να λούζομαι Σαββάτο
ν' αλλάζω Κυριακή
και να μεταλαβαίνω
Χριστού και τη Λαμπρή.
—Κάλλιο να σ' είδω κόρη
σ' εβραϊκό σπαθί
παρά το χριστιανόπαιδο
να σε γλυκοφιλεί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Και μια φορά είχα λεβεντιά
και μια φορά είχα νιάτα
και μια φορά περπάτησα
και 'γώ με τους λεβέντες.
Χίλια κορίτσια φίλησα
και χίλιες παντρεμένες
και παπαδιές, καλογριές,
λογαριασμό δεν έχουν.
Κι ένα κορίτσι ρόδινο
δεν ημπορώ να το γελάσω
πεζεύω, δένω τ' άλογο
σε ριζικό λιθάρι.
Κρεμώ και το ντουφέκι μου
σε λεμονιάς κλωνάρι.
Φιλώ την κόρη μια και δυο
στα μάτια και στο στόμα.

Α·Γ· ΜΩΡΕ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕ

'Ασπρο τριαντάφυλλο κρατώ, κι άι μωρέ γραμματικέ.
Βουλιέμαι να το βάψω, γραμματικέ αφέντη.
Κι αν το πετύχω στη βαφή, κι άι μωρέ γραμματικέ,
πράσινο 'θαλα γίνεται, γραμματικέ κι αφέντη,
ή πολλές καρδιές θα κάψω, γραμματικέ αφέντη.
Θα κάψω νιους θα κάψω νιες, κι άι μωρέ γραμματικέ,
θα κάψω παλικάρια, γραμματικέ κι αφέντη.
Θα κάψω την αγάπη μου, κι άι μωρέ γραμματικέ,
μέσα στα φυλλοκάρδια, γραμματικέ κι αφέντη.
Θα κάψω και τη μάγισσα, κι άι μωρέ γραμματικέ
που μου 'ριξε τα μάγια, γραμματικέ κι αφέντη.

ΡΙΞΕ ΛΑΔΙ ΣΤΟ ΛΥΧΝΑΡΙ

Ρίξε λάδι στο λυχνάρι
κι άναψέ το να 'ρθω βράδυ
κι αποκοίμα τα παιδιά σου
να 'ρθω 'γώ στην αγκαλιά σου.

ΜΑΡΙΩ Μ' ΠΟΥ 'ΣΑΙ ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ

Μαριώ μ' που 'σαι στον αργαλειό
υφαίνεις ξεϋφαίνεις,
την καρδούλα μου μαραίνεις.
Να σου κοπούν πολλές κλωστές
να σου κοπούν πολλές κλωστές
να σου τσακιστεί το χτένι
περδικούλα μου γραμμένη.

ΠΙΠΕΡΟΡΙΖΑ

Πιπερόριζα
δυο ώρες να σε όριζα.
Πιπερόριζα κανέλα
πάρ' το κέντημά σου κι έλα.
Κι έλα γρήγορα,
μ' έχουν στα σίδερα.
Κι έλα γρήγορα σαν πρώτα
σκούξε κι άνοιξε την πόρτα.

ΤΙ ΝΑ ΤΗΝ ΚΑΝ' ΑΥΤΗ ΤΗ ΝΙΑ

Τι να την κάν' αυτή τη νια
κι αυτή τη μαυρομάτα
όπ' έχει μάτια όμορφα
και χρυσαφένια νιάτα.
Να την ανεβάσω στο βουνό
φοβούμ' από τους κλέφτες
να την αφήσω στο χωριό
φοβούμαι από τους γκιουμπασήδες.
Να την πάω στο χρυσικό
να την ξελαγαρίσω
να βάλω κούπα και σταυρό
κι αργύρο δαχτυλίδι.
Το δαχτυλίδι να φορά
και μένα να θυμάται
και το σταυρό να προσκυνά
να πέφτει να κοιμάται.

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Τούτο το καλοκαίρι,
Μαρία Μαριγώ,
κακά τα πέρασα,
δεν είδα τη Μαρία,
δεν την αντάμωσα.
Στο σπίτι της πηγαίνω
για να την εβρώ
κι η μάνα της την κρύβει
πίσω στον αργαλειό.
— Έβγα, Μαρία μ', έβγα,
στον πέρα μαχαλά,
να πούμε και δυο λόγια,
δυο λόγια ερωτικά.
Εγώ Μαρία φεύγω
και πάω μακριά,
πάω σε κρύες βρύσες
και σε κρύα νερά.

ΜΙΑ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛ' ΑΓΑΠΗΣΑ

Μια βοσκοπούλ' αγάπησα,
μια κόρη παινεμένη.
Και την αγάπησα μικρή,
την πολυζηλεμένη.
Μια μέρα που καθότανε
στα χόρτα τ' ανθισμένα,
εγώ της είπα: «Σ' αγαπώ,
τρελαίνομαι για σένα».
Κι αυτή μου το είπε με καημό:
«Είμαι μικρή ακόμα».
«Μικρός εγώ, μικρή εσύ,
βάστα δυο χρόνια ακόμα».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πήρα το ντουφεκάκι μου
και βγήκα για κυνήγι
από το κρούσμα του ηλιού
ώς το βασίλεμά του.
Τις ράχες ετριγύριζα,
τους λόγγους με τα πεύκα,
κυνήγι δεν ευτύχησα,
δεν ήβρα να βαρέσω.
Κοντά στο ηλιοβασίλεμα,
κοντά σε μια βρυσούλα,
βρίσκω μια κόρη όμορφη,
ξανθιά και μαυρομάτα.
Ζυγώνω και την ερωτώ
με την καρδιά κομμάτια:
—Κόρη, ποια μάνα σ' έκαμε,
ποια μάνα σ' έχει κάμει
εσένα τόσο όμορφη
και λεβεντιάς καμάρι,
για να ζουρλαίνεις τα παιδιά,
που σου 'ρχονται κοντά σου;
Σύρε να πεις της μάνας σου
να κάμει κι άλλη γέννα,
να κάψει κι αλλουνών καρδιές
'πως έκαψε και μένα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η ΕΜΟΡΦΗ ΒΛΑΧΑ

Εγώ είμαι η βλάχα η έμορφη, η βλάχα η παινεμένη
πό' 'χω τα χίλια πρόβατα, τα πεντακόσια γίδια.
Λύκος να φάει τα πρόβατα και τσάκαλος τα γίδια
και 'γώ θα πάω στα Γιάννινα στου μπέη τα σαράγια.

—Γεια σου χαρά σου μπέη μου.

—Καλώς τηνε τη βλάχα.

Βλάχα μου πόθεν έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις;

—Από τη μάνα μ' έρχομαι στα πρόβατά μου πάω,
εγώ είμαι η βλάχα η έμορφη, η βλάχα η παινεμένη,
πό' 'χω τα χίλια πρόβατα, τα πεντακόσια γίδια.

Βλέπεις εκείνα τα βουνά, το πέρα και το δώθε;

Στο πέρα βόσκουν πρόβατα, στο δώθε βόσκουν γίδια
κι ανάμεσα στα δυο βουνά τρεις μύλοι που αλέθουν.

ΜΠΑΤΕ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΣΤΟ ΧΟΡΟ

—Μπάτε κορίτσια στο χορό τώρα πό' 'χετε καιρό
γιατί ταχιά παντρεύεστε, σπιτονοικοκυρεύεστε.

Δε σας αφήνουν τα παιδιά να πάτε σ' άλλη γειτονιά,
δε σας αφήνουν οι άντρες σας να πάτε στις μανάδες σας,
δε σας αφήνει ο πεθερός να πάτε κει που 'ν' ο χορός.

—Τους άντρες τους μεθύζουμε και τους αποκοιμίζουμε
και τα παιδιά τα δέρνουμε και στο σχολειό τα στέλνουμε
και την κακιά την πεθερά τη βάζουμε στην παραστιά
και τον κακό τον πεθερό τον πάω όπου θέλω εγώ,
του στρώνω εδώ, του στρώνω εκεί, ενός γαιδάρου το πετσί,
του βάζω και προσκέφαλο ένα γαιδουροκέφαλο.

Μια βλάχα εροβόλαγε
από ψηλή ραχούλα.

Με τη ροκούλα γνέθοντας,
τ' αδράχτι της γιομάτο.

Κι ο βλάχος την αγνάντευε
από μια άλλη ράχη,
βγήκε την εκαϊτέρεσε
σ' ένα στενό σοκάκι.

—Βλάχα μ', το πούθε έρχεσαι,
το πούθε κατεβαίνεις;

—Απ' τα καλύβια μ' έρχομαι,
στο σπίτι μου πηγαίνω.

Πήγα αλάτι και ψωμί,
τσαρούχια του αντρός μου.

—Βλάχα μ', για δώσ' μου φίλημα,
τα δυο γλυκά σου μάτια.

—Πώς να σου δώσω φίλημα
κι αυτά τα μαύρα μάτια;

Της τάζει χίλια πρόβατα,
και πεντακόσια γίδια.

—Λύκος να φάει τα πρόβατα,
αρκούδες και τα γίδια,
μπροστά στον άντρα που 'χω εγώ,
σαν τέτοιο παλικάρι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΑΗΔΟΝΑΚΙ ΤΟ ΜΙΚΡΟ¹

Το αηδονάκι το μικρό,
το μοσχαναθρεμμένο
'θαλα το κλείσω στο κλουβί
να το ταΐζω μόσχο.
Το τείζα με ζάχαρη,
το τείζα με μόσχο.
Κι από το μόσχο το πολύ
κι από τη μυρουδιά του,
μου σκανταλίστη το κλουβί
και μου 'φυγε τ' αηδόνι.
Παίρνω τους δρόμους κλαίγοντας
και τα βουνά ρωτώντας:
—Μην είδατε τ' αηδόνι μου
το μοσχαναθρεμμένο;
—Σε κείνες τις ράχες τις ψηλές
εκεί ήταν χτυπημένο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Τραγούδι της αγάπης που απαντά και ως μοιρολόι στο χαμό μικρού παιδιού.

ΑΣΤΡΙ ΜΟΥ ΚΙ ΑΣΤΡΙΤΗ ΜΟΥ

Άστρο μου κι αστρίτη μου,
μπω μπω κι Αυγερινέ,
γρήγορα ν'εβασίλεψες
μπω μπω στη γειτονιά.
Ποιον αφέντη καρτερείς,
μπω μπω και ποια κυρά;
Καρτερώ την Πούλια μου,
μπω μπω την έμορφη,
πό'χει άσπρο το λαιμό,
μπω μπω σαν το χαρτί.

Μια άλλη παραλλαγή:

Άστρο μου κι αστρίτη μου
κι αυγερινέ,
το 'μαθες τι μου 'καμε
εμένα η αυγή.
Μ'ήβρε το ξημέρωμα
στο μαχαλά
κι αυτό το ξεμπούλωμα
στη γειτονιά,
βγαίνουν τρεις αρχόντισσες
και με ρωτούν:
— Άγουρε, καλλιάγουρε
ποιον καρτερείς,
ποιον αφέντη καρτεράς
ή ποια κυρά.
— Ουδέ αφέντη καρτερώ
κι ουδέ κυρά.
Καρτερώ την πέρδικα,
την πλουμιστή,
πό'χει το λαιμό της
άσπρο σαν χαρτί,
πό'χει τη μεσούλα της
λιανή για το σπαθί.

ΚΙΝΗΣΑ Ν' ΕΡΘΩ ΕΝΑ ΒΡΑΔΥ

Κίνησα ν' ερθώ ένα βράδυ
μ' έπιασε ψιλή βροχή
το Θεό παρακαλούσα
για να σ' έβρω μοναχή.

Ας ερχόσουν κι ας βρεχόσουν
κι ας γινόσουν παπί
είχα ρούχα να σ' αλλάξω
πάπλωμα να σκεπαστείς
και κορμάκι ν' αγκαλιάσεις
όσο που να βαρεθείς.

Κι ούτε μοναχή σε βρίσκω
κι ούτε με τη μάνα σου
μόν' σε βρίσκω στολισμένη
με τη φιλενάδα σου.

Ας ερχόσουν κι ας βρεχόσουν
κι ας γινόσουν παπί
είχα ρούχα να σ' αλλάξω
πάπλωμα να σκεπαστείς
και κορμάκι ν' αγκαλιάσεις
όσο που να βαρεθείς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μια παραλλαγή του προηγούμενου τραγουδιού:

ΚΙΝΗΣΑ ΝΑ 'ΡΘΩ ΕΝΑ ΒΡΑΔΥ

Κίνησα να 'ρθω ένα βράδυ,
μ' έπιασε ψιλή βροχή,
το Θεό παρακαλούσα
για να σε 'βρω μοναχή.
Ούδε μοναχή σε βρίσκω,
κι ούτε με τη μάνα σου,
μωρ' σε βρίσκω στολισμένη
με τη φιλενάδα σου.
Και τι άντρας είσαι εσύ,
που φοβάσαι τη βροχή;
Ας ερχόσουν κι ας βρεχόσουν,
κι ας γινόσουνα παπί,
είχα ρούχα να σ' αλλάξω,
πάπλωμα να σκεπαστείς,
είχα πέρδικα ψημένη,
είχα και γλυκό κρασί,
είχα και καλό κρεβάτι,
πάπλωμα μεταξωτό
και καθάρια μαξιλάρια
—τα χεράκια μου τα δυο.

Μια άλλη παραλλαγή αρχίζει:

Το φυσούνι το φυσονάκι
το φυσάει και δεν κρυώνει.
Κρύα μαρμαρένια βρύση
που βαστάς κρύο νερό,
πώς βαστώ κι εγώ ο καημένος
της αγάπης τον καημό;

.....

ΟΛΑ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ

Όλα τα δέντρα της αυγής
δροσιά είν' γεμισμένα
και μένα τα ματάκια μου
δακρύζουν τα καημένα.

Το μάθανε οι φίλοι μου
και κλαίνε για τ' εμένα
και σύ, καρδιά απόνετη,
δε φάνηκες οκίμα.

—Πού ήσουν τριανταφυλλένια μου
τόσον καιρό χαμένη

—Έμουν στα πλάγια πο' βροσκα
στα δέντρα που κοιμόμουν.

—Αρρώστησα, θερμάθηκα
σαράντα δύο μέρες
κανένας δεν εφάνηκε
να με παρηγορήσει.

ΛΕΝΗ ΚΑΙ ΚΥΡΑ-ΛΕΝΗ

—Λένη και κυρα-Λένη.

—Ορίστε αφέντη μου.

—Έβγα στο παραθύρι
δύο λόγια να σου πω.

—Στο παραθύρι βγαίνω
και τρία να μου πεις.

—Αυτόν τον άντρα πο' χεις
εμισογέρασε,
άφ'σεν αυτό το γέρο
και πάρε εμέ το νιο.

—Πώς να αφήσω το γέρο
να πάρω εσέ το νιο;
Αυτός μικρή με πήρε
και με κουνάρισε,
με πότιζε με μόσχο
και με μεγάλωσε.

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ

Τούτο το χειμώνα, θέλω να διαβώ
και το καλοκαίρι καλώς να σε βρω,
νεραντζιά με τ' άνθη και με τον καρπό.
Στρώσε μου στη ρίζα ν' αποκοιμηθώ
και φτενό μαντίλι ν' αποσκεπαστώ,
για να σέρνει αγέρας από το βουνό,
για να πέφτουν τ' άνθη στο μαντίλι μου
το παίρνω και πάνω στην αγάπη μου.
Τη βρίσκω που στρώνει και με καρτερεί.
—Ποιόνε στρώνεις κόρη, ποιόνε καρτερείς;
—'Σένα στρώνω βρε λεβέντη, 'σένα καρτερώ.
Πάπλωμα και στρώμα, και προσκέφαλα,
πέρδικα ψημένη και γλυκό κρασί.

ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΤΑ ΠΑΡΑΠΟΝΑ

—Καρδιά μου τα παράπονα
γιατί τα 'χεις κρυμμένα;
Δεν πρέπει να 'χεις μυστικά
καρδούλα μου σε μένα.
—Τον άντρα μου τον αγαπώ
και στην καρδιά τον έχω
'Ό,τι και να μου τάξουνε
εγώ δεν τον αλλάζω.
Για κάθε πόνος και καημό
ο άντρας θα με νιώσει
και τη χαψιά του στόματος
εμένα θα τη δώσει.
Τον άντρα μου τον αγαπώ,
τον έχω στην ψυχή μου.
Ποτές του δε με άφησε
να μείνω μοναχή μου.

ΣΕ ΠΕΡΙΒΟΛΑΚΙ ΜΠΑΙΝΩ

Σε περιβολάκι μπαίνω, μες στις λεμονιές
ετρελάθηκα ο καημένος απ' τις μυρουδιές.
Σε κρύα βρύση πάνω, να πιω για να δω,
κι εκεί βρίσκω την κόρη όπ' έπαιρνε νερό.
Σκύβω να τη φιλήσω και δε με δέχτηκε
της τάζω τα κουφέτα, της τάζω τα λαχνά
κι η κόρη μου γυρεύει παντζάρικα φλουριά.
—Πού να βρω ο καημένος, παντζάρικα φλουριά;
Στα ξένα όπου ήμουν, και στα μακρινά
εκεί δεν καζαντούσα παντζάρικα φλουριά
εκεί εκαζαντούσα δολάρια και χαρτιά.

ΔΙΑΒΑΙΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΣΟΥ

Διαβαίνω από την πόρτα σου, σε βρίσκω χαλιασμένη
και στο δεξί σου μάγουλο ήσουν ακουμπισμένη.
Τι λες, τι λες, βρε άπιστε και κάνεις πως δεν ξέρεις,
εμένα μ' απαρνήθηκες κι άλλη πας να φέρεις.
Ποιος σου τόειπε κοκόνα μου, ποιος σου τόειπε, κυρά μου;
Αν σ' τόειπε ο ήλιος να χαθεί και τ' άστρι να θαμπώσει
κι αν σ' τόειπε κόρ' ανύπαντρη, μ' άντρα να μην ανταμώσει.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Το φεγγάρι τώρα βγαίνει
κι η αγάπη μου διαβαίνει,

Το φεγγάρι κάνει βόλτα
στης αγάπης μου την πόρτα.

Το φεγγάρι κάνει κύκλο
στης αγάπης μου τον κήπο.

ΟΙ ΔΥΟ ΑΓΑΠΕΣ

Στον κάμπο αναστέναξα
και βγήκαν δυο λουλούδια
το 'να είναι η αγάπη η παλιά
και τ' άλλο η καινούργια.

Καινούργια αγάπη και παλιά
με βάλανε στη μέση
γυρνά κοιτάζω την παλιά
καινούργια δε μ' αρέσει.

Καινούργιος τοίχος χτίζεται
παλιός βρε δεν γκρεμίζεται
καινούργια αγάπη πιάνεται
παλιά δε λησμονιέται.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Αναστενάζω κι αναχνώ
και μέσα βράζει ο πόνος
κι όποιος μάς εξεχώρισε
να μην τον βρει ο χρόνος.

Μωρή κοντιά κοπέλα
που πας για λάχανα (δισ)
για πάρε με και μένα
να πω τα βάσανα.

Γιάννενα μωρ' Γιάννενα
'σύ θα πας για λάχανα
'σύ θα πας για λαχανίδες
θα σου κόψουν τις πλεξίδες.

Ψάρια που τηγανίζεις
μέσα στο μαγειριό
άσ' τα για να καούνε
και έλα να σε ιδώ.

ΘΥΜΑΣ' ΟΤΑΝ ΣΕ ΦΙΛΗΣΑ

Θυμάσ' όταν σε φίλησα
τσιούπρα η νύφη του παπά
στην περγουλιά από κάτω
μωρή Κονομοπούλα.
Εκεί 'ταν και δυο μάρτυρες
τσιούπρα η νύφη του παπά
τ' αστρί και το φεγγάρι
μωρή Κονομοπούλα.

ΣΑΤΙΡΙΚΟ

Σήμερα το μεσημέρι
έχασα το περιστέρι
και ρωτώ τη γειτονιά μου
μη 'δατε την πέρδικά μου.

Και μου λένε οι γείτονοι
έπαιζε με τον Αντώνη.
Ψες την είδαν στο αυλάκι
που 'παιζε με το Γιωργάκη.

ΖΑΛΙΑΡΙΚΟ

Ζαλιάρικο ζαλιάρικο
μικρό και παιχνιδιάρικο
Ζαλίζομαι ζαλίζομαι
όταν σε συλλογίζομαι.
Ζαλιάρικο ζαλιάρικο
σε μένα ρίχνεις τ' άδικο.

Μελαχρινή κι αν είσαι
μη σεκλετίζεσαι
μπούντρα 'θαλα σου φέρω
να μπουντραρίζεσαι.

Διαμάντι, δαχτυλίδι
φορείς στο χέρι σου
κι απάνω τ' όνομά σου
πως θα γίνω ταίρι σου.

.....

Ψες είδα μαύρα μου μάτια
ψες είδα στο όνειρό μου
ψες είδα στο όνειρό μου
μαύρα μάτια στο πλευρό μου.

Και ξυπνώ μαύρα μου μάτια
και ξυπνώ και δεν τα βρίσκω
και ξυπνώ και δεν τα βρίσκω
μου 'ρχεται να ξεψυχήσω.

Αυτά τα μαύρα μάτια
που με κοιτάζουν
χαμήλωσέ τα λίγο
να μη με σφάζουν.

Βασιλικός θα γίνω
στο παραθύρι σου
κι ανύπαντρος
θα μείνω για το χατίρι σου.

Ψηλό μου κυπαρίσσι
λυγάει η κορφάδα σου
ποιος ξέρει ποιος θα την πάρει
την ομορφάδα σου.

Όποιος με 'κούει να τραγουδώ
λέγει δεν έχω πάθη
εγώ 'χω στην καρδούλα μου
φαρμακερό φιδάκι.

Να πας να πεις της μάνας σου
μην κάψει άλλη σαν σένα
να κάμει κι αλλονών καρδιές
'πως έκαψε κι εμένα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Που 'σουν, ήλιε μ', κι άργησες
κι αργείς να βασιλέψεις;
Σε καταριούνται οι εργατιές
κι οι ξενοδουλευτάδες.
Σε καταριέται και μια νια
μια μικροπαντρεμένη,
πό' χει τον άντρα άρρωστο
βαριά για να πεθάνει.
Γυρεύει από λαγού τυρί
κι από αγριογίδι γάλα.
Παίρνει το βατοκόπι της
και πάει να κόψει βάτα,
να φτιάσει στρούγκα του λαγού,
ν' αρμέξει τ' αγριογίδι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Αναφέρεται και ως τραγούδι της εργατιάς.

ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΟΥ, ΕΧΤΙΚΙΑΣΑ

Μανούλα μου, εχτίκιασα
που περπατώ και βήχω.
Κι οι φίλοι μου μου το 'λεγαν
κι εγώ δεν τ' αποδείχνω.
Πολλοί γιατροί μου το 'λεγαν
και μου το ξαναλένε,
πως έχω βέβαιο χτικιό
και ζωντανόν με κλαίνε.
Και 'σύ, μανούλα μου γλυκιά
και πολυπικραμένη,
για βάλε το χεράκι σου
και πάρε το κλειδί μου,
κι άνοιξε το σεντούκι μου
και στ' άσπρα φόρεσέ με.
Κι αν πεθάνω, μάνα μου,
στον κήπο να με θάψεις.
Για να περνούν οι όμορφες
να με καλημερίζουν,
για να περνάει η αγάπη μου
να με μοιρολογάει¹.

ΜΙΑ ΣΥΝΝΕΦΙΑΣΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

Μια συννεφιασμένη μέρα
και μια σκοτεινή βραδιά
μας εβούλιαξε η βαρκούλα
μάς πνιγήκαν δυο παιδιά.

Το 'μαθε η μανά του Νίκου
τάζει λίρες και φλωργιά
για να βγάλουνε το Νίκο
ζωντανό απ' τα νερά.

Θάλασσα δεν τρώγει λίρες
θάλασσα δεν τρώει φλωργιά
τρώγει νιους και παλικάρια
των μανάδων τα παιδιά¹.

¹ Τα τραγούδια αυτά απαντούν και ως τραγούδια της ξενιτιάς και του πόνου.

Ένα κομμάτι σύννεφο
μωρ' Μαρώ, μωρ' Μαρία,
κι ένα κομμάτι αντάρα,
Μαρία παινεμένη.

Κι αυτό δεν ήταν σύννεφο
κι ούτε κομμάτι αντάρα.

Ήταν η Μάρω του παπά,
η αρραβωνιασμένη,
με το γιορτάνι στο λαιμό
και με το δαχτυλίδι.

—Μαρία, ποιος σου το 'φτιασε
τ' όμορφο δαχτυλίδι;

—Μου το 'φτιασε ο λεβέντης μου,
ο γιος της πεθεράς μου.

ΠΕΝΤΕ ΜΗΝΕΣ ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΗ

Πέντε μήνες παντρεμένη, χήρα πάει στη μάνα της.

Με τα χέρια στο κεφάλι έκλαιγε τον άντρα της.

Την Παρασκευή το βράδυ πάει στο μήμα κι έκλαιγε,
έκλαιγε, μοιρολογούσε τον αντρούλη κ' αγαπούσε:

—Σήκου, νιε και νιούτσικέ μου, δώσ' μου τα κλειδιά,
για ν' ανοίξω τα σεντούκια που 'ναι σφαιλιστά,
να πάρω τα ρούχα, η μαύρη, τ' όμορφα προικιά.

Κι η μανούλα της της λέει, την παρηγορεί:

—Σώπα, κέρση μ', σου 'πα, σώπα, σώπα και μην κλαις,
τ' είσαι νέα και ωραία και ξαναπαντρεύεσαι.

—Τι μου λες, μωρ' στρίγκλα μάνα και τι κάθεσαι και λες;
Σα τον άντρα που 'χα, η μαύρη, δε θα ξαναβρώ.

Έχασα τον πρώτο άντρα, το δεξί μου το πλευρό,
δε μου μένει άλλο, της μαύρης, σκόπι ν' ακουμπώ
και παπούτσια σιδερένια για να γκιζερώ.

Τα βουνά θα σεριανάω με τα δάση τα πολλά,
να 'χω τα κλαριά γειτόνους, τα λαγκάδια συντροφιά,
τα καημένα τα πουλάκια να 'χω για παρηγοριά.

Ήρθ' η μάνα να με παίρει, ήρθαν και τ' αδέρφια μου
κι οι νυφάδες δε με θέλουν να με δουν στην πόρτα τους.

ΕΠΙΑΣΑ ΜΙΑ ΠΕΡΔΙΚΑ

Έπιασα μια πέρδικα, μωρ' μανά,
έπιασα μια πέρδικα, μάτια μου (κυρά μανά)
στο κλουβί την έβαλα
να λαλάει κάθε πρωί,
να ξυπνάει τα νιόγαμπρα
και τα νιοστεφάνωτα,
να σηκώνονται πρωί
για να πάνε στη δουλειά.

ΠΕΡΑ ΣΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ Τ' ΑΛΩΝΙΑ

Πέρα στου χωριού τ' αλώνια
πέρδικες λαλούν κι αγρόνια.
Η αυγή γλυκοχαράζει
και οι όμορφες ξυπνάνε,
κι όλο με χαρές κινάνε,
στα αμπέλια τους να πάνε.
Άλλες στ' άλογα καβαλα
κι άλλες φιλοτραγουδάνε
μια μικροκροβωνιασμένη
όλο έπαιγε η καημένη
που δεν ήταν παντρεμένη.

Δέντρο ν είχα στην αυλή μου
για παρηγοριά δική μου.
Δεν το ξέρω τ' όνομά της,
δεν το ξέρω τι λογιέται
κι από τι σειρά κρατιέται.
Πράσινα κάνει τα φύλλα,
κόκκινα κάνει τα μήλα,
τα κλωνάρια του γαλάζια
και οι ρίζες ασημένιες.
Κόρη κάθονταν στον ίσκιο
κι έπλεκε χρυσό γαιϊτάνι.
—Πλέξ' το, κόρη, το γαιϊτάνι,
πλέξ' το και κρουστάλλινέ το
κι αλλουνού να μην το δώσεις.
Δώσ' το εμένα του λεβέντη,
να το βάλω στο σπαθί μου
και στ' ασημομάχαιρό μου.

ΠΑΡΑΤΑ ΒΛΑΧΑ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

—Παράτα, βλάχα, τα βουνά,
τα πράσινα λιβάδια,
τις ανθισμένες λυγαριές,
τα πεύκα, τα πουρνάρια
κι έλα στην πόλη αρχόντισσα,
κυρά για να σε κάνω,
να σε καθίσω στα χαλιά
και σε μετάξια επάνω.
—Στιγμή δε φεύγω απ' το βουνό,
τα πλούτη τα περιφρονώ,
τ' αρνιά μου έχω συντροφιά,
του λόγγου τον αγέρα
κι αντί για λόγια ερωτικά
του Γιάννου τη φλογέρα.

Α·Ι· ΝΤΟΥΝΙΑ ΜΟΥ, Α·Ι· ΝΤΟΥΝΙΑ ΜΟΥ

Άι ντουνιά μου, άι ντουνιά μου,
δε σε χάρηκ' η καρδιά μου.
Ο λεβέντης που περνάει
και δε μας καλημεράει,
π' απερνάει και δε μας κρένει,
μαύρος κι άλαλος να γένει.
Π' απερνάει καβαλάρης,
όλο λεβεντιά και χάρη.
Π' απερνάει σαν σαΐνι
και δεν μπεγεντάει να κρίνει.
Π' απερνάει αγάλια αγάλια
σαν το φίδι στα χορτάρια.
Π' απερνάει κρυφά κρυφά,
όλο νιάτα και χαρά.

ΜΗ ΜΕ ΚΟΙΤΑΣ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ

Μη με κοιτάς στα μάτια
γιατί ζαλίζομαι,
θυμούμαι τα φιλιά σου
και σπανταλίζομαι.
Τα νάζια που μου κάνεις
και τα καμώματα
εγώ θα σου τα βγάλω
τα ξημερώματα.
Μέσα σε χίλιες να είσαι,
μικρό μελαχρινό,
εγώ θα σε γνωρίσω, φως μου,
γιατί σε αγαπώ.

ΜΩΡΗ ΤΣΟΜΠΑΝΟΠΟΥΛΑ ΜΟΥ

—Μωρή τσομπανοπούλα μου
και πέρδικα γραμμένη,
ο κόσμος λέει πως σ' αγαπώ
και σ' έχω φιλημένη.

—Ποιος μ' είδε, ποιος με γνώρισε,
που είμαι φιλημένη;

Ποιος μ' είδε και το άνοιξε
πως είμαι αγκαλιασμένη;

—Από τα μάτια φαίνεσαι
που είσαι φιλημένη,
κι από τη μέση τη λιανή
όπου είσαι αγκαλιασμένη.

ΕΛΑ ΠΟΥΛΙ ΜΟΥ ΕΛΑ

—Έλα, πουλί μου, έλα, και μην αργείς.
Σκάλες και σκαλοπάτια να μην τα βαρεθείς.

—Βαρέθηκα, μωρ' μάνα, μαντίλια να κεντώ,
'θαλα τα παρατήσω και 'θαλα παντρευτώ.

—Κέντα, κόρη μου, κέντα, και τούτη τη χρονιά
να γίνουνε τα στάρια και τα γλυκά κρασιά,
τότε θα σε παντρέψω μέσα σε δυο χωριά,
να πάρεις άντρα μπέη και πεθερό πασιά.

—Δε θέλω άντρα μπέη και πεθερό πασιά,
μωρ' θέλω ένα λεβέντη με κατσαρά μαλλιά.

ΔΕ Σ' ΤΟ ΕΙΠΑ ΜΙΑ, ΔΕ Σ' ΤΟ ΕΙΠΑ ΔΥΟ

Δε σ' το είπα μια, δε σ' το είπα δυο,
δε σ' το είπα τρεις και πέντε;
Πια στο χορό για να μην πας,
γιατί ζουρλαίνεις τα παιδιά
και τα λεβεντόπαιδα (ή: μαραίνεις παλικάρια).
Εζούρλανες κι έναν παπά
εκεί που λειτουργούσε.
Κλοτσοπατάει τα ράσα του
κι αυτό το καμιλάφι (ή: το σταυρό πατάει)
—Σύρτε, σταυροί στους ουρανούς
κι άγιοι στα μοναστήρια (ή: κι άγιοι πίσω τον ήλιο)
τι εγώ θα πάω να κουρευτώ,
θα κόψω τα μαλλιά μου.
Θα βάλω φέσι κόκκινο
και φούντα μεταξένια,
θα πάω να πάρω εκείν' τη νια,
θα πάρω τη Γιαννούλα.

ΟΛΗΝ ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΕΡΒΑΤΩ

Όλην τη νύχτα περβατώ
μ'έν' όμορφο κορίτσι,
να το φιλήσω ντρέπομαι,
να της το πω φοβάμαι.
Να την αφήσω αφίλητη,
γελάει με τ' εμένα.
Θα πάω στο κρασόιπουλο
να πιω και να μεθύσω
και να διαβώ στην πόρτα της
να της το τραγουδήσω:
—Κόρ', αν κοιμάσαι, ξύπνησε
κι αν θέλεις, έλα ιδές με.

Πέρα στην ακροποταμιά
δε λείπει τ' αηδονάκι
κι εμένα από τα χείλη μου
δε λείπει το φαρμάκι.
Κάλλιο να με φαρμάκωνες
παρά να με παιδεύεις,
που μ' έλιωσες σαν το κερί
κι ακόμα δεν πιστεύεις.

ΕΓΩ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΤΗΡΙ ΣΟΥ

Εγώ για το χατήρι σου
τρεις βάγιες είχα βάλει·
είχα τον ήλιο στα βουνά,
τον αϊτό στους κάμπους
και τα βοριά το δροσερό
τον είχα στα καράβια.
Μα ο ήλιος εβασίλεψε
κι ο αϊτός κοιμήθη
και το βοριά το δροσερό
τον πήραν τα καράβια.

ΠΟΥ 'ΣΟΥΝ ΠΟΥΛΙ ΜΟΥ ΑΠΡΟΨΕΣ

Πού 'σουν, πουλί μου, απροψές
και πού την άλλη μέρα;
Τ' είχα τα μάτια μ' ανοιχτά,
τα χέρια μου λυμένα.
Καρτέρεσα η έρημη,
έκαψα τόσο λάδι.
'Εκαψα και τ' αδράχτι μου,
φιτίλια στο λυχνάρι,
αλλά εσύ δε φάνηκες,
δεν ήρθες κείν' το βράδυ.

ΣΤΟΥ ΠΑΠΑ ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΙΑ

Στου παπά τα παραθύρια
κάθονταν δυο μαύρα φρύδια
να είχα 'γώ τα μαύρα φρύδια
κι ο παπάς τα παραθύρια.
Στου παπά την καργιολίτσα
κάθονταν η παπαδίτσα
να είχα 'γώ την παπαδίτσα
κι ο παπάς την καργιολίτσα.
Στου παπά την κρεβατίνα
κάθονταν μια γερακίνα
να είχα 'γώ τη γερακίνα
κι ο παπάς την κρεβατίνα.
Στου παπά το μπαλκονάκι
κάθονταν ένα κοριτσάκι
να είχα 'γώ το κοριτσάκι
κι ο παπάς το μπαλκονάκι.

EMENA H MANA M' ΕΣΤΕΙΛΕ

Εμένα η μάνα μ' έστειλε
να μάσω μανουσάκια,
μανουσάκια μανουσάκια,
ρόσχους και γαριφαλάκια,
μανουσάκια και λουλούδια,
γεια χαρά σας, κοπελούδια.
Τα 'μασα και τα 'δεσα
και τα 'καμα ματσάκια,
τα πήρα και τα μοίρασα
σ' όλα τα κοριτσάκια
και σ' όλα τα κοπελούδια
γεια σου αγάπη μου καινούργια.

ΨΕΣ ΕΙΔΑ ΣΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΜΟΥ

Ψες είδα στο όνειρό μου
μαύρα μάτια στο πλευρό μου.
Και ξυπνώ και δεν τα βρίσκω,
αναλώ και πεθανίσκω.
Με τα ρούχα μου μαλώνω:
—Ρούχα μου, μαύρα μου ρούχα,
πού 'ν' τα μαύρα μάτια που 'χα;
—Να τα πο' ρχονται από πέρα
σαν γραμμένη περιστέρα.

ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΤΑ ΕΙΔΑ

'Ολα τα κορίτσια τα είδα,
με τα νάζια, με τα χάρδια,
μια κοκκινοφορεμένη
μολ'χει την καρδιά καμένη.
Δεν μπορώ να τη γελάσω
το χεράκι της να πιάσω.
Και μ' αρμούνεψε μια θεια μου,
μια καλή γειτόνισσά μου:
—Στο χορό που να χορεύει
σύρε πιάσ' την απ' το χέρι
κι αν την ιδείς που κοκκινίσει,
πάλ' εσένα θ' αγαπήσει.
Κι αν την ιδείς και πάρει χώμα,
έχε την ελπίδα ακόμα.
Κι αν την ιδείς και πάρει πέτρα,
πάρ' την κάπα και σκαπέτα.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΜΟΥ ΜΥΡΙΣΕ

Βασιλικός μού μύρισε
η αγάπη μου διαβαίνει
από την πόρτα μου μπροστά
κοιτάζει και δεν κρένει.
Βασιλικός στενόφυλλος
με τα σαράντα φύλλα
σαράντα σ' αγαπήσανε
και μόνο εγώ σε πήρα.

ΜΩΡΗ ΓΡΑΜΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

—Μωρή γραμμένη πέρδικα
που περπατάς στα πλάγια,
την ομορφιά σου ζήλεψα
και θέλω να σε πιάσω.
Να σε κλειδώσω στο κλουβί,
το μούστο να σε θρέψω.
—Ούτε το μούστο θέλω εγώ,
ούτε και το κλουβί σου.
Δεν είμαι πάπια του νερού
να με κρατάς στα χέρια·
εγώ είμαι πετροπέρδικα
και περπατώ στα πλάγια,
πέτρα την πέτρα περπατώ,
λιθάρι ν το λιθάρι.
Και ζω πάντα ελεύθερη
ψηλά στα κορφοβούνια.

ΓΙΑ ΙΔΕΣ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Για ιδές εκείνο το βουνό
πώς άναψε και καίει.
Κάποιος ασίκης ορφανός
για την αγάπη κλαίει.
—Αγάπη που είχα κι έχασα
από την αναγνωμιά μου,
τώρα τη βλέπω σ' άλλονε
και καίγεται η καρδιά μου.
Πήρα την κάπα, πλάγιασα
να την αλησμονήσω,
μα ο πόνος της δε μ' άφηνε
τα μάτια μου να κλείσω.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΤΡΕΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

Ανάμεσα τρεις θάλασσες,
τριαντάφυλλο κυρ-κόκκινο,
πύργος θεμελιωμένος,
νεράντζι και λειμόνι.
Κι απάνω κόρη εκάθονταν
φλωράκια ν αρμαθιάζει.
Αρμάθιαζε, ξαρμάθιαζε,
εννιά αρμάθες κάνει.
Τις πέντε βάζει στο λαιμό,
τις τέσσερις στα χέρια.
Και με τον ήλιο μάλωνε,
με τον ήλιό μαλώνει.
Για έβγα, ήλιε, για να βγω,
για λάμψε για να λάμψω.
Εσύ κι αν λάμψεις ήλιε μου
μαραίνεις τα χορτάρια,
εγώ κι αν λάμψω ήλιε μου,
μαραίνω παλικάρια.

ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ, ΓΛΥΚΙΑ ΜΟΥ ΓΛΩΣΣΑ

Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα,
άνοιξε, πες μας καμπόσα,
όσα ξέρεις κι άλλα τόσα.
Της ζωής τα περασμένα
που δεν είναι ξεχασμένα.
Τον καιρό που σ' αγαπούσα,
σαν στα ξένα σεργιανούσα,
και διαλέγα τα κορίτσια,
από μπόι κι από νιάτα,
κι από σόι, κι από φάρα:
ποια ήταν άσπρη, ποια ήταν ρούσα,
ποια ήταν γαϊτανοφρυδούσα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κόρη, πού πάνεις για νερό
με τη βαρελοπούλα
και παίρνεις τον ανήφορο
σαν την περδικοπούλα;
Σαν πέρδικα πατάς στη γη,
σαν περιστέρι τρέχεις,
όλον τον κόσμο χαιρετάς
κι εμένα δε μου κρένεις.
Χαιρέτα με στον πλάτανο,
χαιρέτα με στη βρύση,
χαιρέτα την αγάπη μου
πό' ρχεται να γιομίσει.
Κόρη μ', δυο λόγια
θα σου πω να μου τα μπεγιεντίσεις:
ο πλάτανος θέλει νερό
κι η λεύκα θέλει αέρα
κι η κόρη θέλει φίλημα
κρυφά απ' τη μητέρα.
Το κάστανο θέλει κρασί
και το καρύδι μέλι
κι η κόρη θέλει φίλημα
πρωί και μεσημέρι.
Το παραθύρι τ' ακρινό
βράδυ να μην το κλείσεις.
'Εβγα στο παραθύρι σου
και κρέμασ' τα μάλλια σου,
να κάμω σκάλες ν' ανεβώ,
να 'ρθω στην αγκαλιά σου.

ΠΕΡΔΙΚΑ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΣΤΑ ΠΛΑΓΙΑ

Πέρδικα, που είσαι στα πλάγια,
στις δροσιές και στα χορτάρια,
πέρδικα, που είσαι στη φτέρη,
ποιον να στείλω να σε φέρει;
Στέλλω το 'να, στέλλω τ' άλλο
και κανένα δε σε φέρνει.
Στέλλω το χελιδονάκι
που 'ναι γλήγορο πουλάκι
για να 'ρθεί και να σε φέρει.

ΛΕΝΗ ΜΕ ΤΑ ΛΙΑΝΑ ΚΟΥΜΠΙΑ

—Λένη με τα λιανά κουμπιά
και με τα μαύρα μάτια,
στην πέρα πόρτα μη διαβείς,
στη δώθε μην περάσεις.
Λαχαίνει ο γιος μου με κρασί,
λαχαίνει μεθυσμένος,
τσακίζει τα λιανά κουμπιά,
φιλάει τα μαύρα μάτια.
—Ο γιος σ' κι αν θέλει φίλημα,
κι αν θέλει μαύρα μάτια,
πες του να 'ρθεί στο σπίτι μου
το Σάββατο το βράδυ.
Θα βρει τις πόρτες ανοιχτές
και τα σκυλιά δεμένα
κι από τη μέσα τη μεριά
τις κάμαρες στρωμένες.
Στη μια κοιμάται η μάνα μου,
στην άλλ' η αδερφή μου,
στην τρίτη, την καλύτερη,
κοιμάμαι μοναχή μου.

ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΚΥΡΙΑΚΕΣ

Σαράντα πέντε Κυριακές
κι εξήντα δυο Δευτέρες,
έχασα την αγάπη μου,
την αγαπητικιά μου.
Μια Κυριακίτσα το πρωί
τη βλέπω στολισμένη,
με δυο μαντίλια στο λαιμό
και τέσσερα στα χέρια.
Και στο χορό που θα 'μπαινε
όλο μπροστά κοιτούσε.
Κι εγώ της κάνω νόημα,
της λέγω και δυο λόγια:
—Πού 'σουν ψες, πού 'σουν προψές
και πού πηγαίνεις τώρα;
—Προψές ήμουν στην αδερφή
κι εψές στον αδερφό μου,
και τώρα πάω σπίτι μου,
εκεί σε περιμένω.

ΤΡΙΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΜΑΛΩΝΑΝ

Τρία λουλούδια μάλωναν
το ποιο μυρίζει κάλλιο.
Ο πήγανος κι ο αμάραντος
και το μακεδονήσι.
Τους λέει το τριαντάφυλλο,
το μοσχομυρισμένο:
—Φευγάτε, βρωμοχόρταρα,
και βρώμικα χορτάρια.
Εγώ είμαι το τριαντάφυλλο,
το μοσχομυρισμένο·
όλον το χρόνο βρίσκομαι
στης βατσουνιάς τη ρίζα,
κι όλον το Μάη και Θερτή
στων κοριτσιών τον κόρφο.

ΚΑΤΩ ΣΤΑ ΑΣΠΡΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

Κάτω στα άσπρα μάρμαρα,
κάτω στο μαχαλά,
κάθονταν δυο παλικάρια
και μια λυγερή.

Κάθονταν και τη ρωτούσαν
και της έλεγαν:

—Κόρη τ' είσαι μελανούσα
και μελαχρινή;

Μήνα ίσκιος σε πατούσε,
μήνα φάνταγμα.

—Κι ούτε ίσκιος με πατούσε,
κι ούτε φάνταγμα,
με πατούσε ο Γιαννάκης,
ο λεβεντονιός.

Σύρτε πιάστε τον τον κλέφτη,
το λεβεντονιό.

Να τον δείρω μοναχή μου,
με τα χέρια μου.

Να τον δείρω μες στην μπάλα,
με τριαντάφυλλο.

Να τον δείρω μες στη μύτη,
με βασιλικό.

Να τον δείρω μες στο στόμα
με γαρύφαλο.

Μήλο μου, γλυκό μου μήλο,
πορτοκάλι μου γραμμένο
για 'να στοίχημα σε θέλω,
να σε στήσω κυπαρίσσι,
κρύα μαρμαρένια βρύση.
Ν' έρχονται ν οι νιες να πλένουν,
τα κορίτσια να λευκαίνουν.
Πάει η μια, πάει κι η άλλη,
πάει κι ένα φτωχό κορίτσι,
πό' 'λαμψε κι αυτό κι η βρύση,
που 'ναι άσπρη σαν το χιόνι,
κόκκινη σαν το πεπόνι,
που όποιος την ιδεί λαβώνει.
—Αχ, μωρέ φτωχό κορίτσι,
πού την ήβρες την ασπράδα
κι όλη αυτή την ομορφάδα;
—Έχω μάνα σαν τον ήλιο
και πατέρα σαν φεγγάρι.
Έχω κι ένα αδερφάκι,
σαν αγνό περιστεράκι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΓΥΡΙΣΑ

΄Ολον τον τόπο γύρισα
να βρω κορίτσι όμορφο,
στα κάλλη να μ' αρέσει.
Βρίσκω μια κόρη όμορφη,
στραβά κρατά το φέσι.
Και στο ντερβένι εθέριζε
και λιανοτραγουδούσε.
Κι εγώ διαβάτης διάβηκα
και την καλημεράω:
—Καλημερά σου, κόρη μου.
—Καλώς τον το διαβάτη.
—Εσύ με το τσουλούφι σου
μό' καψες την καρδιά μου.
—Κι εσύ με το μουστάκι σου
έκαψες τη δική μου.

ΕΝΑ ΠΑΛΙΚΑΡΑΚΙ ΡΩΣΙΟ ΚΙ ΟΜΟΡΦΟ

΄Ενα παλικάρκι ρώσιο κι όμορφο,
καβάλα περπατούσε και συλλογίζονταν
και με το νου του λέει: «Να 'χα πρόβατα,
να 'χα και χίλια γίδια, να 'μουν τσέλιγκας,
να 'χα κι ένα αμπέλι, να 'κανα κρασί,
να 'χα τη Βαγγελίτσα να την εκέρναγα».

ΜΙΑ ΟΜΟΡΦΗ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

Μια όμορφη γειτόνισσα
με τρέλαν' η δαιμόνισσα.
Τρεις χρόνους που την αγαπώ,
δεν έχω πώς να της το πω.
—Σύρε, μάνα μ', και πες της το,
κρυφοκουβέντιασέ της το.
Παίρνει κι αυτή τη ρόκα της,
πάνει χτυπάει την πόρτα της.
—Καλημέρα, γειτόνισσα.
—Καλώς την την αρχόντισσα.
—Κόρη μ', ο γιος μου σ' αγαπά
και θέλει να σε πάρει.
—Σαν μ' αγαπά, δεν έρχεται
να μου το πει εμένα;

Σ' ΕΝΑ ΔΕΝΤΡΟ ΔΥΟ ΚΛΩΝΑΡΙΑ

Σ' ένα δέντρο, δυο κλωνάρια,
κάθονταν δυο παλικάρια.
Το μεσιό το παλικάρι
όλο μπόι κι όλο χάρη
και προς τις κοπέλες πάνει.
—Σας παρακαλώ, κοπέλες,
να με βάλετε στη μέση,
να διαλέξω ποια μ' αρέσει.
Κι αν διαλέξω μαυρομάτα,
να με κάμετε κομμάτια.
Κι αν διαλέξω μαύρα φρύδια,
να με κάμετε κοψίδια.
Κι αν διαλέξω μαύρο στόμα
να με στρώσετε στο στρώμα.

ΤΙΚ ΤΑΚ Η ΘΥΡΟΠΟΥΛΑ

Τικ τακ η θυροπούλα,
πώς δε βγαίνεις, μωρ' Γιαννούλα;
Να σε δω, να σε ρωτήσω
και να σου κρυφομιλήσω.
Μη σε μάλωσε η μαμά σου,
που με πέτυχε κοντά σου,
και μη μου 'βαλες γινάτι
κι απατήσεις την αγάπη;
Η μαμά σου κι αν σε μαλώσει,
πάλι θα το μετανιώσει,
και γαμπρό της θα με κάμει
γρήγορα και μάνι μάνι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

—Λένη και κυρα-Λένη.
—Ορίστε, αφέντη μου.
—Έβγα στο παραθύρι
και δείξε μ' τα μαλλιά.
—Τι έχεις με τα μαλλιά μου,
μωρ' παλιομόρταρε;
Μετάξι στο παζάρι
δεν έχεις ιδεί ποτέ;
—Λένη και κυρα-Λένη.
—Ορίστε, αφέντη μου.
—Έβγα στο παραθύρι
και ξέπλεξ' τα μαλλιά
να κάμω σκάλα ν' ανεβώ,
να 'ρθω στην αγκαλιά.
—Αυτό που μου γυρεύεις
δε γίνεται ποτέ.
—Λένη και κυρα-Λένη.
—Ορίστε, αφέντη μου.
—Έβγα στο παραθύρι
να ιδώ την μπάλα σου.
—Τι έχεις με την μπάλα μ',
μωρ' παλιομόρταρε;
Φεγγάρι στα ουράνια
δεν έχεις ιδεί ποτέ;
—Λένη και κυρά-Λένη.
—Ορίστε, αφέντη μου.
—Έβγα στο παραθύρι
να ιδώ τα φρύδια σου.
—Τι έχεις με τα φρύδια μ',
μωρ' παλιομόρταρε;
Γαϊτάνια στο παζάρι
δεν έχεις ιδεί ποτέ;

ΜΗ ΜΕ ΚΟΙΤΑΣ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ

Μη με κοιτάς στα μάτια,
γιατί ζαλίζομαι,
θυμάμαι τα φιλιά σου
και σκανταλίζομαι.
Εσύ είσαι ένας ήλιος,
φεγγάρι λαμπερό,
μου θάμπωσες το φως μου
και δεν μπορώ να ιδώ.

ΕΣΥ ΒΟΥΝΙΣΙΑ ΠΕΡΔΙΚΑ

Εσύ, βουνίσια πέρδικα
και του κάμπου τρυγόνα,
τάχα θέ' να 'ρθει ένας καιρός,
κι ένας βαρύς χειμώνας,
να στήσω βρόχια στο βουνό
και ξόβεργα στους κάμπους,
για να σε πιάσω πέρδικα,
στο κλουβί να σε βάλω;
Για να λαλάς κάθε πρωί
και κάθε μεσημέρι,
για να ξυπνάς τις όμορφες
κι όλες τις μαυρομάτες,
για να ξυπνάς κι εμέν' το νιο
τον πολυπικραμένο.

ΜΙΑ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΑ ΕΠΛΕΝΕ

Μια βλαχοπούλα έπλενε
σε μια κρύα βρυσούλα.
Είχ' ασημένιο κόπανο,
μαλαματένια πλάκα.
Κι από το συχνοβάρεμα,
κι απ' τα γλυκά τραγούδια,
ο κόπανος τσακίστηκε
κι η πλάκα ν' εραγίστη.
Εκεί γιδάρης πέρασε
και την καλημερίζει:
—Βλάχα μ', για δεν παντρεύεσαι,
γιδάρ' άντρα να πάρεις;
—Εγώ είμαι κόρη αρχόντισσα,
γιδάρης δε μου πρέπει.
Εγώ 'χω χίλια πρόβατα
και πεντακόσια γίδια...

ΣΕ ΜΙΑ ΜΗΛΙΑ, ΓΛΥΚΟΜΗΛΙΑ

Σε μια μηλιά, γλυκομηλιά,
με μήλα φορτωμένη
ένα γεράκι εγύριζε
απάνω στα κλωνάρια.
—Μηλιά μου, στα κλωνάρια σου
φωλιά θέλω να χτίσω.
—Δεν μπορώ να σε δεχτώ,
γεράκι πλουμισμένο,
τι μου τινάζεις τ' άνθια μου
και χάνω τον καρπό μου.

ΕΝΑΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ ΧΟΡΕΥΕ

Ένας λεβέντης χόρευε
σε μαρμαρένιο αλώνι.
Κι η κόρη που τον αγαπά,
κι η κόρη που τον θέλει
όλο στα μάτια τον κοιτά,
κι όλο κρυφά του λέει:
—Πού 'σουν εψές, λεβέντη μου,
κι αντιπροψές το βράδυ;
—Εψές ήμουν στη μάνα μου,
προψές στην αδερφή μου
κι απόψε στο κονάκι σου
θα 'ρθω να σε φιλήσω.

ΜΕ ΜΑΛΩΣΕ Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ

Με μάλωσε η μάνα μου,
μό' κλεισε το δρομάκι
και δεν μπορώ για να διαβώ,
να πάω στην αγορά.
Τη νύχτα, τα μεσάνυχτα,
μ' ένα λαμπρό φεγγάρι,
την είδα που edιάβηκε
μέρο να πάει να πάρει.
—Πού πας, αγγελικό κορμί,
βέργα καμαρωμένη;
Κατέβα κάτω να σε ιδώ,
μικρή μου χαϊδεμένη.

— Όσα λουλούδια έχει η άνοιξη
κι η πόλη παραθύρια,
τόσα φλωράκια ξόδεψα
κόρη μου, για τ' εσένα.

— Δεν το 'ξερα, λεβέντη μου,
που ξόδεψες για μένα,
να γένω γης να με πατείς,
γιοφύρι να περάσεις,
να γένω κι ασημόκουπα,
να σε κερώ, να πίνεις.

Εσύ να πίνεις το κρασί
κι εγώ να πλέω μέσα,
να ξαγλιστρώ στα χείλη σου,
να πέφτω στην καρδιά σου,
να ιδώ τα φυλλοκάρδια σου
πως τρέμουν για τ' εμένα.

— Πώς τρέμει η βέργα στο νερό,
τ' αρνί στον κασαπάρη,
έτσι τρέμει η καρδούλα μου,
κόρη μ' για τ' εσένα.

Άλλη παραλλαγή αρχίζει:

Όσα μανούσια του Μαγικού
και φύλλα από τα δέντρα,
τόσα φλωράκια ξόδεψα
κόρη μ' για τ' εσένα.

—Θέλω να σ' το ειπώ, κόρη κι αντρέπομαι
κόρη κι αντρέπομαι, κι αντρεπουλίζομαι.
—Πες το, λεβέντη, πες το και μην αντρέπεσαι.
—Το χειλάκι σου, το μαγουλάκι σου,
γιατί 'ναι κίτρινο, δεν είναι κόκκινο;
Μήνα αρρώστησες, μήνα θερμάθηκες;
Μήνα αγουροφίλημα ν' εδέχτηκες;
—Ούτε αρρώστησα, κι ούτε θερμάθηκα,
κι ούτε αγουροφίλημα ν' εδέχτηκα.
Μ' έστειλε η μάνα μου στον κήπο μας,
να βλαστολογήσω το βασιλικό,
μό' 'πεσε ένας κλώνος από τη μηλιά,
και με βάρεσε, καλέ μ', μ' εσκότωσε.
—Δείξε μου τον κλώνο που σε βάρεσε,
που σε βάρεσε και σε σκότωσε.
Να τον ασημώσω με μάλαμα
και να τον καπνίσω εγώ με το φλωρί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Θέλουν ν' ανθίσουν τα κλαδιά
κι ο πάγος δεν τ' αφήνει.
Θέλω κι εγώ να σ' αρνηθώ
κι ο πόνος δε μ' αφήνει.
Αγάπησα κι εγώ μια νια
κι ο κόσμος δε μ' αφήνει.
Βάτους κι αγκάθια έφαγα
όσο να σ' αγαπήσω,
και τώρα που σ' αγάπησα
πώς να σε λησμονήσω;
Να πας να πεις της μάνας σου
να μη με καταργιέται.
'Θαλα την κάμω πεθερά
θα τη φωνάζω μάνα,
στην κόρη τη μικρότερη,
τη γαϊτανοφρυδούσα,
με τα μαλλιά της τα ξανθά
και τα ωραία μάτια.

ΠΕΡΔΙΚΑ ΕΙΧΑ ΣΤΟΝ ΟΝΤΑ ΜΟΥ

Πέρδικα είχα στον οντά μου
και κοιμότανε κοντά μου.
Και ξυπνώ και δεν τη βρίσκω,
έτοιμος να ξεφυγήσω.
— Πού ήσουν, πέρδικα γραμμένη
κι ήρθες το πρωί βρεγμένη;
— Ήμουνα ψηλά στα πλάγια,
στις δροσιές και στα χορτάρια.
— Τι έτρωγες, μωρ' πέρδικά μου,
τι έτρωγες ψηλά στα πλάγια;
— Έτρωγα το Μάη τριφύλλι
και τον Αύγουστο σταφύλι.

ΝΑ ΕΙΧΑ ΕΝΑ ΜΗΛΟ

Να είχα ένα μήλο, να 'ριχνα
στο πέρα παραθύρι,
να τσάκιζα το μαστραπά,
πό' 'χει το καρυοφύλλι.
Κι ο μαστραπάς τσακίστηκε,
το καρυοφύλλι εχύθη.
—Για σέν' το λέγω, αγάπη μου,
που είσαι στο παραθύρι.
Το μαντιλόκι που κεντάς
εμένα να το δώσεις.
—Εσένα που είσ' η αγάπη μου,
εσένα θα το δώσω.
Στα γόνατά του το 'ριξε,
στα χέρια το ξετάζει.

ΑΣΠΡΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ ΚΡΑΤΩ

'Ασπρο τριαντάφυλλο κρατώ,
βουλιούμαι να το βάλω.
Κι αν το πετόχα στη βαφή,
πολλές καρδιές θα κάψω.
Θα κάψω νιους, θα κάψω νιες,
θα κάψω παλικάρια,
θα κάψω την αγάπη μου
μέσα στα φυλλοκάρδια.

Θιαμαίνομαι το κρύο νερό,
το πούθε κατεβαίνει;
Από γκρεμό γκρεμίζεται,
σε περιβόλι μπαίνει.
Ποτίζει δέντρα και κλαδιά,
κλαδιά και δαφνοπούλες,
ποτίζει και μια λειμονιά
στην άμμο φυτεμένη.
Κάνει τα φύλλα μάλαμα
και λειμόνια ασήμι.
Κόρη καλή στη ρίζα της
μ' έναν καλό φιλιόταν
κι ορκίζονταν στους κλώνους της
πιστή στο νιο να μείνει.

ΕΨΕΣ, ΠΡΟΨΕΣ ΑΠΕΡΑΣΑ

Εψές, προψές απέρασα
από το μαχαλά σου
κι ακούσα που σε μάλωνε
η στρίγκλα η πεθερά σου.
Για μένα αν σε μάλωνε,
να μην ξαναπεράσω.
—Πέρασ', αγάπη μ', πέρασε,
όπως περνούσες πρώτα.
Κι αν μάλωνει η πεθερά
μαζί κι η συννυφάδα.
—Βίξε νερό στην πόρτα σου,
να μπω να ξαγλιστρήσω,
για να 'βρω αφορμή να μπω
να 'ρθω να σε φιλήσω.

Διψούν οι κάμποι για νερό
και τα βουνά για χιόνια,
και τα γεράκια για πουλιά,
κι εγώ, βλάχα μ', για σένα.
Σέρνουν τα πόδια σου δροσιά
και τα μαλλιά σου μόσχο,
σέρνουν τα πασουμάκια σου
του Μάη τα λουλούδια.
Το χέρι σου το παχουλό,
το κοντυλογραμμμένο,
να το 'χα για προσκέφαλο
τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
οι μέρες να 'ταν του Μαγιού
κι οι νύχτες του Γενάρη.
Να σε χορτάσω φίλημα,
να σε χορτάσω αγκάλες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ποιος έλατος κρατάει βροχή
και ποια κορφή το χιόνι;
Ποια κόρη ράβει τα προικιά
χωρίς να 'χει βελόνι;
Και ποια μανούλα γέννησε,
και ποια την καμαρώνει;
Ποιος έχει αγάπη στην καρδιά
και ποιος τη φανερώνει;
Τα χρόνια κι αν περάσουνε,
η αγάπη μεγαλώνει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στην κεντισμένη σου ποδιά,
μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα
κι Αρβανιτοπούλα (ή: τσελιγκοπούλα)¹,
λαλούν αηδόνια και πουλιά.

Το χέρι σου το παχουλό
μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα
και τσελιγκοπούλα,
να το 'χα 'γώ προσκέφαλο,
μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα
κι Αρβανιτοπούλα.

Βάλε κρασί στο μαστραπά
και βάλ' το στον αέρα,
για να 'ρθω εγώ και να το πιω
με τη γλυκιά παρέα,
να πίνω το κρασάκι σου,
να σου φιλώ τα μάτια,
αυτά τα μάτια σαν ελιά
τα φρύδια σαν γαϊτόνια.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Η επωδός «μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα κι Αρβανιτοπούλα» επαναλαμβάνεται ύστερα από κάθε στίχο.

Σιγαλά, μωρή κοπέλες,
σιγαλάτε το χορό,
σιγαλά κι αγάλια αγάλια,
μην πατήσει η μια την άλλη
και της σπάσει το ποδάρι.
Μη χαλάτε το χορό
τώρα πό' λacha κι εγώ,
τι είμαι ξένος και θα ιδώ,
και θα πάω να μολογώ,
πέρα σ' εκείνο το χωριό,
που είν' τα σπίτια τα ψηλά,
παραθύρια με γυαλιά,
πόρτες με μαλάματα,
κόρες με τα κλάματα.
Κύριε, δώσ' μου μια βαριά,
να τσακίσω τα γυαλιά,
για να ιδώ τις όμορφες,
τις άσπρες και τις κόκκινες,
τις νεραντζομάγουλες
και τις γαϊτανόφρυδες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αν θέλεις να είμαι όμορφη,
αν θέλεις να είμαι άσπρη,
στείλε στην πόλη για γυαλί,
στα Γιάννενα για χτένι,
στείλε και στην Πολύτσιανη
για κόκκινο γελέκι.

Το χτένι να χτενίζομαι,
και το γυαλί να βλέπω,
και το γελέκι να φορώ,
και στο χορό να βγαίνω.
Να κάμ' αγόρια να σφαγούν,
κορίτσια να πλαντάζουν,
να κάμω τον πρωτόπαπα
να χάσ' τη λειτουργιά του.
Να κάμω τον επίτροπο
να χάσει τα δευτέρια,
να κάμω τον πρωτόγερο
να χάσει τα σοκάκια.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο Γιάννος, ο Γιαννάκης
κι ο πλανο-Γιαννός,
που πλανεύει τα κορίτσια
και τις όμορφες.

Μωρ' τη Μάρω, τη Μαρούσω
δεν παραπλανά.

—'Αιντε, Λένη και Λενίτσα
κι αδερφή καλή,
όλον τον κόσμο ορμηνεύεις
κι εμένα αδικείς.

—Τι ορμήνεια να σου δώσω,
μώρε αδερφέ;

Γυναυκήσια ρούχα ντύσου
κι άσπρη φορεσιά.

Και στο μαχαλά της έβγα
σαν τραγουδιστής.

—'Αιντε μας, μωρή κοπέλες,
να πηγαίνομε
για μανούσια, για λουλούδια
και αγριολούλουδα.

'Αιντε, Μάρω, στο πηγάδι,
άιντε για νερό.

Ο Γιάννος κάπου επάει
και δεν είναι εδώ.

—Καρτερείτε μ', αδερφούλες,
για να ζαλωθώ.

Για να πάρω τη φάρελα
και το ματιραπά,
και το γαλινο ποτήρι
για να πιω νερό.

'Εχασα και το σκoiνάκι
κι όσο να το βρω.

Μην είν' ο Γιάννος στο πηγάδι
ο πλανο-Γιαννός,
που πλανεύει τα κορίτσια
και τις όμορφες.

Πλάνειφε κι εμέν' τη μαύρη,
την απλάνευτη.

—Μωρ' Μάρω, κι αν είν' ο Γιάννος

το τι γίνεται;
—Αδερφή, κι αν είν' ο Γιάννος
εγώ σφάζομαι.
—Μωρ' Μαρών, εγώ είμ' ο Γιάννος,
για δε σφάζεσαι;

Μια άλλη παραλλαγή:

Μωρ' ο Γιάννος, ο Γιαννάκης
ο γραμματικός,
που πλανεύει τα κορίτσια
και τις όμορφες.

Μωρ' τη Μάρω δεν πλανεύει,
δεν πλανεύεται,
μωρ' στα γυναικεία ντυέται
πάει για νερό.

'Πό την πόρτα της περνάει
και της φώναζει:

—'Ελα Μάρω για να πάμε
για κρύο νερό.

—Για καρτέρε μ', αδερφούλα,
για να ζαλωθώ,
για να βάλω τη βαρέλα
και το μαστραπά.

Μωρ' στο δρόμο που πηγαίνουν
και που πήγαιναν,
έπεσαν σε ομιλία
και της έλεγε:

—Μάρ', αν έβγαινε ο Γιάννος,
τι 'θαλα 'κανες;

Μωρ' θα σφαζόμουν η μαύρη,
θα ραγιζόμουν.

—Μωρ' μη σφάζεσαι, μωρ' Μάρω,
μη ραγίζεσαι,

γιατί εγώ είμαι ο Γιάννος
ο γραμματικός,
που πλανεύει τα κορίτσια
και τις όμορφες,
όπου πλάνεψα και σένα
την πεντάμορφη.

ΣΑΡΑΝΤΑ ΒΡΥΣΕΣ ΜΕ ΝΕΡΟ

Σαράντα βρύσες με νερό
κι εξήντα δυο πηγάδια
δε μου τη σβήνουν τη φωτιά,
πο' 'χω στα φυλλοκάρδια.
Εξήντα μήνες σ' αγαπώ,
που κάνουν πέντε χρόνια,
να 'χα φυτέψει λεμονιά
θα έκανε λεμόνια.

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΑΚΙ

Τούτο το, μωρέ Γιαννάκη¹
τούτο το καλοκαιράκι
τούτο το καλοκαιράκι
κυνηγούσα ένα πουλάκι.
Κυνηγούσα, λαχταρούσα,
να το πιάσω δεν μπορούσα.
Κι έστησα την ξόβεργά μου,
κι ήρθε η πέρδικα κοντά μου,
κι έκατσε στα γόνατά μου,
στη ζεστή την αγκαλιά μου.
—Πού ήσουν πέρδικα γραμμένη,
που ήρθες τώρα μεσημέρι;
—'Ημωνα φηλά στα πλάγια,
στις δροσιές και στα χορτάρια.
'Ετραγά το Μάη τριφύλλι
και τον Αύγουστο σταφύλι.

¹ Η επωδός «μωρέ Γιαννάκη» επαναλαμβάνεται ύστερα από κάθε στίχο.

ΤΑ ΜΑΛΛΙΑ ΣΟΥ ΡΟΥΣΑ ΡΟΥΣΑ

Τα μαλλιά σου ρούσα ρούσα
μ' άναψαν φωτιά κι αγκούσα·
τα μαλλιά σου τέλι τέλι,
η καρδιά μ' εσένα θέλει·
τα μαλλιά σου κι ο λαιμός σου
μ' έφεραν στον ορισμό σου.
Ρίξε τα μαλλιά σου πίσω,
να 'ρθω για να σε φιλήσω.
Ρίξε τα μαλλιά σου εμπρός
να 'ρθω για να μπω γαμπρός.

ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑ ΚΑΘΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

Βοσκοπούλα καθισμένη στην ακρογιαλιά,
σ' ένα πράσινο λιβάδι ν έβοσκε τ' αρνιά.
Κυνηγός που κυνηγούσε πέρασ' από κει.
—Δε μου λες, μωρ' κυνηγάρη, τι ζητάς εδώ;
—Μαύρα μάτια π' αγαπούσα κι ήρθα να τα βρω.
Δε μου λες, ωραία κόρη, είσαι από γενιά;
—Από μάγα, από πατέρα, είμαι ορφανή.
—Ορφανή κι εσύ κοπέλα, ορφανός κι εγώ,
έλα να γινούμε ταίρι τώρα εμείς οι δυο.

Να και μια άλλη παραλλαγή:

Βοσκοπούλα καθισμένη στην ακρογιαλιά
και στη θάλασσα λευκαίνει τα ξανθά μαλλιά.
Πέρασ' ένα παλικάρι και την ερωτά:
—Τα μαλλιά σου κι αν λευκαίνεις, τι θα γίνουνε;
—Τα μαλλιά μου θα τα φτιάσω προίκα κεντητή.
Ποιο θα 'ναι το παλικάρι το καλό να ζει,
που θα πάρει εμέν' τη νέα και προικιό μαζί.
—Τι θέλεις να σου χαρίσω να σε πάρω εγώ,
να σου φτιάσω κι ένα σπίτι στην ακρογιαλιά,
να μαζεύεις τα λουλούδια από το βουνό,
να τα βάνεις στο ποτήρι, να λες «ποια είμαι εγώ».

ΠΙΝΟΜΕ ΚΟΥΠΕΣ ΓΙΟΜΑΤΕΣ

Πίνομε κούπες γιομάτες,
να 'χαμε και μαυρομάτες.
Μαύρα μάτια στο ποτήρι
με τηρούν και με λογιάζουν
κι όλο την καρδιά μου σφάζουν.
Να ήμουν κλέφτης να τα κλέψω,
γελεντζής να τα γελάσω,
να τα βγάλω στο παζάρι,
να τα ιδούν μικροί μεγάλοι.
Να τα ιδούν οι γενιτσάρτοι,
να σφαγούν με το χαντζάρι,
να τα ιδούν τα παλικάρια,
να σφαγούν με τα γιαταγάνια,
να τα ιδούνε κι οι κυρές,
να σφαγούν με τις σογιές.

ΜΕΣ ΣΤΗΣ ΣΩΤΗΡΑΣ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Μες στις Σωτήρας το βουνό
βγήκε μια κρύα βρύση.
Πάνουν οι νιες να πιουν νερό
να πιουν και να γιομίσουν.
Πήγα κι εγώ η άμοιρη
να πιω και να γιομίσω
κι έχασα το μαντίλι μου,
το χρυσοκεντισμένο.
Αν το 'βρε νιος να το χαρεί,
και γέρος να το χάσει,
κι αν το 'βρε η αγάπη μου,
να ζει να το κερδίσει.

Αγαπώ ένα χελιδόνι, μα η μανούλα του μαλώνει.
 Βάλ' το χέρι στην καρδιά μου, θα σου πει είσαι δικιά μου.
 Γύρισε, βασιλικέ μου, παλικάρι και καλέ μου.
 Διάλεξ' ένα παλικάρι, το 'χω στην καρδιά καμάρι.
 Έλα, έλα εδώ πουλί μου, τώρα που 'μαι μοναχή μου.
 Ζήλειψαν κακοί γειτόνοι, π' αγαπώ ένα αηδόνι.
 Έτανε κακιά η ώρα, ξέχασέ τα κι έλα τώρα.
 Θα 'ρθεις να σε ιδώ το βράδυ, να σου δώσω το σημάδι;
 Ιδέστε τον πώς καμαρώνει, την καρδιά μου αναστατώνει.
 Κυριακή θα βγω σεργιάνι, η καρδιά μου για να γιάνει.
 Λατρευτό μου παλικάρι, άλλη θέλει να σε πάρει.
 Μαγική η ομορφιά σου, λατρευτό το όνομά σου.
 Να μπορούσα να πετάξω, στην αγάπη μου να φτάσει.
 Ξέρω εγώ ένα βοτάνι, την αγάπη μου να γιάνει.
 Όλη η γη και όλη η φύση το σεβντά δε θα μου σβήσει.
 Παναγιά κι αγιο-Σωτήρα, δώσ' μου τον χεράς μείνω χήρα.
 Ριζικό μου ν' απεθάνω, την αγάπη μου αφού χάνω.
 Σε βλέπω, δε σε χορταίνω, όταν δε σε δω πεθαίνω.
 Τα καλά μου θα φορέσω, στην καλό μου για ν' αρέσω.
 Ύφασμα του αργαλιού μου, ρούχα κάνω του καλού μου.
 Φέγγει απόψε το σεργιάνι, ο καλός μου θα με πάρει.
 Χάρισμα σ' εσέ η καρδιά μου, χάρισμα και τα φιλιά μου.
 Ψεύτες σ' έβαλαν σε λόγια και σου τάξανε ανώγια.
 Ω ψηλλό μου κυπαρίσσι, ποια κοντά σου θ' ακουμπήσει;
 Το κρογούδι τελειώνει, ας λαλήσει το αηδόνι.
 Τούτο σώθ'κε κι άλλο πείτε, το χορό καλά κρατείτε.
 Τούτο σώθ'κε κι άλλο ας πούμε, το χορό καλά κρατούμε.
 Μα τον άγιο αϊ-Θανάση, ο χορός να μη χαλάσει.
 Μα τον άγιο αϊ-Νικόλα, ο χορός τα θέλει όλα.
 Μα τον άγιο Κωσταντίνο, για χορό όλα τα δίνω.

ΣΤΟΛΙΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΛΥΓΕΡΗ

Στολίζεται μια λυγερή στη μάνα της να πάει.
Βάνει τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι φρύδια,
και τον καθάριο αυγερινό τον βάνει δαχτυλίδια.
Κινάει να πάει στη μάνα της ένα Σαββάτο βράδυ.
—Καλημερά σου, μάνα μου.
—Καλώς την κόρη πο' ρθε.
—Μάνα, κάτι θα σου πω, κάτι θα σε ρωτήσω:
τον άντρα όπου μο' δωκες δεν είναι για τ' εμένα.
Αυτός είναι γραμματικός, παπάς θέλει να γίνει.
Δεν πρέπει 'γώ για παπαδιά τα μαύρα να φορέσω,
δεν πρέπει 'γώ για παπαδιά κι ουδέ παπά να πάρω.
Δεν τότε θέλω τον παπά, τον τράγο με τα γένια.
Θέλω άντρα περήφανο κι ας είναι όποιος να είναι.
Να 'χει το φέσι του στραβά κι αγκίστρι το μουστάκι.
Θέλω ένα λεβεντόπουλο κι ας είν' και λερωμένο,
θέλω το τσοπανόπουλο που παίζει τη φλογέρα.

Μια άλλη παραλλαγή είναι και αυτή:

ΚΟΡΗ ΞΑΝΘΗ

Κόρη ξανθή εκίνησε στη μάνα της να πάει...
—Καλημερά σου, μάνα μου.
—Καλώς την κόρη που 'ρθε.
Κόρη μου, για μολόγα μου, από την πεθερά σου.
—Μάνα 'χω λόγο να σου πω, παράπονο μεγάλο.
Ο άντρας που μ' έδωκες εμένα δε μ' αρέσει.
Μάνα μ' είναι γραμματικός, είναι γραμματισμένος.
Μαράζιασ' η καρδούλα μου 'πό τους γραμματισμένους
που περβατούν και μουρμουρούν και σιγουριά δεν έχουν,
τη νύχτα πιάνουν το χαρτί, ταχιά πιάνουν την πένα.
Δε θέλω 'γώ γραμματικό κι ούτε γραμματισμένο,
θέλω κλεφτοπαλίκαρο, κι ας είν' και λερωμένο.
Να 'χει τη μέση του λιανή, να σέρνει τ' άρματά του,
να πολεμάει την άνοιξη κι όλο το καλοκαίρι
και το χειμώνα σπίτι του, σαν το καλό ξεφτέρι.

ΤΩΡΑ ΕΙΝ' ΑΠΡΙΛΗΣ, ΤΙ ΧΑΡΑ

Τώρα είν' Απρίλης, τι χαρά.
Τώρα είναι καλοκαίρι.
Το λέν' τ' αηδόνια στα κλαριά
κι οι πέρδικες στα πλάγια
το λέν' κι οι κούκοι στα βουνά,
ψηλά στα κορφοβούνια.
Πάν' τα κοπάδια στα βουνά
να ξεκαλοκαιριάσουν
πάνε κοντά οι τσομπάνηδες
λαλώντας τη φλογέρα
να τα τυροκομήσουνε
και τη νομή να βγάλουν,
και να γιορτάσουν του Μαγιού,
να ρίξουν στο σημάδι.
Να πιουν νερό απ' το βουνό,
να πάρουν τον αέρα.

(τραγούδι ποιμενικό)

ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΛΕΪΜΟΝΙΕΣ

Σαράντα πέντε λειμονιές στον άμμο φυτρωμένες,
με το νερό στη ρίζα τους κι αυτές μαραγκιασμένες.
Κοιμάται αστρί, κοιμάτ' αυγή, κοιμάται το φεγγάρι,
κοιμάται τριαντάφυλλο δίπλα στον πλεμονιάρη.
Κι ο πλεμονιάρης έβηχε κι η κόρη αναστενάζει.
—Τι έχεις κόρη και θλίβεσαι και βαριαναστενάζεις;
Μήνα τα ρούχα σου βαριά, μήνα και τα φλωριά σου;
—Φωτιά να κάψ' τα ρούχα σου, φωτιά και τα φλωριά σου,
μπροστά στον άντρα τον καλό, μπροστά στο παλικάρι.
Ανάθεμά τους τους γονιούς, μανάδες, πατεράδες,
που δε διαλέγουν τους γαμπρούς να δίνουν θυγατέρες,
να δώκουν του καλού καλή και τ' αχαμνού μια στρίγκλα,
να δώκουν και του γέροντα κουφή και κατσιδιάρα.

Μια λιανή, μωρ' μάνα μου,
μια λιανή λιανούτσικη
και μελαχρινούτσικη.
Σε ποτάμι εκάθονταν
κι όλο συλλογίζονταν:
«Πώς 'θαλα περάσω 'γώ
τούτο το θολό νερό;»
Κει που συλλογίζονταν
πέρασε ένας νιούτσικος
και την καλημέρισε.
—Καλημέρα, νιούτσικη
και μελαχρινούτσικη.
Κι αυτή του απάντησε
και τον παρακάλεσε:
—Πέρασέ με, νιούτσικε,
πέρασέ με αντίπερα,
να σου δώσω φίλημα,
φίλημα κι αγκάλιασμα
και γλυκοκουβέντιασμα.
'Όσο την επέρασε
κι άπε τον εγέλασε.
Κι ο νιος απ' το γινάτι
όλο τρέχει από κοντά της.
Ωπ εδώ και ωπ εκεί
όσο πάει σπίτι της.
Τρέχοντας η νιούτσικη
φώναξε τη μάνα της:
—'Εβγα, μάνα, για να δεις
γάιδαρο που σου 'φερα,
φρεσκομένον κούτσουρα
και στα μεσοσάμαρα
όλο προσανάμματα.

ΑΜΠΕΛΙ ΜΟΥ ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΟ

—Αμπέλι μου πλατύφυλλο
και λιανοκλαδεμένο,
για δεν ανθείς, για δεν καρπείς,
σταφύλια για δεν κάνεις;
Μη χάλασες, παλιάμπελο,
κι εγώ θα σε πουλήσω.

—Μη με χαλάς, μη με πουλάς
και μη με παζαρεύεις.
Για βάλε νιους να σκάβουνε,
γερόντους να κλαδεύουν·
βάλε γριές μεσόκοπες
να με βλαστολογούνε,
τότε ανθώ, τότε καρπώ,
τότε σταφύλια κάνω.

ΤΡΕΙΣ ΚΟΠΕΛΕΣ ΛΥΓΕΡΕΣ

Τρεις κοπέλες λυγερές,
μοναχές και ακριβές
πάν' στον κάμπο μοναχές
και κρυφοκουβέντιαζαν,
μια ν' της άλλης έλεγαν:
Γάχα εδώ που πάμε εμείς,
σάμα να 'βγαινε κανείς
να μας πάρει και τις τρεις;
Σταυραϊτός καθόντανε
και παρακαλιόντανε:

—Θεέ μου, δώσ' μου λευτεριά
να ριχτώ ν' αρπάξω μια.
Κι αν δεν την edιάλεγα,
να μου κόβαν' τα φτερά.

Να είχα το στήθος μάρμαρο
και τη φωνή καμπάνα,
ν' ακούσει η πέρα γειτονιά
κι η παρακάτω ρούγα.
Να 'ρθουν καρδούλες θλιβερές,
καρδούλες πονεμένες,
να κλαίει η μια τον άντρα της
κι η άλλη τα παιδιά της.
Να κλαίω κι εγώ τη μάνα μου,
την πολυαγαπημένη,
που μ' άφησε μικρό παιδί
μικρόν στη σαμαρίτσα.
Κι αν κλάψει το μικρό παιδί,
έλα και κούνησέ το.
Κι αν σου ζητήσει και βυζί,
έλα και βύζασέ το.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΒΟΛΙ Μ' ΟΡΓΩΜΕΝΟ

Περιβόλι μ' οργωμένο,
μ' άνθη σ' έχομε σπαρμένο.
Φύτεψα και δυο δεντράκια,
λειμονιά και μια μηλιά.
Τη Δευτέρα τη φυτεύω
και την Τρίτη την κλαδεύω·
την Τετάρτη βγήκαν φύλλα
και την Πέμπτη βγάζουν μήλα·
την Παρασκευή μαζώνω·
το Σαββάτο τα πουλάω·
και την Κυριακή π' αδειάζω,
κάθομαι και λογαριάζω:
τη Δευτέρα δευτεριάζω
και την Τρίτη δεν αδειάζω·
την Τετάρτη θα ζυμώσω
και την Πέμπτη θα φουρνίσω,
την Παρασκευή θα πλύνω,
το Σαββάτο θα μπαλώσω
και την Κυριακή θ' αλλάξω.

ΛΕΙΜΟΝΑΤΟ ΜΥΡΩΔΑΤΟ

Δείμονάτο μυρωδάτο,
από περιβόλ' αφράτο,
μην παραμερίζεις τόσο
και με κάνεις να νυχτώσω.
—Κι αν νυχτώσεις, παλικάρι,
κάτσε να βγει το φεγγάρι.
Να σε ιδώ, να σε γνωρίσω
και να σε καλωσήσω:
Από τι σειρή κρατιέσαι
που σειγιέσαι και λυγιέσαι;

Παίρνω το δρεπανάκι μου
και πάω να θερίσω.
Κι όλη τη νύχτα θέριζα
και λιανοτραγουδούσα.
Και ξύπνησα τρία χωριά
και τρία μοναστήρια.
Εξύπνησα μια καλογριά
κει μέσα στο κελί της.
—Σύρτε, σταυροί, στις εκκλησιές
κι άγιοι στα μοναστήρια.
Εγώ θα πάω να παντρευτώ,
θα πάρω κι εγώ άντρα,
να ζήσω μ' όλον τον ντουινιά,
με τα πεθερικά μου.
Να κάμω και τρία παιδιά,
τρία λεβεντοπαίδια.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Όλες οι νίες παντρεύονται
 κι όλες οι μαυρομάτες.
 Παντρεύτηκα κι εγώ η νια
 πήρα το μαραζιάρη.
 Του δίνω φαί, δε δέχεται,
 κρασί και δεν το πίνει.
 Μαράζωσε η καρδούλα μου
 μ' αυτόν το μαραζιάρη.
 Του στρώνω πέντε στρώματα,
 πέντε προσκεφαλάκια.
 —Σήκου μαράζη, πλάγιασε,
 σήκου, μαράζη πέσε.
 Κι άπλωσε το στεγνόχερο
 στον αργυρό μου κόρφο,
 να βρεις τ' Απρίλη τις δροσιές,
 του Μάη τα λουλούδια.

Μια άλλη παραλλαγή είναι

Όλες οι νίες παντρεύονται,
 Γιαννούλα, Γιαννούλα¹,
 κι όλες οι μαυρομάτες,
 Γιαννούλα χαϊδεμένη (ή: παινεμένη).²
 Παντρεύονται οι λυγερές
 και παίρνουν λεβεντάδες
 κι εγώ η Γιαννούλα η όμορφη
 πήρα το μαραζιάρη.
 Του στρώνω πέντε στρώματα,
 πέντε προσκεφαλάκια.
 —Σήκου, μαράζη, πλάγιασε,
 σήκου, μαράζη, πέσε.
 Αυτός δε θέλει στρώματα
 κι ούτε προσκεφαλάκια,
 μαράζωσε η καρδούλα μου
 μ' αυτόν το μαραζιάρη.
 Ανάθεμά τους τους γονείς,
 μανάδες, πατεράδες,

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο.

που δε διαλέγουν τους γαμπρούς
να δώσουν τις κοπέλες,
να δώσουν του καλού καλή
και τ' αχαμνού μια στρίγκλα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΑΛΟΤΥΧΑ 'ΝΑΙ ΤΑ ΒΟΥΝΑ'

Καλότυχα 'ναι τα βουνά, καλότυχοι είν' οι κάμποι,
που θάνατο δεν καρτερούν και χάρο δεν παντέχουν.
Το καλοκαίρι πράσινα και το χειμώνα χιόνια.
Μωρ' καρτερούν την άνοιξη, το Μάη με τα λουλούδια,
να μπουμπουκιάσουν τα κλαριά, ν' ανοίξουνε τα δέντρα.
Να βγουν οι βλάχοι στα βουνά, να βγουν οι βλαχοπούλες,
να βγουν τα βλαχοπρόβατα με τα λαμπρά κουδούνια.
Να βγούνε και οι βλάχισσες με τα βλαχόπουλά τους,
με τα κατσίκια στην ποδιά, με τα αρνιά στα χέρια.
Να στήσουν στρούγκες στα βουνά, στρούγκες στα κορφοβούνια,
ν' αρμέξουν λάγια πρόβατα, γαλάρες προβατίνες,
ν' αρμέξουν και την κάλεσια με το λαμπρό κουδούνι,
πό' 'χει άστρο στα κέρατα, φεγγάρι στα καπούλια.

ΤΙ ΕΧΕΙΣ ΚΑΚΗ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

—Τι έχεις κακή γειτόνισσα,
τι έχεις που με μιλώνεις;
—Για μάσ' τα περιστέρια σου,
που μο' έβραν στην αυλή μου,
μου πήραν το στάρι μου,
έβραν και το νερό μου,
μου πήραν και το χώμα μου
στα νυχοπόδαρά τους.
Εγώ το χώμα το ήθελα
να στήσω το γιοφύρι,
για να περνάει ο ντουνιαός
να μας καλοτυχίζει.

¹ Τραγούδι ποιμενικό που καταφάσκει στη ζωή και τις γαρές της.

Ένας γέρος μυλωνάς,
 τρούμπου, τρούμπου το λεγε,¹
 όπου είναι ασπρομάλλης,
 τρουμπού τρουμπού το λέει.²
 Αλέθει μύλους δώδεκα
 νεροτριβιές δεκάξι:
 οι πέντ' αλέθουν με νερό
 κι οι έξι με το γάλα·
 κι ένας μυλός, παλιόμυλος,
 αλέθει με την άφρη.
 Κάνει τ' αλεύρι κόκκινο
 και το πασπάλι μαύρο,
 για να 'ρχονται γραμματικιά·
 να παίρνουνε μελάνη,
 για να 'ρχονται οι έμορφες
 να παίρνουν κοκκινάδι.

Σ' ΤΟΥΤΟΝ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΟΡΟ

Σ' τούτον το μικρό χορό
 μαυρομάτες χόρευαν,
 μαυρομάτες και ξανθές
 με τις όμορφες ποδιές.
 Μια ήτανε χωρίς ποδιά
 και δεν τη δεχτήκανε.
 Φεύγει, κάνει σπίτι της
 κι κλουμπάει στην πόρτα της.
 Διάβηκεπραματευτής,
 παίρνει πήχα από πανί.
 Κι έφιασε κι αυτή ποδιά
 κι έτσι τώρα βιαστικά
 πίνει πάλι στο χορό.
 Τώρα τη δεχτήκανε,
 στην κορφή τη βάλανε.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενες ύστερα από κάθε στίχο.

Μες στου Γιωργάκη την αυλή
 όλ' ήταν μαζωμένοι.
 Ουδέ χαρά που γίνονταν,
 κι ουδέ και πανηγύρια.
 Λαβώσαν τη Γιωργάκινα
 στο γόνα και στο χέρι,
 και στο μικρό το δάχτυλο,
 που 'χε την αρραβώνα.
 Γιωργάκης την ερώτησε,
 Γιωργάκης τη ρωτάει:
 —Να πάω να φέρω το γιατρό,
 γιατρό να σε γιατρέψει;
 —Γιωργάκη, μην ξοδεύεσαι,
 μη χάνεις τα φλωριά σου.
 Εμένα μο' ρθ' ο θάνατος,
 η ώρα να πεθάνω.
 Μόν' ένα λόγο θα σου πω,
 θέλω να τον κρατήσεις:
 Γιωργάκη να μην παντρευτείς
 γυναίκα να μην πάρεις,
 γιατί μας δέρνει τα παιδιά,
 τον Κώστα και τη Μητρο,
 και το μικρό Γιαννόπουλο
 που 'ναι στη σαμαρίτσα.

ΣΤΕΙΛΕ ΜΕ ΜΑΝΑ Μ' ΓΙΑ ΝΕΡΟ

Στείλε με, μάνα μ', για νερό
 για να στο φέρω δροσερό.
 Κι αν δε σ' το φέρω δροσερό,
 τα νιάτα μου να μη χαρώ.
 Στείλε με, μάνα μ', στείλε με
 κι αν δε σου φέρω δείρε με.
 Δείρε με, μάνα μ', σιγανά,
 να μην ακούσει η γειτονιά.

Έλα, έλα εμείς οι δύο,
όσο να 'ρθουν κι άλλοι δύο,
να γενούμε τέσσερις
κι άλλοι δεκατέσσερις.
Να ντυθώ, ν' αρματωθώ,
στο χορό να κατηβώ.
να μαραίνω τρεις, εννιά,
τρεις, εννιά, τρεις δώδεκα
και της χήρας τον υγιό
που τον έχει μοναχό.
Μοναχό στα γράμματα
και στα κοντυλίσματα.
Μάθε, γιε μου, γράμματα,
μάθε κοντυλίσματα.
Κι εγώ δεν την άκουσα,
πιστικός εγίγηκα,
με τριακόσια πρόβατα,
κι εβδομήντα δυο σκυλιά.
Φλογερίτσα έφιασα
από κίτρο και ελιά
κι από κόκκινη μηλιά.
Κάθε μέρα τη λαλώ,
μες στο κάστρο ακούγεται.
Τ' άκουσε και μια κυρά,
μια κυρά αρχόντισσα.
—Ποιος είν' εκείνος που λαλεί,
που λαλεί και ξελαλεί;
Μη 'ν' ο γιος της ορφανής;
Σύρτε φέρτε τον εδώ.
Να λαλεί στις πόρτες μου
και στα παραθύρια μου,
να ξυπνά τις βάγιες μου
και τις βαγιοπούλες μου·
να σηκώνονται ταχιά,
να βυζαίνουν τα παιδιά,
να κουφίζουν τα ψωμιά.

ΤΗΣ ΒΛΑΧΑΣ

Τα πή-, βλάχα μ', τα πήρανε τα πρόβατα
'πό μέσα από τη στρούγκα
βλάχα και βλαχοπούλα. (δics)

Τα πή-, βλάχα μ' τα πήγαν και τ' αρμέζανε
σε μια παλιοκαρδιάρα
βλάχα μ' και παιχνιδιάρα. (δics)

Κι ο πι-, βλάχα μ', κι ο πιστικός τ' αγνάντευε
'πό μια ψηλή ραχούλα
βλάχα και βλαχοπούλα.

ΤΟ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟ

Οι βλάχοι τρών' και πίνουνε και λιανότραγουδάνε
κι ένα μικρό βλαχόπουλο δεν τρώει, δεν τραγουδάει
ράχη σε ράχη περπατεί τον τάνιουρα βαρώντας
τους μήνες ελογάριαζε, τους μήνες λογαριάζει.
Τρεις μήνες έχει η άνοιξη και τρεις το καλοκαίρι
που βγαίν' οι βλάχοι στα βουνά, που βγαίν' οι βλαχοπούλες
με τα κατσίκια στην ποδιά και με τ' αρνιά στα χέρια.
Τότε θα τα τρευτώ κι εγώ να πάρω βλαχοπούλα,
να κλέψω βλάχους συγγενείς και βλάχους συμπεθέρους,
να τους βοηθάω στα πράματα, να τους βοηθάω ν' αρμέγουν.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΤΣΟΠΑΝΗΔΩΝ

Τώρα είν' Απρίλης και χαρά, τώρα είναι καλοκαίρι,
το λεν' τ' αηδόνια στα κλαριά κι οι πέρδικες στα πλάγια,
το λέν' οι κούκοι στα ψηλά, ψηλά στα καταρράχια
πάν' τα κοπάδια στα βουνά, να ξεκαλοκαιριάσουν.
Πάν' και κοντά οι τσοπάνηδες, βαρώντας τη φλογέρα,
να τα τυροκομήσουνε και τη νομή να βγάλουν,
και να γιορτάσουν τ' αϊ-Γεωργιού, να ρίξουν στο σημάδι,
να πιουν νερό απ' τα βουνά, να πάρουν τον αέρα.

ΠΩΣ ΤΟ ΤΡΑΖΟΥΝ ΤΟ ΠΙΠΕΡΙ

Πώς το τράζουν το πιπέρι
του διαβόλου οι καλογέροι
με τον κώλο το στουμπίζουν
με τη μύτη το μυρίζουν.

Με τον κώλο τους το τρίβουν
με το ξύλο κοπανίζουν.

Με το πόδι τους το τρίβουν
με το ξύλο κοπανίζουν.

Με τον κόπανο το τρίβουν
με το ξύλο κοπανίζουν.

Πώς το τρίβουν το πιπέρι
του διαβόλου οι καλογέροι.

(τραγούδι περιπαιχτικό)

ΤΗΣ ΒΕΡΓΕΝΑΔΑΣ

Δέντρον εί-, χαϊχά μωρ' Βεργενάδα,
δέντρον εί-, δέντρον είχα στην αυλή μου
για παρη-, χαϊχά μωρ' Βεργενάδα,
για παρη-, για παρηγοριά δική μου.

Μια ωραία βοσκοπούλα πέρα σε βουνό
έβοσκε τα πρόβατά της μ' αναστεναγμό.
Κυνηγός που κυνηγούσε πέρασε από κει.
— Καλημέρα, βοσκοπούλα, τι ζητάς εδώ;
— Έχασα τα πρόβατά μου κι ήρθα να τα βρω.
— Δε μου λες, καλή μου κόρη, έχεις γονικά;
— Από μάνα και πατέρα είμαι ορφανή.
— Έλα να γινούμε ταίρι για να ζήσουμε μαζί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΕΟΤΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στην ενότητα αυτή περιέχονται τραγούδια που το καθεστώς των Τυράνων επέτρεπε να τραγουδιούνται από την ελληνική μειονότητα, έστω κι αν δεν ήταν βορειοηπειρώτικα. Η προβολή των τραγουδιών αυτών απέβλεπε στην αποσιώπηση των άλλων — των ιστορικών και «επικινδύνων».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΟΤΑΝ ΘΑ ΠΑΩ ΚΥΡΑ ΜΟΥ ΣΤΟ ΠΑΖΑΡΙ

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω ένα πετεινάρι
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάει κάθε πρωί.

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω μια κοτούλα
Η κοτούλα κακακά
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάει κάθε πρωί.

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω μια γατούλα
Η γατούλα νιάου νιάου
η κοτούλα κακακά
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάνε κάθε πρωί.

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω ένα σκυλάκι.
Το σκυλάκι γάου γάου
η γατούλα νιάου νιάου,
η κοτούλα κακακά
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάνε κάθε πρωί.

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω ένα γαϊδουράκι.
Το γαϊδουράκι νγκα νγκα νγκα
το σκυλάκι γάου γάου
η γατούλα νιάου νιάου
η κοτούλα κακακά
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάνε κάθε πρωί.

Όταν θα πάω κυρά μου στο παζάρι
θα σ' αγοράσω ένα γουρουνάκι
Το γουρούνι γκου, γκου, γκου
το γαϊδούρι νγκα νγκα νγκα

το σκυλάκι γάου γάου
η γατούλα νιάου νιάου
η κοτούλα κακακά
το πετεινάρι κικιρικικί
να σε ξυπνάνε κάθε πρωί.

Τα τραγούδια αυτά, τραγουδισμένα σε κάθε γωνιά της Ελλάδας, έφτασαν και στους Βορειοηπειρώτες μέσω των Ελλήνων ταξιδιωτών, και του ραδιοφώνου αργότερα, πριν από το 1950 κυρίως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μες στες Πεντέλης τα βουνά
στα πεύκα τριγυρίζω
το Χάρο ψάχνω για να βρω
μα δεν τότε γνωρίζω.

Κι ένα γλυκό ξημέρωμα
το Χάρο ανταμώνω,
στάσου βρε Χάρε του μιλώ
και τον ρωτώ με πόνο.

Άσε με Χάρε άσε με
άσε με για να ζήσω,
τ' έχω γυναίκα και παιδιά
πες μου πού να τ' αφήσω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΓΕΛΕΚΑΚΙ

Το γελεκάκι που φορείς
εγώ το 'χω ραμμένο
με πίκρες και με βάσανα
το 'χω φοδραρισμένο.

'Αιντε το μαλώνω
άιντε το μαλώνω
άιντε κι ύστερα
το μετανιώνω.

Φόρα το για να 'σαι
για να με θυμάσαι
για στολίδι έχεις
τα σγουρά σου τα μαλλιά.

'Αιντε το μαλώνω
άιντε το μαλώνω
άιντε κι ύστερα
το μετανιώνω.

Σήκωσ' το γελεκάκι σου
να ιδείς τη μαχαίρά μου
για σένα μου τη δώσανε
σ' ευχαρίστησα κυρά μου.

'Αιντε το μαλώνω
άιντε το μαλώνω
άιντε κι ύστερα
το μετανιώνω.

Φόρα το για να 'σαι
για να με θυμάσαι
για μετάξι έχεις
τα σγουρά σου τα μαλλιά.

Σιγά καλέ μ' σιγά
σιγά την άμαξα
σιγά καλέ μ' την άμαξα
γιατί 'ναι μέσα η βλάμισσα.

Σιγά καλέ μ' σιγά
σιγά και ταπεινά
σιγά καλέ μ' και ταπεινά
μην πάρουν τ' άρματα φωτιά

.....

ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ

Έρχεται βάι έρχεται, έρχεται ο σιδηρόδρομος
έρχεται ο σιδηρόδρομος από την Καλαμάτα.
Φέρνει βάι φέρνει, φέρνει βαγόνια κόκκινα
φέρνει βαγόνια κόκκινα, με ασημένιες ρόδες.
Φέρνει βάι, φέρνει και την αγάπη μου
φέρνει και την αγάπη μου στο μπροστινό βαγόνι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ-ΓΙΑΝΝΗ ΤΟΥ ΚΑΝΑΤΑ

Μπαρμπα-Γιάννη με τις στάμνες
και με τα σταμνάκια σου
και με τα σταμνάκια σου
να χαρείς τα νιάτα σου.

Κοίταξε μη σε γελάσει
καμιά έμορφη κυρά
καμιά έμορφη κυρά
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Και σου πάρει το γαϊδούρι
και σ' αφήσει την ουρά
και σ' αφήσει την ουρά
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στης ακρί-, άιντε ντε,
στης ακρίβειας τον καιρό
επαντρέ-, άιντε ντε,
επαντρεύτηκα κι εγώ.

Ω και πή-, άιντε ντε,
ω και πήρα μια γυναίκα
ω και πήρα μια γυναίκα
ω που τρώει για πέντε δέκα.

Την ημέ-, άιντε ντε,
την ημέρα παίζει ζάρια
την ημέρα παίζει ζάρια
και το βράδυ θέλει χάδια...

Μια άλλη παραλλαγή είναι και η παρακάτω:

Στης ακρίβειας τον καιρό, θέλησα να παντρευτώ
και μου δώσαν μια γυναίκα που 'τρωγ' έπιανε για δέκα.
Και την πρώτη τη βραδιά, μου 'φαγε όσο καγια αρνιά
και το δεύτερο το βράδυ, μου 'φαγε όλο το κοπάδι
και το τρίτο τρίτο βράδυ, πέντε φούρνους παξιμάδι.
Βρε γυναίκα, οικονομία, τώρα που 'ναι δυστυχία.
'Αντρα μου, θέλω γοβάκια, γύρω γύρω με φιογκάκια,
άντρα μου θέλω φουστάνι, γύρω γύρω με γαιϊτάνι.
Και σαν άρπαδα ένα ξύλο και τη φέρνω γύρω γύρω
να, γυναίκα μου, γοβάκια, γύρω γύρω με φιογκάκια
να, γυναίκα μου, φουστάνι, γύρω γύρω με γαιϊτάνι.

Υπάρχει και η παρακάτω, δεύτερη παραλλαγή:

Στης ακρίβειας τον καιρό
επαντρεύτηκα κι εγώ.
Και επήρα μια γυναίκα
πό 'τρωγε για πέντε δέκα.
Την ημέρα που την πήρα

έφαγε μια προβατίνα.
Και τη δεύτερη βραδιά
προβατίνα με δυ' αρνιά.
Και το τρίτο τρίτο βράδυ
έφαγ' όλο το κοπάδι.
Την τετάρτη την ημέρα
το μελό της πήρε αέρα:
—'Αντρα μου, θέλω καπέλο
γύρω γύρω με κορδέλα.
'Αντρα μου, θέλω φουστάνι
γύρω γύρω με γαϊτάνι.
'Αντρα μου θέλω γοβάκια
γύρω γύρω με φιογκάκια.
Και αρπάζω ένα ξύλο
και της δίνω της φαγούρας.
—Να, γυναίκα μου, καπέλο
γύρω γύρω με κορδέλα.
Να, γυναίκα μου, φουστάνι
γύρω γύρω με γαϊτάνι.
Να, γυναίκα μου, γοβάκια
γύρω γύρω με φιογκάκια.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Γεια σου, Δημητρούλα μ', τρούλα μ' τρούλα μ',
γεια σου, Δημητρούλα μ', πάρε με
και στην αγκαλιά σου αγκαλιά σου αγκαλιά σου
πάρε με και βάλε με.

Κι αν δε με πάρεις
κι αν δε σε πάρω
κι αν δεν παρθούμε
θα τρελαθώ.

Ψέματα ψέματα
φταίω 'γώ που σ' έμαθα
να περπατάς στη γειτονιά
να λες πως μ' αγαπάς.

Γεια σου, Δημητρούλα μ', τρούλα μ' τρούλα μ',
γεια σου Δημητρούλα μ', πάρε με
και στην αγκαλιά σου αγκαλιά σου αγκαλιά σου
πάρε με και βάλε με.

Ε τζουμ τριαλαλί λιλαλά
ε τζουμ τριαλαλί λιλαλά
ε τζουμ τριαλαλί λιλαλά
ε τζουμ τριαλαλά.

ΟΤΑΝ ΠΕΡΝΑΣ

Όταν περνάς γιατί
τα μάτια χαμηλώνεις,
ποιο 'ναι το παράπονο
και δεν το φανερώνεις.

Τέσσερα φύλλα έχει
έχει η καρδιά μου όλα,
τα δυο, μωρέ τα δυο,
τα δυο τα 'χεις παρμένα.

ΝΥΧΤΕΣ Τ' ΑΠΡΙΛΗ

Νύχτες τ' Απρίλη ω μαγεμένες
βραδιές μ' αστροφεγγιά,
νύχτες πλανεύτρες
μου πήραν την καρδιά.

Κάθε βραδιά σαν σουρουπώνει
μας φέρνει τα παλιά
και μας θυμίζει
αγάπες και φιλιά.

Δεν ξεχνιέται η αγάπη η παλιά
σαν ριζωθεί μες στην καρδιά τραλαλά
όσο τα χρόνια φεύγουν
και ο καιρός περνά.

Μαρία λέν' την Παναγιά
Μαρία λέν' και σένα,
κι αν αρνηθώ την Παναγιά
θα αρνηθώ και σένα.

ΚΕΛΑΗΔΗΣΤΕ

Κελαηδήστε, ωραία μου πουλάκια κελαηδήστε, κελαηδήστε
κελαηδήστε, τραγουδήστε. Κελαηδήστε τραγουδήστε τον ωραί-,
τον ωραίο σας σκοπό,
και τον έρωτα να ψάλλω εις τη νέ-, εις τη νέα π' αγαπώ.

Μάθετέ με, ωραία μου πουλάκια μάθετέ με, μάθετέ με
μάθετέ με, κι εμέ να τραγουδώ
και τον έ-, τον έρωτα να ψάλλω εις τη νέ-, εις τη νέα π' αγαπώ.

Δεν υπάρχει Θεός διά εμένα δεν υπάρχει, δεν υπάρχει
για μένα Θεός,
κι αν υπάρχει θα 'ναι κακούργος διά με, διά με θα 'ναι σκληρός.

Μποέμισσα, τα δυο σου μαύρα μάτια
τα πόθησα τ' αγάπησα τρελά
σαν θαλασσοδαρμένος μες στο κύμα
παρηγοριά ζητούσα ο δόλιος στη ζωή

Μποέμισσα τα δυο σου μαύρα μάτια
τα πόθησα, τ' αγάπησα τρελά
μπροστά στ' αρχοντικά σου τα στολίδια
τρελαίνονται μεγάλοι και μικροί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ — ΤΑΡΝΑΝΙΣΜΑΤΑ

Τραγούδια της παιδικής ηλικίας

Από τη γέννηση μέχρι το θάνατο, το τραγούδι συνοδεύει όλες τις δραστηριότητες των ανθρώπων του λαού μας. Το νανούρισμα δεν αποβλέπει μόνο στο να αποκοιμίσει το νήπιο. Μ' αυτό ασκείται αγωγή, και, παράλληλα, εκφράζει η μάνα ή η γιαγιά τις επιθυμίες και τα όνειρα, για το γιο κυρίως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΧΥΔΕΛΤΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Νάνι νάνι το παιδί
 κούνα το να κοιμηθεί
 όσο να 'ρθει η μάνα του
 από το κρύο το νερό
 να του δώσει γαλατάκι
 να το πιει και να χορτάσει.

Ταρνανά και ταρμπουμπό
 θέλει ο (Γιάννης) μου χορό
 το παιδί θέλει χορό
 θέλει κάστανο χλωρό
 σαμαρίτσα με γυαλί
 και φασκιά μεταξωτή
 θέλει -ρό θέλει χορό
 τα βιολιά δεν είναι εδώ
 κι όποιος πάει και μας τα φέρει
 πέντε τάληρα στο χέρι.

Ζάχαρη ποτίστε τη
 όσο που ν' ανορθωθεί
 κι ύστερα να παντρευτεί
 καλή νύφη να γενεί.

Τίρι τίρι το ποτήρι
 και τα κάστανα στην κούπα
 μωρή πάρ' τα, μωρή δώσ' τα
 μωρή δώσ' τα του καλού σου,
 δώστ' τα και του πεθερού σου
 να τα φκιάσει δαχτυλίδια
 δαχτυλίδια κι αρραβώνα
 ν' αρραβωνιαστεί η τρυγόνα.

Κοιμάται τ' αγοράκι μου
 κι εγώ το νανουρίζω
 και την κουνίτσα του κουνώ

και το καλοκοιμίζω.
Κοιμάται που να το χαρώ
και να το ιδώ μεγάλο
και να το ιδώ της παντρειάς
και να τ' αρραβωνιάσω.

Το ρούσικό μου το παιδί
ταρνανά ταρνίστε του
όλοι πείτε του να ζει
και φλωριά να καζαντεί.
Το παιδί μου το μικρό
έξω δεν το μολογώ
το μαθαίνει ο γιος του μπέη
κι έρχεται και μου το παίρνει.

Έλα ύπνε και πάρε το
και καλ' αποκοίμησέ το.
Έλα ύπνε και πάρε το
σύρ' το απάνω στους μπαξέδες
να κοιτάζει να γελάσει
να χορέψει και να μάσει
λουλούδια με κοντσιέδες
λουλούδια με τη χεριά του
να γεμίσει την ποδιά του.
Έλα ύπνε γάλι γάλι
στου παιδιού μου το κεφάλι.

Ύπνε που παίρνεις τα μικρά, έλα πάρε και τούτο
μικρό μικρό σου το 'δωκα, μεγάλο φέρε μου το,
μεγάλο σαν ψηλό βουνό, ίσιο σαν κυπαρίσσι
κι οι κλώνοι του ν' απλώνονται σ' Ανατολή και Δύση.

Έλα ύπνε και πάρε το,
και γλυκαποκοίμησέ το.
Σύρ' το μες στου Μάη τ' αμπέλι
και στου Μάη το περιβόλι
να του δώσ' ο Μάης λουλούδια
κι ο περιβολάρης μήλα.

Νάνι νάνι το παιδάκι
που κοιμάται σαν αρνάκι.
Νάνι το γλυκό τ' αηδόνι
τ' αλεξανδρινό παγόνι.

Κάμε νανάκια
χρυσό μου παιδί
λέγει η μανούλα σου
και τραγουδεί.

Κλείσ' τα ματάκια σου
τ' αγγελικά
και όνειρα βλέπε
χρυσά και γλυκά.

Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί
όσο να 'ρθει η μάνα του
να του φέρει κάτι τι
να του φέρει κάτι τι
λουκουμάκι στο χαρτί.

Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί
όσο να 'ρθει η μάνα του
να του φέρει πέντε αυγά
πέντε αυγά πέντε παλιού
και μια κλώσο-, γλωσσαριά.

Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί
όσο να 'ρθει η μάνα του
να του φέρει λούλουδα
λούλουδα τριαντάφυλλα
και μοσχογαρούφαλα.

Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί
έλα ύπνε από την πόλη
κι αποκοίμησε τ' αγόρι

έλα ύπνε από πλανά
κι αποκοίμησ' τα παιδιά.

Τορνανά και τορνονό
το παιδί θέλει χορό
τα βιολιά δεν είναι δω
πάει ο μπαμπάς του να τα πάρει
δεν ταιριάζει στο παζάρι.

τορνανά και τορνονό
το παιδί θέλει χορό
τα βιολιά δεν είναι δω
πάει ο μπαμπάς του να τα φέρει
με δυο τάληρα στο χέρι.

Τόρνα τόρνα την κοκόνα
όπου την κρατώ στο γόνα
όπου την κρατώ στο γόνα
ω και τη φιλώ στο στόμα.

Το παιδί μου τ' άσπρο τ' άσπρο
θέλει νύφη από το Κάστρο
και συμπεθερούς Γιαννιάτες
και κουμπάρους Αθηναίτες.

Το παιδί μου τ' άσπρο τ' άσπρο
θέλει νύφη από το Κάστρο
θέλει από το Τεπελένι
που να τήνε λέν' Ελένη.

Θα καλέσω τον πασιά
να μου σιάσει τον πατσιά
θα καλέσω τον βεζύρη
να μου καθερίζει ρύζι.

Το παιδί το ρούσο ρούσο
δεν αδειάζω να το λούσω
να το στείλω στη δασκάλα
να 'ναι ανώτερο από τ' άλλα.

Το παιδί μου το ρούσικο
το ξανθομαλλούτσικο
το παιδί μου θα το λούσω
θα το μοσχοσαπουνίσω
θα το στείλω στη δασκάλα
να 'ναι ανώτερο από τ' άλλα.

Το παιδί μου το καλό
έξω δεν το μολογώ
μου τ' ακούει ο γιος του μπέη
κι έρχεται και μου το παίρνει.
Δεν το δίνω εγώ του μπέη
δεν το δίνω του πασιά
θα το δώσω του βεζίρη
να περνάει αρχοντικά.

Ταρνανά και γιομπορμπό
τι κοπέλα πο' 'χω 'γώ
όξω δεν τη μολογώ
την ακούει ο γιος του μπέη
κι έρχεται και μου την παίρνει.

Ταρνανά και γιομπορμπό
το παιδί θέλει χορό.
Ταρνανά — νανίστε το,
ζαχαροποτίστε το
όσο να 'ρθει ο τάτος του
να του φέρει κάτι τι,
αρραβώνα στο χαρτί
και γαλάμες στο κουτί.

Ταρνανά τ' αρνιά στ' αμπέλι
τα κατσίκια στο χωράφι
πάει ο Γιώργος να τα βρει
τον εφόρτωσαν κλαδί.

Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί.
Έλα ύπνε, ύπνωσέ το
και γλυκά 'ποκοίμησέ το
να το φέρεις στους μπαζέδες
να μαζεύει μενεξέδες.
Νάνι νάνι το παιδί
όσο ν' αποκοιμηθεί
όσο να 'ρθει η μάνα του
να του φέρει χίλια καλούδια,
να του φέρει χίλια καλούδια
να βαρά τα κοπελούδια.
Να του φέρει και κορδέλες
να βαράει τις κοπέλες
να του φέρει και λουλούδια
να βαράει τα γουρούνια.

Κούνια κουνιάριστε το
κι όλοι τραγουδήστε του
όσο να 'ρθει η μάνα του
να 'ρθει κι ο πατέρας του
να του φέρουν κάτι τι
λουκουμάκι στο χαρτί.

Κούνια κουνιάρισμα
πέφτω και γκρεμίζομαι
και βαρώ τη μύτη μου
με μαλώνει ντίτι μου
και βαρώ το γόνα μου
με μαλώνει η νόνα μου.

Λόει λόει κουμπουλόι
έπεσε μες στο κατώι
πάει ο Γιάννης να το βρει
χέστηκε μες στο βρακί.

Βλάχε βλάχε τσίτζιρα
πού τα πας τα πρόβατα
κάτω στα λακκώματα
τρών' οι λύκοι χαίρονται
και τα σκυλιά μαραίνονται.

ΤΟΥ ΤΡΑΧΑΝΑ

Τρούμπου τρούμπου τραχανά
πάει ο κατής στα Γιάννενα
πέντε ψάρια έπιασα
τα 'πιασα τ' αλάτισα
στην πιατέλα τα 'βαλα
τσιτ απέδω, τσιτ απέκει
μό' 'φαγαν και το τσουρέκι,
τι να βάλω εγώ του φίλου
τα σκατά του γερο-σκύλου.

'Εξω βρέχει και χιονίζει
κι η γιαγιά μου κοσκινίζει
να μου κάνει μια κουλούρα
με αυγά και με κουλούρια.

Τσίμπι τσίμπι κόρακα
πού τα πας τα πρόβατα
κάτω στα λακκώματα
τρών' οι λύκοι χαίρονται
τα σκυλιά μαραίνονται
πιστικοί θερμαίνονται.

Έλα να χορέψομε
τραχανά να κλέψομε
πού να τον απλώσομε
στης Πανάγιως τον οντά
η Πανάγιω δεν είναι εκεί
πάει στη βρύση για νερό
για να βρέξει το γαμπρό.

Το φεγγάρι κάνει βόλτα
στης (Μαρίας) μου την πόρτα
το φεγγάρι κάνει κύκλο
στης (Μαρίας) μου τον κήπο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟΥΤΟ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΜΥΛΟ

Τούτο πάει στο μύλο
τ' άλλο στο χωράφι
ήρθ' από το μύλο
ζύμωσε κουλούρα
την έψησαν την έφαγαν
του μπέμπη δεν του έδωκαν
πιάστηκαν και δάρθηκαν
και τσιαλαμουρίστηκαν
μπαμ ο ένας μπαμ ο άλλος
κι έγινε καβγάς μεγάλος.

ΜΙΡΙ ΜΙΡΙ ΜΙΤΣΙ

Μίρι μίρι μίτσι
κι απ' το καλαμίτσι
έσπειρε κριθάρι
και μαργαριτάρι
έχασα βελόνι
το βρήκα χελιδόνι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΛΑΜΠΑ ΛΑΜΠΑ ΚΙΤΣΑ

Λάμπα λάμπα κίτσα
έβγα στην πλακίτσα
να σου δώσω μέλι μέλι
και καρβέλι
κι ό,τι θ' απομείνει
να το φάει το φίδι.

ΑΣΠΡΗ ΜΠΑΛΑ

Άσπρη μπάλα
δυο γαιϊτάνια
δυο φεγγούλια
δυο τρυπούλια
στομαφάς τσιαουνάς
γλιργκιλέτσης, αφαλούτσης
πηγαδούτσης, κουφοκώστας.

ΤΑΡΝΑ ΤΑΡΝΑ ΤΑΡΝΑΝΙΣΤΕ

Τάρνα τάρνα ταρνανίστε
το παιδί μου τραγουδήστε
το παιδί μου θέλει χορό
θέλει χορό θέλει καγκέλι
θέλει τη μάνα από το χέρι.
Το παιδί μου το καλό
θέλει νύφη απ' το Χλωμό,
το παιδί μου έτσι κι έτσι
θέλει νύφη από τη Σέλτση.
Το παιδί μου τ' άσπρο τ' άσπρο
θέλει νύφη από το Κάστρο
το παιδί μου μέσα κει
θέλει νύφη απ' τη Σωπική.

ΤΡΟΥΜΠΕ ΤΡΟΥΜΠΕ ΤΡΑΧΑΝΑ

Τρούμπε τρούμπε τραχανά
και κάτω στα Γιάννενα
πέντε ψάρια έπιακα
τα 'πιακα τ' αλάτισα
τα 'βαλα στην μπούνταινα
πάει η μάτσιω τα 'φαγε
τσιουτ απέδω τσιουτ απέχει
τσιουτ κι από το μασκαρέκι.
Μωρή 'Ντώναινα του Βράμη
τι θα φάν' οι φίλοι βράδυ
το σκυλί του Παπαγιάννη
και τον κώλο του Γραβάνη.

ΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΟΥΚΟΥ

'Αλογο του κούκου
σήμερα φορτώνει
αύριο ξεφορτώνει
στου παπά τ' αλώνι
το βρήκα χελιδόνι.

INI MINI NTINI MINI

'Ινι μίνι ντίνι μίνι
τρώει η σέλα το καντάρι
και χτυπάει τον καβαλάρη
ούτσικα μπούτσικα
πάρε φύγε.

Ω ΓΚΟΜΠΟΥΖΗ

Ω Γκομπούζη ταραφαντά
θα σε κλείσουν στον οντά
στον οντά του μπάσιου Ζήσου
να 'ρθουν βράδυ να σε ψήσουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΙΚΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΤΟΥ ΚΟΚΟΡΑ

- Κικιρίκου κόκοτε.
- Ποιος σε βάρεσε;
- Η πέλα.
- Πού είναι η πέλα;
- Πάει για ξύλα
- Πού 'ν' τα ξύλα;
- Τα 'καψε η φωτιά.
- Πού 'ν' η φωτιά;
- Την έσβησε το νερό.
- Πού 'ν' το νερό;
- Το ήπια το βόδι.
- Πού 'ν' το βόδι;
- Το 'σφαξε ο παπάς.
- Πού 'ν' ο παπάς;
- Πάει στο μύλο ο κερατάς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

—Κάκα κακακά, έκανα ένα αυγό.

—Τι έκανες εσύ δεν το τρώμε εμείς,
δεν το τρώμε εμείς, το τρών' αφεντικοί.

Μια φορά κι έναν καιρό
μπήκε η γάτα στο χορό
δεν εχόρεψε καλά
και της κόψαν την ουρά.

Ένας γάτος χοντρός
στη θερμάστρα εμπρός
πάντα απλώνεται.
Με τα μάτια κλειστά
αγαπά τα ζεστά
και τεντώνεται.

Ωραία ωραία σε βλέπω μηλέα
τα πράσινα φύλλα
τα κόκκινα μήλα.
Μοσχοκάρυδο κανέλα
ποια είν' καλύτερη κοπέλα
από τούτη από κείνη
η καλύτερη είν' εκείνη.

Τα δυο παιδιά βάζαν τα χέρια κάτω, σε κάποια επιφάνεια που ν' ακου-
μπάν' τα χέρια. Κι ένα τρίτο παιδί έλεγε με το χέρι του αυτό το μικρό
τραγουδάκι και το παιδί όπου τελείωνε το τραγούδι έβγαινε απ' το
παιχνίδι.

Όποιος έκλασε να κλάσει
να τον πει και να χορτάσει
παμ πουφ κούμπουλο και ρουφ.

Όταν τα παιδιά παίζουν και κάποιος θέλει απομαρτώσει και τον άποιο
γαν κι άλλα, άρχιζαν να τον παράζωον. Όταν δεν το παραδεχόταν,
απαλάζονταν όλοι παρὰ και ο πιο άριστός απ' αυτούς άρχιζε με το
δύοτη να παρὰ ο' άλλος με τη σειρά λέγοντας αυτό το μακρό τραγούδι.
Σ' αυτόν που τελείωνε το τραγούδι, σήμασι με το καθυστερμένο, ήταν
αυτός που είχε απομαρτώσει, και τότες όλοι γελούσαν κι άρχιζαν να τον
παράζωον, ενώ αυτός κινούζε αντροπαρμένο.

Μάστουρα γαλάστουρα
γυάνου και γαλάου
τον κώλο σου διαγάνου.

Τα παιδιά του χωριού της μαρής ολάδας, το λέγαν' αυτό σε κάποιον
παλαιότερο που έκανε δουλειές και τις ξεναγούλαγε ή ήταν φίλος
κ.λπ. και τα παιδιά τον κερύδαυαν από μακριά όταν τον βλέπανε.

Κατσιδάρη κλάρη
πίες τον πίες τον καρέ
ένα ρούρι κι ένα δούρι
ταρφαρέ στον κατσιδάρη.

Όταν μας έπαινε ο άποιος το πρώτο κι άλλο κι ο παρμένο, άρχιζαν
η μητέρα μας ή η γαργά και μας έλεγαν το άλλο:

Σταθείτε παλαιότερο
με σταθά και με σταθούρα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΚΑ

Ο πόντικας απήδησε
από το παραθύρι
κι η μάνα του του φώναξε
πού πας καραβοκύρη.

Θα πάω να μάσω μάρμαρα
να χτίσω μοναστήρι
να βάλω τα παιδάκια μου
να μην τα φάν' οι φύλλοι.

ΤΟΥ ΚΟΚΟΡΑ

Κόκορά μου κοκορή
με το κόκκινο λειρί
έλα κάτι να σου δώσω
ένα σκουληκάκι τόσο
και σιτάρι για να δεις
τι γερά θα τραγουδείς.

Η ΜΑΜΑ ΜΟΥ ΚΑΠΟΙΑ ΜΕΡΑ

Η μαμά μου κάποια μέρα
πήγε σε μια συμπεθέρα
κι εγώ σαν το ζουλάπι
ανεβαίνω στο ντουλάπι.
Τρώγω μήλα τρώγω σύκα
κι ό,τι άλλο της εβρήκα,
τα μυρίστηκε η μαμά μου
και μετράει τα κόκαλά μου.
Ωχ τι φόβος, ωχ τι φρίκη
μ' έκλεισε στην αποθήκη.

ΣΗΜΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Σήμερα εις το σχολείο
περασάμε μεγαλείο
μάθαμε μαθήματα
και ωραία ποιήματα
μάθαμε γυμναστική
σύστημα και τακτική.
Τώρα στη γραμμή θα μπορούμε
για τα σπίτια μας κινούμε
ήσυχα προσεχτικά
γιατί η δασκάλα μάς κοιτά
και στο δρόμο καθημέρα
όπως λέμε κάθε μέρα.
Σπίτια μέσα θα πλυθούμε
και θα φάμε ό,τι βρούμε
ό,τι φτιάσει η μαμά
σαλατίτσα ταραμά.

Ο ύπνος θρέφει το παιδί
κι ο ήλιος το μοσχάρι
και το κρασί το γέροντα
τον κάνει παλικάρι.

Γύρω-γύρω όλοι
στη μέση ο Μανώλης
χέρια πόδια στην αυλή
κι όλοι κάθονται στη γη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η καλή μας αγελάδα
βόσκει κάτω στη λιακάδα
μικρά χόρτα και μεγάλα
για να κατεβάσει γάλα
να το κάνομε τυράκι
να το κάνομε βουτυράκι
να το βάλομε στο πιάτο
να σου πούμε ορίστε φά' το.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

---

¹ Κατάλοιπο από τους παλιούς καιρούς που είχαμε ελληνικά σχολεία και αναγνωστικά στη Βόρειο Ήπειρο!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

Ο λαός μας τραγουδάει με το ίδιο πάθος και για το θάνατο και για τη ζωή, και για τον πόνο και για τη χαρά. Όλα αυτά τα θεωρεί ένα, δικό του μερτικό. Ο γάμος ως κοινωνικό γεγονός έδινε την ευκαιρία να χαρούν μια διαδικασία συνέχισης της ζωής και να δείξουν την αλληλεγγύη και το ομαδικό πνεύμα. Το γλέντι κράταγε αρκετές μέρες και έβρισκαν ευκαιρία να ξεκουραστούν λίγο, να διασκεδάσουν, και να εκφράσουν τον πόθο για ζωή και χαρά. Το γλέντι άρχιζε πάντα μ' ένα μοιρολόι, γιατί και στη χαρά είχαν μερίδιο και οι πεθαμένοι και οι ξενιτεμένοι, και όλοι κάποιον είχαν για να θυμηθούν σε τέτοιες στιγμές.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΜΑΘΗΜΑ: ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΕΠΙΠΕΔΟ: ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΕΚΔΟΣΗ: 2000

ΑΡΙΘΜΟΣ: 1000

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΜΑΘΗΜΑ: ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΕΠΙΠΕΔΟ: ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΕΚΔΟΣΗ: 2000

ΑΡΙΘΜΟΣ: 1000

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βαρέθηκα μωρ' μάνα, μαντίλια να κεντώ
 'θαλα τα παρατήσω και 'θαλα παντρευτώ.
 Βάστα, κόρη μου, βάστα και τούτη τη χρονιά
 κι εγώ θα σε παντρέψω μέσα στα Γιάννενα.

—Σύρε μάνα, πες του Γιάννη
 θα με πάρει, τι θα κάνει;
 —Πήγα κόρη και του είπα.
 Δε σε θέλει, δε σε παίρνει,
 κόρη μου, σε κοροϊδεύει.
 Τάξ' του μάνα το χωράφι,
 τάξ' του μάνα και τ' αμπέλι
 τάξ' του μάνα τη γελάδα
 για να πίνει ο Γιάννης γάλα.

Οι γεροντότεροι έβρισκαν την ευκαιρία να κλάψουν τη μοίρα τους.

Καλώς εμαζευτήκαμεν
 εμείς οι ντερτιλήδες.
 Να κλάψομε τα χάλια μας
 και το κατάντημά μας.
 Θέλω να σύρω λεβεντιά
 και 'κονομιά δεν έχω
 μου λείπει η σέλα του βραχιού
 τα δυο τα πηδουνάρια.

Στη Χειμάρρα, υπήρχε παλιότερα το έθιμο του «Τσέλιου». Το Σάββατο βράδυ μια κόρη ντυνόταν άντρας κι έβγαине με δίσκο στα σπίτια των συγγενών ρίχνοντας συνεχώς με το κουμπούρι στον αέρα και τραγουδούσε το παρακάτω τραγούδι:

Συγυρίστε τα πουγγιά σας, αφεντάδες,
 ήρθε ο Τσέλιος μεθυσμένος, λεβεντάδες.

Το πρωί της Κυριακής, στο σπίτι του γαμπρού πήγαινε ο κουρέας για να ξυρίσει το γαμπρό και τότες όλοι οι παριστάμενοι τραγουδούσαν:

Αργυρό ξυράφι και μαλαματένιο
τράβα 'γάλι' 'γάλι σε γαμπρού κεφάλι.
Τρίχα μην τ' αφήσεις και τον ασκημίσεις
και τον ασκημίσεις στα πεθερικά.

Μετά το ξύρισμα έλουζαν το γαμπρό και του τραγουδούσαν όλοι, συγγενείς και φίλοι:

Αργυρό μου μπρίκι και μαλαματένιο
χύνε 'γάλι' 'γάλι σε γαμπρού κεφάλι
λέρα μην τ' αφήσεις και τον ασκημίσεις
και τον ασκημίσεις στα πεθερικά.

Όταν του φορούσαν τα γαμπριάτικα:

Γαμπρέ μου, ποιος σ' αρμάτωσε
με την ευχή, με την ευχή;
Αφέντης μου μ' αρμάτωσε
με την ευχή, με την ευχή.

Τη νύφη τη στολίζανε απ' το πρωί, και οι παρευρισκόμενες γυναίκες και κοπέλες τραγουδούσαν:

Στολίζεται μια λυγερή
απ' το πρωί ως το βράδυ.
Και περιμένει τον αϊτό
για να 'ρθει να την πάρει.
Βάζει τον ήλιο πρόσωπο
και το φεγγάρι φρύδια
τον καθαρό Αυγερινό
τον βάζει δαχτυλίδια.

Αφού τη στολίζανε, τη σκεπάζανε με πέπλο μεταξωτό (το μπαρμπούλι), με το οποίο θα καμάρωνε ωσότου την ξεσκεπάζε. Ένα μικρό παιδί με το καλαμίδι, όταν ερχόταν ο βλάμης με τον κουμπάρο.

¹ Γάλι γάλι = αγάλι = σιγά σιγά.

ΠΡΙΝ ΑΠ' ΤΟ ΓΑΜΟ

Φέρτε το καλαμίδι
φέρτε το καλαμίδι
να ξεσηκώσουμε τη νύφη.

Η νύφη είχε σκεπασμένο το πρόσωπο με το μπαρμπούλι και καθόταν σε μια γωνία του οντά (του μεγάλου δωματίου, του καθιστικού) και εκκάρωνε. Οι γυναίκες τριγύρω τραγουδούσαν. Μετά, ένα μικρό παιδί, με το καλαμίδι στα χέρια, μάζευε το μπαρμπούλι σιγά σιγά ώσπου να ξεσκεπαστεί το πρόσωπο της νύφης. Κατόπιν οι γυναίκες τριγύρω τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια όπως:

Μες σε τούτον τον οντά
φύτρωσε τριανταφυλλιά.
Ν' ανθίσει να καρπίσει
πέντε γιους να αποχτήσει
και μια μοναχοθυγατέρα.

Ν' ακούσεις κυρα-νύφη
τι λέγει το Βαγγέλιο
τι λέγει το Βαγγέλιο
και μολογάει το Γράμμα.
Να τιμάς τον πεθερό σου
να τιμάς την πεθερά σου.
Για να είσαι τιμημένη
και στον κόσμο ξακουσμένη.
Για να σε φωνάζουν νύφη
νύφη και κυρα-νύφη
κι αρχοντοθυγατέρα!

Φέρτε τις τηγανίτες
Φέρτε τις τηγανίτες
τηγανίτες με το μέλι
και κρασί με το λαγένη.

Όταν ήταν τα πάντα έτοιμα, κινούσαν όλοι μαζί για την εκκλησία.

Κίνα δεντρί μου,
κίνα κυπαρίσσι,
πά' να φέρει νύφη
φούντα και καρυοφύλλι.

Καλότυχη μωρ' μάνα
που προβοδάς τον ήλιο,
που προβοδάς τον ήλιο
να λάμπει στο σπιτικό σου
να φέγγει το φεγγάρι
κι όλη η γειτονιά.

Όταν πλησιάζει η νύφη, ο γαμπρός τής λέγει:

Στολίσου μικρή νύφη
και βάλ' τ' ασήμια σου
γιατ' ήρθα να σε πάρω
μη μ' κάνεις την άρρωστη!

Στη συνέχεια η νύφη χωρίζεται απ' τους δικούς της σε μια πολύ συγκινητική στιγμή, καθώς και ο γάμος θεωρούνταν ξενιτεμός της κόρης. Τραγουδούσαν συνήθως:

—Πού πας αγγελικό κορμί
πού πας καμαρωμένο;

—Πάω γι' αθάνατο νερό
γι' αθάνατο βοτάνι
να δώσω στην αγάπη μου
να πει να μην πεθάνει.

Μόλις φτάσουν στο σπίτι του γαμπρού, προσκαλούν την πεθερά να βγει:

Έβγα μάνα του γαμπρού
και πεθερά της νύφης
για να δεχτείς την πέρδικα
που περπατεί λεβέντικα.

Έχει τη μέση της λιανή
σαν το καθάριο το βεργί
έχει και το κορμάκι της
σαν κυπαρίσσι αφηλωτό.
Μετά τραγουδούν:

Ρίξε νύφη την κουλούρα
και η πεθερά το ρύζι.
Ρίξε ρύζι να ριζώσουν
σαν το στάρι να φυτρώσουν....

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

ΕΨΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΤΡΟΦΕΓΓΙΑ

Εψές με την αστροφεγγιά,
να προκόψουν τα παιδιά
με το λαμπρό φεγγάρι
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη,

παίρνω το ντουφεκάκι μου,
να προκόψουν τα παιδιά,
και πάω για κυνήγι,
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη.

Ρίχνω σκοτώνω ένα λαγό,
να προκόψουν τα παιδιά,
την πέρδικα λαβώνω,
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη.

Τον εκαλομαγείρεψα,
να προκόψουν τα παιδιά,
τον καλομαγειρεύω,
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη.

Εκάλεσα τα Γιάννενα,
να προκόψουν τα παιδιά,
και τη μισή την πόλη,
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη.

Εκάλεσα και μια κυρά,
να προκόψουν τα παιδιά,
δεν μπεγεντάει για να 'ρθει,
να ζει ο γαμπρός κι η νύφη.

Υπάρχουν και αυτές οι παραλλαγές στο προηγούμενο τραγούδι με τον ίδιο τίτλο:

Εψές με την αστροφεγγιά,
μια έβρεχε, μια χιονίζει¹,
με το λαμπρό φεγγάρι,
μια βρέχει, μια χιονίζει².
Πήρα το ντουφεκάκι μου
και βγαίνω για κυνήγι·
βρίσκω λαγόν όπ' έβοσκε
περδίκια που λαλούσε.
Ρίχνω, σκοτώνω το λαγό
την πέρδικα λαβώνω.
Την παίρνω, πάνω σπίτι μου,
την καλομαγειρεύω·
της ρίχνω λάδι μπόλικο
και κάλεσα τους φίλους,
τους φίλους μου τους γκαρδιακούς
τους πολυαγαπημένους.

Μια άλλη παραλλαγή είναι και αυτή:

Εψές με την αστροφεγγιά,
με το λαμπρό φεγγάρι,
πήρα το ντουφεκάκι μου
και βγαίνω για κυνήγι.
Βρίσκω λαγό που έβοσκε
τρυγόνα που λαλούσε,
βρίσκω κοπάδι πέρδικες
που γλυκοτραγουδούσαν.
Ρίχνω, βάζω δυο πέρδικες
και δυο παχιές τρυγόνες,
τις παίρνω, πάω σπίτι μου,
τις καλομαγειρεύω,
καλώ και την αγάπη μου,
της στρώνω το τραπέζι.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται ύστερα από κάθε στίχο.

ΣΤΙΧΟΠΛΟΚΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΗΛΙΟ ΓΛΕΝΤΙ

Φίλοι καλώς ορίσατε
κρούσκοι κι αγαπημένοι,
να μας προκόβουν τα παιδιά
φίλοι κι αγαπημένοι.

Φίλοι καλώς σας βρήκαμε
κρούσκοι κι αγαπημένοι,
να μας προκόβουν τα παιδιά
φίλοι κι αγαπημένοι.

Με τα γλυκά σας τα κρασιά
με τις καλές κουβέντες
να μας προκόβουν τα παιδιά
και σ' άλλα να χαρούμε.

Πίνετε να πίνουμε μωρέ παιδιά
πίνετε να πίνουμε ντιλμπέργια μου
και μην παραπίνετε μωρέ παιδιά
και μην παραπίνετε ντιλμπέργια μου.

Για δεν τρώτε φίλοι για δεν πίνετε
μήνα τα κρασιά μας δε σας άρεσαν;

Ω αυτά τα σπίτια, μωρέ, τα ψηλά
ω τα μαρμαροχτισμένα
πό' χουν το νοικοκύρη τους
πολύ μακριά στα ξένα.

Γεια μας γεια μας
γεια μας γεια μας
να προκόψουν
τα παιδιά μας.

Αέρας που φυσάει
τα πλατανόφυλλα
ζωή που την περνάνε
τα λεβεντόπαιδα.

Στο σπίτι όπου καθόμαστε
πέτρα να μη ραγίσει
και ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.

Γεια μας γεια μας
γεια μας γεια μας
να προκόψουν
τα παιδιά μας.

Κέρνα παπαδιά
κέρνα παπαδιά
κέρνα παπαδιά
λεβέντικα παιδιά.

Να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός
να ζήσει κι ο κουμπάρος
να ζήσει κι ο προξενητής
όπου προξένησε το γάμο.

Γεια μας γεια μας
γεια μας γεια μας
να προκόψουν
τα παιδιά μας.

Αέρας που φυσάει
τα πλατανόφυλλα
ζωή που την περνάνε
τα λεβεντόπαιδα.

Κουμπάρε όπου στεφάνωσες
τα δυο τα κυπαρίσσια

να σ' αξιώσει ο Θεός
να πας και σε βαφτίσια.

Γεια μας γεια μας
γεια μας γεια μας
να προκόψουν
τα παιδιά μας.

Κέρνα παπαδιά
κέρνα παπαδιά
κ.λπ.

Έβγα μάνα
δες τον ήλιο
ήρθε η ώρα
για να φύγω.

Έβγα θύγω, έβγα
καλή κι αγαπημένη.

Βγαίνω πατέρα βγαίνω
μη με παραπαίρεις
μη με παραπαίρεις
και με παραπονεύεις.

Σήμερα η μάνα του (Νίκου)
όλο δρόμους καθαρίζει
όλο δρόμους καθαρίζει
να δαβεί η νύφη του (Νίκου).

Ρίξε νύφη την κουλούρα
και η πεθερά το ρύζι
ρίξε ρύζι να ριζώσει
με παιδιά να σ' αξιώσει.

Ξύρισε μπερμπέρη
με το χρυσό σου χέρι
τρίχα μην αφήνεις
και τον ασκημήνεις.

Σήμερα άσπρος ουρανός
σήμερα άσπρη μέρα

σήμερα στεφανώνεται
ο αϊτός την περιστέρα.

Να σου ζήσουν να προκόψουν
ω κυρ-νούνε,
και στον άλλον να χαρούμε
ω κυρ-νούνε.

Όταν ξεμπουλώναν τη νύφη, της βγάζαν το μπαρμπούλι με το καλαμίδι,
τραγουδούσαν σαν το παρακάτω τραγούδι:

Τάξε πεθερά της νύφης
τάξε ένα φλωράκι
τάξε ένα φλωράκι
να 'ναι διακοσάρι
κ.λπ.

Κι αφού ξεμπουλώναν τη νύφη, συνέχιζαν με διάφορα τραγούδια του
γάμου.

Πού 'σουν ψες και πού 'σαι απόψε.
Ψες ήμουν στα πατρικά μου
απόψε στα πεθερικά μου
ψες ήμουν στ' αδέρφια μου
απόψε στ' αντραδέρφια μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΙΑ ΔΕΙΤΕ ΜΑΥΡΟ ΣΥΝΝΕΦΟ

Για δείτε μαύρο σύννεφο
μες στο βουνό το πέρα
βαστάει βροχή βαστάει χιόνι
βαστάει λιανό χαλάζι.

.....

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε
να φάμε και να πιούμε
άιντε να κερνάς άιντε να κερνάς
άιντε να κερνάς να καλοπερνάς.

Εδώ εμείς μωρ' ήρθαμε
για να σας ευχηθούμε
κέρνα μας κέρνα μας,
άιντε να κερνάς να καλοπερνάς.

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε
να φάμε και να πιούμε
αλλά να ντραγουδήσουμε
και να σας ευχηθούμε.

Άιντε με γεια σας με χαρά σας
το τραγούδι στη σειρά σας.

Άιντε ποίε ευχαριστούμε
το τραγούδι θα το πούμε.

Π να κάνω τι να γένω
πώς να πέσω με τον ξένο
το προσκέφαλο ξουράφια
και το στρώμα όλο αγκάθια.

Πέρα στην αετοράχη
κάνουνε χαρά οι βλάχοι
σφάζουνε αρνιά, κριάρια,
κι όλο διαλεχτά μανάρια.
Πιάσαν το χορό, χορεύουν,
και μια λυγερή παντρεύουν.
Πρώτη χόρευε η νυφούλα,
την κρατούσε η κουμπαρούλα.

Το ντολί σηκωνόταν στην αρραβώνα όπως και στο γάμο. Ο πιο γέροντας και κοντινός άνθρωπος του γαμπρού στο σπίτι του γαμπρού ή στο σπίτι της νύφης, οργάνωνε το ντολί, κι αυτός λεγόταν ντολιμπάσης. Τα λόγια του ήταν νόμος για όλο το τραπέζι. Έπαιρνε ένα πιάτο και έβαζε πάνω σ' αυτό έξι, επτά, δέκα ποτήρια ρακής, δηλαδή όσες ευκαιρίες υπήρχαν στο σπίτι αυτό για να πίνουν στην υγεία τους, μα πάντα πρώτο το πίνουν εις υγείαν των μελλο- ή νεονύμφων, και μετά εις υγείαν του πατέρα κ.λπ.

Ο ντολιμπάσης έβρισκε τα πρόσωπα σύμφωνα με τη συγγένεια και την ηλικία όπου είχαν και με τη σειρά, έναν απ' το σόι του γαμπρού κι έναν απ' το σόι της νύφης. Αυτός που είχε το ντολί, αφού ευχαριστούσε τον ντολιμπάση για την τιμή που του έκανε, του έλεγε: «Το πίνω κι ορισμό» ο ντολιμπάσης τού έλεγε «τον τάδε». Τότες αυτός όπου είχε το ντολί απευθυνόταν σ' αυτόν που θα το έπαιρνε: «Σε βρήκε το καλό» και τις κατάλληλες ευχές, ενώ εκείνος τού έλεγε: «Καλωσόρισες» καθώς και τις κατάλληλες ευχές.

Το ντολί κανονιζόταν να πίνεται συνήθως με ρακή στα ποτήρια, κατά διάθεση, όση ρακή ήθελε ο καθένας, αρκεί να ευχόταν πίνοντας από λίγο και βαστώντας αυστηρά τη σειρά των ευχών του ντολιού, όπως έχει ορίσει ο ντολιμπάσης. Αλλά υπήρχαν περιπτώσεις που τα ποτήρια έπρεπε να πίνονταν μέχρι πάτο και τότες πολλοί μεθούσαν.

Εάν κάποιος απ' το σόι του γαμπρού ή τους συμπαθέρους λάθειε τα λόγια ή τη σειρά των ποτηριών, τότες ο ντολιμπάσης είχε το δικαίωμα να τον καταδικάσει να πει «τόσα» ποτήρια μέχρι τον πάτο.

Όταν πίνουν το ντολί, οι άλλοι στο τραπέζι τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι με το όνομα αυτού που είχε το ντολί:

Πιε το (Νίκο) το ντολί
 πιε το μωρ' πιε το
 πιε το μωρ' πιε το
 και πάλι γυμνισέ το.

Δώσ' του μια να πάει στον πάτο
 για να βρει η κορφή τον πάτο.

Το πίνει ο (Νίκος) το ντολί
 το πίνει, το πίνει
 το πίνει, το πίνει
 και στάλα δεν αφήνει.

ΔΕ Σ' ΕΧΩ ΓΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑ

Δε σε παίρνω να δουλεύεις, να βασανίζεσαι,
σ' έχω να τρως, να πίνεις, και να στολίζεσαι.
Μωρ' στη σκάλα π' ανεβαίνεις και στα σκαλώματα
όλο νάζια μου κάνεις κι όλο καμώματα.
Μωρ' στη σκάλα π' ανεβαίνεις, ν' ανέβαινα κι εγώ
και τα δυο σου μαύρα μάτια να τα γλυκοφιλώ.

ΣΕ ΠΟΛΛΕΣ ΧΑΡΕΣ ΠΟΥ ΠΗΓΑ

Σε πολλές χαρές που πήγα
φιρντίσι καριοφύλλι
τέτοια νύφη δεν την είδα
φιρντίσι καριοφύλλι.
Έχει μπάλα σαν μεϊντάνι
φιρντίσι καριοφύλλι
και το φρύδι σαν γαιϊτάνι
φιρντίσι καριοφύλλι.
Έχει μύτη σαν κοντύλι
φιρντίσι καριοφύλλι
και το στόμα δαχτυλίδι
φιρντίσι καριοφύλλι.
Έχει και λαιμό χυτό
φιρντίσι καριοφύλλι
μαρμαρο πελεκητό
φιρντίσι καριοφύλλι.
Έχει χέρια σαν λαμπάδες
φιρντίσι καριοφύλλι
όπου λειτουργούν παπάδες.
Και το μπόι κυπαρίσσι
φιρντίσι καριοφύλλι
ο Θεός να το χαρίσει
φιρντίσι καριοφύλλι.

Απάνω στην τριανταφυλλιά
 κάνουν οι πέρδικες φωλιά
 με σύρμα και με μάλαμα.
 Τίναξε η πέρδικα τα φτερά
 και πέσαν τα τριαντάφυλλα.
 Και τα μαζεύει η νύφη μας
 και τα δίνει στον άντρα της.
 Νύφη μου, ματάκια μου,
 πού 'ν' τα μανουσάκια μου.
 Στο σεντούκι τα 'βαλα
 να μυρίσουν τ' άρματα
 τ' άρματα τα νυφικά
 του γαμπρού τα γαμπρικά.

ΠΕΝΤΕ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

Πέντε περιστέρια μες στο γιαλό
 αυτά κελαηδούσαν κι εγώ γιαλώ
 τ' ώριμο τ' αηδόνι το μοναχό
 περπατάει στους κάμπους, με τον καημό
 περπατεί και λέει και κελαηδεί:
 — Άντρα μου αφέντη, πραγματευτή
 πού τη διάλεξες αυτή τη νια
 την ξανθομαλλούσα τη λεμονιά.
 — Απ' το μαχαλά της απέρασα
 κι απ' τη γειτονιά της edιάβηκα.
 Την ήβρα στον κήπο π' επότιζε
 το βασιλικό της edρόσιζε.
 Έκοψε κλωνάρι και μ' έδωσε
 μου είπε κι ένα λόγο και μ' άρεσε:
 «Βρε παλικαράκι, σαν μ' αγαπάς,
 πώς συχνοδιαβαίνεις και δε μιλάς.
 Στείλε προξενήτρες στη μάνα μου
 και προξενητάδες στον μπάρμπα μου»,
 κι από τότε πιάστηκ' η αγάπη μας.

ΦΕΓΓΑΡΙ ΜΟΥ ΛΑΜΠΡΟ

Φεγγά-, μωρ' φεγγαρά-,
φεγγαράκι μου λαμπρό.
Φεγγαράκι μου λαμπρό
φέγγε μου να περπατώ.
Φέγγε και χαμήλωνε
και στρογγυλογύριζε
για να ιδώ τα νιόγαμπρα,
πώς χορεύουνε τα δυο
με το νούνο στην κορφή
με τους φίλους 'πό κοντά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βασιλικός λιανόφυλλος
 με τα σαράντα φύλλα.
 Σαράντα σ' αγαπήσανε
 κι εγώ πάλι σε πήρα.
 Σύρε να πεις της μάνας σου
 γαμπρό για να με κάνει.
 Κι αν δε θελήσει για γαμπρό,
 για νούνο να με κάνει,
 να της βαφτίζω τα παιδιά
 να της τα στεφανώνω.
 Βάνω τα στέφανα χρυσά
 και τα κεριά απ' ασήμι.
 Βάνω την αρραβώνα τους,
 σπυρί μαργαριτάρι.
 Που κοσκινίζουν το φλωρί
 και πέφτει το λαγάρι
 και τ' αποκοσκινίσματα
 τα δένουν στο μαντίλι
 και το μαντίλι στο σπαθί
 και το σπαθί στη ζώση
 κι η ζώση επάνω στ' άλογο
 και τ' άλογο στους κάμπους.

ΑΚΟΥΣ ΤΟ ΠΟΥΛΙ ΜΩΡ' ΝΥΦΗ

'Ακουσ' το πουλί μωρ' νύφη πώς 'μορφολαλεί
 πώς 'μορφολαλεί μωρ' νύφη σαν την άνοιξη
 σαν την άνοιξη μωρ' νύφη και το Μάιο
 και το Μάιο μωρ' νύφη γάμος γίνεται,
 γάμος γίνεται μωρ' νύφη και προσκάλεσαν
 και προσκάλεσαν μωρ' νύφη χώρες και χωριά,
 χώρες και χωριά μωρ' νύφη και μια παπαδιά
 και μια παπαδιά μωρ' νύφη τράβαγε το χορό
 το χορό μωρ' νύφη το λεβέντικο.
 Τράβα τον κι εσύ κυρά μου το λεβέντικο
 τράβα τον και μην κοιμάσαι, τα παπούτσια μη λυπάσαι.
 Τράβα τον μωρ' πέρδικά μου και σου δίνω τα δικά μου
 τα παπούτσια κι αν χαλάσεις πάλι ο (...) θα στα φκιάσει.

Σιγαλινή είναι η θάλασσα κι αέρας την ταράζει
η μάνα κάνει το παιδί, ξένη το αγκαλιάζει.
Δεν έτυχε ποτέ να δεις πώς τρώει το φίδι φύλλο,
έτσι αγαπάει ο νιος τη νια σαν άρρωστος το μήλο.
Δεν έτυχε ποτέ να δεις πώς τρώει φίδι το χώμα,
έτσι αγαπάει ο νιος τη νια σαν άρρωστος το στρώμα.
Χάρου μάνα τον υιό σου κι αδερφή τον αδερφό σου
όσο να 'ρθει η μουρμουρίστρα, του διαβόλου η πουσπουρίστρα.
Τα καημένα τα παιδιά όσον είν' ανύπαντρα, σαν αγγέλοι φαίνονται
λέμ' κι όταν παντρεύονται σαν διαόλοι γέγονται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ξούρισε ξουράφι και μαλαματένιο
τρίχα μην αφήσεις και τον ασκημίσεις
στα πεθερικά του και στους καλεσμένους
στα πεθερικά του και στα παλικάρια.

Γαμπρό αρμάτωνε, γαμπρό αρματώνει
—Φέρτε του γαμπρού καλή αρμάτα
φέρτε του γαμπρού καλό τζιακέτο.

Κίνησεν ο (Γιάννης) μας με μόσχο, με μόσχο
να πάει να φέρει νύφη μ' ελιά και με κλωνάρι.
Με τετρακόσιους γέροντες με μόσχο, με μόσχο,
με χίλια παλικάρια με μόσχο, με κλωνάρι,
και με το νούνο εμπροστά με μόσχο, με μόσχο,
για να τον στεφανώσει με μόσχο με κλωνάρι.

Ε καλότυχος πατέρας, που του γίνηκεν ο (Γιάννης),
που του γίνηκεν ο (Γιάννης) μέγας και γραμματισμένος.
Πάει να του φέρει νύφη, νύφη και κρεβατοστρώσι.
Όμορφο κρεβατοστρώσι, όμορφο και λουλουδένιο.

Όλες οι δάφνες δάφνες κι όλες οι δαφνοπούλες
του (Γιάννη) μας η δάφνη είναι ψηλή μεγάλη
είναι ψηλή μεγάλη, ψηλή και βεργινάδα.
—Γύρισε κάτω δάφνη να σε κλαροκοπήσω,
να σε κλαροκοπήσω και να σε κορφομάσω.

Σήμερα η μάνα του (Γιάννη) τίποτε δουλειά δεν κάνει
 τίποτε δουλειά δεν κάνει, όλο δρόμους καθαρίζει
 όλο δρόμους καθαρίζει κι όλο ρόδα τούς γιομίζει
 να διαβεί η νύφη του (Γιάννη) και να σκούψει να τα μάσει
 να τα πάει του καλού της, να τα πάει του πεθερού της
 να τα φτιάσει δαχτυλίδια, δαχτυλίδια κι αρραβώνες.

Λάμπει ο ήλιος, λάμπει στα παραθύρια σου,
 στολίσου μωρή νύφη, βαλ' τα στολίδια σου.
 Μια όμορφη στολίζεται απ' το πρωί ως το βράδυ,
 βάνει τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι φρύδια
 και τον καθρέφτη αυγερινό τον βάνει δαχτυλίδια.
 —Καθρέφτη μου, σένα ρωτώ: είν' άλλη σαν και μένα;

΄Ασπρη κάτασπρη βαμπακιά την είχα στην αυλή μου
 τη σκάλιζα την πότιζα την είχα σαν δική μου.
 ΄Ενας ξένος παντάξενος ήρθε να μου την πάρει
 —Κρύψε με μάνα, κρύψε με, να μη με πάρει ο ξένος.
 —Τι να σου κρύψω, κόρη μου, εσύ του ξένου είσαι
 του ξένου ρούχα φόρεσες, του ξένου δαχτυλίδια.
 —Με πούλησες μωρ' μάνα για ένα δαχτυλίδι
 για ένα δαχτυλίδι κι αυτό που παπαφίλι.
 Για δώσ' το πίσω μάνα, και για ξαγόρασέ με.
 —Το δίνω πίσω κόρη, ξαγορασμό δεν έχεις.

΄Ασπρε σταυρωτέ μου για κοντοκαρτέρει
 ν' αποχαιρετήσω τον καλό πατέρα
 ν' αποχαιρετήσω την καλή τη μάνα
 ν' αποχαιρετήσω τα καλά τ' αδέρφια
 ν' αποχαιρετήσω και τις αδερφούλες
 ν' αποχαιρετήσω κι όλους τους δικούς μου.

΄Εμπ' αυτού μωρ' πέρδικά μου,
 έμπ' αυτού, βγάλ' τα πουλιά σου.
 ΄Οσα λόγια κι αν ακούσεις
 στα πουλιά να μην τ' αφήσεις.
 Σαν ανθίσεις και καρπίσεις
 πέντε γιους να αποχτήσεις
 πέντε γιους να αποχτήσεις
 και κατόπι θυγατέρα
 για το σύρε για το έλα
 και για μια κρυφή κουβέντα.

ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΚΥΡΑ-ΝΥΦΗ

Γεια σου γεια σου κυρα-νύφη
κι αρχοντοπολυχρονιά σου
σκύψε φίλα αυτού κοντά σου
φίλησε τον πεθερό σου
φίλησε την πεθερά σου.
Για άκουσε κυρα-νύφη
κι αρχοντοθυγατέρα,
τι έφερες του πεθερού σου;
Τι έφερες της πεθεράς σου;
Έφερα τιμή και έρζι
και μαντίλι μεταξένιο.
Για άκουσε κυρα-νύφη
τι λέει το Βαγγέλιο
τι μολογάει το Γράμμα:
να τιμάς τον πεθερό σου,
να τιμάς την πεθερά σου
για να 'σαι τιμημένη
και στον κόσμο ξακουσμένη.
Να σε φωνάζουν νύφη
νύφη και κυρα-νύφη
κι αρχοντοθυγατέρα.

ΝΥΦΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΠΡΟΣΩΠΗ

Νύφη στρογγυλοπρόσωπη
και ροδομαγουλάτη.
Την πέτρα σχίζεις κάνεις δυο
με το δεξί σου μάτι.
Αγάπα με μωρ' νύφη μου
'πως μ' αγαπούσες πρώτα.
Λόγια του κόσμου μην ακούς
μόν' την καρδιά σου ρίτα.
Αηδόνια δεκατέσσερα
θα στείλω στην αυλή σου
να κελαηδούν κάθε πρωί
να σκάσουν οι εχθροί σου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

—Εύψινα, περδικομάτα μου.

Ἐρθα στο μαχαλά σου,
χρυσά πλεξίδια σου ἔφερα,
να δέσεις τα μαλλιά σου.

—Δεν το ἔξερα, λεβέντη μου,
τι μου ἔφερεις εμένα,
να πεταχτώ σαν πέρδικα
μέσα στην αγκαλιά σου.

—Ρίξε νερό στην πόρτα σου,
να πέσω να γλιστρήσω,
να βρω αφορμή στη μάνα σου,
να ἔρθω να σε ζητήσω!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

---

¹ Τραγούδι του γάμου, ειδικότερα.

ΚΑΛΩΣ ΟΠΟΥ ΤΟΝ ΗΒΡΑΜΕ¹

Καλώς όπου τον ήβραμε
τούτον το νοικοκύρη,
με τα καλά του τα ρακιά,
με τους καλούς μεζέδες,
με τα καλά του τα φαγιά,
με τα γλυκά τα λόγια.
Σε τούτο σπίτι πο' ῥθαμε
πέτρα να μη ραγίσει,
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
πολλά χρόνια να ζήσει.
Να ζήσει χρόνια εκατό
και να τα απεράσει,
να 'ναι πάντα χαρούμενος,
να 'ναι πάντα κεφάλτος,
να μην του λείπει τίποτα
εδώ στ' αρχοντικό του.

ΓΙΑ ΔΕΝ ΤΡΩΤΕ ΚΡΟΥΣΚΟΙ

Για δεν τρώτε κρούσκοι, για δεν πίνετε;
Μήνα τα φαγιά μας δε σας άρεσαν;
Έχομε γειτόνους και τ' αλλάζομε
και παραγειτόνους, τα ξαλλάζομε.
Μήνα τα πιοτά μας δε σας άρεσαν;
Έχομε γειτόνους και τ' αλλάζομε
και παραγειτόνους τα ξαλλάζομε.
Μήνα τα κρασιά μας δε σας άρεσαν;
Έχομε γειτόνους και τ' αλλάζομε
και παραγειτόνους τα ξαλλάζομε.

¹ Τραγουδιέται στην έναρξη του γάμου.

ΣΤΟΝ ΑΙ-ΛΙΑ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΑ

Στον 'Αι-Λια, στον πλάτανα
και στις κρύες βρυσούλες,
είχαν οι κρούσκοι μάζωξη,
χαρές και πανηγύρια.
Είχαν αρνάκια πό' 'ψεναν,
κριάρια σουβλισμένα,
είχαν κι ένα γλυκό κρασί
από σταφύλι μαύρο.

ΠΕΡΑ ΣΤΙΣ ΡΑΧΕΣ¹

Πέρα στις ράχες, στα μονοπάτια,
νέος εβγήκε να κυνηγήσει,
δεν κυνηγούσε λαγούς κι ελάφια,
μόν' κυνηγούσε τα μαύρα μάτια.
Μαύρα μου μάτια, κόκκινα χείλη,
έβγα μικρή μου στο παραθύρι,
να ιδείς τον ήλιο και το φεγγάρι,
να ιδείς το νέο που θα σε πάρει.

ΝΥΦΗ ΞΑΣΤΕΡΟ ΝΕΡΟ

Νύφη, ξάστερο νερό
και ξέλαμπρο φεγγάρι,
το ταίρι σ' είναι ζηλευτό
κι όμορφο παλικάρι.
Στο σπίτι, στα πεθερικά,
στη γειτονιά όπ' ήρθες,
σαν κυπαρίσσι να σταθείς,
σαν κρίνος να ριζώσεις
και σαν μηλιά, γλυκομηλιά
ν' ανθίσεις, να καρπίσεις.
Κι εδώ, σ' αυτό το σπιτικό,
ν' ασπρίσεις, να γεράσεις.

¹ Τραγουδιέται της νύφης τη στιγμή που την παίρνουν απ' το σπίτι.

ΕΒΓΑ ΠΕΘΕΡΑ ΣΤΗ ΣΚΑΛΑ¹

Έβγα πεθερά στη σκάλα
με το μέλι, με το γάλα,
με τη ζάχαρη στα χέρια.
Ρίξε ρύζι να ριζώσει
και το στάρι να προκόψει
κι αν δεν πέσει στο ριζάρι
θα πέσει μες στο κλωνάρι.

ΗΡΘΕ ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΦΥΓΟΜΕ²

Έρθε καιρός να φύγομε,
καιρός να χωριστούμε.
Ο χωρισμός είναι κακός
κι αντάμα δε μας πρέπει.
Χωρίζ' η μάνα το παιδί
και το παιδί τη μάνα.

ΤΡΕΧΟΥΝ ΤΑ ΝΕΡΑ, ΤΡΕΧΟΥΝ ΟΙ ΒΡΥΣΕΣ³

Τρέχουν τα νερά,
τρέχουν οι βρύσες
τρέχουν τα μικρά παιδιά
να ιδούν τη νύφη
τρέχουν τ' αρχοντόπουλα
να τη ρωτήσουν:
—Νύφη, τ' έφερες
του πεθερού σου;
—Τσεργοσέντουκο,
στρώμα γιομάτο.

¹ Το τραγουδούν οι συμπέθεροι, όταν έρχονται στο σπίτι της νύφης.

² Το τραγουδούν οι συμπέθεροι, όταν παίρνουν τη νύφη.

³ Τραγουδιέται όταν φέρνουν την προίκα.

ΜΙΑ ΒΑΜΠΑΚΙΑ ΑΣΠΡΟΒΑΜΠΑΚΙΑ

΄Ασπρη κατάσπρη βαμπακιά
την είχα στην αυλή μου,
τη σκάλιζα, την πότιζα,
την πάντεχα δική μου.
Ενάς ξενός, παντάξενος,
ήρθε να μου την πάρει:
—Διώξε, μάνα μ', τον ξένονε,
διώξ' τον να μη με πάρει.
—Του ξένου είσαι κόρη μου,
ο ξένος θα σε πάρει.
Του ξένου φορεσιά φορείς
του ξένου δαχτυλίδια.

Μια άλλη παραλλαγή του τελευταίου τετράστιχου είναι:

΄Αφσ' τον, μάνα, άφσ' τον,
εγώ του ξένου είμαι.
Του ξένου φορεσιά φορώ,
του ξένου δαχτυλίδι.

ΑΠΟΨ' Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

Απόψ' η μάνα του γαμπρού
κι η πεθερά της νύφης
με τους αέρες μάλωνε,
με το βοριά μαλώνει:
—Πάψε βοριά το φύσημα,
πάψε και 'σύ αέρα.
Ν' ανάψουν τα φανάρια μου,
τα χρυσοφάναρά μου.
Να βγω να ιδώ τη νύφη μου,
που μο' 'φερεν ο γιος μου,
που μο' 'φερεν ο γιόκας μου,
ο πολυχαϊδεμένος.

ΑΥΤΑ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΠΟ' ΄ΠΙΑΣΕΣ

Αυτά τα χέρια πο' 'πιασες,
ματάκια ματάκια¹
για να μην τα παρασφίγγεις,
ματάκια μου γραμμένα,²
τι τον πονούν τα δάχτυλα
από τα δαχτυλίδια.
'Εξω αύξαινε, χορέ,
μέσα πλάταινε, χορέ,
για να μπουν τα νιόγαμπρα
και τα νιοστεφάνωτα.
Το 'χω μάρα και καημό
να ιδώ τη νύφη στο χορό,
στο χορό για να χορέψει
κι όλος ο χορός να πρέψει.
Το 'χω μάρα και καημό
να ιδώ το γαμπρό στο χορό.
Να μας προκόψουν τα παιδιά,
και σ' άλλα να χαρούμε.

ΣΗΜΕΡΑ ΑΣΠΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Σήμερα άσπρος ουρανός,
σήμερα άσπρη μέρα,
σήμερα στεφανώνεται
αϊτός την περιστέρα,
η περιστέρα η πλουμιστή
κι αϊτός περιγραμμένος.
Του αϊτού μας τα φτερά
δυο γράμματα γραμμένα,
της περιστέρας τα φτερά
τα δυο κοντυλισμένα.
Κι αν τα ξηγήσει ο αϊτός
αυτός θα την κερδίσει,
κι αν τα ξηγήσουν και τα δυο
τα δυο θα κερδιστούνε.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται ύστερα από κάθε στίχο.

ΕΔΩ ΠΟΥ ΗΡΘΕΣ ΜΩΡΗ ΝΥΦΗ

Εδώ που ήρθες, μωρή νύφη,
η καρδιά σου να μη ραίσει.
Σαν κυπαρίσσι να σταθείς,
σαν μήλο να μυρίσεις
και σαν μηλιά, γλυκομηλιά,
ν' ανθίσεις, να καρπίσεις.
Τον πεθερό σ' όπου θα βρεις
να τον καλοτυχίσεις.
Να 'σαι νύφη τιμημένη
και στον κόσμο ξακουσμένη.

ΚΑΤΩ ΕΚΕΙ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΑ

Κάτω εκεί στον πλάτανα
τι είναι που λουλουδίζει;
Είναι το φέσι του γαμπρού,
της νύφης το μπαρμπούλι.
'Όλ' έλεγες μωρ' μάνα μου,
κι όλο με ορμηνεύεις:
—Γιε μου, πρέπει να παντρευτείς,
γιε μου, για γυναικέψου.
Τώρα την ήβρα, μάνα μου,
για έβγα, και κοίταξέ μας,
πώς την κρατώ στο χέρι μου
σαν ήμερη τρυγόνα.
Κι από τ' εσένα, μάνα μου,
γυρεύω την ευχή σου.

ΤΑ ΣΑΝΙΔΙΑ, ΤΑ ΣΑΝΙΔΙΑ

Τα σανίδια, τα σανίδια,
τα λεπτοπελεκημένα
και τ' ασημοκαρφωμένα,
ν' ανεβώ, να κάτσω επάνω
με του Γιώργου την κοπέλα,
τη γερανοκαρφωμάτα,
που ξεπήδησε τον πύργο
και δρασκέλισε το κάστρο,
με δυο μήλα στο ζωνάρι
κι άλλα τέσσερα στην τζέπη.
Μωρή φά 'τα, μωρή δώσ' τα,
μωρή δώσ' τα του καλού σου
δώσ' τα και του πεθερού σου.

ΟΛΟΝ ΤΟ ΜΑΗ ΜΑΗ

'Ολον το Μάη Μάη
κι όλον το Θεριστή
ήρθα για να σε πάρω,
μου φάνηκες μικρή.
'Ολον το Μάη Μάη
κι όλον τον Αύγουστο
ήρθα για να σε πάρω,
μου κάνεις τ' άρρωστο.
'Εβγα στο παραθύρι
να ιδείς τι γίνεται,
να ιδείς την αδερφή σου
πώς καλοντύνεται.
'Εβγα στο παραθύρι
να ιδείς τι γίνεται
το αίμα της αγάπης
για σένα χύνεται.

Μαύρα μου μάτια,
κόκκινα χείλη.
Έβγα μωρ' μάνα,
στο παραθύρι.
Να ιδείς τον ήλιο
και το φεγγάρι,
και το λεβέντη
που θα με πάρει.

ΤΟ ΄ΧΩ ΜΑΡΑ ΚΑΙ ΚΑΗΜΟ

Το 'χω μάρρα και καημό
να ιδώ τη νύφη στο χορό,
να την ιδώ που να χορέψει
κι όλος ο χορός να πρέψει,
συγίζοντας, λυγίζοντας
και βεργοσυλλογίζοντας.
—Νύφη γιατί δε χορεύεις
και γιατί δεν καμαρώνεις;
—Τι χορό να κάμω 'γώ;
Πεθερός δεν είναι εδώ.
Να 'ρθει ο πεθερός μου εδώ,*
να τον ιδώ να τον χαρώ.

* Άλλη παραλλαγή:

Να 'ρθουν όλοι στο χορό
να τους δω να τους χαρώ.

Ο ΗΛΙΟΣ ΕΠΑΝΤΡΕΥΤΗΚΕ

Ο ήλιος επαντρεύτηκε
και πήρε το φεγγάρι,
εκάλεσε και στη χαρά
συμπέθερους τ' αστέρια.
Τα σύννεφα τους έστρωσε
στρώματα για να κάτσουν,
τους έβαλαν φαί να φάν'
το μόσχο και τα άνθια.
Κρασί τούς έδωσε να πιουν
θάλασσες και ποτάμια.
Κι απ' όλα τ' άστρα τ' ουρανού
ο Αυγερινός εφάνη:
φένει τον ύπνο ζωντανό
στα νιόγαμπρα πεσκέσι,
φένει και τους συμπέθερους
λυχνάρι για να φέξει,
να φύγουν, να πάν' στα σπίτια τους,
τα νιόγαμπρα νυστάζουν,
θέλουν να πάν' να κοιμηθούν,
θέλουν να ησυχάσουν.

ΕΜΕΙΣ ΕΔΩ ΔΕΝ ΗΡΘΑΜΕ

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε,
ροϊδιά μου, ροϊδιά μου,¹
να φάμε και να πιούμε,
μωρή ροδακινιά μου.²
Μόν' ήρθαμε για λόγιασμα,
για λόγιασμα της νύφης:
μας είπαν είναι όμορφη,
σαν ήλιος, σαν φεγγάρι:
μας είπαν είν' λεβέντισσα
και γαϊτανοφρυδούσα.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται εναλλασσόμενοι ύστερα από κάθε στίχο.

Στην καινούργια τη γωνιά
φύτρωσε μια λεμονιά.
Κι αν ανθίσει, κι αν καρπίσει,
η γωνιά μας θα γιομίσει.
Πέντε γιους ν' αποχτήσει
και κατόπι θυγατέρες,
και κατόπι θυγατέρα
για το σύρε για το έλα.
Για το σύρε για το έλα
και για μια γλυκιά κουβέντα.
Και κατόπι θυγατέρες,
λυγερές καλές κοπέλες,
όμορφες και λουλουδένιες.

Σ' ΟΣΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΟΠΟΥ ΠΗΓΑ

Σ' όσους γάμους όπου πήγα
τέτοια νιόγαμπρα δεν είδα.
Να 'ναι η νύφη τρυγονάκι
κι ο γαμπρός περιστεράκι.
Μες στις νύφης την τσεμπέρα
τρία γράμματα γραμμένα
με χρυσάφι κεντισμένα.
Ποιος θα τα πρωταναγνώσει,
με τη νύφη ανταμώσει.
Κι ο γαμπρός τ' ανέγνωσε,
με τη νύφη αντάμωσε.

Υπάρχει κι άλλη παραλλαγή:

Σε πολλές χαρές που πήγα
τέτοια νύφη δεν την είδα.
Να 'ναι νύφη τρυγονάκι
κι ο γαμπρός περιστεράκι.
Και στις νύφης την τσιαμπέρα
γράμματα ήτανε γραμμένα
κι όποιος θα τ' αναγνώσει
με τη νύφη θ' ανταμώσει.
Κι ο γαμπρός τ' ανάγνωσε
και τη νύφη αντάμωσε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο (Γιώργης)¹ μας εκίνησε
με μόνχο, με μόνχο²
νύφη πάει να πάρει μ' ελιές και με κλωνάρια³
Ούτε τα ρούχα τ' έβαλε,
κι ούτε ζωνάρι ζώνει.
Κι η μάνα του του φώναξε
από το παραθύρι:
—Παιδί μου, βάλ' τα ρούχα σου,
ζώσε και το ζωνάρι,
και σύρε πάρ' τη νύφη μας,
την όμορφη κοπέλα.
—Εκεί που πάω μάνα μου,
εγώ να πάρω νύφη
ούτε για ρούχα με ρωτούν
κι ούτε για το ζωνάρι.
Εκεί τηράν' τα νιάτα μου,
τηράν' τη λεβεντιά μου.
Κι εγώ, μάνα μου, δεν τηρώ
να 'χει μεγάλη προίκα.
Εγώ τηρώ τη νύφη μας
στα φρύδια και στα μάτια.
Χαριτωμένη η νύφη μας,
γαμπρός μας παλικάρι,
όπου μας ανταμώθηκαν
και γίνηκαν ζευγάρι.

¹ Αναφέρεται το όνομα του γαμπρού.

² Οι επωδοί 2 και 3 επαναλαμβάνονται ύστερα από κάθε στίχο.

Ώρα καλή, ώρα καλή
ώρα καλή, καλό πουλί.
Όσο σ' είχα στο κλουβί
σ' έθρεφα με ζάχαρη,
σε τείζα με μόσχο.
Περπατεί νύφη αγάλια αγάλια
μαζώνοντας λουλούδια.
Να τα πάει του πεθερού της,
να τα πάει της πεθεράς της,
να τα πάει στα αντραδέρφια
και σ' όλο το αντροσόι.
Για παραμετρήστε, κρούσκοι,
για να δούμε εμείς τη νύφη.
Για να ιδούμε ποιον ομοιάζει:
τον πατέρα ή τη μάνα;
Για να ιδούμε την τιμή της.
Πώς τιμάει τον πεθερό της,
πώς τιμάει την πεθερά της,
πώς τιμάει τα αντραδέρφια
κι όλο της το αντροσόι.

Ν' ΑΡΧΙΣΩ ΑΠ' ΤΟ ΚΟΡΜΑΚΙ ΣΟΥ¹

Ν' αρχίσω απ' το κορμάκι σου,
να βγω στην κεφαλή σου,
να πω για τα σημάδια σου,
που έχεις στο κορμί σου.
Να πω για τα φρυδάκια σου,
τα μικρογαϊτανάκια
να πω για τα ματάκια σου,
τα σχιζομυγδαλάτα,
όπου κι αν ρίχνουνε ματιές
σε κάνουνε κομμάτια.
Να πω και για τη μύτη σου,
τη γραφοκοντυλένια,
να πω και για το στόμα σου
το γλυκονοστιμάτο.

¹ Τραγουδιέται της νύφης.

΄Ασπρη λαμπάδα καίγεται
στον ήλιο και δε λιώνει.
Πατέρας της τη χαίρεται
κι αυτή πώς καμαρώνει.
΄Ασπρη λαμπάδα καίγεται
στον ήλιο και δε λιώνει.
Η μάνα της τη χαίρεται
κι αυτή πώς καμαρώνει.
΄Ασπρη λαμπάδα καίγεται
στον ήλιο και δε λιώνει.
Ο αδερφός τη χαίρεται
κι αυτή πώς καμαρώνει.
΄Ασπρη λαμπάδα καίγεται
στον ήλιο και δε λιώνει.
Η αδερφή τη χαίρεται
κι αυτή πώς καμαρώνει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

¹ Η άσπρη λαμπάδα είναι η νύφη στην οποία αφιερώνεται το τραγούδι.

Σ' ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

Σ' όλο τον κόσμο και την οικουμένη
καμιά δεν είδα σαν την Ελένη
Έχει μαλλάκια σαν το μετάξι,
τα 'χει πλεγμένα όλα με τάξη.
Σο' 'χει μια μπάλα σαν το φεγγάρι.
Σο' 'χει δυο φρύδια σαν το γαϊτάνι.
Σο' 'χει δυο μάτια, μάτια μεγάλα,
τα δυο είν' όμορφα σαν δυο φλιτζάνια
ζυμωμένα με μέλι, με γάλα.
Σο' 'χει μια μύτη σαν την κανέλα,
πουθενά δεν είδα τέτοια κοπέλα.
Σο' 'χει ένα στόμα σαν δαχτυλίδι,
που δε χωράει σπυρί σταφύλι.
Σο' 'χει ένα στήθος σαν τα φλωράκια,
πλούσια, όμορφα σαν λειμονάκια.
Σο' 'χει μια μέση σαν τη βεργούλα.
Χαρά στη νύφη όπου την έχει,
χαρά και σε κείνον που θα την πάρει,
άλλος ζωγράφος τέτοια δεν κάνει.

ΕΔΩ, ΣΕ ΤΟΥΤ' ΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Εδώ, σε τούτ' τη γειτονιά,
εφύτρωσε κεράσι
τ' αντρόγενο που σμίχτηκε
ν' ασπρίσει να γεράσει.
'Ασπρη είσαι μωρή νύφη,
άσπρη είν' η φορεσιά σου
κι άσπρα λουλούδια φυτρώσαν
τριγύρω στα μαλλιά σου.
Χαρά στη μάνα του γαμπρού,
στην πεθερά της νύφης,
π' απόχτησε καλό παιδί,
και πήρε τέτοια νύφη.

ΠΟΛΥ Μ' ΥΠΟΧΡΕΩΣΑΤΕ

Πολύ μ' υποχρεώσατε
για να σας τραγουδήσω
μικρό τραγούδι να σας πω,
να σας ευχαριστήσω.
Μικρό τραγούδι να σας πω,
μικρό σαν το κεράσι,
τ' αντρόγενο που σμίχτηκε,
να ζήσει να γεράσει.
Μικρό τραγούδι να σας πω,
μικρό σαν το τσιγάρο,
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός,
να ζήσει κι ο κουμπάρος.
Μικρό τραγούδι να σας πω,
μικρό σαν το λειμόνι,
να ζήσουν τα πεθερικά
κι όλοι οι καλεσμένοι.

ΠΟΙΑ ΕΙΝ' ΕΚΕΙΝΗ ΣΤΑ ΒΑΜΠΑΚΙΑ

Ποια είν' εκείνη στα βαμπάκια,
μωρή νύφη;¹
Ποια είν' εκείνη που κεντά,
διαμαντόνυφη κυρά;²
Κέντησέ μου το μαντίλι,
κέντησέ το μου καλά,
βάλ' του τέλια και μετάξια,
και κλωστή μεταξωτή.
Κέντησέ μου και τη σκούφια,
κέντησέ τη μου καλά,
βάλ' της τέλια και μετάξια,
και κλωστές και γαϊτανάκια.
Κέντησέ μου το γελέκι,
κέντησέ το μου καλά,
βάλ' του τέλια και μετάξια
με κλωστές και με γαϊτάνια.

¹ Οι επωδοί 1 και 2 επαναλαμβάνονται ύστερα από κάθε στίχο.

ΣΕΡΝ' ΑΕΡΑΣ, ΠΕΦΤΟΥΝ Τ' ΑΝΘΙΑ

Σέρν' αέρας, πέφτουν τ' άνθια
και γιομίζουν τα τραπέζια.
Σέρν' αέρας, πέφτουν τ' άνθια
γιομίζει γαμπρός και νύφη.
Σέρν' αέρας, πέφτουν τ' άνθια
και γιομίζουνε κι οι κρούσκοι.

ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ Η ΜΑΝΑ

Του καλού γαμπρού η μάνα,
όλη τούτ' την εβδομάδα,
όλο δρόμους καθερίζει,
κι όλο μήλα τούς γιομίζει.
Όλο μήλα κι όλο ρόιδια
κι όλο κόκκινα λουλούδια,
να διαβεί ο γαμπρός κι η νύφη,
να διαβεί το γαμπροσόι.

ΑΡΓΥΡΟ ΜΟΥ ΜΠΡΙΚΙ

Αργυρό μου μπρίκι και μαλαματένιο,
ρίχνει αγάλι αγάλι σε γαμπρού κεφάλι,
λέρα μην αφήνεις και τον ασχημήνεις,
και τον ασχημύνεις στα πεθερικά του.
Αργυρό ξυράφι και μαλαματένιο,
τράβα 'γάλι 'γάλι σε γαμπρού κεφάλι.
Τρίχα μην αφήνεις και τον ασχημήνεις,
και τον ασχημύνεις στα πεθερικά του.

ΔΙΣΤΙΧΑ

Βασιλικός στενόφυλλος με τα σαράντα φύλλα,
πολλοί σε αγαπήσανε, μόνον εγώ σε πήρα.

Ο ήλιος βασιλεύει κάτω στα ρέματα,
θα 'ρθω για να σε πάρω, δε λέω ψέματα.

Ο ήλιος βασιλεύει κι η μέρα σώνεται,
κι ο νους μου απ' τ' εσένα δε συμμαζώνεται.

'Ελα, πουλί μου, έλα, έλα να μην αργείς,
σκάλες και σκαλοπάτια θα κάνω ν' ανεβείς.

Αυτό το μπαλκονάκι ν' ανάψει να καεί,
να γρεμιστεί να πέσει με την κυρά μαζί.

Παλικάρια μ' ίσια ίσια, στο χορό σαν κυπαρίσσια:
παλικάρια μου να ζείτε, όλοι στο χορό να μπείτε.

'Οξω στις πρασινάδες, στις μοσχομυρουδιές
ο έρωτας περνάει και καίει δυο καρδιές.

ΠΗΓΑ ΤΗΝ ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣ

Πήγα την αραβώνιασα, διαμάντια την εστόλισα
και της είπα θα σε πάρω με παπά και με κουμπάρο.
Θα σε πάρω νυφούλα, σ' έχω μέσα στην καρδούλα.

ΔΕ Σ' ΕΧΩ ΝΑ ΔΟΥΛΕΥΕΙΣ

Δε σ' έχω να δουλεύεις, μωρ' νύφη, να βασανίζεσαι
σ' έχω να τρως, να πίνεις, μωρ' νύφη και να στολίζεσαι.
Σ' έχω να τηγανίζεις, μωρ' νύφη, ψάρια στο μαγειριό
να έρχομαι κι εγώ, μωρ' νύφη, να σε γλυκοφιλώ.

ΑΗΔΟΝΑΚΙ 'ΘΕΛΑ ΝΑ 'ΜΟΥΝ

Αηδονάκι 'θελα να 'μουν, να λαλώ στην ποταμιά
να πετώ να τριγυρίζω ράχες, κάμπους και βουνά
και να χτίζω τη φωλιά μου σε παλάτια σε τσιατιά.
Χελιδόνι ήθελα να 'μουν να 'ρχουμουν πρωταπριλιά
τριανταφυλλάκι να 'μουν, ν' άνθιζα πρωτομαγιά
να με κάνουν ανθοδέσμη, να με βάζουν στον οντά
να 'χυνα την ευωδιά μου να ευωδιάζει ο ντουριάς.

ΤΑΡΑΧΤΕΙΤΕ ΛΙΓΟ ΛΙΓΟ

Ταραχτείτε λίγο λίγο
θέλ' να σηκωθώ να φύγω
πέρα κει θα πάω να κάτσω
που 'ναι σιάδι και μεϊντάνι
μες σ' ένα ψηλό λιθάρι
που χορεύουν παλικάρια
παλικάρια ίσια ίσια
όλοι σαν τα κυπαρίσσια

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΕΡΧΟΜΑΙ

Από την πόλη έρχομαι, τ' αηδόνι, τ' αηδόνι
παίζοντας το λειμόνι, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι
παίζοντας και γλεντίζοντας, τ' αηδόνι, τ' αηδόνι
και γλυκοτραγουδώντας, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι.
Μου 'παν φλωράκια έκλεψα, τ' αηδόνι, τ' αηδόνι
μου 'παν κασέλα πήρα, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι
ούτε φλωράκια έκλεψα, τ' αηδόνι, τ' αηδόνι
ούτε φλωράκια πήρα, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι
μόνο τη νύφη αγάπησα, τ' αηδόνι, τ' αηδόνι
κι ήρθα και την επήρα, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Βορειοηπειρωτικό διέρχεται μια από τις πιο σημαντικές και κρίσιμες φάσεις του. Και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Τα τραγούδια που καταγράψαμε αποδεικνύουν ένα και μοναδικό πράγμα: ότι οι Βορειοηπειρώτες διατήρησαν όλα αυτά τα χρόνια την ελληνική ταυτότητα και συνείδηση.

Ο Βασίλης Νιτσιάκος, που διδάσκει Κοινωνική Λαογραφία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, γράφει στο φυλλάδιο της έκδοσης του Πνευματικού Κέντρου Δήμου Ιωαννίνων για την Ηπειρωτική μουσική παράδοση¹: «Όσον αφορά στη Βόρειο Ήπειρο, υπάρχουν πολλοί λόγοι να κάνουν κάποιον να αισθανθεί παράξενα σαν κληθεί να γράψει έστω και μία γραμμή. Πάνω απ' όλα όμως επικρέμεται λόγω της συγκυρίας, και όχι μόνο φυσικά, ο κίνδυνος του συναισθηματισμού που δε συμβιβάζεται με το ύφος του υπόλοιπου κειμένου. Δερρόπολη, Χειμάρρα, Άγιοι Σαράντα και τόσα άλλα ονόματα και τόποι διεγείρουν το θυμικό του κάθε Έλληνα, αλλά λένε λίγα πράγματα σε γνωστικό επίπεδο πέρα από το γεγονός της ελληνικότητας και τις ιστορικές στιγμές, τις επικές εκείνες στιγμές του "Αλβανικού πολέμου", στις οποίες παραπέμπουν. Το πιο γνωστό ίσως πολιτισμικό στοιχείο του ιστορικού αυτού τμήματος του εκτός των ελληνικών συνόρων ελληνισμού είναι η μουσική του. Η ένταξη αυτής της μουσικής παράδοσης στην Ηπειρωτική μουσική παράδοση είναι κάτι αυτονόητο, αν υπερβεί κανείς τα τεχνητά πολιτικά σύνορα αποκαθιστώντας τις ιστορικές πολιτισμικές ενότητες. Η Βόρειος Ήπειρος αποτελεί εθνολογικά κομμάτι του Ελληνισμού και, ειδικότερα πολιτισμικά, μιαν ενότητα με την υπόλοιπη Ήπειρο. Αυτή την ενότητα, που δε σεβάστηκαν οι εξουσίες, διαφύλαξαν και υπερασπίστηκαν οι ίδιοι οι Βορειοηπειρώτες ενάντια σε πολύ αντίξοες συνθήκες: απόδειξη η διατήρηση της ελληνικής τους ταυτότητας και συνείδησης».

Η πορεία αυτού του Ελληνισμού θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, και κυρίως από την πορεία των σχέσεων μεταξύ Ελλάδος και της Αλβανίας. Υπάρχουν πολλά ανοιχτά ζητήματα. Πρόσφατα ο Γ. Ε. Σέ-

¹ Η Ήπειρος, σελ. 16 και 18.

κερης σε σημείωμά του στην εφημερίδα *TA NEA* με τίτλο «Οι Βορειοηπειρώτες» (3-11-1993), έγραφε: «Ενώ σκιαμαχούμε ασκόπως περί την ονομασία των Σκοπίων, πανάρχαιοι ελληνικοί πληθυσμοί στη Β. Ήπειρο απειλούνται μεσοπρόθεσμα με εξαφάνιση. Διαρκούντως του ψυχρού πολέμου, η Ελλάδα τους είχε εγκαταλείψει στην τύχη τους. Ήδη, όμως, επιβάλλονται εκ των πραγμάτων ως το πρωταρχικό ελληνικό μέλημα στα Βαλκάνια μετά την ασφάλεια της επικράτειας.

»Η μέχρι στιγμής συμπεριφορά των Αλβανών κυβερνώντων πείθει ότι δεν προτίθενται αυτοβούλως να σεβασθούν τα διεθνή νόμιμα, αναφορικά με τα δικαιώματα των Βορειοηπειρωτών. Και ότι απώτερος στόχος τους είναι η αλλοίωση της εθνολογικής ταυτότητας του βορειοηπειρωτικού χώρου. Αντί δε να εκτιμήσουν κατ' αξίαν τη συμπαράσταση που τους προσφέραμε —πολιτική, διπλωματική και, κυρίως οικονομική, άμεση και έμμεση— την εξέλαβαν ως ένδειξη αδυναμίας. Επιβεβαιώνοντας έτσι ότι το καρότο δεν αποδίδει αν δε συνοδεύεται από το μπαστούνι.

»Οι αναγκαίες πιέσεις επί των Τιράνων πρέπει να συμπεριλάβουν: ενεργοποίηση των εξωβαλκανικών ερεισμάτων μας, ιδίως σε NATO και Ευρωπαϊκή Ένωση. Καλλιέργεια του δυναμει άξονα Αθήνα-Σκόπια-Βελιγράδι (με ανάλογη συνεπώς ρύθμιση της σχέσης μας με το σκοπιανό κρατίδιο). Και σκλήρυνση της στάσης μας σε διμερές επίπεδο.

»Όστε η γείτων να αντιληφθεί ότι η φιλία μεταξύ κρατών είναι αμφοτεροβαρής».

Οι γείτονες, ακολουθώντας τακτικές της Άγκυρας (κωλυσιεργίες, ανακινήσεις παλαιών διαφορών, παραπληροφόρηση κ.λπ.), δε φαίνεται να έχουν διάθεση να χρησιμοποιήσουν την ελληνική μειονότητα ως γέφυρα για τη στενότερη επαφή και σχέση με την Ελλάδα. Μονίμως προβάλλουν το θέμα της Τσαμουριάς προσκομίζοντας ψευδή στοιχεία και προβάλλοντας ανυπόστατες διεκδικήσεις. Να πώς βλέπουν ιστορικοί τους τα θέματα αυτά: «Έτσι, οι Αλβανοί είδαν ν' αγνοείται η συμμετοχή τους στον πόλεμο κατά της Τουρκίας και επιπλέον να καταδικάζονται να υποστούν τις επιπτώσεις ενός πολέμου που ούτε είχαν κάνει ούτε είχαν χάσει. Το τίμημα που πλήρωσαν για την ανεξαρτησία τους ήταν πολύ μεγάλο. Τα σύνορα του νέου κράτους δεν περιελάμβαναν παρά το μισό των αλβανικών εδαφών, κάπου 28.000 τετρ. χλμ. που τα κατοικούσαν 800.000 κάτοικοι. Περισσότεροι από τους μισούς Αλβανούς στο Βορρά και το Νότο παρέμειναν εκτός συνόρων. Η Κοσόβα, μία από τις πλούσιες περιοχές των Βαλκανίων και από τις πιο δραστήριες στο εθνικό αλβανικό κίνημα, αποσπάστηκε από τη μητέρα-πατρίδα. Στο Νότο, η περιοχή της Τσαμουριάς πέρασε στην Ελλάδα, ενώ μια μικρή ελληνική μειοψηφία συμπεριελήφθη στα σύνορα του αλβανικού κράτους»...

«Το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα οξυμμένο στο Νότο, όπου η Ελλάδα επιθυμώντας να προσαρτήσει τις μεσημβρινές περιοχές, δε φαινόταν κα-

θόλου διατεθειμένη να εκτελέσει την απόφαση των μεγάλων δυνάμεων για τα σύνορα. Είχε δείξει τη διαφωνία της ήδη από το φθινόπωρο του 1913, όταν οι Ελληνικές αρχές ανόρθωσαν χιλιάδες εμπόδια σε μια διεθνή επιτροπή που ήλθε επιτόπου για να οριοθετήσει τα σύνορα. Η Επιτροπή αναγκάστηκε να διακόψει τις εργασίες της και να πάει στη Φλωρεντία όπου και μπόρεσε στις 17 Σεπτεμβρίου 1913 να συντάξει το τελικό πρωτόκολλο σχετικά με τα σύνορα της Ελλάδας.

Την παραμονή της άφιξης του πρίγκιπα Βιντ, η Κυβέρνηση των Αθηνών δεν μπορούσε να αρνηθεί ανοιχτά την προσταγή των Μεγάλων να εκκενώσει τις περιοχές της Μεσημβρινής Αλβανίας, αυτές δηλαδή που οι Ελληνικοί καθοδηγητικοί κύκλοι ονόμαζαν «Βόρειος Ήπειρος». Ήταν όμως αποφασισμένη να σαμποτάρει την εφαρμογή του πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας. Έχοντας αυτό το σκοπό ο Έλληνας Πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος, βοηθούμενος από ορισμένες ομάδες της περιοχής αυτής, έφτιαξε μία πραγματική σκηνοθεσία με τη μορφή του «βορειοηπειρωτικού αυτονομιστικού κινήματος». Φαινομενικά υπάκουσε στη διαταγή των μεγάλων και απέσυρε τα Ελληνικά στρατεύματα. Αλλά ταυτόχρονα άφησε πίσω τους εκατοντάδες ή και χιλιάδες άντρες που διασκορπίστηκαν σ' ένοπλες συμμορίες, αρχίζοντας να τρομοκρατούν τον αλβανικό πληθυσμό». S. Pollo - A. Puto, *Ιστορία της Αλβανίας, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*, Μτφρ. Μπάμπης Ακτσόγλου, Εκδοτική ομάδα, Θεσ/νικη, χ.χ. σελ. 212-213 και 219.

Άλλος διακεκριμένος διπλωμάτης μας, ο Μιχάλης Δούντας, σημείωνε στις 17-11-1993 στα ΝΕΑ στη στήλη «Αιχμές»:

«Είναι τουλάχιστον πρόωρη οποιαδήποτε αισιοδοξία για τα αποτελέσματα των ιλλυρικών ασκήσεων του υπουργού Εξωτερικών. Διότι παραδοσιακή είναι η δολιότητα των Τιράνων· δεδηλωμένες οι βλέψεις σε βάρος ελληνικών συμφερόντων· ενώ οι πράξεις τους έναντι της ελληνικής μειονότητας, κάθε άλλο παρά εποικοδομητική διάθεση αποκαλύπτουν. Ειδικότερα αξίζει να προσεχθούν τα εξής:

- Η δελφική —και αιφνίδια— επισήμανση του κυρίου Σερέκι ότι η ελληνική μειονότητα διαβιώνει διάχυτη στην αλβανική επικράτεια και ότι τούτο υποδηλώνει και τάσεις ενσωμάτωσής της στη «δημοκρατική πραγματικότητα» της Αλβανίας. Επιδιώκεται άραγε υποβάθμιση της σημασίας της περιγεγραμμένης εδαφικής βάσης της μειονότητας και του εξειδικευμένου μειονοτικού χαρακτήρα των δικαιωμάτων της;
- Η υπαγωγή σε «μεικτή» ελληνοαλβανική επιτροπή του θέματος των Αλβανών λαθροφυγάδων ενέχει κίνδυνο θεσμοποίησης αλβανικής ανάμειξης σε υπόθεση αυστηρώς ελληνικής δικαιοδοσίας, όπως είναι οι όροι εισόδου και παραμονής αλλοδαπών στην Ελλάδα.
- Ενδεχόμενο αναγωγής του θέματος των Τσάμηδων σε δικαίωμα ελεύθερης επικοινωνίας και μάλιστα σε συνδυασμό με εκμετάλλευση περιουσίας.

Μήπως αρχίσαμε ανάποδα; Με "θωπευτική" δηλαδή προσέγγιση, αντί προηγούμενου επαναπατρισμού μεγάλου αριθμού λαθροφυγάδων, στεγανοποίησης συνόρων και, ακολούθως μόνο, καθορισμού οροφής και όρων παραμονής τους».

Σημαντικό ρόλο στην ηθική στήριξη των Βορειοηπειρωτών μπορεί και πρέπει να παίξει η Ορθόδοξη Εκκλησία. Χρειάζεται προσοχή για να μη γίνει εκφραστής εθνικιστικών και αλυτρωτικών ιδεολογιών. Κι αυτό για τους εξής λόγους:

α. Ορθόδοξοι Χριστιανοί στην Αλβανία δεν είναι μόνο οι Έλληνες. Υπάρχουν πολλοί Αλβανοί Ορθόδοξοι.

β. Η Εκκλησία, μέσα από τη λατρεία και τα μυστήρια, μπορεί ν' αποτελέσει, όπως πάντα, συνδετικό κρίκο των Ελλήνων μεταξύ τους και των Ελλήνων με τους Αλβανούς ομοδόξους τους.

γ. Παρ' ότι η ελληνική μειονότητα χρόνια τώρα ζει και δρα σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, ένα μεγάλο μέρος της έχει διασκορπιστεί (σκόπιμα αλλά και από την ανάγκη επιβίωσης) σε πολλά μέρη της αλβανικής επικράτειας. Έτσι, η Εκκλησία δεν μπορεί να τους αφήσει απέξω.

δ. Μπορεί να προσφέρει πολλά και στον τομέα της παιδείας και της πολιτιστικής καλλιέργειας. Ο ναός μπορεί να ξαναγίνει σε μεγάλο βαθμό κέντρο της κοινωνικής και πνευματικής ζωής των Βορειοηπειρωτών.

Πάντως είναι βέβαιο πως αποτελεί επιτακτική εθνική ανάγκη η μελέτη και η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού του Ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου, παλιότερα και στον αιώνα μας. Αυτό πρέπει να γίνει με φροντίδα, αντικειμενικότητα και υπεύθυνα.

Έχουμε την εντύπωση πως η δική μας προσπάθεια προσθέτει ένα μικρό πετραδάκι προς την κατεύθυνση αυτή.

Μένει στους πιο ειδικούς και σε φορείς που θα διαθέσουν και κεφάλαια, η μελέτη της παιδείας, της ιστορίας, της αρχιτεκτονικής και τόσων άλλων τομέων της ζωής αυτού του κομματιού του Ελληνισμού. Πέρα απ' αυτό όμως πρέπει να βοηθηθούν και οικονομικά οι Βορειοηπειρώτες για να παραμείνουν στον τόπο τους και να δημιουργήσουν σ' ένα κλίμα κοινωνικής γαλήνης και ισότητας. Δε μας συμφέρει να τους δεχόμαστε πρόσφυγες εδώ.

Πάτρα, Δεκέμβρης 1993
ΠΑΝΑΓ. ΣΤΕΦ. ΦΩΤΙΟΥ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

αγκούσα = αγωνία, άγχος
ακουμάστε = ακούστε
αμιράς = στρατηγός, διοικητής
αμπλιάτικα = λιβάδια (;)
άναργος = οκνός, αργός
αναχνώ = ανασαίνω
αντραλίζο(υ)μαι = ζαλίζομαι
άξερτος = άγνωστος, που δεν τον ξέρουν
απεικάζω = υποθέτω, προμαντεύω, βλέπω
αποταχύ = απ' το πρωί
αραθιασμένη = αραχνιασμένη
αρέντα = γρήγορο τρέξιμο, βιασύνη
ασίκης = λεβέντης, ωραίος άντρας, εραστής
άσπρο(ν) = βυζαντινό και κατόπιν τουρκικό νόμισμα
αχαμνός = λιπόσαρκος, αδύναμος, αλλά και ο από ταπεινή, ανυπόληπτη
γενιά

βαλαντώνομαι = στενοχωριέμαι πολύ
βάλας = υπηρέτης (;)
βαρυζαλώνω = φορτώνω κάποιον με μεγάλο βάρος
βαρώ = έχω μεγάλο βάρος, είμαι βαρύς
βατσουνιά = βάτος
βιλαέτι = διοικητική περιφέρεια
Βλατόρια = τοποθεσία στη Χειμάρρα
βόιβοντας = στρατιωτικός διοικητής

γελεντζής = ψεύτης, απατεωνίσκος
Γιάσι = Ιάσιο της Ρουμανίας
γινόρο = όνειρο
γιοργάνι = πάπλωμα

γκιουμπασής = άνθρωπος των διοικητικών αρχών
γκοστερίτσα = σαύρα
γρίβας = άλογο με λευκόφαιο τρίχωμα, ψαρύς
γυναικεύομαι = μπλέκω με γυναίκα, παντρεύομαι

δέλοι = θέλει, πρόκειται
δικέλι = δικράνι

ζέπα = τοποθεσία, αλλά και χρώμα ζώου (καφετί)
ζήβω = στύβω

θιαμαίνομαι = μένω έχθαμβος

καζαντισμένος = τακτοποιημένος, φτιαγμένος οικονομικά

καϊμακάμης = τοποτηρητής

καλιάς = φρούριο

καλιγοσφύρι = σφυρί για το πετάλωμα υποζυγίων

καλιγώνω = πεταλώνω

καμιλάφι = καμηλαύχι

καραούλι = σκοπός, φρουρός, φύλακας

καρβάνι = καραβάνι ταξιδιωτικό, εμπορικό

καργιολίτσα = κρεβατάκι

καρκαλιέμαι = καθαρίζω

καρόκι = μέτρο όγκου σε ζύγισμα

Καρόκι = χωριό στην τοποθεσία Βούρκου (Άγιοι Σαράντα και Δέλβινο)

καρυόφυλλο = ευώδες φυτό

κασαβέτι = λύπη, στενοχώρια

κασαπάρης = σφάχτης ζώων

κατής = Τούρκος ιεροδικαστής

κεραντζής ή κιραντζής = ο επικεφαλής καραβανιού

κεράω = κερνώ

κερφί = καρφί

κιαγμηλιό = κλάψε με (κια + μελιότ)

κιβούρι = μνήμα, αλλά και φέρετρο

κίτερα = κίτρινα

κλαροκοπίζω = κλαδεύω

κολάγια = φιλία (κολεγιά)

κόλιαντο = φιλοδώρημα στα κάλαντα, τηγανήτα φτιαγμένη στην πλάκα

κοντσιέδες = μπουμπούκια

κοπή = νομή, κοπάδι

κορφομαζώνω = κορφολογάω

κουκουμάτσιω = κουκουβάγια

κουναρίζω = ανασταίνω παιδί, το μεγαλώνω
κουρεμαδιά = χήρα γυναίκα, αλλά και ευτελής ύπαρξη
κουφίζω = βαρυσκουύω, αλλά πιθανώς και ανασκουφίζω
κρένω = μιλώ, απαντώ
κρούσκος = συμπέθερος
κρυφολογώ = λέω πίσω απ' τις πλάτες άλλου
κωλοσβαρίζω = χασομεράω, χάνω το χρόνο μου

λαγάρι = αυτό που μένει καθαρό μετά το ξεκαθάρισμα
λάγιο (αρνί) = με μαύρο τρίχωμα (λαγιαρνί)
λιγένι = λαγήνι
λογιάζω = βάζω λόγια αλλά και υπολογίζω
λουφές = φιλοδώρημα αλλά και δωροδοκία

μακεδονήσι = μαϊντανός
μαμουζέρι = πυροβόλο όπλο (μάουζερ)
μάρα = τρέλα, τρελή επιθυμία
μαραγκιάζω = μαραίνομαι, καταπέφτω σωματικά
μασκαρέκι = μασκαραλήκι
μαστραπάς = πήλινο δοχείο, κανάτα
μείντάνι = πλατεία, ανοιχτός χώρος
μελό = μυαλό
μούλκια = χωράφια, κτηματική περιουσία
μπαγλατίζω = μιλώ δυνατά, διαλαύω, απ' το μιναρέ
μπάλα = πρόσωπο, μέτωπο
μπαρμπούλι = το νυφικό πέπλο
μπεγιεντίζω = καταδέγμαι
μπέρης = γιος
μπιρμπιλιώ = όμορφη γυναίκα, αυτή που τραγουδάει σαν μπιρμπίλι (αη-
δόνι)
μπουτσιφτι = ειδοποίηση
μπουτσισοκέφαλος = αυτός που 'χει κεφάλι σαν κουβά (μρακάτς = κου-
βάς)
μπρέγκο = ακρογιαλιά

νάμι = κέρδος, όφελος
ναίνος = νονός
ντερβένι = στενό πέρασμα, στενοποριά
ντότι = καθόλου
ντουλμπέρω = γυναίκα αγαπημένη (επίβληση)

ξεχωρισμός = αποχωρισμός, διαχωρισμός

ξίκι (να γενεί) = να χαθεί, να φύγει
ξίκικος = λειποβαρής

πάησαν = πήγαν
παίρω = παίρνω
πάλα = κυρτό σπαθί
παντέχω = αναμένω (απαντέχω), υπομένω, αλλά και νομίζω
παντζάρικο (φλουρί) = από την Παντζαριά (;)
πάρωρα = πρόωρα
πασπάλι = τριμμένο παξιμάδι
παταζόταν = νικιόταν (πατασσόταν)
περβατώ = περπατώ
περγουλιά = από το πέργκολα (;) κρεβατίνα
πεσκέσι = δώρο
πηδουνάρι = εξάρτημα της ανδρικής ενδυμασίας (;)
πλάτανας = πλάτανος
πλύμα = πλύση
ποδεμή = υποδήματα, παπούτσια
προβοδίζω = ξεπροβοδάω
πόστα = ταχυδρομείο, διανομή επιστολών

ροβολάω = τρέχω στον κατήφορο
ρόγα = μερίδιο, μισθός, αλλά και τόπος φυτείας
ρούσα = κοκκινομάλλα
ρούτι = γυναικείο μεσαφόρι, εσώρουχο

Σενιάδα = περιοχή στη Χειμάρρα
σεργιώντας = σεργιανώντας
σερτοπήγαδο = ξεροπήγαδο (;)
σιάδι = ίσωμα (ισιάδι)
σίλος = κουβάς
σιόρτι = κλήρος, λαχνός
σκαλοπάτημα = σημείο όπου πατάει κανείς για να ανεβεί
σκόπι = ραβδί
σκούρτι = λαχνός, κλήρος
σόπετα ή σόπετι = σεντούκι
σουμουκλάδια = χαμόκλαδα
σουφλιασμένο = σουβλισμένο
σουφράς = στρογγυλό χαμηλό τραπέζι για φαγητό
συντριά = συναγωνισμός

ταλαγάνι = κάπα, αδιάβροχο ρούχο από δέρμα τράγου

ταμαχιάρης = άπληστος, πλεονέκτης

τάτος = πατέρας

ταχιό = το πρωί

τελετίνι = δέρμα για παπούτσια (τελατίνι)

τεψί = ταψί

τουμάνι = βαρύ φόρεμα σαν πανταλόνι (ντουμάνι)

τσαίρι = λιβάδι

τσαούσης = υπαξιωματικός του τουρκικού στρατού, αλλά και θρασύς, σκληρός

τσαπράζι = αργυρό κόσμημα της ανδρικής ενδυμασίας ιδίως στην ηπειρωτική Ελλάδα

τσαρσί = τουρκική αγορά

τσεργοσέντουκο = σεντούκι

τσέτα = άτακτο στράτευμα

φούρος = φούρνος

φούρφουρο = ξερόκλαδο

χαραμής = αυτός που ζει σε βάρος άλλων

χεμές = κόσμημα για τη μέση, σκαλιστή ζώνη (:)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΛΟΓΟΡΑΝΤΖΗ ΔΡΟΠΟΛΗΣ - ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ	29
ΘΡΥΛΟΙ - ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ - ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ	33
ΙΣΤΟΡΙΚΑ — ΚΛΕΦΤΙΚΑ	71
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ	
ΑΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ	152
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	165
ΛΥΡΙΚΑ — ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ	179
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΑΙΧΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ	191
ΝΕΟΤΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	323
ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ — ΤΑΡΝΑΝΙΣΜΑΤΑ	337
ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΙΚΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	351
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ	359
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΑΡΡΑΒΩΝΑ	361
ΠΡΙΝ ΑΠ' ΤΟ ΓΑΜΟ	363
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ	366
ΣΤΙΧΟΠΛΟΚΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΗΛΙΟ ΓΑΛΕΝΤΙ	368
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	403
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	407

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΦΩΤΙΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΥ ΛΥΤΗ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΗ Γ. ΛΕΟΝΤΑΚΙΑΝΑΚΟΣ & ΥΙΟΙ Ο.Ε., ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΓΕΛΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ Θ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ & Π. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΝΕΦΕΛΗ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80, ΤΗΛ. 3607744

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

44140

KON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ISBN 960-211-211-5